

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут публічного управління
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник наукових праць

Тернопіль, ЗУНУ
2021

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ (протокол №13 від 11 травня 2021 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України
Дем'янишин В. Г. – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, д.е.н., професор, заслужений працівник освіти України
Квасниця О. В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н.
Коваль С.Л. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н., доцент
Русін В. М. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н.
Сидор І. П. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ, к.е.н., доцент

Методологічні проблеми фінансової теорії та практики : збірник наукових праць. Випуск 6 (травень 2021 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 311 с.

У збірнику наукових праць розглянуто широке коло питань, що стосуються розробки основних напрямів фінансової політики держави, удосконалення системи управління публічними фінансами на макро-, мезо- і мікрорівнях. Висновки та рекомендації авторів мають вагомe теоретичне і практичне значення, можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та випускних кваліфікаційних робіт, здійсненні інших форм наукових досліджень.

За редакцію, зміст та достовірність матеріалів у збірнику наукових праць, а також встановлення фактів плагіату, відповідальність несуть їх автори.

© ЗУНУ, 2021

Зміст

Бабич Ігор Петрович

**РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ
ОБСЛУГОВУВАННІ КЛІЄНТІВ 10**

Баклан Віта Олександрівна

**ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
ЗА ВИДАТКАМИ..... 12**

Барінов Віктор Олександрович

**ПРОБЛЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ..... 15**

Басараб Уляна Миколаївна

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ 18**

Беднар Галина Петрівна

**МІСЦЕ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ..... 24**

Безпалько Максим Пилипович

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ
ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 30**

Бойко Ольга Володимирівна

**КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У СКЛАДІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 33**

Борська (Медвідь) Соломія Ігорівна

**ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ НА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ КРАЇНИ 37**

Гаврилюк Наталія Анатоліївна

**УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ..... 42**

Гаврачинська Наталія Вікторівна

**ПРОБЛЕМИ НИЗЬКОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН
В УКРАЇНІ 44**

Гаврачинський Марко Михайлович

**НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 48**

Гончар Зоряна Василівна

РОБОТА З ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.. 53

Грушицький Олег Мирославович

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОДАТКОВОГО
БОРГУ 56**

Данилюк Інна Василівна

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ 58

Даньчак Василь Ярославович, Коваль Світлана Любомирівна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я..... 62

Дердзяк Андрій Васильович

**МОНІТОРИНГ СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ..... 65**

Дем'янишин Василь Григорович, Пазинюк Володимир Миколайович

**АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 69**

Добошук Людмила Русланівна

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЗАКЛАДІВ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я..... 74**

Дулик Ірина Андріївна

**ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ
ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ
СЛУЖБИ..... 78**

Дутка Андрій Миколайович

**ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ
ДОМОГОСПОДАРСТВ 82**

Загоруйко Наталія Степанівна

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ СУДІВ..... 86

<i>Івашків Ганна Михайлівна</i>	
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ.....	89
<i>Іващук Вікторія Олександрівна</i>	
ЗДІЙСНЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОПЛАТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	92
<i>Карпова Ольга Олександрівна</i>	
СИСТЕМА КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ВИДАТКАМИ.....	98
<i>Камінська Анна Богданівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВЕДЕННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ТА БАЗИ ДАНИХ МЕРЕЖІ РОЗПОРЯДНИКІВ І ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ	102
<i>Карун Тетяна Володимирівна</i>	
ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	105
<i>Квасниця Оксана Василівна, Онищук Сергій Ігорович</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ..	108
<i>Кобилянська Юлія Ярославівна</i>	
ОЦІНКА ЗАГРОЗ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ.....	113
<i>Ковальчук Володимир Миколайович</i>	
РОЗРОБКА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЗАХИСТУ	117
<i>Ковальчук Майя Сергіївна</i>	
ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ	120
<i>Корбило Вікторія Ігорівна, Сидор Ірина Петрівна</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ НАДАННЯ СЕРВІСНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МВС УКРАЇНИ.....	126
<i>Коруняк Ірина Миколаївна</i>	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	129

<i>Кричевська Маріанна Романівна, Коломийчук Наталія Михайлівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РАХУНКІВ, ЯКІ ВІДКРИВАЮТЬСЯ В ОРГАНАХ КАЗНАЧЕЙСТВА	137
<i>Левчук Мирослава Василівна</i>	
СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	140
<i>Лисих Аліна Олександрівна</i>	
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ.....
<i>Лотоцька Наталія Зіновіївна</i>	
СТАТИСТИЧНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ	146
<i>Матушевський Олексій Петрович</i>	
ВПЛИВ КОНТРАБАНДИ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	150
<i>Мелих Оксана Юріївна, Мандзюк Ольга Богданівна</i>	
РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	157
<i>Менько Володимир Миколайович</i>	
ВПЛИВ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ДЕРЖАВИ	162
<i>Микитчак Тетяна Ігорівна</i>	
ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРАНСКОРДОННИХ ПРОЕКТІВ ЄС НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	166
<i>Михальський Павло Володимирович</i>	
ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ.....	170
<i>Непиталюк Ілона Володимирівна</i>	
НЕДОПУЩЕННЯ ЗАБОРГОВАНOSTІ СПЛАТИ ЄДИНОГО ВНЕСКУ ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ ЯК ГАРАНТІЯ ОТРИМАННЯ ПЕНСІЇ В МАЙБУТНЬОМУ	173
<i>Олійник Дмитро Володимирович</i>	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	177

<i>Онуфрійчук Любов Сергіївна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПАСПОРТИЗАЦІЇ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	180
<i>Павлюк Ольга Василівна</i>	
ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	186
<i>Пазинюк Володимир Миколайович</i>	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	189
<i>Паращій Віталій Олегович</i>	
ВПЛИВ COVID-19 ТА КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	195
<i>Підгірець Сергій Олександрович</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЇ.....	200
<i>Пошелюжна Інна Андріївна</i>	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ.....	205
<i>Приймак Андрій Юрійович</i>	
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	209
<i>Приймачук Ірина Миколаївна</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ. 214	
<i>Рожок Олександр Олександрович</i>	
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	218
<i>Росовська Ірина Юріївна</i>	
РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ОФОРМЛЕННІ ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	224
<i>Русін Віктор Миколайович, Жовкла Інна Володимирівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДКСУ У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	228

Свиренчук Ольга Миколаївна

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
В РЕГІОНАХ 231**

Секрет Олександр Вікторович

**РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В
УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ 237**

Сетник Артем Олександрович

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З
ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ..... 240**

Смолка Яна Миколаївна

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО
УДОСКОНАЛЕННЯ 247**

Стасишин Олег Русланович

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 250

Сукшинський Назар Ігорович

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ
НАСЕЛЕННЯ..... 254**

Сургент Галина Володимирівна

**КОНТРОЛЬ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА
ОБІГОМ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ 259**

Токарев Олег Олександрович

СУТНІСТЬ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА 263

Томчук Роман Юрійович

**ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ЗАОЩАДЖЕННЯ
ДОМОГОСПОДАРСТВ 266**

Туз Аліна Ігорівна

**ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
УКРАЇНИ 269**

Фецула Роман Володимирович

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ УКРАЇНИ 273

Харкавлюк Оксана Іванівна

**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ НАДАННЯ ДОПОМОГИ СОЦІАЛЬНО
НЕЗАХИЩЕНИМ ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ 277**

Хлопецький Василь Ярославович

**ФОРМИ І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 282**

Шатинська Оксана Олексіївна

РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ..... 286

Швець Оксана Григорівна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ В ОТГ 290

Швирло Юрій Михайлович

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ 294

Юськів Уляна Ярославівна

**УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ
ГАЛУЗІ В ОТГ 298**

Яковина Ірина Анатоліївна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ
КАЗНАЧЕЙСТВА НА СТАДІЇ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ 302**

Яржемська Оксана Віталіївна

**КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В
ЧАСТИНІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ..... 308**

Бабич Ігор Петрович
*Головний спеціаліст відділу звітності та бухгалтерського обліку
УДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ КЛІЄНТІВ

Розвиток інформаційних технологій та розробка новітнього програмного забезпечення відкривають широкі можливості для вдосконалення казначейського обслуговування клієнтів. Інформаційні технології є тим інструментом, який дозволяє забезпечити формування високотехнологічного суспільства, в якому кожен працівник органу Державної казначейської служби України має можливість повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення максимально ефективного виконання посадових обов'язків. Система казначейського обслуговування бюджетних коштів та коштів інших клієнтів відіграє провідну роль в системі управління державними фінансами. Принципи і механізми, що лежать в її основі, є ефективним інструментом державного регулювання фінансами країни.

Сучасні тенденції розвитку вимагають постійного вдосконалення. І казначейство не стоїть на місці. Проаналізувавши практику інших країн можна виділити два підходи до створення і розвитку інформаційних систем управління фінансами – побудова інформаційних систем за принципом максимально можливої уніфікації та інтеграції функціональних областей управління (централізований підхід) і використання локальних систем (децентралізований підхід).

Централізований підхід поширений серед більшості країн, в яких вже давно функціонують інформаційні системи управління державними фінансами – Австрія, Австралія, Канада, США, Франція, Бразилія. Децентралізований підхід лежить в основі інформаційної системи Великобританії [1, с. 184].

До переваг побудови інформаційних систем за централізованим підходом відносяться використання єдиних вимог до управління державними фінансами, розвиток міжвідомчої взаємодії, оптимізація витрат на інформаційну,

телекомунікаційну та транспортну інфраструктуру, енергетичні та інші ресурси. При цьому дані системи менш адаптивні до зовнішніх змін і запитів користувачів, вимагають значних витрат на забезпечення надійності функціонування і збереження інформаційних ресурсів, а також дотримання формальних процедур їх застосування. Використання децентралізованого методу дозволяє реалізувати більш гнучкий підхід до управління фінансами і можливість поетапного розвитку існуючої інфраструктури, але не забезпечує доступ до інформації в режимі реального часу, вимагає значних витрат на придбання, супровід, доопрацювання та модернізацію програмного забезпечення. Такі системи є досить матеріаломісткими і призводять до низької продуктивності праці працівників, зайнятих обліковою діяльністю [2, с. 3].

В Україні використання автоматизованих систем забезпечує створення єдиного інформаційного простору, що охоплює всі функціональні області бюджетної сфери та всіх учасників бюджетного процесу. Автоматизована інформаційна система казначейства забезпечується програмним комплексом АС «Є-Казна». Її основним призначенням є узгодження і забезпечення взаємодії казначейських органів усіх рівнів між собою і з іншими учасниками бюджетного процесу, їх оперативне інформаційне забезпечення, автоматизацію основних процесів, організацію систем зв'язку і централізованої передачі даних. У процесі касового виконання бюджетів усіх рівнів в автоматизованій інформаційній системі казначейства відображаються реальні грошові потоки про надходження доходів та здійснення відповідних витрат. Інформація про рух грошових коштів подається до відповідних органів казначейства, а також надходить до інших учасників бюджетного процесу. Крім того, формується інформація про негрошові потоки, зокрема доведення планових показників, обґрунтування зобов'язань, формування та подання звітів про виконання бюджетів, які створюються у вигляді відповідних звітних даних та нормативно-довідкової інформації. Відображення в інформаційній системі казначейства зазначених інформаційних потоків, їх автоматизована обробка є вирішальним фактором підвищення оперативності, аналітичності та достовірності інформації про стан і рух

бюджетних ресурсів. Сучасний стан охоплення Державної казначейської служби України зазначеними функціями, враховуючи інформаційну насиченість системи, її багаторівневу ієрархічну структуру, функціональну складність та необхідність роботи практично в реальному режимі часу синхронно з банківською системою, стало можливим завдяки проведенню суттєвої роботи з автоматизації обчислювальних процесів. Практика свідчить, що від надійності роботи інформаційної системи багато в чому залежить успішність виконання органами казначейства покладених на них функціональних повноважень.

Отже, впровадження сучасних інформаційних технологій у казначейському обслуговуванні сприяє створенню якісно нових форм організації діяльності органів Державної казначейської служби України та їх структурних підрозділів, оптимізації взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів, можливості отримувати електронні сервіси з використанням мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Курганська Е., Кублікова Т. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія. 2015. – 184 с.
2. Скорик О. Інформаційні технології системи казначейського обслуговування: сучасний стан та перспективи їх удосконалення. 2018. 3с.

Баклан Віта Олександрівна

*Спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів
УДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області*

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ

В умовах, коли в Україні окуповано частину території, відбуваються військові дії на сході країни, поширюється епідемія covid-19 та багатьох інших,

не менш серйозних викликів перед системою управління публічними фінансами досить гостро стоїть питання щодо ефективного використання коштів державного бюджету. Вирішити усі наявні проблемні аспекти у сфері використання бюджетних коштів не можливо лише завдяки прийняттю ефективних управлінських рішень суб'єктами управління бюджетною системою. Важлива роль у даному випадку відводиться й органам оперативного управління бюджетними коштами, серед яких одну із провідних ролей відведено Державній казначейській службі України. Саме органи казначейства забезпечують обслуговування державного бюджету за видатками, що є запорукою гарантованого виконання державою своїх зобов'язань перед громадянами.

Узагальнюючи визначені науковцями трактування терміну «виконання бюджету» можемо констатувати, що це головна стадія бюджетного процесу яка означає реалізацію показників закону про державний бюджет точно у визначені строки та в установлених розмірах мобілізувавши заплановані доходи і здійснивши передбачені видатки. І саме для забезпечення процесу виконання бюджету в Україні функціонує казначейство, яке було утворене ще у 1995 р. для обслуговування руху бюджетних коштів. В процесі свого розвитку воно постійно вдосконалювалось та розвивалось постійно розширюючи свої повноваження та розвиваючи механізми та інструменти щодо обслуговування бюджетних коштів.

Вдало відмічають автори підручника «Казначейська система», який підготовлений за редакцією Голови казначейства України Тетяни Слюз та відомих вітчизняних науковців Андрія Крисоватого та Ольги Кириленко що «... органи ДКСУ у процесі обслуговування бюджетів за видатками реалізують ряд контролюючих повноважень. Реалізація цих повноважень спрямована на контролі за дотриманням учасниками бюджетного процесу бюджетних повноважень, в тому числі повноважень на взяття бюджетних зобов'язань, недопущення спрямування коштів на цілі, які не передбачені паспортами бюджетних програм і бюджетним асигнуванням» [1].

Сама організація роботи органів ДКСУ щодо обслуговування бюджетів за видатками здійснюється у межах основних напрямів та у відповідній

послідовності яка відображена на рис. 1.

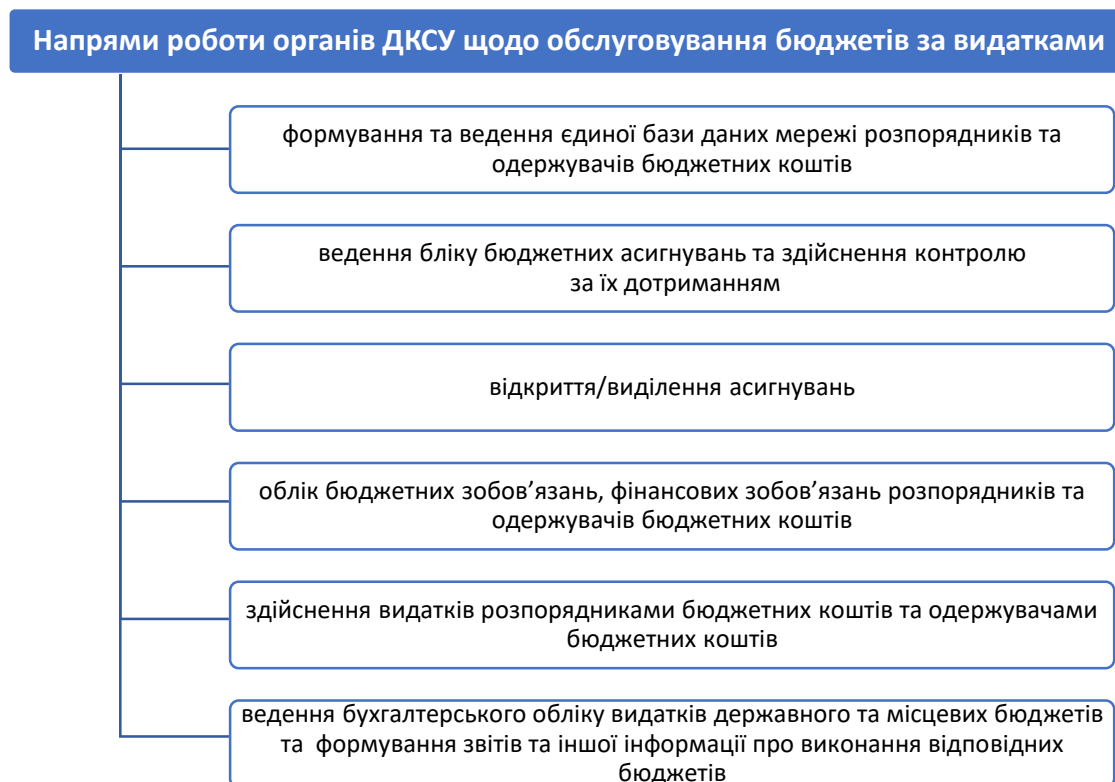

Рис. 1. Напрями роботи органів ДКСУ щодо обслуговування бюджетів за видатками [1]

Виходячи із вимог норм Бюджетного кодексу України, Казначейством України напрацьовано «Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами» [2], який був затверджений наказом Міністерства фінансів України у грудні 2012 р. під номером 1407. У цьому нормативному акті більш деталізовано сам порядок проходження фінансових ресурсів в системі казначейства в процесі обслуговування державного бюджету за видатками.

Можемо із впевненістю стверджувати, що станом на сьогоднішній день, сформовано належну нормативно-правову базу та побудовано організаційну модель, яка дає можливість на належному рівні органам казначейства обслуговувати державний бюджет за видатками. Проте, ця система має постійно вдосконалюватись та розвиватись в силу розвитку сучасних технологій та вимог часу.

Список використаних джерел:

1. Казначейська система: підручник / за наук. ред. д. е. н., проф. А. І. Крисоватого, д. е. н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.

2. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами : Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. №1407 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13> (дата звернення: 15.04.2021).

Барінов Віктор Олександрович

Провідний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів УДКСУ у Славутському районі Хмельницької області

ПРОБЛЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

В економіці України активно відбуваються структурні зміни, чільне місце займає питання виконання місцевих бюджетів, а саме їхнє функціонування та доцільне використання фінансових ресурсів України. З місцевих бюджетів фінансуються видатки на утримання загальноосвітніх, медичних, культурних закладів та органів місцевого самоврядування.

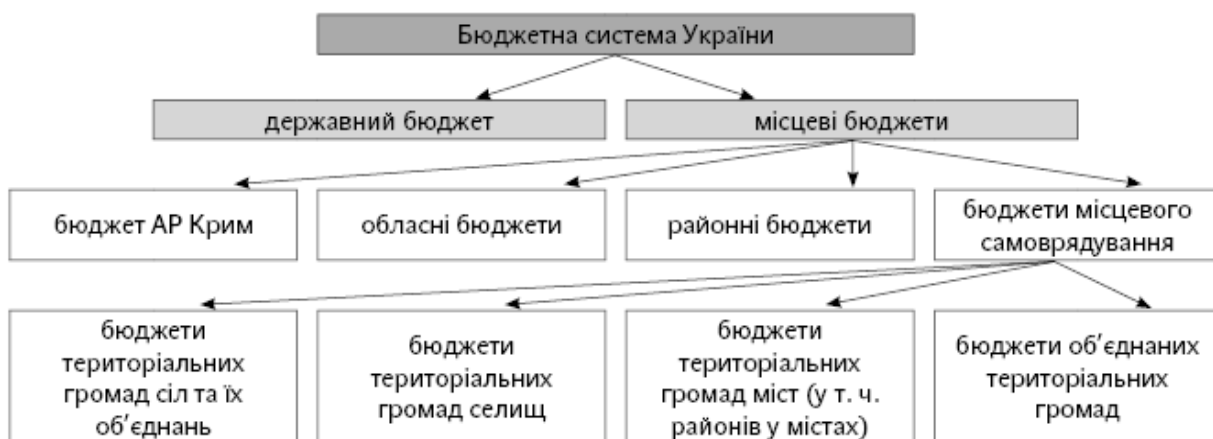

Рис. 1. Структура Бюджетної системи України [1]

Аналізуючи структуру місцевих бюджетів, можна зробити висновок, що бюджети між собою мають тісний взаємозв'язок і потребують раціонального, прозорого використання коштів, тому виникла необхідність запровадити казначейське обслуговування місцевих бюджетів. Але, на даний час система казначейського обслуговування місцевих бюджетів далека від ідеалу та потребує вдосконалення.

Казначейство України у своїй діяльності взаємодіє з органами законодавчої, виконавчої влади, банками та іншими учасниками бюджетного процесу. На сьогоднішній день діє автоматизована система «Казна», що забезпечує безперешкодне спостереження за рухом коштів бюджетних установ.

Одним із найголовніших завдань програми – є спрощення й уніфікація звітності з виконання бюджетів. Під час казначейського обслуговування місцевих бюджетів існують такі проблемні питання, як:

- недостатнє забезпечення матеріально-технічною базою;
- відсутність чіткого розмежування повноважень та функцій між органами місцевого самоврядування й органами казначейської служби в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів;
- низький кваліфікаційний рівень працівників казначейства, плинністю кадрів через низький рівень оплати праці [2].

Проаналізувавши проблеми, які виникають можна сформулювати основні проблеми та напрями вдосконалення діяльності Державної казначейської служби України:

1) найперше що потрібно зробити – це вдосконалити систему обміну інформацією між казначейством та розпорядниками бюджетних коштів а також між органами Міністерства фінансів;

2) для ефективної роботи потрібно розробити рекомендації щодо підвищення оплати праці у вигляді доплат та премій, а також проведення семінарів, тренінгів, курсів задля підвищення кваліфікації працівників;

3) актуальним питанням залишається проблема з матеріально – технічною базою, тому потрібно виділення додаткових асигнувань на її покращення;

4) щоб уникнути проблеми, яка виникає у віддалених населених пунктах, то потрібно організувати так зване «виїзде робоче місце» для ефективної роботи та задоволення інтересів всіх учасників бюджетного процесу;

5) для вдосконалення системи ефективності формування доходів бюджету потрібно надання автономії місцевій владі (органам місцевого самоврядування);

б) створення дієвих механізмів перевірки якості надання послуг, через які відразу буде висвітлено всі негативні та позитивні сторони.

7) місцеві органи влади, проводячи бюджетну політику, повинні оптимально поєднувати інтереси суспільства, підприємств, організацій.

Отже, підсумувавши вищенаведене можна зробити висновок, що в Україні існують проблеми з досконалістю бюджетного процесу. Відсутність механізму правового регулювання має не аби який вплив ефективність роботи. Законодавство постійно зазнає змін та доповнень, що відображається на економіці країни. Єдиний вихід з цієї скрутної ситуації – це чіткий, налагоджений розподіл повноважень та обов'язків державних органів влади, стабілізація фінансової політики держави [3].

Після вирішення всіх проблем з упевненістю можна сказати, що обслуговування місцевих бюджетів вийде на новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р.
URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Нікуліна Т.О. Проблеми та шляхи удосконалення діяльності органів Державного казначейства України. 2017. №9. С. 3-5.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ

В Україні система державної соціальної допомоги представлена широким спектром грошових (готівкових та безготівкових) видів допомог, що спрямовані на малозабезпечений вразливий контингент громадян. Таким чином цим громадянам гарантується дохід не нижчий від визначеного мінімуму, встановленого законодавством, або для цих верств населення лімітуються певні види грошових витрат, що не дозволяє перевищити встановлену законодавством межу платежів.

Державні соціальні допомоги мають важливе значення в механізмі соціального забезпечення населення нашої країни. Практична цінність соціальної допомоги полягає в тому, що кожний громадянин України має право на відповідне матеріальне забезпечення для досягнення рівня прожиткового мінімуму, в тому випадку, коли середньомісячний дохід людини є нижчим від визначеної чинним законодавством межі, а також якщо ця людина з тих чи інших вагомих причин не застрахована в системі загальнообов'язкового соціального страхування. Також громадянин має право на соціальну допомогу, якщо його страховий стаж є недостатнім для отримання соціальних страхових виплат.

У нашій країні державна соціальна допомога врегульована рядом законодавчих актів, а саме: «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [1], «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» [2], «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [3], «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» [4]. Крім цього, соціальна допомога визначається Постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території

України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [5] та ін.

Фінансування всіх видів соціальної допомоги здійснюється за рахунок Державного та місцевих бюджетів, що є основною особливістю даної форми соціального забезпечення. Поряд з цим існують й інші специфічні ознаки соціальної допомоги, які відрізняють її від інших форм соціального забезпечення населення України. Для визначення особливостей соціальної допомоги, як форми соціального забезпечення населення України, необхідно, перш за все, визначитись з поняттям терміну «допомога», а також розглянути наукові концепції щодо тлумачення поняття «соціальна допомога».

Отже поняття «допомога» є багатозначним за своїм змістом і використовується в таких основних тлумаченнях: 1) допомога в чому-небудь кому-небудь, прийняття участі в чомусь, що забезпечує полегшення; 2) матеріальна підтримка; 3) захист у скрутному становищі; 4) сприяння в лікуванні, полегшення страждань [6, с.374]. Таким чином, в нормативно-правовому значенні категорія «допомога» означає матеріальну підтримку громадян, які опинились у скрутній життєвій ситуації. В контексті розгляду складових соціального забезпечення соціальна допомога визначається не однаково.

Науковець П. Шевчук стверджує, що «надання соціальної допомоги означає підвищення рівня споживання економічно слабких сімей унаслідок зниження рівня споживання економічно сильніших сімей з метою пом'якшення бідності перших» [7, с. 111]. Однак таке трактування є спірним, так як потрібно законодавчо визначити, які сім'ї є «економічно слабкими» й «економічно сильними».

Для виникнення у громадянина права на більшість видів соціальних допомог необхідно, щоб одночасно виконувались такі умови: по-перше, сукупний дохід громадянина (сім'ї) був нижчим за прожитковий мінімум; по-друге, відсутність достатнього рівня доходу обумовлювалось незалежними від громадянина (сім'ї) причинами; по-третє, наявність обставин, з якими пов'язано виникнення право на соціальну допомогу (наприклад, народження дитини,

настання похилого віку тощо).

Згідно Європейської соціальної хартії поняття «соціальні допомоги» тлумачать як допомоги в грошовій або натуральній формі, включаючи допомоги для певних визначених груп, а також допомоги, які можуть надаватися всім; соціальні допомоги надаються з метою боротьби із соціальною нерівністю та бідністю, для того щоб гарантувати гідне існування всім тим, кому бракує достатніх коштів [8].

Визначення терміну «соціальна допомога» наведено в ст. 1. Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», під яким розуміється система заходів, націлених на повернення людини до нормального життя і праці, реабілітація соціального статусу та формування в людини установок і якостей, які забезпечують адаптацію до нормальної життєдіяльності методом матеріального і правового захисту життя цієї людини, підготовки до самообслуговування, включаючи відновлення здатності до спілкування і пересування, буденних життєвих потреб тощо [9].

В науці поняття «соціальна допомога» аналізується як в вузькому, так і в широкому значенні. Таким чином, в широкому трактуванні соціальна допомога включає в себе всі види державного соціального забезпечення, що нараховуються і видаються громадянам в натуральній і грошовій формах.

У більш вузькому розумінні «соціальна допомога» – це просто грошова виплата (багаторазова або одноразова), що надається певним групам населення у розмірах і порядку, визначених законодавством [10, с.77]. Однак, не вірним є ототожнення системи державних соціальних допомог та всіх інших форм соціального забезпечення, адже кожна із цих форм має свої специфічні особливості. Відповідно, не можна зводити зміст державної соціальної допомоги лише до одноразової або періодичної грошової виплати, позбавляючи їх інших ознак, зокрема, фінансування за рахунок коштів Державного чи місцевих бюджетів тощо.

Одним з найбільш вдалих слід вважати визначення, М.Д. Бойко. Він вбачав під допомогою з соціального забезпечення гарантовані, врегульовані

законодавством періодичні або одноразові грошові виплати соціально-аліментарного характеру, спрямовані на матеріальну підтримку малозабезпечених осіб, які у зв'язку з певними соціальними обставинами, визначеними законом, потребують такої допомоги навіть за наявності в них інших джерел доходів [11, с.245]. В контексті даного визначення зауважимо, що соціальна допомога має такі основні ознаки, як: 1) аліментарний характер (в тлумачному словнику «аліментарний» визначається, як пов'язаний із живленням, харчуванням [12, с.34], тобто, в правовому розумінні – такі виплати пов'язані із забезпеченням головних життєвих потреб людини); 2) метою соціальної допомоги є матеріальна підтримка громадян; 3) підставою виникнення права на соціальну допомогу є потрапляння особи під вплив певного соціального випадку. Слід звернути увагу, що такий випадок відрізняється від страхового випадку і його не можна віднести до складної життєвої ситуації (наприклад, народження дитини, усиновлення дитини). Однак, думка М.Д. Бойко з приводу того, що соціальна допомога виплачується громадянам, які потребують такої допомоги, не залежно від наявності в них будь-яких інших джерел доходу є помилковою, так як чинним законодавством встановлено, що право на значну кількість видів соціальних виплат виникає саме в осіб, середньомісячний дохід яких є меншим за прожитковий мінімум.

Таким чином, проведений аналіз наукових підходів до визначення поняття «соціальна допомога» дозволяє зробити висновок, що дане поняття розуміється у таких основних значеннях: 1) як сукупність (система) суспільно-правових відносин; 2) як система грошових виплат; 3) як вид (форма) соціального забезпечення. Погоджуючись з усіма трьома підходами до розуміння соціальної допомоги, розглянемо зміст кожного з її основних значень.

Соціальна допомога, як сукупність суспільно-правових відносин, представляє собою складний набір елементів (об'єктів, суб'єктів, юридичних фактів та змісту), які в поєднанні між собою утворюють певні правові зв'язки. Вступаючи в ці зв'язки суб'єкти застосовують свої права і виконують обов'язки по забезпеченню відповідного належного рівня життя громадян, які не

застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також якщо їх страховий стаж недостатній для набуття права на страхові виплати за наявності встановлених законодавством умов і підстав, або, іншими словами, які на державному рівні визнані соціально значущими. Суспільно-правові відносини, що утворюються під час призначення і виплати соціальної допомоги є багатосторонніми.

Отже, соціальна допомога – це особлива форма соціального забезпечення населення України, яка має свої характерні ознаки. Надання державою права своїм громадянам на соціальну допомогу є важливим напрямком її соціальної політики, як гарантованого захисту від бідності та нужденності кожного, хто з об'єктивних причин потребує матеріальної підтримки. Однак, на сучасному етапі суспільно-економічного розвитку розмір соціальної допомоги в більшості випадків не забезпечує громадянам достатнього життєвого рівня, оскільки прожитковий мінімум в Україні не враховує всіх нормальних життєвих потреб людини. Тому, для вдосконалення системи державних соціальних допомог, перш за все, необхідно переглянути методику розрахунку прожиткового мінімуму. Окрім того, потрібно конкретно визначити підстави та умови призначення різних видів соціальної допомоги, систематизувати чинне законодавство в цій сфері та привести його у відповідність до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» №2811-12 від 21.11.1992 р. (остання редакція від 01.01.2019 р.) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
2. Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text>
3. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text>

4. Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text>
5. Постанова КМУ «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF#Text>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : Перун, 2004. 1140 с.
7. Шевчук П.І. Соціальна політика: Навч. посіб. Львів: Вид-во «Світ», 2003. 400 с.
8. Європейська соціальна хартія. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
9. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» №2961-15 від 06.10.2005 р. (остання редакція від 07.08.2017 р.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
10. Кір'ян Т. М., Гаркавенко Н. О. Проблемні питання соціального захисту населення в умовах децентралізації. Нова стратегія регіонального розвитку України: шлях до майбутнього. Матеріали XII Пленуму Правління Співки економістів України, за заг. ред. академіка АЕН України, професора В. В. Осокольського / *Співка економістів України*. К., 2019. С. 176-184.
11. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. К. : Олан, 2004. 312 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : Перун, 2004. 1140 с.

Беднар Галина Петрівна
*Провідний спеціаліст відділу обробки документів
управління соціального захисту населення Чермеровецької РДА*

МІСЦЕ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Україна є на шляху розвитку демократичної, правової, соціальної держави, спрямованої на впровадження європейських принципів соціального захисту своїх громадян. Рух нашої держави у соціальній сфері є пріоритетним, що пов'язано зі зниженням соціального рівня життя населення, а отже, необхідністю посилення державного втручання у забезпечення соціального захисту населення. За роки незалежності було прийнято чимало нормативно-правових актів у соціальній сфері, запроваджено окремі механізми соціальної підтримки власного населення у скрутних соціально-економічних умовах розвитку держави. Суть запроваджених реформ у сфері соціального забезпечення безумовно пов'язана із підвищенням рівня соціального захисту населення, збільшенням соціальної підтримки своїх громадян, вирівнювання їх соціального становища, підвищення рівня їх соціальної захищеності тощо. Соціальний захист спрямований перш за все на матеріальне благополуччя населення, підведення норм життєдіяльності нужденного населення до нормального буття, забезпечення мінімального рівня існування людини.

Питання соціального забезпечення населення є завжди досить актуальними з точки зору наукового дослідження, оскільки кризові явища у Україні, загострення ситуації на Сході нашої держави, скорочення кількості різноманітних державних соціальних програм призводять до того, що кількість бідних у державі тільки зростає, а отже, виникає й інша проблема – необхідність удосконалення системи соціального захисту населення, підвищення якості реалізації державної політики у вказаній сфері, удосконалення нормативно-правових актів з цього питання.

Відтак, надання субсидійованих соціальних послуг, до яких віднесено й надання житлової субсидії, є важливим чинником державної соціальної

підтримки населення, що виражається у прийнятті відповідних законів, нормативно-правових актів у цій сфері, розробці та впровадженні відповідних програм соціального захисту населення та на основі чого й здійснюється матеріальне забезпечення незахищених верств населення.

Б. С. Стичинський, зазначив, що субсидії мають майновий характер, виникають у зв'язку з обов'язковим забезпеченням за рахунок держави осіб, які цього потребують, і не передбачають взаємних зобов'язань матеріального характеру з боку громадян, їх сукупність становить у цілому предмет права соціального забезпечення. Таким чином, реалізація соціального захисту населення здійснюється не тільки у різноманітних напрямках, а й різноманітних організаційно-правових формах. Відзначимо, що глибокого комплексного наукового дослідження проблеми житлової субсидії як організаційно-правової форми соціального забезпечення населення в Україні не було. Поняття житлової субсидії розглядається в аспекті соціального захисту та соціального забезпечення, а тому з метою визначення місця житлової субсидії в системі організаційно-правових форм соціального забезпечення населення варто коротко визначити та охарактеризувати основні організаційно-правові форми соціального забезпечення населення в Україні. Слід наголосити на важливому місці житлових субсидій у системі організаційно-правових форм соціального забезпечення населення, так як, низькі пенсії та мінімальні зарплати призводять до масових неплатежів за комунальні послуги. Це питання зі соціального перетворюється на політичне. Аби не допустити соціальної напруженості в суспільстві, держава змушена надавати населенню субсидії для оплати житла та комунальних послуг [1, с. 106]. Надаючи субсидії, Україна зменшує економічний тиск на відповідні категорії людей, зменшуючи їм вартість у грошовому еквіваленті за спожиті комунальні послуги, цим самим надає їм можливість вивільнених грошових коштів, які особа може використати на інші цілі. Тобто в даному випадку держава бере на себе певну частину видатків на сплату комунальних послуг за людину.

З метою більш чіткого визначення місця житлових субсидій в системі

організаційно-правових форм соціального забезпечення населення, на нашу думку, варто коротко проаналізувати основну мету надання житлових субсидій. Є такі цілі субсидій: 1) збільшення загального рівня громадських послуг на місцях; 2) вирівнювання умов, при яких місцеві органи влади можуть забезпечувати всі суспільні послуги; 3) збільшення рівня забезпечення певної громадської послугою; 4) вирівнювання умов надання певної суспільної послуги [2, с. 519-524]. Ми ж у цьому контексті пропонуємо визначити наступну мету надання житлових субсидій: 1) вирівнювання соціальних, економічних умов користування житлово-комунальними послугами між окремими категоріями громадян; 2) здійснення соціального захисту населення в умовах підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги; 3) забезпечення стабільності витрат сімей на оплату житлово-комунальних послуг незалежно від зміни їх вартості; 4) гарантування стабільності соціального життя осіб, які неспроможні у певний період часу забезпечити себе самостійно [3, с. 56].

Визначивши основну мету надання житлової субсидії у системі здійснення соціального захисту, можемо зробити висновок, що її місце у системі організаційно-правових форм соціального захисту.

На сьогоднішній день субсидія перераховується на персональні соціальні рахунки громадян, підставою для надання субсидії є перевищення максимально можливої кількості витрат на оплату житла та комунальних послуг у сукупному доході сім'ї, а також наявності сукупного середнього й нижчого рівня життя. Громадяни, які отримують субсидії, не будуть співпадати з колом осіб, які отримують соціальну допомогу [4, с. 144-145]. Мається на увазі те, що соціальні виплати у формі житлової субсидії спрямовуються виключно на витрати на оплату житла та комунальних послуг у сукупному доході сім'ї у випадку сукупного середнього й нижчого рівня життя сім'ї. Враховуючи сутність термінологічного розуміння поняття «субсидія», можна із впевненістю констатувати, що субсидія спрямована на задоволення відповідних благ, може надаватися у матеріальній але безготівковій формі, а тому може характеризуватися як відповідна соціальна виплата.

Надання соціальної допомоги у формі житлової субсидії підвищує рівень життя населення в державі, зокрема тих осіб, які цього потребують, рівень доходів яких є значно меншим від законодавчо встановленого.

Окремі науковці субсидії, житлові субсидії відносять саме до форм надання соціальної допомоги і соціальної підтримки непрацевдатним громадянам за рахунок державного та місцевих бюджетів. М. А. Мащенко та І. В. Пивовар зазначають, що державна житлова субсидія по суті – це соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, що стала першою соціальною програмою ринкового типу і забезпечила адресну підтримку найменш захищених сімей і громадян в умовах поступового підвищення частки покриття населенням собівартості житлово-комунальних послуг і енергоносіїв [5, с. 179].

Оскільки проблема видатків на отримання субсидії розглядається в контексті дослідження соціальної допомоги, то можна констатувати про її віднесення науковцями саме до такої організаційно-правової форми соціального забезпечення, як соціальна допомога. Соціальна допомога – це система заходів для покращення матеріального стану певних соціальних прошарків шляхом соціальних програм і забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. При прийнятті рішення про соціальну допомогу враховується матеріальне становище людей. Прикладом соціальної допомоги, в якому втілилися її характерні особливості, є державна Програма житлових субсидій [6, с. 157-258]. У даному випадку науковцями акцент робиться саме на індивідуальному підході до надання соціальної допомоги, а відповідне рішення приймається на основі аналізу матеріального становища людей. І як приклад, вчені наводять Програму надання житлових субсидій, що спрямована на надання прямої адресної допомоги особам і вважається своєрідним індикатором житлового рівня населення в Україні, оскільки збільшення кількості сімей, які при оплаті житлово-комунальних послуг користуються субсидіями, свідчить про матеріальні негаразди і зниження платоспроможності населення.

Однак, не всі науковці дотримуються такої позиції. Зокрема, Н. І.

Якуненко та Т. О. Стеценко вважають, що соціальна допомога є одноразовими виплатами або натуральними видачами і послугами для ліквідації або нейтралізації критичних життєвих ситуацій. Допомога може бути виражена у грошовій або натуральній формі, у вигляді послуг або пілґ, що надаються з урахуванням державних гарантій із соціального забезпечення за кошти місцевого бюджету, підприємств, позабюджетних і благодійних організацій, з метою надання адресної диференційованої допомоги нужденним [7, с. 17-18; 8, с. 57]. Ми ж субсидію розглядаємо як цільову, адресну, систематичну допомогу, що призначається особам, яким це дійсно необхідно. Тобто, субсидію не можна розглядати як одноразові виплати, які виплачуються особам, які цього потребують, оскільки її призначення здійснюється на певний період (6 місяців), а отже, й не зовсім доцільно відносити її до такої організаційно-правової форми соціального забезпечення, як соціальна допомога.

Досліджуючи поняття житлової субсидії, зазначимо, що право на отримання соціальної допомоги має особа, яка опинилась у скрутних матеріальних умовах.

Програма житлових субсидій стала першою соціальною програмою, розробленою на засадах адресності, тобто з використанням механізму перевірки доходів (матеріального становища) домогосподарства-претендента. Програма спрямована на допомогу населенню щодо оплати житлово-комунальних послуг та палива в умовах значного зростання тарифів. Основним результатом програми було зупинення зростання заборгованості населення по оплаті житлово-комунальних послуг [9, с. 171]. Програму житлової субсидії, як і самі житлові субсидії, науковцем віднесено до системи соціального захисту населення, що, на нашу думку, не є слушним, оскільки соціальний захист передбачає систему правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства.

Метою призначення субсидій є забезпечення гідного життя людини та вирівнювання соціального становища тих осіб, які цього потребують, із тими особами, які можуть самостійно себе забезпечувати.

Підводячи підсумок зазначимо, що субсидія посідає досить значне місце у системі здійснення соціальної підтримки населення України та виступає важливою формою соціального забезпечення, оскільки: 1) виступає як складова інституту допомог і компенсаційних виплат у сфері соціального забезпечення поряд із такими видами допомог та компенсаційних виплат, як: соціальні пільги, соціальна підтримка, прийняття та реалізація важливих соціальних програм, надання різноманітних видів соціальної допомоги тощо, які спрямовані на забезпечення соціального захисту населення, яке цього потребує; 2) є своєрідною формою та засобом задоволення існуючих соціальних потреб окремих верств населення, шляхом забезпечення відповідного рівня соціального забезпечення, гарантування мінімального рівня існування людини у суспільстві; 3) є важливою формою взаємодії держави із простим населенням, розвиває соціальний діалог між органами державної влади та нужденним населенням; 4) за допомогою отримання субсидій певним чином забезпечується узгодження інтересів між різними соціальними групами, здійснюється певне вирівнювання громадян у реалізації принципу соціальної справедливості та соціального забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Павлова Л. О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні : дис. ... канд. економ. наук : 08.00 01. Львів, 2015. 230 с.
2. Масгрейв Ричард А., Масгрейв Пегги Б. Государственные финансы: теория и практика. Москва : Бизнес Атлас. 2009. 716 с.
3. Хренова Т. Ю. Щодо конституційного права людини на отримання житлової субсидії. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса 18- 19 січня 2019 р.). Одеса : Причорноморська фундація права, 2019. С. 56-58.
4. Измestьев А. В. Правовое регулирование социальной защиты населения Российской Федерации в жилищно-коммунальной сфере : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Омск : РГБ, 2006.

5. Мащенко М. А. Пивавар І. В. Державне регулювання соціального захисту населення. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 177-182.

6. Михайловська М. І., Неліпович О. В. Система соціального захисту населення в Україні: сутність, основні складові та напрямки вдосконалення. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 6. Т. 4. С. 255-260.

7. Якуненко Н. І. Аналіз ефективності системи державної соціальної допомоги в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2002. № 1. С. 15-22.

8. Рівень життя населення України / за ред. Л. М. Черенко. Київ : Консультант, 2006. 428 с.

9. Тимофєєва М. І. сутність соціального захисту населення. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6 (230). С. 169-174.

Безпалько Максим Пилипович

Студент I курсу магістратури

Західноукраїнського національного університету

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Нові основи Стандарту шкільної освіти розроблені науковцями у 2016 році з урахуванням викликів, які постають сьогодні перед Україною. Вони «ґрунтуються на компетентнісному підході, що важливо для забезпечення якості освіти, і пропонують інструменти для перенесення цього підходу до навчальних програм» [1, с. 10]. Відмінність нового освітнього Стандарту від Державного стандарту 2011 р. полягала у тому, що: «Новий Стандарт освіти передбачав «вертикальну гнучкість», коли йдеться про розподіл навчального часу між предметами за навчальними циклами, і «горизонтальну гнучкість», яка мала на меті допомогти школі ефективно розпоряджатися навчальним часом, розподіляючи його з-поміж інших предметів, наприклад, за модульною технологією навчання [1, с. 15]. Предмети, що їх викладають по одній годині

щотижня, можуть бути інтегровані зі спорідненими предметами та курсами (астрономія з фізикою, екологія з біологією) чи розподілятися впродовж семестру або консолідуватися в інтенсивний кількатижневий курс практичного змісту наприкінці навчального року [1, с. 13]». Зміщення центру ваги від нагромадження фактів до розвитку вмінь досягається завдяки:

- зменшенню обсягу фактологічного матеріалу на користь практичної діяльності, надання достатнього часу на формування вмінь та відповідних ставлень – готовності, належної мотивації, самооцінки;

- проблемному навчанню, що допомагає відштовхнутися від конкретної проблеми для розвитку належних умінь і ставлень, пошуку та конструювання нових знань;

- інтерактивним методам, проектним технологіям, збільшенню частки навчального часу за межами класу; окресленню доцільного «ядра знань», що в українських реаліях допоможе, з одного боку, обмежити теоретичний складник змісту, який учительство, за інерцією, може запропонувати учням, з іншого – «ядро знань» стане тим орієнтовним навчальним матеріалом, на основі якого вчителям буде запропоновано формувати компетентності школярів [1, с. 18-19].

Фінансова грамотність передбачає володіння економічними та, передусім, фінансовими поняттями й категоріями, що дозволяє людині самостійно аналізувати й оцінювати основні тенденції економічного життя держави і відповідно до обставин визначати моделі власної фінансової поведінки та фінансової безпеки.

Підвищення фінансової грамотності учнівської молоді в Україні пов'язане сьогодні з багатьма чинниками, у тому числі з вивченням курсу за вибором «Фінансова грамотність», який має забезпечити розвиток не тільки економічного мислення, а й фінансових компетенцій і культури учнів.

Навчально-методичний комплект, підготовлений за загальною редакцією професора Т. Смовженко, включає програму курсу, навчальний посібник та робочий зошит для учнів, навчальний посібник для вчителя. Навчальна програма розрахована на повний академічний рік. Вона складається з 4 блоків – «Введення

до власних фінансів», «Заощадження та інвестування», «Запозичення», «Страховання та власний бюджет».

Цей курс упродовж 2011–2012 н. р. у рамках пілотного проекту було розпочато в 13 загальноосвітніх навчальних закладах Київської, Донецької, Львівської, Черкаської та Харківської областей. У наступному навчальному році в проекті брали участь понад 2800 учнів із 71 навчального закладу 14 регіонів України.

Важливою складовою навчання учнів основам фінансової грамотності є участь у проектній та дослідницькій роботі. Саме ця складова навчання дозволяє забезпечити діяльнісний підхід у навчанні, формування базових економічних і фінансових компетенцій, які необхідні кожній молодій людині та мають сприяти підвищенню її конкурентоздатності на ринку праці.

Щороку Проектом готується звіт про результати проведення підсумкової контрольної діагностики рівня фінансової грамотності учнів загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації, залучених до дослідно-експериментальної роботи в країні. За результатами вступної та заключної перевірки на першому етапі експерименту рівень знань зріс на 20 відсотків.

У 2013–2014 н. р. курс «Фінансова грамотність» був уведений як вибіркова дисципліна до навчальних планів загальноосвітніх шкіл та впроваджений у 450 школах 25 регіонів України. І в подальшому основи фінансової грамотності як вибіркова дисципліна все більше шкіл викладають як вибіркoву дисципліну.

Враховуючи перспективи розробки програм курсу «Фінансова грамотність» для учнів початкової та основної школи, актуальною є проблема підготовки вчителів цих категорій до впровадження фінансової освіти в загальноосвітніх навчальних закладах. При цьому зауважимо, що впровадження та викладання курсу «Фінансова грамотність» вимагає застосування певних форм та методів роботи з учителями. Залучення вчителів до участі в семінарах, творчих групах, узагальнення передового педагогічного досвіду сприяє популяризації фінансових знань та формуванню економічної свідомості самого

вчителя, зростанню вмотивованості вчителя до поширення фінансової освіти. Саме тому на ЗВО, у першу чергу, покладається робота щодо проведення навчання вчителів із фінансової грамотності.

Список використаних джерел:

1. Фінансова грамотність. Збірник програм курсів за вибором. 2-10 класи. Частина 1. Економіка в школах України / за заг. ред. Т.С. Смовженко. 2015. №8. 80 с.

Бойко Ольга Володимирівна

Головний спеціаліст відділу комунальної власності та земельних відносин Підволочиської селищної ради

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У СКЛАДІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Реальність і ефективність місцевого самоврядування визначається насамперед матеріально-фінансовими ресурсами, які знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування і які в своїй сукупності становлять фінансово-економічні основи місцевого самоврядування. Згідно з п. 3 ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (в тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, які перебувають у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. У даній частині статті закладено підходи щодо визначення економічних та фінансових основ місцевого самоврядування, який поєднує місцеві і загальнодержавні інтереси, в тому числі державну підтримку місцевого самоврядування з метою ефективного управління територіями, забезпечення потреб населення тощо. При цьому за органами державної влади залишається

законодавча, контролююча і регулююча функція, а місцевому самоврядуванню надається можливість у межах Конституції України і законів, під державним контролем та під власну відповідальність самостійно вирішувати питання щодо формування і розпорядження комунальною власністю, місцевим бюджетом і т.д.

Конституція України, закріплюючи та гарантуючи місцеве самоврядування, визначає економічні умови місцевого самоврядування. Це знаходить своє вираження насамперед у визнанні і в рівному правовому захисті, поряд з іншими формами власності, комунальної власності та у праві органів місцевого самоврядування самостійно управляти майном, що знаходиться у комунальній власності. Це положення Конституції України одержало подальший розвиток у пункті 5 ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1], де визначається, що від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

Комунальна власність утворює власну економічну основу місцевого самоврядування. Подібна форма власності – один із інститутів, що впливає на функціонування фінансів місцевих органів влади. Використання майна комунальній власності є одним із джерел доходів місцевих органів влади. В окремих країнах доходи від використання нерухомого майна комунальної власності становлять 10-15% загальних доходів місцевих бюджетів.

Майно, яке належить до комунальної власності і закріплене за комунальним підприємством, належить йому на праві повного господарського відання, тобто підприємство володіє, користується та розпоряджається зазначеним майном, вчиняючи щодо нього будь-які дії, які не суперечать законодавству та цілям діяльності, визначеним статутом підприємства [2].

Підприємство, якщо інше не передбачено чинним законодавством та його статутом, має право продавати і передавати іншим підприємствам, організаціям та установам, обмінювати, здавати в оренду, надавати безоплатно в тимчасове користування або в позику належні йому будинки, споруди, устаткування, транспортні засоби та інші матеріальні цінності, а також списувати їх з балансу. Проте саме Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» накладає

обмеження щодо вільного розпорядження підприємством закріпленого за ним на праві господарського відання комунального майна, наприклад підприємство за власним рішенням не в праві здійснити відчуження свого майна, оскільки воно не є власником цього майна. Власником комунального майна, в тому числі і закріпленого за комунальним підприємством, є територіальна громада, від імені та в інтересах якої права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради. Аналогічно встановлено і правовий режим майна комунальної установи (організації), яка також не є повноцінним власником свого майна, що закріплене за нею на праві оперативного управління.

10 жовтня 2020 року президент Володимир Зеленський підписав указ про передавання земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності. За різними оцінками, за цей час передано близько 4 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель. Тобто з 10,5 мільйона гектарів сільськогосподарських земель, які у 2016 році обліковувалися в державній власності, у комунальну власність перейшло близько 4 мільйонів гектарів.

Зазначимо, що землі передавалися лише створеним об'єднаним територіальним громадам. Як відомо, їх утворення завершилося лише після 25 жовтня 2020 року, коли пройшли місцеві вибори. Водночас передавалися лише ті землі, які пройшли інвентаризацію і були зареєстровані в кадастрі. У більшості випадків це земельні ділянки, що перебували в оренді. Певні землі не передавалися, оскільки їх включили до переліків ділянок, права на які виставляються на земельні торги. Передання таких земель у комунальну власність можливе тільки після проведення земельних торгів та укладання договорів оренди з органами виконавчої влади. Тобто все це вимушено робилося в ручному режимі. Крім того, за попередні роки значна частина земель державної власності, понад 6 млн га, відійшла в приватну власність у рамках «безоплатного передавання», частина, 0,5 млн. га, залишається в користуванні Національної академії аграрних наук (землі академії не підлягають приватизації і передаванню). Загалом близько 1 млн. га перебувають у постійному користуванні державних підприємств і в комунальну власність не переходять.

Плата за землю (земельний податок або орендна плата за державну або комунальну землю) з будь-якої ділянки на території громади у межах та за межами населених пунктів надходить до місцевого бюджету. Зараз громади управляють землями в межах населених пунктів. Відповідно до законопроекту №2194, органи місцевого самоврядування зможуть управляти землями і за межами населених пунктів.

Землі, не зареєстровані в державному земельному кадастрі, перебувають під загрозою різних маніпуляцій і корупційних схем. Саме громада мотивована оформити ці землі і вивести їх з нелегального використання. Землями за межами населених пунктів органи місцевого самоврядування розпоряджалися до 2002 року [3].

Раціональний підхід до питань управління майном комунальної власності підсилює спроможність територіальної громади, дозволяє зробити роботу органів місцевого самоврядування більш прогнозованою, направленою не лише на забезпечення суспільної стабільності, а й на сталий та збалансований розвиток. Це сприяє підвищенню інвестиційної привабливості територіальної громади, оздоровленню клімату для створення та розвитку високоякісних публічних послуг та бізнесу на відповідній території.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України № 280/97-ВР, Редакція від 29.08.2021.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

2. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І.З. Львів: ДУ«Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України, 2020. 531с.

3. Управління комунальною власністю в умовах реформування місцевого самоврядування та розвитку міжмуніципального співробітництва. Навчальний

Борська (Медвідь) Соломія Ігорівна
Головний спеціаліст відділу паспортизації
ГУ ДМС у Львівській області

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ КРАЇНИ

Питання трудової міграції громадян України та механізмів її регулювання є проблемою державного рівня як в самій державі, так і за кордоном. Тема українських заробітчан нині досить актуальна та активно обговорюється в пресі та на телебаченні, привертаючи увагу всього суспільства. Трудова міграція та соціально-економічні механізми державного регулювання міграційних процесів мають вплив майже на всі сфери життєдіяльності суспільства, але найбільше на демографічну і соціальну ситуацію, економічну сферу, ринки праці та фінансів. Напрями, масштаби та розміри таких процесів певною мірою свідчать про стабільність або навпаки нестабільність суспільного розвитку. Так, за часи незалежності України населення держави скоротилося на понад 10 млн. осіб. Значним фактором, який вплинув на скорочення чисельності населення, став масовий виїзд працездатної частини населення України за кордон у пошуку роботи. Трудова міграція в останні роки стала одним з найбільших викликів для нашої країни. Втопившись від очікування кращих економічних умов в Україні та відсутності дієвих механізмів державного управління соціально-економічного розвитку, мільйони людей намагаються поліпшити свій фінансовий стан і реалізувати кар'єрні очікування в інших країнах. Головна причина, що підштовхує до виїзду за кордон – бажання отримати більш цікаву і високооплачувану роботу ніж у себе на Батьківщині. Також, на жаль, Україна не може запропонувати своїм громадянам привабливі економічні умови для підприємництва. Поки ці проблеми не будуть вирішені, наша країна продовжить

залишатися експортером трудових ресурсів, а відтік робочих рук і мізків триватиме [1].

Незадовільна демографічна ситуація України та масовий виїзд працездатної частини населення в пошуку роботи за кордон переважно пов'язаний із незадоволенням економічним становищем країни.

Упродовж останніх років зростання чисельності українців, які виїхали на навчання за кордон, прискорилося. За даними щорічного моніторингу кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі навчання. Найчастіше їдуть до Польщі, Німеччини, Канади, Чехії, Італії, США, Іспанії, Австрії, Франції, Словаччини. Проведені дослідження показують, що молодь, яка туди поїхала вчитись, більше не задоволена умовами життя в Україні загалом, ніж станом вищої освіти зокрема. Вона розглядає вищу освіту в іншій країні як місток до подальшого життя після випуску в кращих умовах поза межами України.

Під впливом глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть.

Рекордна кількість українських трудових емігрантів останнім часом перебуває в Польщі, однак точну кількість працюючих назвати складно, оскільки далеко не всі з них влаштовуються на офіційну роботу.

Однак, відсутність формалізованої міграційної політики, до сьогодні, ще більше посилює питання, як польська влада хоче врегулювати міграційні процеси. Адже з одного боку, польські урядовці визнають, наскільки важливими є закордонні працівники, а з іншого – називають їх біженцями, чим створюють враження надання якоїсь особливої допомоги мігрантам та говорять про загрозу їхній безпеці.

На думку діючого польського уряду, найважливішими чинниками, які потрібно врахувати при підготовці нової міграційної політики є: відокремлення

біженців від економічних мігрантів, протидія автоматичному розміщенню біженців і політика щодо економічних мігрантів з України.

Українці становлять найбільшу етнічну меншину в Чехії – легально в якій проживають близько 117 тис. українців. Звісно, погляди на наших співвітчизників у чехів відрізняються, одні співчують, що через безробіття вимушені шукати кращого життя далеко від дому та сімей, інші – навпаки нервують, що українці займають у них робочі місця. Роботодавці розглядають як непогану альтернативу вітчизняним працівникам, але частина з них усе ж сприймає за нижчу расу через низький культурний рівень, адже українські заробітчани – це не завжди найкращі представники нації [2].

Маючи кількісні дані фактично наявних іммігрантів на території держави, а також за допомогою підрахунків Державного комітету статистики України з питань загального наявного населення та його механічного приросту, можна зробити необхідний коефіцієнтний аналіз якісного складу трудової міграція.

За даними Міністерства соціальної політики, в 2019 році налічувалося 3,2 млн трудових мігрантів. В окремі періоди, під час сезонних робіт, було 7-9 млн мігрантів. Водночас на постійне проживання за кордон виїхали 11 тис. 311 осіб, а повернулися – 1 тис. 996.

У 2020 році, за даними голови Національного банку України, було близько 3 млн трудових мігрантів. Протягом року в країну повернулися 400-500 тисяч осіб, але переважно через пандемію коронавірусу. Країни Євросоюзу закривалися на локдаун, люди втрачали роботу і змушені були повертатися.

На постійне місце проживання за кордон в 2020 році виїхали 3 тис. 259 українців. Також через пандемію цифра знизилася.

У 2021 році, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень, кількість трудових мігрантів становить 2,5-3 млн.

Згідно соціальних опитувань, люди не відмовляються від ідеї виїхати за кордон. У 2019, за даними опитування групи «Рейтинг», 35% українців думали

над ідеєю виїхати, 63% – не думали. Найбільше були схильні до міграції люди у віці 18-29 років і 30-39.

У 2020 році серед головних причин трудової міграції є задоволення мінімальних потреб сім'ї (50% опитаних). 27% хотіли полишити країну заради самореалізації, 17% – через відсутність перспектив в Україні.

Аналізуючи трудову міграцію, охарактеризуємо інтелектуальну міграцію, яка також пов'язана з пошуком кращих умов життя та заробітку. Суттєва різниця в оплаті праці висококваліфікованих кадрів більшою мірою стосується медичних та педагогічних працівників, оскільки «відбутися в професії» на батьківщині вони не мають особливих перепон. Однак неадекватно низький рівень оплати праці лікарів та педагогів стимулює, «виштовхує» їх за межі вітчизни, примушуючи погоджуватися на невідповідну рівню кваліфікації посаду (скажімо, молодшого медичного персоналу) та/або проходити перепідготовку в країні працевлаштування.

Виїзд громадян України закордон, особливо жінок, супроводжується стрімким бажанням вийти заміж за іноземця, зниженням показників народжуваності, соціальним сирітством, підвищенням захворюваності внаслідок виснажливої праці на чужині. За таких умов постає потреба у дослідженні основних напрямів зовнішньої трудової міграції, чинників, які спонукають громадян України до неї, а також наслідків трудової міграції. Зростання обсягів трудової міграції з України сприяє збільшенню кількості проблем, що пов'язані з виїздом працездатного населення. Відтік інтелектуальної та висококваліфікованої частини працездатного населення призводить до якісного погіршення складу населення України, оскільки в першу чергу виїжджають більш активні та освічені громадяни. Нерідко міграція та працевлаштування не за фахом призводять до втрати професійної кваліфікації, що, у свою чергу, робить людину менш конкурентоздатною вже в українських умовах, і, як наслідок, спонукає таких громадян знову мігрувати.

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що нашій державі, в першу чергу, треба удосконалювати соціально-економічну політику з метою

ефективного управління міграційними процесами з користю для економіки держави. Разом з цим необхідно вивчати зарубіжний досвід міграційних процесів. Для цього, необхідно не тільки запровадити сучасні системи ідентифікації мігрантів, зокрема з використанням біометричних технологій, які існують в Україні, а й удосконалити законодавчу базу [3].

Отже, розвиток міграцій в Україні зумовлений багатьма проблемами економічного, релігійного, національного, екологічного, соціального та політичного характеру. Не вирішення цих проблем посилює трудову міграцію громадян України, негативними наслідками якої є: депопуляція населення країни; розпад сімей; відтік кращого трудового потенціалу України; злочинність і корупція; політична нестабільність.

Список використаних джерел:

1. Малиновська О. А. Трудова міграція громадян України за кордон: виклики та шляхи реагування. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Malynovskad28e1.pdf>
2. Rząd unieważnił dokument dot. polityki migracyjnej Polski. URL: <http://www.rp.pl/Polityka/170329876-Rzad-uniewaznil-dokument-dot-polityki-migracyjnej-Polski.html>
3. Тарасенко К. М. Вплив міграційних процесів на національну та фінансово-економічну безпеку держави. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України (управлінські, фінансово-економічні, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти) : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. Дніпро : Ун-т митної справи та фінансів, 2017. С. 191-193.

Гаврилюк Наталія Анатоліївна
Землевпорядник Дубечненської сільської ради
Волинської області

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Управління земельними ресурсами завжди було актуальним питанням, зважаючи на те, що на міжнародній арені Україна відноситься до країн за спеціалізацією аграрного типу виробництва. В нашій державі земля була, є і буде основою виробничої діяльності та діяльності на місцевому, регіональному і національному рівнях.

На сучасному етапі державотворення основні проблеми щодо управління землею лежать в площині реформування системи державного управління, зокрема – в процесах децентралізації, які відбуваються сьогодні і мають ряд позитивних та негативних аспектів своєї реалізації. Особливо, що стосується питань передачі земель органам місцевого самоврядування та пов'язані із цим питанням усі ризики та перспективи розвитку. Водночас децентралізація неможлива без передачі права розпоряджатися земельними ресурсами територіальним громадам, тому роль та відповідальність Держгеокадастру також буде зростати.

Сьогодні в Україні нараховується понад 60 млн. га землі, з яких більше 70% (42 млн. га) – землі сільськогосподарського призначення, розташовані за межами населених пунктів. З них 32 млн. га розпайовані. Проте ще 10,5 млн. га – досі державні. Суттєва частка цих земель розташована в межах об'єднаних територіальних громад, проте громади не мають можливості ними розпоряджатися, адже право на них закріплене за центральними органами влади [1].

Земельні ресурси, що є у комунальній власності, належать до матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування і управління ними повинно здійснюється його органами у межах низки наданих законодавством повноважень. Зокрема, на органи місцевого самоврядування покладено

обов'язки щодо забезпечення ефективного використання земельних ресурсів шляхом попереднього розгляду відповідних планів, а також підготовка пропозицій з розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, які опікуються цими питаннями на відповідній території.

Спроможність об'єднаних територіальних громад в значній мірі визначається тим, наскільки результативно вони використовують власні земельні ресурси, які є в їх розпорядженні та складають ресурсний потенціал території. Ресурсний потенціал представляє собою джерело та засіб їх відтворення, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки розвитку.

Функціонування ринкової економіки вимагає від об'єднаної територіальної громади вирішення складних завдань, пов'язаних з управлінням ресурсним потенціалом, серед яких – максимально повне використання потенційних можливостей, формування здатності адаптуватися до змінної ситуації на ринку [2]. Водночас, створення умов для ефективного використання ресурсного потенціалу, усунення основних диспропорцій, застосування територіального маркетингу сприятиме у майбутньому максимальному наближенню послуг до населення, підвищенню спроможності територіальних громад та їх представницьких органів у вирішенні проблем місцевого значення.

Таким чином, питання успішності розвитку ОТГ багато в чому залежить від ефективності використання всіх земельних ресурсів, виняткова цінність яких полягає в забезпеченні трьох фундаментальних властивостей: життєзабезпечення (як частина екологічної системи), чинник виробництва (в аграрному секторі, будівництві, гірничорудній промисловості, лісовому господарстві) і цивільний обіг (земельно-майнові відносини). Саме вирішення зазначених аспектів потребує підходити до проблеми землі більш широко, розібратися з питаннями, які стосуються визначення землі як ресурсу, її функції, склад земельних ресурсів, як ними управляють сьогодні та що потрібно зробити,

щоб земельні ресурси стали матеріальною та фінансовою основою об'єднаної територіальної громади.

Для роботи новостворених громад необхідно передати повноваження органам місцевого самоврядування з розпорядження земельними ресурсами державної власності з одночасним посиленням державного контролю над використанням та охороною земель. Децентралізація земельних відносин передбачає передачу права розпорядження землями громадам, власність на землі переходить ОТГ, водночас повноваження Держгеокадастру мають бути розширені при здійсненні контролю за використанням землі. Новостворені об'єднані громади отримали потужні економічні ресурси для свого ефективного розвитку, водночас, питання ефективного та раціонального користування земельним ресурсом ще й досі не достатньо врегульоване.

Список використаних джерел:

1. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб./[Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович] К. : 2017. 107 с.

2. Горлачук В. В., Клименко О. В. Управління земельними ресурсами ОТГ у контексті децентралізації. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 56-63.

Гаврачинська Наталія Вікторівна

*Головний спеціаліст відділу застосування пенсійного законодавства
Управління пенсійного забезпечення Головного управління
Пенсійного фонду України у Львівській області*

ПРОБЛЕМИ НИЗЬКОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день актуальним залишається питання пенсійного забезпечення українських громадян. Суспільство повинно перейнятися

створенням умов для гідного життя літніх людей, оскільки пенсія - це єдиний їх дохід. За статистичними даними, на сьогодні, приблизно 60% українських пенсіонерів одержує пенсію, не вищу за три тисячі гривень [1]. Низький рівень пенсійного забезпечення громадян зумовлений рядом факторів, одним із яких є старіння української нації. Народжуваність в Україні дуже низька, а смертність – висока, особливо серед чоловіків. Кожна друга українська сім'я обмежується народженням однієї дитини. Не малу роль також відіграє недосконалість медичної реформи, а також наслідки пандемії COVID-19.

Другим фактором є несприятлива економічна ситуація в країні. Протягом останніх декілька років наша економіка не зростала взагалі; за останні 20 років темпи росту становили в середньому лише 2% на рік; відбувалося постійне скорочення чисельності працівників, не створювалися нові робочі місця для молодих та кваліфікованих фахівців [2]. Як результат, молодь шукає кращих умов для праці і життя в інших країнах світу. На додаток до наявних основних структурних політичних та макроекономічних проблем, різкий економічний спад (скорочення ВВП) був спричинений воєнними діями на сході України, що тривають з 2014 року, та банківською кризою 2014-2016 років.

Третім фактором є рівень виплати легальної заробітної плати. Більша частина працюючих одержує заробітну плату "в конвертах", внаслідок розповсюдженої тінізації оплати праці, незаконних дій роботодавців, недостатнього рівня свідомості більшості працівників. За даними Державної служби статистики України за 9 місяців 2020 року 3,3 млн. чол., або кожен четвертий працівник працює без оформлення трудових відносин. Найбільша кількість таких працівників у сільському господарстві (45,2%), в торгівлі (15,7%), на будівництві (16,8%), в промисловості (5,5%) та торгівлі (4%) [1].

Як наслідок, в Україні є мала чисельність працездатного населення, яке зі своєї заробітної плати сплачує страхові внески, що наповнюють бюджет Пенсійного фонду України, з якого проводиться виплата пенсій. Можна зробити висновок, що на сьогодні кількість працюючого працездатного населення менша від кількості пенсіонерів, тобто кількість платників внесків

(працівників) недостатня для бездефіцитного фінансування пенсій за рахунок ЄСВ у розмірі 22% фонду оплати праці, що призводить до значного постійного дефіциту в солідарній системі. Для того, щоб ті особи, які працюють, могли забезпечити гідні пенсії людям поважного віку, їх чисельність має бути хоча б удвічі більше або їх заробітна плата - у два рази більшою, з якої проводиться сплата страхових внесків [1]. Як відомо, бюджет Пенсійного фонду формується не тільки за рахунок страхових внесків, а й за рахунок дотацій з Державного бюджету України, який в свою чергу наповнюється також за рахунок податків. Проте, значна частина роботодавців та працюючих всілякими способами ухиляються не лише від сплати страхових внесків, а й від сплати податків. У зв'язку з цим відбувається підриєв збалансованості Пенсійного фонду. Якщо б всі особи працездатного віку добросовісно сплачували страхові внески і податки, то і рівень пенсійного забезпечення міг бути значно вищим.

За даними Державної податкової служби України на 01.01.2021 р. на обліку перебувало 2467,5 тис. платників ЄСВ (єдиного соціального внеску), що на 42,4 тис. більше порівняно з показниками на 01.01.2020 р. [3]. У 2020 році було працевлаштовано на 101,5 тис. осіб менше ніж звільнено, а саме: працевлаштовано 3963,3 тис. осіб, припинили трудові відносини 4064,80 тис. осіб [3].

На 01.01.2021 р. на обліку в органах Пенсійного фонду України перебувало 11131,0 тис. пенсіонерів, що на 203,8 тис. осіб менше порівняно з попереднім роком. За цей же час середній розмір пенсії зріс на 424,53 грн. (або на 13,8%) [3]. Кожного року проводиться підвищення пенсійних виплат в зв'язку зі зміною прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, осучасненням середньої заробітної плати по Україні, яка використовується для призначення пенсії. Однак, для кожної людини це не значне підвищення, а видатки на виплату пенсії в цілому по Україні значно зростають. Так, видатки на пенсійні виплати у 2020 р. становили 466,9 млрд. грн.

Ще одним пагубним фактором для діючої пенсійної системи є фінансування великих розмірів пенсій за "спеціальними законами", це -

виплати пенсій суддям, прокурорам, чиновникам, у яких розмір пенсійного забезпечення у десятки разів вищий. Фінансування таких пенсій мало б здійснюватись професійними, корпоративними фондами. Однак, зрушень в даному напрямку немає вже впродовж 17 років - від часу набрання чинності Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Дані про чисельність пенсіонерів та середні розміри пенсійних виплат у розрізі регіонів за 2021 р. порівняно з 2020 р. представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Дані про чисельність пенсіонерів та середні розміри пенсійних виплат у розрізі регіонів за 2020-2021 рр. *

№ з/п	Назва регіону	Чисельність пенсіонерів, осіб			Середній розмір пенсійних виплат, грн.		
		Станом на 01.01.20	Станом на 01.01.21	Відхилення (+,-)	Станом на 01.01.20	Станом на 01.01.21	Відхилення (+,-)
1	Вінницька	460902	451371	-9531	2596,33	2992,37	396,04
2	Волинська	265100	260734	-4366	2604,23	2968,49	364,26
3	Дніпропетровська	944617	923763	-20854	3485,38	3954,76	469,38
4	Донецька	826362	811591	-14771	4003,06	4516,53	513,47
5	Житомирська	375384	368852	-6532	2701,12	3078,58	377,46
6	Закарпатська	269730	263537	-6193	2463,11	2814,54	351,43
7	Запорізька	532127	521167	-10960	3254,03	3696,10	442,07
8	Івано-Франківська	350354	343970	-6384	2645,20	3032,47	387,27
9	Київська	554965	548005	-6960	3142,60	3563,10	420,50
10	Кіровоградська	273560	266567	-6993	2729,57	3135,94	406,37
11	Луганська	346305	341681	-4624	3712,03	4201,57	489,54
12	Львівська	684341	673856	-10485	2808,27	3199,25	390,98
13	Миколаївська	311637	304749	-6888	2872,28	3276,42	404,14
14	Одеська	599773	587297	-12476	2938,58	3343,29	404,71
15	Полтавська	430613	423370	-7243	3016,31	3439,13	422,82
16	Рівненська	293824	289070	-4754	2584,98	2944,48	359,50
17	Сумська	331318	324475	-6843	2781,42	3191,43	410,01
18	Тернопільська	284098	278511	-5587	2384,03	2753,72	369,69
19	Харківська	788664	773613	-15051	3131,07	3561,89	430,82
20	Херсонська	283074	275691	-7383	2645,69	30225,95	380,26
21	Хмельницька	402794	397912	-4882	2603,26	2968,45	365,19
22	Черкаська	406835	403375	-3460	2749,88	3139,28	389,40
23	Чернівецька	220116	214270	-5846	2457,90	2828,32	370,42
24	Чернігівська	328245	320601	-7644	2764,28	3175,46	411,18
25	м. Київ	769992	762926	-7066	4251,86	4769,60	517,74
	Разом	11334730	11130954	-203776	3082,98	3507,51	424,53

*Складено на основі [3].

Отже, для того щоб пенсійна система змогла забезпечити гідне пенсійне забезпечення громадян, вона повинна як черпати вигоди з розвитку економіки і сприяти економічному розвитку. Солідарна система пенсійного забезпечення має заміщувати не більше 40% колишньої заробітної плати людини. А тому, реформа повинна підтримувати ефективність ринку праці та ринку капіталу, посилити заходи, спрямовані на стимулювання заощаджень працівників, сприяти розвитку фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Український пенсійний форум: про пенсії та якість життя. *Вісник Пенсійного фонду України*, 2021. № 2(221). С. 4-9.
2. Принципи та чинники, які варто враховувати при проведенні пенсійної реформи. *Вісник Пенсійного фонду України*, 2019. № 1(1961). С. 38-47.
3. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення 31.05.2021).

Гаврачинський Марко Михайлович

Начальник відділу правового забезпечення, розгляду заяв та звернень громадян Золочівської районної ради Львівської області

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування є однією з найбільш визначальних реформ за часів української незалежності. Процес децентралізації системи державного управління передбачає посилення ролі місцевого самоврядування на рівні нової форми нижчого рівня організації державного устрою – територіальних громад.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних

умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг.

Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів. Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Спроможні громади показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного та не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання. Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Держава продовжує фокусуватися на підтримці розвитку громад та розбудові їх інфраструктури. Так, загалом у 2021 році буде спрямовано більше 80 млрд грн на забезпечення росту спроможності громад та надаватиметься

державна підтримка для громад за багатьма напрямками, зокрема, розбудова доріг, розвиток сільських територій, реалізація проектів регіонального розвитку тощо [1]. Разом з цим, зростає частка власних доходів у структурі надходжень місцевих бюджетів. Це означає, що вони стали більш автономними та незалежними від державного бюджету.

17 липня 2020 Верховна Рада України прийняла Постанову № 807-ІХ "Про утворення та ліквідацію районів". Як наслідок в Україні замість 490 районів і 1478 міст районного підпорядкування (без врахування АР Крим та районів, які перебувають на непідконтрольній території) утворилось 136 районів, 119 районних рад та 119 районних державних адміністрацій [2] Київ і Севастополь не входять до складу районів, так як мають спеціальний статус. Одним із районів є Золочівський район Львівської області, до якого належить 7 територіальних громад, дані яких відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Територіальні громади Золочівського району Львівської області

Назва громади	Кількість рад, що об'єднались	Площа територіальної громади, км²	Чисельність населення громади, чол.
Бродівська	11	637,0	39959
Буська	19	663,1	30290
Заболотцівська	4	237,7	6329
Золочівська	19	629,0	49721
Краснененська	9	214,3	17117
Підкамінська	10	320,0	11346
Поморянська	8	207,4	7553

Так, наприклад, утворений новий Золочівський район Львівської області включає в себе 3 старі райони (Золочівський, Бродівський, Буський). Даний процес призвів до оптимізації державних органів влади та кількості чиновників

та скасування дублювання повноважень районних органів і органів самоврядування новостворених громад на одній території.

Новостворені громади розпочали процес прийняття на баланс майна та об'єктів, які знаходились на балансі районних рад, районних державних адміністрацій, міських (селищних) рад. В I кварталі 2021 р. лише у 7 областях відбулася повна передача майна. Деякі райони намагаються передати громадам об'єкти з великими боргами, в той час як у новостворених громадах на початок року був малий залишок перехідних коштів. Так, станом на 05.02.2021 р. до комунальної власності територіальних громад Львівської області на баланс перейшло 1393 об'єктів спільної власності [2].

Традиційними складовими управління є функції планування, організації виконання планів, стимулювання виконавців, моніторингу досягнення запланованих цілей. Організація подібного процесу на місцевому рівні має бути системною за охопленням сфер життя населення територіальних громад: не тільки фінансово-бюджетні зміни, а весь комплекс інструментів державного регулювання соціально-економічного життя населення має будуватися знизу, в тому числі такі функції, як планування (довгострокове, середньострокове, короткострокове) розвитку, програмування цілей та ресурсів для розвитку, розроблення і реалізація інвестиційних бізнес-проектів для вирішення регіональних проблем. Із новим місцем територіальних громад в системі бюджетних відносин постало завдання побудови якісного менеджменту на місцевому рівні, формування рекомендацій щодо системи прогностично-програмних документів для обґрунтованого регулювання соціально-економічного розвитку.

Якщо децентралізація буде постійно розвиватися, то з'являється новий рівень організації якісного управління ресурсами для розвитку, реалізації відповідних технологій програмно-цільового та проектно орієнтованого менеджменту «малих» проектів (за мінімальних витрат на організацію, максимального використання комп'ютерних технологій, швидкого досягнення цілей, високих отриманих ефектах). На рівні ОТГ мають бути присутні всі

аспекти державного регулювання (крім грошово-кредитного та управління державним бюджетом). Управління економічним розвитком ОТГ має поєднувати різні часові періоди та обов'язково включати довгостроковий стратегічний план дій. Відсутність довгострокової стратегії є причиною багатьох економічних негараздів на національному рівні і треба уникати цієї проблеми при управлінні розвитком на місцевому рівні.

Наприклад, в Золочівському районі Львівської області затверджено Програму соціально-економічного розвитку Золочівського району на 2021 рік, яка є ключовим документом, що визначає розвиток території в короткостроковій перспективі. Програму розроблено з урахуванням завдань і положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років, Цілей сталого розвитку України до 2030 року. У Програмі визначено пріоритетні напрями розвитку на 2021 рік, а також накреслено основні заходи і завдання в усіх сферах економіки, реалізація яких дозволить вирішити назрілі проблемні питання. Метою Програми соціально-економічного розвитку Золочівського району на 2021 рік є створення умов для збалансованого розвитку території шляхом підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та активізації економічних процесів, що сприятиме зростанню добробуту населення та розвитку територіальних громад [3].

Отже, пріоритетом територіальних громад в Україні є збереження позитивних тенденцій в економіці; створення можливостей для реалізації стратегій місцевого розвитку на інвестиційно-інноваційній основі; посилення контролю за соціально-економічним розвитком об'єднаних територій.

Список використаних джерел :

1. Офіційний сайт Золочівської міської ради. URL: <https://zlmr.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Золочівської районної ради. URL: <https://zolochiv-raiada.ukr>.

Гончар Зоряна Василівна
*Головний спеціаліст по роботі з персоналом Територіального управління
Державної судової адміністрації України у Тернопільській області*

РОБОТА З ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Ефективність та успіх діяльності кожної установи, у тому числі органу судової системи, залежить від якості персоналу. Персонал є одним із найважливіших ресурсів судової установи, що необхідні для виконання покладених на неї завдань. Адже нові ідеї, технології, законодавчі норми чи найкращі умови праці не дозволяють досягти стійкого успіху в роботі без належно підготовленого і згуртованого колективу. Тобто інвестування у людські ресурси і кадрову роботу визнається довгостроковим фактором надійності та ефективності діяльності будь-яких установ. Адекватне управління судовими кадрами формує колектив, у якому реалізується трудовий потенціал, розвиваються здібності та уміння.

Авторитетом судової гілки влади є її носії – судді. Європейською комісією з ефективності правосуддя визнано, що саме людський ресурс, зокрема компетентність та підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату суду, є важливою гарантією якісного правосуддя в державі. До питань кадрового забезпечення судової влади, на даний час, прикута підвищена увага з боку, як державних органів, громадськості, законодавців і науковців, так і європейської та міжнародної спільноти.

Поняття «персонал судових органів» охоплює всіх працівників суду, - як державних службовців, працівників патронатної служби, так і осіб, що здійснюють господарське забезпечення суду. Якісний, конкурентоспроможний персонал суду не є самоціллю, але в судах повинен бути хороший кадровий потенціал, щоб судді та працівники апарату суду, могли забезпечувати правосуддя. Незалежно від наявності в них юридичної освіти, компетентні судові управлінці розуміють правові, конституційні та історичні засади судової системи. Компетентні судові управлінці співпрацюють з іншим персоналом, однак вони повинні проявляти твердість і навіть упертість в особистому служінні

правосуддю в рамках закону. Кадрова робота одна з ключових компетенцій судового адміністрування. Саме в процесі пошуку кандидатів та добору працівників, у відносинах між працівниками в колективі, професійному розвитку, в процесі оцінювання ефективності роботи втілюється та демонструється те, як і у що суди вірять, яка в них місія, мета, цінності та стандарти якості [1, с. 30].

Робота з персоналом в судових органах визначається основними функціями кадрової роботи в судовій системі, які реалізують зовнішні прояви та напрями вдосконалення кадрових завдань, що визначені метою кадрового менеджменту. Здійснення кадрових завдань закріплено законодавчими та підзаконними актами у сфері судового адміністрування та державної служби. Основним компонентом ефективною, підзвітною та прозорою судовою системою, яка направлена на утвердження верховенства права, є організація роботи суду по відправленню правосуддя. Ефективні суди розглядають та вирішують судові справи своєчасно, прозоро та об'єктивно за умови, коли не тільки судді є компетентними, досвідченими, професійно підготовленими, а й працівники апарату суду є компетентними, досвідченими, професійно підготовленими та мотивованими, саме вони забезпечують ефективну адміністративну та операційну підтримку. Здатність судовою системою привабити та утримати такі професійні кадри залежить в більшості випадків від ефективності, професійності та хорошого управління кадровою системою, що включає в себе потужний централізований адміністративний компонент, який надає судам професійну та адміністративну підтримку (держава, Державна судова адміністрація України, Рада суддів України) та її потужний децентралізований компонент на рівні місцевого суду або на обласному рівні (територіальне управління Державною судовою адміністрацією України), який уповноважений виконувати ключові кадрові функції. Облік та діловодство у кадрових питаннях належить юрисдикції апарату суду, який веде кадрове діловодство суду, в тому числі особові справи суддів, а також здійснює автоматизовану систему обліку кадрів суду.

На вивільнення суддів від виконання завдань, які безпосередньо не пов'язані із відправленням правосуддя, спрямована діяльність спеціально уповноважених на те осіб, які виконують різноманітні функції і у сукупності складають апарату суду. Така структура утворюється при кожному суді і покликана здійснювати численні дії організаційного, допоміжного та підготовчого характеру, без яких неможливі власне дії судді щодо вирішення юридично значущих справ [4, с. 58].

Для ефективного управління персоналом суду слід визначити організаційні засади, які починаються із аналізу роботи з метою з'ясування посад у суді та посадових обов'язків, визначенні необхідних компетенцій та особливих умов роботи. Визначення, залучення, прийом на роботу та конкурсний відбір найкращих кандидатів на посади, так само як і регулювання оплати праці є шляхом для забезпечення гарантій для підтримання достатнього життєвого рівня громадян та організації роботи суду по відправленню правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Кадрова політика в суді: сучасний досвід: посібник. Київ, 2016. 320 с.
2. Кадровий менеджмент. URL: <http://www.upravlenie24.ru/kadrmanagement.htm> (дата звернення: 12.05.2021).
3. Про затвердження Типового положення про апарат суду: Наказ ДСА України від 08.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v01317550-19> (дата звернення: 12.05.2021).
4. Марочкіна І. Є. Організація роботи суду: навч. посібник. Харків: Право, 2012. 255 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОДАТКОВОГО БОРГУ

Заборгованість зі сплати податків і зборів в Україні являє собою загрозу національній безпеці, створюючи умови для наступного недофінансування важливих суспільних потреб. У контексті теоретичного дослідження загальної проблематики оподаткування питанням заборгованості з податків і зборів також неодноразово приділяли увагу В.М. Федосов, Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, І. О. Луніна, А. М. Соколовська та ін. Поряд з цим, вважаємо за необхідне привернути увагу до дискусійності питання про визначення сутності заборгованості платників податків перед бюджетом, від якого великою мірою залежить оцінка причин її виникнення та наслідків існування (у моральному, правовому та соціально-економічному аспектах).

В українському законодавстві та у вітчизняній практиці оподаткування широко використовується термін "податковий борг". Так, згідно із Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетом та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 р. №2181, податковий борг (недоїмка) - це податкове зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), самостійно узгоджене платником податків або узгоджене в адміністративному чи судовому порядку, але не сплачене у встановлений строк, а також пеня, нарахована на суму такого податкового зобов'язання.

Щодо недоїмки, то в цілому наведене визначення майже відповідає її сутності, за винятком спірного моменту врахування у її складі штрафних санкцій і пені. Варто пригадати, що відповідно до основних засад організації і техніки податкової роботи XIX - першої половини XX ст. під недоїмкою розумілися лише оклади податків, не сплачені у встановлені терміни. Облік штрафів вважався окремим етапом податкової роботи, а їхні суми зазначалися в облікових документах поряд з недоїмкою [1].

У випадку з податками йдеться про не сплачену вчасно платником грошову суму, що належала до сплати на користь держави відповідно до чинного законодавства, термін та умови користування якою жодним чином сторонами не погоджувалися. За змістом з таким явищем найбільше співвідноситься поняття "заборгованість". У згаданих джерелах знаходимо: "заборгованість - грошові суми, що підлягають сплаті, але несплачені"; "заборгованість – сума невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу" [2].

Таким чином, наведене у законодавстві визначення податкового боргу та його уподібнення з недоїмкою є суперечливим з таких позицій:

1) не можна ототожнювати борг і недоїмку, оскільки поняття боргу стосується переважно договірних відносин, у процесі яких позичається сума на певних умовах та на визначений термін, а недоїмка - це "частина обов'язкового платежу, податку, не внесена до бюджету платником у встановлений державою термін". Боргом визнається у тому числі сума, термін сплати якої настане у майбутньому, а недоїмкою - лише сума, термін сплати якої минув.

2) недоїмка не може включати до свого складу суми штрафів та пені, оскільки останні апріорі не повинні плануватися до справляння, отже, не можуть кваліфікуватися як суми, недобрані державою.

При цьому слід застерегти від можливої плутанини, пов'язаної з паралельним існуванням визначення "заборгованість з податку". Остання являє собою "не виплачену в обумовлені законом терміни суму податку через суб'єктивні та об'єктивні причини" і фактично є тотожною недоїмці та може розглядатися як складова податкової заборгованості.

Наведені роздуми відображають формування фінансових дефініцій. Однак слід враховувати, що податкова заборгованість - поняття. Її варто розглядати у моральній, правовій та соціально-економічній площинах. Лише на цій основі можливе вироблення ефективних методів попередження та шляхів зменшення заборгованості платників податків перед бюджетом, серед яких не остання роль належить адмініструванню податків.

Таким чином, варто зауважити, що кожен платник податків має суто моральний обов'язок щодо участі у фінансуванні суспільних потреб, громадсько-політичних та управлінських утворень. Держава як об'єднання громадян, політична організація суспільства покликана захищати інтереси всіх разом та кожного зокрема. При цьому фінансування витрат щодо такого захисту здійснюється консолідовано. Виокремити потребу та призначення витрат на кожного окремого громадянина технологічно неможливо. Це означає, що недофінансування держави якимось членом суспільства зумовлюватиме недоотримання послуг із правового, фізичного та соціального захисту всіма громадянами. Звідси моральна відповідальність кожного за порушення інтересів громади та громадян.

Список використаних джерел:

1. Мельник В. М. Податковий борг в Україні: причини виникнення та методи скорочення. Науковий вісник НАДПСУ. 2006. № 3. С. 74-81.
2. Ємельянова О.О. Податковий борг: сутність та способи впливу на платника для його погашення. Право та інноваційне суспільство. №1(6). 2016. С. 40.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Офіц. вісн. України. 2010. № 92. Ст. 3248.

Данилюк Інна Василівна
*Головний спеціаліст сектору документообігу та контролю апарату
Красилівської РДА Хмельницької області*

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Україна як сучасна європейська держава, відповідно до взятих на себе зобов'язань, прагне створити сприятливе середовище, в якому забезпечувався б гідний захист та розвиток дитини, гарантувалися виконання їх прав та свобод, дотримувались принципи законності, демократичності, рівності, соціальної

справедливості з урахуванням моральних засад та традиційних цінностей українського суспільства.

Охорона дитинства визначена стратегічним загальнонаціональним пріоритетом багатьох країн світу. Турбуючись про дитинство, держава зміцнює майбутні трудові ресурси, забезпечує стабільність добробуту населення, готує громадян, здатних ефективно управляти державними та суспільними справами. Подальший розвиток нації, спільноти, держави у майбутньому залежить від того, якими виросте підрастаюче покоління, тому з огляду на існуючі соціальні виклики соціальна робота у сфері охорони дитинства в Україні має важливе стратегічне значення.

У сучасних складних процесах функціонування українського суспільства загострюється потреба до вирішення проблеми захисту прав дітей, забезпечення їх безпеки, створення умов для найбільш сприятливого розвитку підрастаючого покоління. В сучасних умовах підвищених соціальних ризиків, в умовах збройного конфлікту в Україні питання безпеки і захисту прав дітей є особливо актуальним і важливим [1, с. 6].

На думку Дж. Локка, відповідно до божественного природного закону «ніхто не повинен завдати шкоди життю, здоров'ю, свободі та власності іншої людини» [2, с. 298]. Поняття «права дітей» є елементом прав людини, які базуються на двох базових цінностях: людська гідність та рівність [3, с. 27].

Колектив науковців під правами дитини розуміє можливість мати і розпоряджатися матеріальними, культурними та іншими соціальними благами й цінностями, користуватися основними свободами в межах закону, який забезпечує дитині нормальний розвиток та життєдіяльність. Такі умови створено державою, вони дозволяють дитині жити та формуватися як неповторна особистість, задовольняти інтереси та життєві потреби [1, с. 35].

Матяшовська Р.Ю. виокремлює дві основні групи прав дітей. До першої групи прав дітей прав дітей, які стосуються життєдіяльності належать особисті права, зокрема: право на життя, на проживання у своїй родині, на ім'я, на щастя, на безпечне існування без експлуатації або недбалого ставлення, на захист від

жорстокості, знущань і несправедливого ставлення, на вільне вираження своєї думки, на громадянство тощо. До другої групи автор відносить права, які стосуються соціально-культурної сфери: право на освіту, здоров'я, доступ до культурних цінностей тощо. На думку автора, головним у даній групі є право на розвиток (інтелектуальний, фізичний, психологічний, розумовий і т.д.) [5, с. 110].

Особливу увагу захисту прав дітей приділяє ООН, яка ще у 1946 р. одним з перших правових актів створила Дитячий фонд ООН як міжнародну надзвичайну організацію допомоги дітям у розорених Другою світовою війною країнах Європи. У ст. 25 і 26 Загальної декларації прав людини (1948 р.) закріплено положення, що діти повинні бути об'єктом особливого захисту і допомоги [6]. Основною тезою Декларації прав дитини ООН є: «Людство зобов'язане давати дитині все краще, що воно має» [7]. Ця декларація закріплює соціальні і правові принципи захисту та благополуччя дітей на національному і міжнародному рівнях.

В Україні, як і в інших країнах світу, визначено пріоритетні напрями забезпечення прав дитини. Так, Концепція Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2017-2021 рр.» забезпечує функціонування та удосконалення державної системи захисту інтересів та прав дітей, зокрема:

- створення дружнього до дітей середовища у суспільстві;
- забезпечення доступності дітей до всіх видів якісної медичної допомоги починаючи з народження;
- забезпечення раннього виявлення соціальних проблем;
- запобігання порушенням прав дитини через удосконалення системи соціальних послуг у територіальних громадах;
- модернізації системи захисту прав та інтересів дітей, які вчинили правопорушення, шляхом удосконалення превентивних заходів [7].

Підсумовуючи вищезазначене, доцільно зауважити, що захист виключно прав дітей не може бути ефективним без держаного гарантування і підтримки сім'ї загалом. І хоча, більшість держав визначають виховання дітей як право і обов'язок батьків, держава також зобов'язана підтримувати батьків і сім'ю. Тому, основними напрямками політики держави щодо захисту прав дітей є: підтримка сім'ї, політика держави у сфері охорони здоров'я, освіти і виховання дітей, підтримка дітей, які опинились в особливо складних обставинах.

Список використаних джерел:

1. Кривачук Л. Захист прав дітей: генезис розвитку та правові механізми / Гуманітарні аспекти формування особистості. Матеріали VII Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції «Гуманітарні аспекти формування особистості» (29 травня 2019 р.); [за заг. ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2019. 151 с. С. 5–16.
2. Енциклопедія політичної думки /За ред. Девіда Міллера / Пер. з англ. Київ: Дух і літера, 2000. 472 с.
3. Кривачук Л. Ф. Державна політика у сфері охорони дитинства в Україні: формування та реалізація: монографія. Львів: ЛДФА, 2012. 480 с.
4. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверєва, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та інш. За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко Київ: Фенікс, 2007. 528 с.
5. Матяшовська Р.Ю. Структура політичних гарантій прав дітей дошкільного віку. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 59. С. 108–113.
6. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
7. Декларація прав дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text

8. Державна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2017-2021 роки» затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 р. № 453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text>

Даньчак Василь Ярославович
Начальник відділу охорони здоров'я та медичного забезпечення Тернопільської міської ради
Коваль Світлана Любомирівна
К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Розвиток системи охорони здоров'я є однією із основних умов сталого розвитку країни. У сучасних умовах підвищення медичної, економічної та соціальної ефективності функціонування закладів охорони здоров'я є можливим при впровадженні інноваційних технологій діагностики, лікування, реабілітації та профілактики захворювань, вдосконаленні професійної підготовки медичних кадрів закладів охорони здоров'я. Інноваційні підходи розвитку мають важливу роль для будь-якого сектору економіки, у тому числі і сектору охорони здоров'я і дозволять підвищити якість медичних послуг та рівень здоров'я населення.

Інновації у системі охорони здоров'я є результатом інноваційної діяльності, котрі реалізуються у процесі модернізації матеріально-технічної бази, при впровадженні новітніх прогресивних засобів та методів лікування, медичних технологій, лікарських засобів і виробів медичного призначення, удосконалення існуючих методів діагностики та лікування (медичні інновації), розробленні програмних продуктів, при створенні нових моделей функціонування закладів охорони здоров'я та розвитку персоналу [1, с. 81]. Інновації позитивно впливають на рівень здоров'я населення та економічні показники діяльності закладів охорони [1, с. 81].

Інноваційні методи, які застосовуються у сфері охорони здоров'я у процесі діяльності, спрямовані на профілактику, діагностику та лікування часто перевищують темпи розвитку технологій у багатьох інших галузях, що пов'язано із її високою технологічністю та тісним взаємозв'язком з новітніми досягненнями науки та впливом людського чинника у медицині [2, с. 9]. Для сфери охорони здоров'я є характерним перенесення теоретичних знань і навичок у практичну діяльність, коли відбувається трансляція знань – обмін, синтез і застосування знань в контексті взаємодії між вченими і практиками. У медицині трансляція знань спрямовується на поліпшення здоров'я населення, підвищення ефективності медичних послуг і продуктів та поліпшення системи охорони здоров'я [2, с. 9].

Результатом інноваційної діяльності у сфері охорони здоров'я є розвиток наукових досліджень, впровадження передового досвіду та медичних технологій, спрямованих на отримання якісно нових результатів оздоровлення та лікування, управління процесами в медичній галузі, отримання новітніх медичних товарів, обладнання, технологій або послуг, що мають конкурентні переваги. Інноваційний процес в охороні здоров'я являє собою послідовні етапи завдяки яким інновації перетворюються з ідеї на конкретну медичну продукцію, технологію або послугу і поширюється у сфері охорони здоров'я для досягнення загальномедичних цілей. Інновації стосуються не тільки надання медичних послуг, а й організації командної роботи, тому викликають потребу в реінжинірингу процесів функціонування медичного закладу [3].

Інноваційний розвиток закладів охорони здоров'я – динамічний процес структурного вдосконалення медичної сфери шляхом втілення новітніх знань для поліпшення якості надання медичних послуг, підвищення конкурентоспроможності закладів охорони здоров'я з орієнтацією на інноваційні перетворення [4, с. 105]. При цьому інноваційна складова розвитку закладів охорони здоров'я передбачає застосування нової моделі організації та забезпечення доступного медичного обслуговування населення, яка ґрунтується на інноваціях, характеризується прийняттям стратегічних рішень спрямованих

на впровадження інноваційної діяльності на всіх рівнях національної економіки [4, с. 105].

Грунтовне дослідження інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я здійснено Петрух О.А., яка запропонувала класифікувати інновації за певними ознаками (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація інновацій у сфері охорони здоров'я [5, с. 85]

Ознака	Типи
Напрямок спрямування	<ul style="list-style-type: none"> – продуктові (нові матеріали, вироби медичного призначення лікарські засоби, препарати); – процесні (нові медичні технології, техніки, обладнання, програми, методи лікування, діагностики та лікування); – споживчі (нові медичні послуги, задоволення потреб населення); – ринкові (нові ринки, сфери, сегменти)
Ступінь новизни	<ul style="list-style-type: none"> – цілковита (абсолютно нові ідеї) – релятивна (відносна новизна, поліпшення інновацій, рекомбінація елементів); - умовна (нове сполучення елементів); – суб'єктивна (новизна для споживачів, перше ознайомлення з ним)
Рівень системи заходів, що спрямовані на охорону здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> – організаційно-технічні; – економічні, – лікувально-профілактичні; – санітарно-гігієнічні
Підгрунтя виникнення	<ul style="list-style-type: none"> – внаслідок НТП – внаслідок розвитку потреб населення, споживачів, ринку

Інноваційні процеси у медичній сфері є запорукою ефективного функціонування закладів охорони здоров'я, досягнення загальномедичних цілей та забезпечення своєчасної допомоги хворим людям. Інноваційний розвиток потребує використання в управлінні закладами охорони здоров'я процесно-орієнтованого підходу, що забезпечить не лише подолання існуючих проблем, але відкриє нові перспективи для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Петрух О. А. Інноваційний розвиток сфери охорони здоров'я України. Економіка та держава. 2018. Вип. 10. С. 81–83.
2. Свінціцький А.С., Висоцька О.І. Актуальні питання щодо впровадження медичних інноваційних технологій у закладах охорони здоров'я. *Практикуючий лікар*. 2015. №1. С. 7–14.
3. Литвинова О. Інновації в управлінні охороною здоров'я – боротьба чи єдність протиріч? URL: <https://www.vz.kiev.ua/innovatsiyi-v-upravlinni-ohoronoyu-zdorov-ya-borotba-chy-yednist-protyrich/>
4. Данько В. В. Удосконалення системи управління закладами охорони здоров'я на інноваційних засадах. Вчені записки *Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Т. 30(69). № 2. С. 102–110.
5. Петрух О.А., Юринець З.В. Напрями державного регулювання інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 21. С. 83–86.

Дердзяк Андрій Васильович

Головний спеціаліст відділу паспортизації управління з питань ідентифікації та паспортизації ГУ ДМС у Львівській області

МОНІТОРИНГ СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Дослідження проблем нових ризиків, міграції населення, загроз і викликів, пов'язаних з цими процесами, в умовах високої конкуренції і глобалізації на ринках праці підтверджують кореляційний зв'язок міграції з соціально-економічним середовищем на регіональному та національному рівнях. Для країн із дефіцитом пропозиції на національному ринку праці, є імміграція (ефект заміщення). Таким чином соціально-економічне середовище країн-донорів людських ресурсів спонукає виштовхування населення за кордон. Зовнішня

міграція та трудова еміграція певною мірою покладається на результати аналізу певних чинників середовища міграції, які або пришвидшують, або навпаки, сповільнюють ці процеси.

Існує багато теорій, які пояснюють вплив різних чинників на структуру міграційних процесів, описують мімезис в системі “середовище - міграція”, розглядаючи міграційну активність населення в контексті чинників і умов мезо-, макро-, та мікрорівня. Теорії трудової міграції, побудовані на характеристиках розвитку ринків праці, матеріальному забезпеченні населення у різних країнах та диференціації у доходах.

Найпоширенішою міграційною теорією моніторингу середовища розвитку міграційних процесів можна вважати “push-pull” (теорія чинників “притягання - виштовхування”), яку першим розвинув Е. Равенштейн у праці про закони міграції населення в 1885 р. [1]. Актуальність теорії з часом лише посилювалась завдяки великій кількості послідовників (Е. Лі, В. Тоблер, Н. Паркінс, Г. Доріго, та ін.). Основні положення теорії Равенштейна стосуються причин міграції населення та розділення умов на зовнішні (притягання) та внутрішні (виштовхування) чинники. Науковець розглядав дані чинники проводячи порівняння між країнами з різними рівнями соціально-економічного розвитку. Він дійшов до висновку, що у країнах з меншим рівнем розвитку, середовище переважно налаштоване до виштовхування населення за кордон, тоді як у країнах з вищим рівнем розвитку переважає сприятливі соціально-економічні умови, які є привабливими для мігрантів [1, с. 199].

Без дослідження середовища розвитку міграційних процесів неможливо визначити основні фактори міграції, які:

- 1) пов'язуються з країною походження, включно з політичними конфліктами і нестабільністю, відсутністю економічних можливостей та доступу до ресурсів (push-фактори);

2) пов'язуються з країною призначення, сфери зайнятості (потреба у робочих кадрах та освічених працівниках, рівень оплати праці), соціальної, інфраструктурної систем та медико-демографічної (pull-фактори);

3) сприяють або обмежують міграцію (імміграційна й еміграційна політики, соціальний капітал, транспортне забезпечення, економічні зв'язки, у тому числі соціальні, культурні, торговельні, інвестиційні) [2].

В основі концептуальної моделі середовища міграції В. Зелінкського - особистісні вподобання населення, серед яких удосконалення економічної системи є основним фактором прийняття позитивних міграційних рішень [3]. У цьому контексті, особливе значення для аналізування економічних ефектів середовища розвитку міграційних процесів має методичний підхід Л. Хантер [4], на відміну від інших науковців, провів розрахунки щодо ефективності формування сприятливого соціально-економічного середовища та ризику міграції на мікроекономічному рівні. Дана методика зосереджена на людському капіталі та передбачає визначення міграційних вигод, витрат та міграційних трансфертів.

Багато науковців, які аналізували вплив факторів середовища, наголошують на різній силі виштовхування населення за кордон. М. Лендсмен і С. Лейтнер [5] вивчали зміни на ринках праці країн ЄС та масштаби міжнародної трудової міграції у межах ЄС. Вчені виокремили основні фактори притягання та виштовхування: зайнятість населення, різниця у рівнях оплати праці, продуктивність праці.

Е. Лібанова [6], у своїх працях наголошує на соціально-економічній природі зовнішньої трудової міграції з України. Вчена робить акцент на значній різниці у доходах українського населення та за кордоном, але водночас зазначає, що для припинення міграційних процесів, одного лише підвищення рівня оплати праці недостатньо, оскільки, насамперед, потрібна збалансована комплексна міграційна політика держави.

Соціально-економічний розвиток території водночас є як причиною, так і наслідком міграції. Адже, критичне відхилення за ключовими макроекономічними та соціальними характеристиками, підштовхує населення до трудової, а згодом і стаціонарної міграції. Збільшення зовнішньої міграції стає причиною загострення певних соціальних проблем, а також погіршує трудоресурсний потенціалу розвитку територій.

Модель середовища розвитку міграційних процесів в умовах соціально-економічної нестабільності варто формувати на базі зростання потенціалу економічної безпеки та інтелектуально-кадрового потенціалу. Оцінки середовища розвитку міграційних процесів повинні описувати не лише притягання іммігрантів до країн призначення та рівні виштовхування населення за кордон, а також визначати найбільш дієву силу стримання освітньої та трудової міграції. Якщо національна економіка буде розвиватися на високому рівні, то це дасть змогу забезпечити незначні обсяги міграції населення.

Список використаних джерел:

1. Ravenstein E. The Laws of Migration. Journal of the Royal Statistical Society. 1885. №46. P. 167-235.
2. Black R. Environmental refugees: Myth or reality? Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2001. Working Paper 34.
3. Zelinsky W. The hypothesis of the mobility transition. Geographical Review. 1971. 61. P. 219-249.
4. Hunter L. M. Migration and environmental hazards. Population and Environment. 2005. 26(4). P. 273-302.
5. Zelinsky W. The hypothesis of the mobility transition. Geographical Review. 1971. 61. P. 219-249.
6. Libanova E. Labour migration from Ukraine: key features, drivers and impact. Economics and Sociology. 2019. 12(1). P. 313--328. DOI: 10.14254/2071-789X.2019/12-1/19.

Дем'янишин Василь Григорович
Д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету
Пазинюк Володимир Миколайович
Провідний спеціаліст відділу освіти, молоді та спорту
Чемеровецької селищної ради

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Фінансова наука і практики бюджетним фінансуванням вважає сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів основного централізованого грошового фонду держави, які реалізуються шляхом безповоротного і безоплатного надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом. Таке фінансування здійснюється виключно на основі затверджених бюджетів та бюджетних розписів у порядку, визначеному Бюджетним кодексом України [1]. Цей порядок розповсюджений на всі сфери та галузі суспільного життя, які використовують бюджетні ресурси для фінансування своїх потреб.

Проаналізуємо практику фінансування освітнього простору Нової української школи та забезпечення якості освіти в закладах освіти Чемеровецької ОТГ Кам'янець-Подільського району Хмельницької області.

Обсяг бюджетних коштів, які спрямовуються на фінансування закладів освіти в ОТГ залежить від кількості таких установ, їхнього призначення та функцій, які виконують органи місцевого самоврядування стосовно надання освітніх послуг. Перелік таких функцій визначений Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]. Перелік функцій є дуже динамічним і міняється залежно від економічної ситуації та програм Президента України чи Кабінету міністрів України.

Ключовою складовою освітнього реформування у 2018 р. був старт Нової української школи (НУШ) [3]. Нова українська школа – це реформа, яка охоплює 65 % населення від дошкільнят до майже кожного дорослого, це освіта нових сенсів, дитиноцентризму і поваги до кожної людини, цікава, практикоорієнтована, безпечна і дружня до дитини школа. А для батьків вона – відкрита, чесна і націлена на співпрацю. Реалізація завдань такої школи стане можливою, якщо учні перебуватимуть в новому освітньому середовищі.

Для закладів загальної середньої освіти Чемеровецької селищної ради згідно постанови КМУ від 04.04.2018 р. № 237 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»» [4], розпорядження голови Хмельницької облдержадміністрації від 06.06.2018 р. № 504/2018-р «Про збільшення обсягу доходів і видатків обласного бюджету на 2018 рік» [5] було виділено 695183,0 грн. з обласного бюджету та 76760,0 грн. з селищного бюджету. Загалом сума фінансових ресурсів склала 771943,0 грн., яку було спрямовано для придбання 188 комплектів одномісних парт та стільців, що легко пересуваються для роботи в групах на суму 237038,0 грн, комп'ютерного обладнання, зокрема, 16 проекторів, 17 ламіраторів, багатофункціональний пристрій на загальну суму 204322,0 грн.

З метою створення сучасних освітніх осередків на закупівлю 31 комплекту дидактичних матеріалів (розвивальні ігри, демонстраційні набори, магнітно-маркерні дошки, карти України та світу, моделі механічного годинника, набір годинників пісочних, танграм) витрачено 326243,0 грн., для виплати відряджень з підвищення кваліфікації вчителів – 4340,0 грн.

Крім того, згідно з розпорядження КМУ від 18.12.2017 р. № 929-р [6] для придбання 13 ноутбуків та техніки для друкування, копіювання та сканування (16 багатофункціональних пристроїв) для початкової школи виділено з державного бюджету 235263,0 грн.

Відповідно до положень Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та фондом TheLEGOFoundation [7] в

2018/2019 н. р. 16 перших класів закладів загальної середньої освіти, безкоштовно забезпечені 195 ігровими наборами LEGO, які допомагають впроваджувати ігрові та діяльнісні методи навчання в освітній процес.

Разом з тим, для створення нового освітнього простору в Чемеровецькому НВК № 1 як опорному закладі реалізовано проект на загальну кошторисну вартість 9344885,0 грн., зокрема, за рахунок коштів ДФРР – 5667068,0 грн. та селищного бюджету – 2577817,0 грн. Залишок не профінансованих заходів склав 1100000,0 грн.

По даному проекту утеплено 2386 м² стін фасаду будівлі з наступним декоративним оздобленням, замінено вікна, двері на металопластикові, облаштовано міні-футбольне поле зі штучним покриттям, придбано спортивний ігровий майданчик, проведено благоустрій території. У 22 навчальних кабінети придбано мультимедійні інтерактивні комплекси із сучасним програмним забезпеченням, демонстраційне обладнання для кабінетів біології і фізики, частково замінено шкільні меблі в класних кімнатах, повністю замінено меблі в актовій залі. Для шкільної їдальні закуплено нове технологічне обладнання, розділочні столи, мийки та витяжні шафи. Відповідно до державних будівельних норм облаштовано пандус.

Одночасно згідно з проектом «Реконструкція та модернізація приміщень Жердянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів в селі Жердя, вулиця Центральна, 35» в рамках реалізації концепції «Нова Українська школа» загальною вартістю 19193785,0 грн. у 2018 році виконано роботи та освоєно суму – 3421992,0 грн., з них кошти ДФРР – 3079793,0 грн., місцевий бюджет – 342199,22 грн., а саме замінено вікна, двері, підвіконні дошки, проведено капітальний ремонт двох кабінетів та частини шкільного коридору, придбано мультимедійні інтерактивні комплекси з сучасним програмним забезпеченням для 13 кабінетів (834000,0 грн.) та обладнання для кабінетів біології (407899,0 грн.) і фізики (407899,0 грн.).

Для реалізації двох вище зазначених проектів освоєно кошти: державного бюджету (ДФРР) – 8746861,0 грн. та селищного бюджету – 2920016,22 грн.

Крім цього з державного бюджету на опорний заклад виділено 800000,0 грн. для облаштування кабінетів природничо-математичних дисциплін. Також, відповідно до розподілу фінансових ресурсів на оснащення закладів загальної середньої освіти з профільним вивченням природничих та математичних предметів виділено 300000,00 грн.

У результаті виконання Програми Президента України «Велике будівництво» [8] у Хмельницькій області. «Реконструкція та модернізація приміщень Жердянської загальноосвітньої школи I-III ступенів по вул. Центральній, 35, в с. Жердя Чемеровецького району» в рамках реалізації концепції «Нова українська школа», за період проекту в заклад придбано інтерактивні комплекси для класних кімнат, навчальне обладнання та меблі для кабінетів біології та фізики, капітально відремонтований харчоблок з облаштуванням сучасним обладнанням. Загалом за 2020 р. використано коштів в сумі 16593213,22 грн., в тому числі кошти: ДФРР – 14808603,70 грн. (невикористаний залишок – 3083189,30 грн.); кошти селищного бюджету – 1784609,52 грн. (невикористаний залишок – 676900,46 грн.). За рахунок співфінансування використано 2461509,98 грн. що складає 12,18 %.

Кошти в сумі 16593213,22 грн. спрямовано на:

– будівельні роботи – згідно з Договором № 208 від 17.12.2018 р. (код ДК 021-2015-45000000-7 будівельні роботи) з ПП «Магістраль Буд Україна» – на суму 13609155,60 грн.;

– шкільні меблі: 2 стінки для кабінетів хімії та біології, 4 стінки для початкових класів, 15 дошок шкільних, 10 фліпчартів, 13 комплектів навчального обладнання для кабінетів біології і фізики, навчальне обладнання для облаштування інтерактивного комплексу, на що використано 2129498,00 грн.;

– обладнання для шкільної їдальні (столи і стільці для їдальні, шафи нерж. і столи на кухню) – використано 297686,00 грн.;

– спортивний інвентар (мати та гімнастичні лавки) – спрямовано 61200,00 грн.;

– технагляд – використано 167575,60 тис. грн;

– за проектно-кошторисну документацію – використано 328100,00 грн.

Загальна вартість проекту складає 20196784,00 грн.

Таким чином, сучасна практика фінансування простору Нової української школи та забезпечення якості освіти в закладах освіти на місцевому рівні дає можливість підвищити якість надання освітніх послуг. Зміцнення матеріально-технічної бази, удосконалення навчально-виховного процесу в закладах освіти на місцевому рівні сприятиме зацікавленню дітей в отриманні знань, необхідних для визначення свого майбутнього життєвого шляху та корисної для них і суспільства професії.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

4. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.04.2018 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF#Text>.

5. Про збільшення обсягу доходів і видатків обласного бюджету на 2018 рік : Розпорядження голови Хмельницької облдержадміністрації від 06.06.2018 р. URL: № 504/2018-р. https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=134.

6. Про розподіл нерозподілених видатків освітньої субвенції для територій Донецької та Луганської областей, на яких органи державної влади тимчасово не

здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, у 2017 році : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р. № 929-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-rozpodil-nerozpodilenih-vidatkiv-osvitnoyi-subvenciyi-dlya-teritorij-doneckoyi-ta-luganskoyi-oblastej-na-yakih-organi-derzhavnoyi-vladi-timchasovo-ne-zdijsnyuyut-abo-zdijsnyuyut-ne-v-povnomu-obsyazi-svoyi-povnovazhennya-u-2017-roci>.

7. Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та фондом TheLEGOFoundation. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/proekt-lego-spriyannya-osviti-v-ukrayini>.

8. Велике будівництво : Програма Президента України. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua>.

Добошук Людмила Русланівна
Студентка I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

На сьогодні в Україні є суттєвий брак фінансових ресурсів для здійснення фінансування бюджетних видатків, в тому числі і фінансування закладів охорони здоров'я. Фінансування охорони здоров'я є необхідною умовою нормального функціонування будь-якої держави. Для здійснення цієї мети, формується мережа закладів охорони здоров'я, а також акумулюються фінансові ресурси через розподіл та перерозподіл ВВП. Основним джерелом фінансування системи охорони здоров'я є бюджет.

Фінансування галузі охорони здоров'я за рахунок бюджету має декілька передумов, [1, с. 22]:

- неспроможність ринкового механізму у сфері охорони здоров'я протистояти екстерналіям;

- існування інформаційної асиметрії;
- приналежність медичних послуг до суспільних благ;
- нездатність приватного сектору медичних послуг обслуговувати окремі верстви населення (пенсіонери, інваліди, діти);
- наявність деяких сфер неприбуткової діяльності, що не цікавить приватний сектор;
- ситуація, при якій витрати на охорону здоров'я являються інвестиціями в людський капітал ;
- необхідність у здійсненні регулювання діяльності ринку медичних послуг.

Основою формування коштів закладів охорони здоров'я є поняття фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я. Так фінансові ресурси є сукупністю як грошових коштів так і капіталу в не грошовій формі. Фінансові ресурси можна класифікувати за декількома ознаками табл. 1.

Фінансовим ресурсам закладів охорони здоров'я характерні наступні риси [2]:

- постійна необхідність у достатньому фінансуванні для забезпечення ефективного надання послуг;
- формуються відповідно до законодавчо встановлених пропорцій між державними та недержавними джерелами фінансування;
- на стадії перерозподілу ВВП матеріалізуються у суспільне благо – медичну послугу;
- обсяги фінансування визначається залежністю від кількості пацієнтів у закладі охорони здоров'я у процесі надання медичних послуг;
- складність вимірювання і прогнозування надання медичних послуг через їх різноплановість;
- у забезпеченні діяльності закладу охорони здоров'я можуть трансформуватися в прямій формі фінансування, не утворюючи грошових фондів;

- оптимальні обсяги можуть забезпечуватися шляхом ефективного управління їх статичним і динамічним станами;

- процеси формування та використання фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я є похідним від державної політики.

Таблиця 1

Класифікація фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я

Ознака класифікації	Вид фінансових ресурсів
За способом формування	державний; приватний.
За джерелами формування	кошти державного бюджету; кошти місцевих бюджетів; кошти власних надходжень закладів охорони здоров'я.
За методами надходження	фінансові ресурси сформовані звикористанням фіскальних методів; фінансові ресурси сформовані в результаті надання медичних послуг; фінансові ресурси сформовані на благодійних засадах; фінансові ресурси сформовані в межах грантових програм.
За характером формування	кошти, отримані за надані медичні послуги, що передбачені програмою медичних гарантій; кошти, отримані за надані медичні послуги, що не передбачені програмою медичних гарантій; кошти, отримані за державними програмами охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій; кошти, отримані за державними програмами громадського здоров'я; кошти, отримані за місцевими програмами громадського здоров'я; кошти, отримані за державними програмами розвитку та підтримки закладів охорони здоров'я; кошти, отримані за місцевими програмами розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я; кошти, отримані за медичні послуги, що надані певним категоріям осіб, які фінансуються за окремими програмами за рахунок коштів бюджетів
За напрямками використання	вкладені в необоротні активи; вкладені в оборотні активи
За формами забезпечення	бюджетні кошти; кошти страхових фондів; кошти від надання платних послуг; кошти міжнародних донорських організацій.

**Примітка. Складено на основі [2]*

Особливої уваги потребують методи формування фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я: фіскальний, благодійний, грантовий та за рахунок безпосереднього надання медичних послуг.

У сфері охорони здоров'я основними методами фінансування є програмно-

цільовий метод, бюджетно-кошторисний метод та метод оплати за надані послуги. Перші два методи реалізуються на етапі розподілу бюджетних коштів головним розпорядником за певними бюджетними програмами (програмно-цільовий) та розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня. Останній – метод оплати за надані послуги, знаходить своє відображення у випадку надання державними чи комунальними закладами охорони здоров'я платних послуг. Кількісні та якісні показники фінансування сфери охорони здоров'я не відповідають потребам держави, населення та суспільства, що вказує на необхідність реформування та модернізації методів фінансування сфери охорони здоров'я. Скасувати або замінити програмно-цільовий метод фінансування сфери охорони здоров'я на інший є недоцільним та неможливим, оскільки, виконуючи соціальну функцію держави, відповідні органи влади визначають бюджетні цільові програми фінансування, а бюджетно-кошторисний метод доповнює забезпечення фінансування видатків на охорону здоров'я. Метод оплати за певні послуги, як зазначалося раніше, має певні позитивні моменти, але несе загрозу зменшення кількості медичних установ, тому оптимальним та виправданим є комплексне застосування всіх методів фінансування видатків на охорону здоров'я [3, с.148].

На сьогодні суттєвою проблемою є пандемія COVID-19, яка загострила ситуацію зі станом фінансування та функціонування системи охорони здоров'я України. Значна частина населення фінансово неспроможна забезпечити собі якісне лікування, а держава не в змозі забезпечити всім хворим, які потребують лікування, госпіталізацію та безоплатне надання послуг. Тому питання об'єднання зусиль та фінансових потоків для підтримки, розвитку та якісного функціонування системи охорони здоров'я є пріоритетним. Одним з ефективних рішень є обов'язкове медичне страхування.

Запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування може стати додатковим джерелом надходження коштів для здійснення фінансування галузі охорони здоров'я. Ця пропозиція не є новою, проте вона є важливим заходом покращення фінансування сфери охорони

здоров'я.

Підсумовуючи зазначимо, що основними учасниками фінансування системи охорони здоров'я є державні та місцеві бюджети, пацієнти, добровільні фонди, донорська допомога. Також працює програма медичних гарантій, відповідно до якої виплату отримує безпосередній надавач послуги.

Список використаних джерел:

1. Карпшин Н. І. Фінансове забезпечення охорони здоров'я в реалізації державних функцій на ринку медичних послуг : дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 фінанси, грошовий обіг і кредит. Тернопіль: ТДЕУ, 2006. 187 с.

2. Прус Н. В., Савченко Н. Г. Підходи до управління фінансовими ресурсами в контексті реформування системи охорони здоров'я України. *Економіка та держава*, 2018. № 10. С. 27–32. URL : <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4163&i=4>

3. Зозуля Д.В. Методи фінансування видатків на охорону здоров'я: переваги та перспективи реформування. *Право і суспільство*. 2021. №4. С.144-150.

Дулик Ірина Андріївна
Спеціаліст сектору документального забезпечення
ГУ ДМС у Львівській області

**ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ
ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ
СЛУЖБИ**

Ефективне управління потребує належного організаційного забезпечення яке б узгоджувало сумісне функціонування всіх керованих об'єктів, забезпечувало та підтримувало всі робочі процеси, сприяло подальшому розвитку.

Організаційне забезпечення організації діловодства в органі державної влади є достатньо важливим аспектом з огляду на те, що саме раціональна організація у більшості випадків є передумовою досягнення бажаних результатів.

Аналізуючи організаційне забезпечення організації діловодства варто спочатку розглянути та дослідити організаційну структуру ДМС у Львівській області, на базі якої проходить дослідження.

Організаційна структура державного органу – це сукупність структурних елементів (підрозділів, посадових осіб та ін.) та взаємозв'язок між цими структурними елементами. Структура сприяє збереженню стійкого стану системи, тому надає їм цілісності. Стосовно системи структура є показником її зорганізованості.

Завданням служби діловодства державного органу є вчасне опрацювання і передача на різні її рівні документної інформації, необхідної для здійснення управлінських функцій. На практиці ефективність управління державним органом безпосередньо залежить від чіткості роботи служби діловодства, яка має забезпечити оперативність опрацювання і надання документів, достовірність інформації, включеної в них, стійкість системи приймання і передавання документації, організацію її пошуку, зберігання і подальшого використання. Вона включає також питання регламентації і умов функціонування державного органу та його працівників.

За результатами роботи сектору документального забезпечення Головного управління ДМС у Львівській області за 10 місяців 2021 року розглянуто і надано відповіді на 630 звернень громадян, з них (рис. 1):

- ДМС України – 177 (електронний сайт – 177, УКЦ-58);
- Апарат ГУДМС у Львівській області – 343;

- ЛМУ ГУДМС у Львівській області – 15;
- Територіальні підрозділи – 37.

Найбільше звернень громадян стосувалось питань внутрішнього паспорта (ID картки – 91, питання закордонного паспорта – 51, питання громадянства – 51, діяльність підприємств та установ – 29, питання реєстрації місця проживання – 30, питання посвідки та проживання – 31, питання імміграції – 27, питання еміграції – 8, відмова від біометричних паспортів – 5, екологія і природні ресурси – 1, комунальне господарство – 3, неетична поведінка працівників – 1, питання біженців – 4, незадовільна організація роботи підрозділів ДМС – 1, обороноздатність, суверенітет, міждержавні і міжнаціональні відносини – 1, питання особи без громадянства – 1, питання про факт нелегальної міграції – 1, покращення надання адміністративних послуг – 1, робота сервісу «Електронна черга» - 1, щодо безпідставної відмови у видачі/оформленні внутрішнього паспорту – 2 [1].

За десять місяців 2021 року сектором документального забезпечення зареєстровано в СЕД Мегаполіс запитів на отримання публічної інформації – 24.

Щоденно проводиться моніторинг виконання документів вхідних та внутрішніх, щотижнево проводиться моніторинг по зверненнях громадян. Проводяться персональні консультації з працівниками по особливостях роботи в СЕД Мегаполіс.

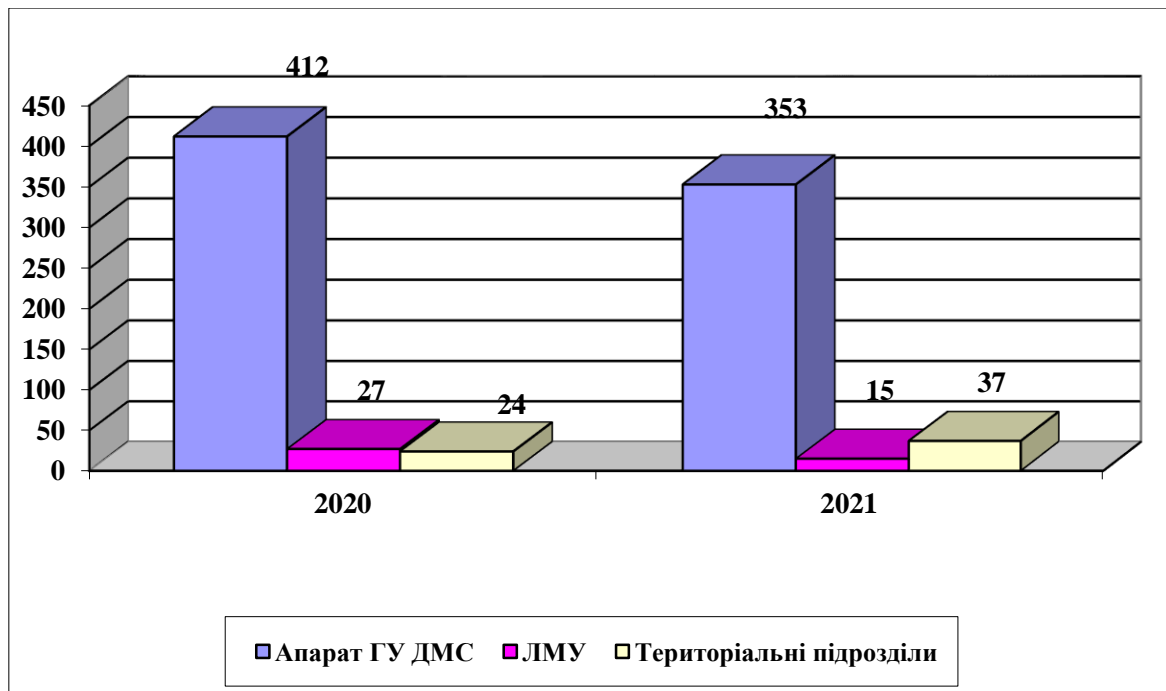

Рис. 1. Порівняльна характеристика виконання звернень громадян за 10 місяців 2020-2021рр.

**Примітка. Складено за даними ДМС у Львівській обл.*

Культура служби діловодства, якість її роботи з урахуванням сучасних вимог, специфіки того чи іншого державного органу та його комп'ютеризації певною мірою має визначатися тим, наскільки при її формуванні виконані такі заходи, як застосування системного підходу, оптимальне поєднання централізації управління і самостійної діяльності первинних підрозділів служби, визначення функцій, обов'язків, прав та відповідальності керівника служби та його підлеглих, а також пристосування діяльності служби діловодства до роботи інших підрозділів державного органу.

У службі діловодства державного органу, функції якої в ДМС у Львівській області виконує секретар-діловод, має місце оптимальне поєднання централізації управління і самостійної діяльності його первинних підрозділів. Роль служби діловодства як самостійного підрозділу полягає у забезпеченні всіх підрозділів державного органу необхідною документацією й управління нею. Цей підрозділ повинен також здійснювати моніторинг інформації, опрацювання, копіювання, тиражування та розсилання документів. На нього покладається й розроблення

окремих форм та бланків документів, які функціонуватимуть в державному органі.

Максимальне скорочення часу проходження документації від вищого керівництва до безпосереднього виконавця, удосконалення організації праці служби діловодства повинно здійснюватися у таких напрямках:

- забезпечення відповідною комп'ютерною технікою всіх працівників державного органу для роботи з електронними документами;
- встановлення необхідних засобів оргтехніки;
- впровадження автоматизованої електронної канцелярії та електронного архіву;
- організації навчання персоналу державного органу.

Важливим у діловодному процесі є визначення функцій, обов'язків, прав та відповідальності персоналу служби діловодства державного органу.

Список використаних джерел:

1. Аналітичні дані роботи сектору документального забезпечення Головного управління діяльності державної міграційної служби у Львівській області.

*Дутка Андрій Миколайович
Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Серед різноманітності трактувань фінансової безпеки домогосподарства найпоширенішим є визначення фінансової безпеки як захищеності домогосподарства від деструктивного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, підтримка стабільного розвитку та достойного життя всіх членів

домогосподарства, ефективне використання доходів та формування заощаджень.

В сучасних умовах складно знайти домогосподарства, які не користуються послугами сектору фінансових корпорацій, а отже, обсяг і якість наданих послуг та придбаних фінансових продуктів впливає на фінансову безпеку громадян та може призвести до виникнення загроз.

Джерелом загроз є певні негативні чинники й умови існування домогосподарства: це може бути один чинник (умова) або їхня сукупність. Однак джерелом загрози є не негативний чинник, а його деструктивна дія на можливості реалізації конкретних фінансових інтересів членів домогосподарства і забезпечення їх фінансової безпеки. Така негативна дія чинника має ймовірнісний характер, це обов'язковий атрибут будь-якої загрози фінансовій безпеці [1].

Сніщенко Р.Г. пропонує згрупувати чинники впливу на фінанси домогосподарств у чотири групи: політичні, економічні, соціальні, демографічні. Політичні чинники впливу зумовлюють потребу у передбачуваності соціально-економічної політики і базових макроекономічних параметрів, формують довіру до державних фінансових інститутів. Економічні чинники впливу: цінова і товарна політика держави зумовлюють потребу у наявності зручних інструментів інвестування. З проблемами освітньої політики держави як чинника соціального впливу на фінансову безпеку домогосподарств тісно пов'язана політика в сфері зайнятості. Аналіз сучасної демографічної ситуації, а також її динаміки протягом останніх років свідчить про наявність в Україні, поряд із соціально-економічними проблемами, глибокої демографічної кризи. Сьогодні демографічні чинники все більше впливають на фінансову безпеку домогосподарств, і вони безпосередньо пов'язані з освітньою політикою та рівнем безробіття [2].

Вважаємо за необхідне доповнити зазначений перелік чинниками, що зумовлені технологічними інноваціями та комп'ютеризацією довкілля. До них слід віднести: масове поширення мережі інтернет та збільшення швидкості передачі даних, застосування фінансових технологій у банківській сфері та

небанківських фінансових установах; зростання популярності криптовалют та майнінгу.

Оскільки фінансова небезпека, а саме загрози фінансовому стану створюють умови нестабільності та перешкоджають задоволенню основних фінансових інтересів домогосподарств, ідентифікація загроз дозволить домогосподарству спланувати заздалегідь свою фінансову діяльність та попередити негативні наслідки.

Єрмошенко М.М. вважає, що загроза – це конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників та умов [3]. Отже можна прослідкувати такий взаємозв'язок цих категорій: ризик – небезпека – загроза. Таким чином, співвідношення між поняттями «фінансовий ризик» і «загроза фінансовій безпеці» таке: загроза впливає з ризику, «виростає» з нього. Загроза «міститься» у ризику і лише за настання певних умов ризик перетворюється на конкретну загрозу [1].

Найбільш точно трактують поняття «загроза» Ареф'єва О.В. та Кузьменко Т. Б., стверджуючи, що це сукупність умов, процесів, факторів, які перешкоджають реалізації національних інтересів або створюють небезпеку для них та суб'єктів господарської діяльності [4].

Отже, вважаємо, що загрози фінансовій безпеці домогосподарства: це події, зміни або дії, яким притаманна динаміка; спричиняють шкоду або порушення нормального функціонування домогосподарств, і як наслідок є причиною збитків та втрат; виникають під дією певних чинників (зовнішніх та внутрішніх), і тому потребують комплексу заходів з боку суб'єктів фінансової безпеки домогосподарств (домогосподарств, держави, сектору фінансових корпорацій, роботодавців) для їх нейтралізації та усунення.

Поділ загроз за сферою виникнення на зовнішні та внутрішні є найбільш поширеним, його підтверджують і розглядають усі науковці.

Зовнішні загрози виникають за межами домогосподарства, в основному пов'язані з умовами середовища, в якому воно функціонує. Фінансова безпека громадян багато в чому залежить від загального стану економіки та фінансової

політики, що проводиться в державі. До внутрішніх загроз відносяться навмисні або випадкові дії учасників домогосподарства, що призводять до незадовільного фінансового стану. Серед них найчастіше виділяють: відсутність планування витрат; відсутність заощаджень; втрату годувальника; втрату працездатності [5].

Як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам притаманний суб'єктивний та об'єктивний характер впливу. До негативного впливу суб'єктивного характеру відносяться такі загрози, що виникають внаслідок свідомих дій чи бездіяльності суб'єктів домогосподарства, які прямо впливають на результат. Щодо негативного впливу загроз об'єктивного характеру, то вони є наслідком непередбачуваних обставин, що не залежать від дій членів домогосподарства.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О.А., Кім Ю.Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12. С.53-65.
2. Євтушевська О.В. Особливості сприйняття добробуту у секулярному суспільстві. *Ефективна економіка*. 2015. № 5 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4046>
3. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення К.: КНТЕУ, 2001. 309 с.
4. Ареф'єва О.В., Кузьменко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств: монографія. К.: Видавництво Європейського університету, 2005. 170 с.
5. Зварич М.С. Поняття ризику та загрози у системі забезпечення фінансової безпеки домашніх господарств. Фактори сталого розвитку сучасної держави в умовах інноваційної економіки: зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 4-5 грудня 2015 р.) Дніпропетровськ: Наукова економічна організація «Перспектива», 2015. С. 24-26.

Загоруйко Наталія Степанівна

Головний спеціаліст відділу планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та звітності ТУ ДСА України у Тернопільській області

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ СУДІВ

Належне фінансове забезпечення діяльності судів є важливим елементом, який забезпечує життєдіяльність системи правосуддя. Ще в 1983 році в Монреальській універсальній декларації про незалежність правосуддя зазначено, що найвищим пріоритетом держави є забезпечення судів адекватними засобами для належного відправлення правосуддя, включаючи матеріальні засоби та приміщення, які створювали б відповідні умови для незалежної, гідної та ефективної роботи суддів, належний судовий та адміністративний персонал і достатній поточний бюджет (п. 33) [1].

За Конституцією України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (стаття 55) [2]. Для реалізації конституційних прав і свобод громадян на судовий захист необхідним є створення належних умов для відправлення правосуддя. Це гарантує стаття 130 Конституції України, згідно з якою держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя (стаття 130) [2].

Фінансування судів в Україні здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, а видатки загального фонду Держбюджету України на утримання судів належать до захищених статей видатків (стаття 148) [3]. Проте Стаття 55 БКУ має свій вичерпний перелік захищених статей видатків, в переліку яких відсутні видатки на утримання судів.

Суди фінансуються відповідно до кошторисів і щомісячних розписів видатків, у межах річної суми видатків, визначених у Державному бюджеті

України на поточний фінансовий рік, у порядку, встановленому Бюджетним кодексом України. (стаття149) [3].

Стаття 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає окреме визначення у Державному бюджеті України видатків на утримання судів не нижче рівня, що забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя відповідно до закону, законодавчу гарантію повного і своєчасного фінансування судів [3].

Не зважаючи на ці законодавчі гарантії в 2020 році судова влада суттєво недофінансована. У Законі України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» знову не враховані всі потреби судів для забезпечення їх діяльності.

Катастрофічно не вистачає коштів на оплату комунальних послуг, тарифи на які постійно збільшуються, на відправлення поштової кореспонденції, оплату телефонного та інтернет-зв'язку, на ремонт судових приміщень, придбання оргтехніки, канцтоварів тощо. Суди почали повідомляти про припинення відправлення поштової кореспонденції: судових повісток, копій судових рішень, листів, повідомлень тощо та рекомендували використовувати альтернативні способи такі як смс-повідомлення, електронну пошту, отримувати копії процесуальних документів електронною поштою або в канцеляріях суду. Нажаль, більшість з цих заходів є неефективними, насамперед через те, що не передбачені чиним процесуальним законодавством.

Складна ситуація протягом 2020 року із забезпеченням видатків на оплату праці та нарахуванням на заробітну плату. Заробітна плати працівників апаратів місцевих судів суттєво зменшилася у зв'язку з відсутністю стимулюючих доплат, а обов'язкові виплати, враховуючи низькі посадові оклади, часто є меншими за мінімальну заробітну. У кошторисах на 2021 рік видатки на оплату праці працівників апарату суду не покривають навіть обов'язкові виплати, оскільки затверджені з дефіцитом. У зв'язку з цим значній частині держслужбовців у апаратах місцевих судів нараховується лише мінімальна заробітна плата.

Встановивши низький рівень оплати праці держава не забезпечує достатній рівень заробітної плати державних службовців для професійного

виконання посадових обов'язків, не заохочує їх до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи, як це передбачено статтею 50 закону України «Про Державну службу». Це збільшує соціальну напругу та призводить до відтоку кваліфікованих і досвідчених кадрів із судової влади.

Протягом 2020 року та у планових показниках на 2021 рік судам не передбачено коштів на здійснення видатків розвитку. Відсутність капітальних видатків не дозволяє завершити розпочате будівництво, здійснити реконструкцію чи капітальний ремонт приміщень, які цього потребують. Неможливо здійснити також капітальний ремонт окремих елементів будівель, наприклад, ремонт даху, системи опалення тощо, які забезпечують належні умови праці.

Низький рівень фінансового забезпечення судів негативно впливає на здійснення правосуддя, може призвести до зниження довіри до судів та держави в цілому. Ефективним засобом економії коштів державного бюджету на окремих видатках (марки, конверти, послуги поштового зв'язку), може стати початок функціонування єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. А зберегти професійні кадри допоможе зміна посадових окладів, яка б забезпечила гідну оплату праці «без допомоги» стимулюючих виплат.

Список використаних джерел:

1. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя 1983 р. URL: <http://www.judges.org.ua/article/d5.htm>.
2. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 1402-VIII від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
4. Про державну службу: Закон України № 889-VIII від 10.12.2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Держава, виступаючи найвищою формою організації життєдіяльності громадян, повинна служити як окремим людям, так і суспільству загалом, при цьому забезпечувати виконання своїх функцій в усіх сферах економіки, політики, соціального буття. Україна, як соціальна держава забезпечує соціальний захист населення, дотримуючись принципів соціального партнерства та соціальної справедливості, підвищення або забезпечення стабільного рівня життя громадян, захист і реалізацію їх прав і свобод, підтримку незахищених верств тощо.

Для соціального захисту характерними є певні ознаки:

- реалізація державою за рахунок коштів суспільства;
- це система суспільних відносин, які забезпечують задоволення потреб громадян шляхом перерозподілу коштів централізованих фондів;
- кошти надаються замість заробітної плати або як надбавка до неї у випадках, передбачених законодавством (втрата або зниження заробітку, додаткові витрати тощо) [1, с. 15].

Вчені розглядають соціальний захист у широкому та вузькому аспектах. Так, на думку М.Ю. Денисова, соціальний захист у широкому розумінні – це політика держави у сфері забезпечення конституційних прав та гарантій громадянам незалежно від їх місця проживання, національності, віку і статі [2, с. 67]. Науковець, у вузькому розумінні поняття трактує соціальний захист як політику держави стосовно забезпечення певного рівня життя та задоволення потреб населення: право на мінімально достатні кошти для життєдіяльності, право на працю і відпочинок, охорону здоров'я і житло, на соціальне забезпечення за віком, у випадку хвороби, захист у випадку безробіття та ін. [2, с. 68].

Н. Болотіна трактує соціальний захист у широкому розумінні як діяльність держави, яка спрямована на формування і розвиток повноцінної особистості, виявлення та нейтралізацію негативних факторів, котрі впливають на неї, створення умов для самовизначення і ствердження у житті. У вузькому розумінні соціальний захист вчена визначає як сукупність прав громадян та досягнення соціально прийняттого рівня життя [3, с. 14].

На думку М.Б. Ріппи, соціальний захист є комплексом фінансових, соціально-економічних та організаційно-правових заходів, які спрямованих на забезпечення життя, здоров'я та добробуту населення в певних економічних умовах та при наявних ресурсах [4, с. 142].

У міжнародних актах соціальний захист тлумачиться як форма реалізації соціальної політики у вигляді соціальної захищеності, під якою розуміється система гарантій і зобов'язань держави для забезпечення людині права на гідне життя [4, с. 142].

В. Лагутін під соціальним захистом розуміє сукупність заходів, що здійснюються у суспільстві для забезпечення суспільно нормальних умов духовного та матеріального життя всіх членів суспільства, в першочергу тих, хто не здатний самостійно забезпечити такі умови [5, с. 31].

Комплексне дослідження сутності поняття «соціальний захист» здійснив М. Мальований, що дозволило згрупувати існуючі підходи. Вчений виділяє:

соціальний захист як функцію держави (суспільства);

соціальний захист як сукупність дій, методів, заходів, гарантій, інститутів, прав;

соціальний захист як систему інститутів, заходів, гарантій, засобів;

соціальний захист як підтримку з боку держави;

соціальний захист як інститут [6, с. 47].

Досліджуючи соціальний захист Скуратівський В.А. та Палій О.М. виділяють пасивні та активні заходи соціального захисту. До пасивних заходів вчені відносять різноманітні соціальні допомоги, до активних – соціальне

страхування, фінансування заходів пов'язаних із профілактикою хвороб, а також сприяння освіті та підвищенню кваліфікації [7, с. 94].

Отже, в умовах економічної нестабільності та дефіциту ресурсів, зростання числа осіб, що потребують державної допомоги, проблеми соціального захисту населення вимагають подальшого комплексного дослідження, що дозволить досягти поліпшення якості життя населення як основної мети реалізації соціально-економічної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення / Соціальні права та їх захист адміністративним судом: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ: 2020. С. 14–18.

2. Денисов М. Ю. Социально-экономические преобразования пенсионной системы России : монография, РГЭУ. Ростов на Дону, 2000. 246 с.

3. Болотіна Н.Б. Соціальні права людини та їх державне забезпечення: сучасні тенденції розвитку / Захист соціальних прав людини і громадянина в Україні: проблеми юридичного забезпечення. Київ: МП Леся. 2003. С. 14-17.

4. Ріппа М.Б. Концептуальні засади соціального захисту в контексті теорії загального добробуту. *Економічний вісник університету*. : зб. наук. праць учених та аспірантів. «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2018. Вип. 38. С.139–145.

5. Лагутін В.Д. Людина та економіка: соціоекономіка. Київ : Вид-во «Просвіта», 1996. 416 с.

6. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: Монографія Умань: СПД Сочінський, 2016. 496 с.

7. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики : навч. посіб. Київ : Вид-во МАУП, 2002. 200 с.

ЗДІЙСНЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОПЛАТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Минулий рік приніс зміни бюджетного законодавства в частині здійснення попередньої оплати розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, а саме з 01.01.2020 набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 року №1070 яка в свою чергу скасувала постанову Кабінету Міністрів України від 23.04.2014 року №117. Відповідно до цього суттєво змінено та абсолютно чітко визначено мінімальні строки, на які може бути передбачена попередня оплата в договорах про закупівлю товарів, робіт і послуг:

- за поточними видатками — на строк не більше трьох місяців;
- за капітальними видатками та державними контрактами (договорами); періодичних видань - на строк не більше 12 місяців;
- що закупляються за зовнішньоекономічними контрактами (договорами), укладеними на виконання міжнародних зобов'язань; що закупляються для забезпечення національної безпеки та оборони держави; що закупляються для забезпечення участі України у міжнародних, національних та всесвітніх виставкових заходах, - на строк не більше 24 місяців [2].

Відповідальність за прийняте рішення, ефективне, результативне і цільове використання бюджетних коштів несуть головні розпорядники бюджетних коштів. Саме тому, головні розпорядники:

1) розробляють та затверджують положення щодо здійснення в поточному бюджетному періоді попередньої оплати тих товарів, робіт і послуг, що згідно з договорами про закупівлю передбачається поставити, виконати і надати протягом поточного чи наступного бюджетного періоду;

2) визначають розмір та строк попередньої оплати в межах строків, кількість платежів (періодичність) попередньої оплати в межах визначеного строку;

3) забезпечують заходи щодо виявлення виконавців робіт, постачальників товарів і надавачів послуг, якими порушено умови договорів, укладених із розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів, діяльність яких координується через них та які отримують бюджетні кошти на виконання бюджетних програм, щодо попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закупляються за бюджетні кошти.

Однак забороняється розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів здійснювати платежі з попередньої оплати виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг, якими порушено умови договорів щодо попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закупляються за бюджетні кошти, укладених із розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів у мережі безпосереднього головного розпорядника бюджетних коштів.

Важливими умовами проведення попередньої оплати є:

- необхідність спрямування сум попередньої оплати за капітальними видатками та державними контрактами виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг (крім нерезидентів) на небюджетні рахунки, відкриті на їхнє ім'я в органах Казначейства, з подальшим використанням зазначених коштів виконавцями робіт, постачальниками товарів і надавачами послуг виключно з таких рахунків на цілі, визначені договорами про закупівлю товарів, робіт і послуг, з наданням підтвердних документів для здійснення платежів;
- повернення після закінчення строку, визначеного у договорі про закупівлю товарів, робіт і послуг, виконавцями робіт, постачальниками товарів і надавачами послуг невикористаних сум попередньої оплати та застосування штрафних санкцій у разі невчасного повернення таких коштів [2].

З метою належного обліку коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закупляються за бюджетні кошти, рахунок 35 «Інші рахунки розпорядників бюджетних коштів та рахунки інших клієнтів» Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, доповнено субрахунком 3559 «Рахунки для зарахування коштів попередньої оплати».

Для відкриття небюджетних рахунків підприємства, установи, організації до органів Казначейства подають наступні документи:

- а) заяву про відкриття рахунків;
- б) копію належним чином зареєстрованого (затвердженого) установчого документа, засвідчену в установленому законодавством порядку;
- в) картку із зразками підписів та відбитка печатки та перелік рахунків, якими можуть розпоряджатися зазначені у картці (тимчасовій картці) особи, у двох примірниках.

Разом із карткою (тимчасовою карткою) зі зразками підписів та відбитка печатки до органів Казначейства клієнтами подаються:

- копії сторінок паспорта громадянина України;
- копію документа, що містить реєстраційний номер облікової картки платника податків України;
- копії відповідних документів (наказ, протокол тощо), що підтверджують повноваження зазначених у картці осіб та надання їм права першого та другого підписів.

Фізичні особи-підприємці для відкриття небюджетних рахунків подають:

- а) заяву про відкриття рахунків;
- б) копію паспорта, засвідчену підписами працівника органу Казначейства та фізичної особи-підприємця;
- в) картку зі зразками підписів та відбитка печатки у двох примірниках.

Усі вище перелічені документи до органу Казначейства повинні подавати посадові особи клієнта, які мають відповідні повноваження та право першого або другого підпису [4].

Для перерахування коштів з небюджетних рахунків клієнти подають органам Казначейства платіжні доручення на паперових та електронних носіях у кількості примірників, необхідній для всіх учасників безготівкових розрахунків. Форма, обов'язкові реквізити, строк дії платіжних доручень та вимоги щодо їх заповнення визначаються Національним банком України. У платіжному дорученні повинні бути заповнені всі реквізити, передбачені його формою.

Реквізит «Призначення платежу» платіжного доручення заповнюється з урахуванням вимог нормативно-правових актів та повинен містити повну інформацію про платіж та документи, на підставі яких здійснюється перерахування коштів. За правильність оформлення та достовірність інформації, зазначеної у платіжних дорученнях, відповідають клієнти. Органи Казначейства не відповідають за недостовірність змісту платіжного доручення, оформленого клієнтом.

Платіжні доручення клієнтів на проведення платежів з небюджетних рахунків приймаються виключно в межах залишку коштів на цих рахунках.

Платіжні доручення клієнтів на перерахування коштів з рахунків для зарахування коштів попередньої оплати органом Казначейства не приймаються, та повертаються не пізніше наступного робочого дня клієнту без виконання, зокрема, у разі:

- відсутності або недостатності залишку коштів на відповідному рахунку;
- неправильного заповнення реквізитів чи незаповнення хоча б одного з реквізитів та/або недотримання вимог щодо оформлення платіжного доручення;
- відсутності підтвердних документів, які повинні надаватись разом з платіжним дорученням;
- подання платіжного доручення до органу Казначейства з порушенням норм законодавства, або якщо документ не може бути виконано відповідно до законодавства.

На звороті платіжного доручення, поданого у паперовому вигляді, зазначаються дата та причини його повернення без виконання за підписами працівника, який повертає платіжне доручення, та керівника (заступника керівника) відповідного структурного підрозділу органу Казначейства.

При застосуванні системи Казначейства між клієнтами та органами Казначейства обмін документами здійснюється в електронному вигляді, в тому числі електронними документами.

Після перевірки наявності необхідних документів, відповідності їх вимогам законодавства органи Казначейства проводять платежі з небюджетного рахунку клієнта.

Події, що відбуваються у світі, змушують вносити корективи та обмеження до нормативно-правової бази держави, в тому числі і до бюджетного законодавства, яке стосується попередньої оплати. На період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, заборонено здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закупляються за бюджетні кошти, а Державній казначейській службі заборонено здійснення платежів, крім випадків:

- коли предметом закупівлі є товари, роботи і послуги, необхідні для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2,

- для виконання бюджетних програм, коди програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету яких відповідають кодам функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету 0710-0763 згідно із законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період [3]. Проте з часом, в процесі забезпечення виконання функцій держави Кабінет Міністрів України вимушений переглядати та послаблювати вищезазначені обмеження шляхом внесення змін та доповнень.

Отже, відзначимо основні аспекти при здійсненні попередньої оплати розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів:

- 1) терміни перерахування та умови використання попередньої оплати зазвичай чітко узгоджуються контрагентами у розділі договору «Порядок проведення розрахунків», до прикладу: «Перед початком робіт Замовник сплачує Підряднику попередню оплату терміном на 3 місяці з моменту оплати для виконання будівельно-монтажних робіт.

2) спрямування сум попередньої оплати за капітальними видатками та державними контрактами виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг (крім нерезидентів) повинно здійснюватись на небюджетні рахунки, відкриті на їхнє ім'я в органах Казначейства у встановленому законодавством порядку.

3) разом з платіжними дорученнями на перерахування коштів з небюджетних рахунків виконавець робіт одночасно повинен надати до органу Казначейства підтвердні первинні документи (рахунки, накладні, акти), які підтверджують спрямування попередньої оплати згідно з умовами договору про закупівлю, відповідно до якого зараховано попередню оплату. За умови надання зазначених підтвердних документів органи Казначейства проводять платежі з небюджетних рахунків згідно з платіжними дорученнями клієнтів (виконавців робіт, постачальників товарів) [2].

У разі проведення розрахунків на умовах авансування розпорядники бюджетних коштів та одержувачі бюджетних коштів протягом трьох робочих днів після завершення терміну поставки товарів, виконання робіт, надання послуг, визначеного договірними зобов'язаннями, до органів Казначейства за місцем обслуговування подають документи, що підтверджують фактичне отримання товарів, робіт та послуг. Такими підтвердними документами є акти виконаних робіт/поставки товарів, накладні, акти приймання виконаних будівельних робіт [5; 6].

Порушення розпорядником (одержувачем) бюджетних коштів термінів подання підтвердних документів при здійсненні попередньої оплати згідно Бюджетного кодексу України вважається порушенням бюджетного законодавства, при виявленні якого, до учасника бюджетного процесу у визначеному законодавством порядку органом Казначейства застосовується такий захід впливу, як зупинення операцій з бюджетними коштами.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закупляються за бюджетні кошти: Постанова Кабінету Міністрів України №1070 від 04.12.2019 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-%D0%BF#Text>.
3. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. №1070: Постанова Кабінету Міністрів України №1198 від 02.12.2020 року від 22 липня 2020 р. №64 URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-vnesennya-zmin-do-postanov-a1198>.
4. Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України №758 від 22.06.2012 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12#Text>.
5. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України №938 від 23.08.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>.
6. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ Міністерства фінансів України №1407 від 24.12.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13#Text>.

Карпова Ольга Олександрівна

Головний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів УДКСУ у м. Тернопіль Тернопільської області

СИСТЕМА КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ВИДАТКАМИ

Провідна роль державного бюджету в розбудові української економіки зумовлена його вирішальним впливом на фінансові можливості держави та,

відповідно, на якість виконання нею своїх конституційних функцій.

Тому, на кожному етапі розвитку країни, актуальними є питання підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами у системі державного казначейства по виконанню Державного бюджету України за видатками, оцінки показників казначейського обслуговування видатків державного бюджету, пошуку додаткових резервів їх зростання та оптимізації структури державної казни. Ефективне управління видатками сприяє стабільному соціально-економічному розвитку держави, продуктивності діяльності суб'єктів господарювання й взаємовідносин розпорядників і одержувачів бюджетних коштів з Державною казначейською службою України та зростанню матеріального і культурного добробуту громадян.

Проте, в сучасних економічних реаліях, спроби необґрунтованого вирішення проблем і суперечностей державного бюджету, через, як об'єктивні, так і суб'єктивні причини, зумовлюють виникнення нових проблем. Головною причиною такої ситуації є відсутність науково обґрунтованої і послідовної концепції реформування бюджетної сфери, яка повинна реалізуватись законодавчою і виконавчою гілками влади держави.

Механізм виконання видаткової частини бюджетів регламентується Бюджетним кодексом України [1] і передбачає здійснення певних дій, які спрямовані на максимальне виконання бюджету та забезпечення цільового використання бюджетних коштів.

Процес виконання видаткової частини державного бюджету в Україні розпочинається із розроблення та затвердження бюджетного розпису, який є оперативним фінансовим планом, на якому базується виконання дохідної й видаткової частини бюджету, а також контроль за його виконанням. Розпорядники бюджетних коштів розробляють проекти кошторисів, планів асигнувань і планів використання бюджетних коштів на основі планових показників бюджетного розпису [3]. Порядок розгляду, складання, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ встановлюються Кабінетом Міністрів України. Цим Порядком передбачено, що

кошториси, плани асигнувань і плани використання бюджетних коштів затверджують керівники відповідної вищої установи упродовж тридцяти календарних днів від дня затвердження розпису, якщо інше не передбачено чинними нормативно-правовими актами. Затверджені кошториси реєструються органами Державної казначейської служби України та використовуються для здійснення контролю за відповідністю асигнувань, визначених у кошторисах і планах асигнувань розпорядників бюджетних коштів, асигнуванням, затвердженим річним розписом призначень бюджету та помісячним розписом асигнувань загального фонду бюджету. Процес виконання Державного бюджету України за видатками складається із наступних стадій [2, с. 102] :

1. Встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету.
2. Затвердження кошторисів, порядків використання бюджетних коштів та паспортів бюджетних програм.
3. Взяття, реєстрація та облік бюджетних зобов'язань.
4. Отримання товарів, робіт і послуг.
5. Здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань.
6. Використання товарів, робіт і послуг для виконання заходів бюджетних програм.

Відповідальні виконавці мають право брати участь в обговоренні та узгодженні бюджетних програм, а також подавати Міністерству фінансів України пропозиції щодо внесення змін до розпису державного бюджету в межах затверджених їм бюджетних програм за письмовим погодженням із головним розпорядником.

Незважаючи на постійне вдосконалення організації виконання видаткової частини державного бюджету, і досі наявні певні недоліки. Так, наявність громіздкого документообігу між розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів та органами казначейства, що існує в процесі виконання кошторисів бюджетних установ, порушує проблему щодо своєчасності відображення в обліку проведення операцій. Аналогічною проблемою є відсутність інтегрованої

інформаційної системи для супроводження всіх стадій процесу підготовки та виконання бюджету й єдиної інформаційної системи контролю, тобто доступу до баз даних інших фінансових контролюючих органів. Так, відсутність доступу розпорядників бюджетних коштів до відповідної облікової бази даних органів казначейства, з метою оперативного прийняття управлінських рішень, є досить значною проблемою. Недосконалість та розрізненість програмного забезпечення, як бюджетних установ, так і органів Державної казначейської служби України, ускладнює взаємодію інформаційних систем [2, с. 108]. Ефективність електронного документообігу між Міністерством фінансів України, Державною фіскальною службою України, Державною казначейською службою України є низькою, також відсутня інтегрована база даних Міністерства фінансів України (єдиний 61 портал використання публічних коштів) та Державної казначейської служби України [4].

Саме тому, з метою вдосконалення виконання видаткової частини бюджету, в контексті реалізації Стратегії модернізації системи управління державними фінансами, необхідне створення єдиної інформаційної бази країни незалежно від відомчої і функціональної приналежності, що дозволяло б здійснювати в єдиному, інформаційному полі збір, зберігання, обробку та передачу всієї інформації про виконання бюджетів, а також з виділенням системи формування і призначення платежів як основного елемента розподіленої інформації.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
2. Набок Т. С. Управління видатками бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ, 2015. 349 с.
3. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова

Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2021).

4. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки: схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.02.2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.05.2021).

Камінська Анна Богданівна

Головний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів УДКСУ у м.Тернополі Тернопільської області

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВЕДЕННЯ ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ТА БАЗИ ДАНИХ МЕРЕЖІ РОЗПОРЯДНИКІВ І ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

З метою забезпечення організаційних взаємовідносин між органами Казначейства та розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів в процесі казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, отримання повної та всеосяжної інформації про учасників бюджетного процесу, які утримуються за рахунок бюджетних коштів або отримують бюджетні кошти, а також упорядкування мережі розпорядників бюджетних коштів Державною казначейською службою України у 2008 році було створено Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Порядок формування Єдиного реєстру затверджено наказом Міністерства фінансів України №1691 від 22.12.2011 [1, с.25].

Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів це - автоматизована система накопичення та надання інформації про розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Реєстраційній картка - це є документ встановленого зразка, який містить сукупність даних про розпорядника

(одержувача) бюджетних коштів, з метою отримання повної та всеохоплюючої інформації про учасників бюджетного процесу.

З метою включення до Єдиного реєстру розпорядники та одержувачі бюджетних коштів заповнюють Реєстраційну картку та подають до органу Державної казначейської служби України за місцезнаходженням в електронному вигляді та на паперовому носії інформації (два примірники) за підписом керівника установи (підприємства, організації), завіреним відбитком печатки (для одержувачів бюджетних коштів, які є суб'єктами господарювання, організаціями, використання печатки відповідно до законодавства не є обов'язковим). Разом із Реєстраційною карткою надається копія належним чином зареєстрованого (затвердженого) установчого документа, засвідчена органом, який здійснив реєстрацію, або у нотаріальному порядку

Реєстраційна картка заповнюється за тим бюджетом, з якого здійснюється його утримання [2;3,с.31].

Занесення даних Реєстраційної картки в Єдиний реєстр та присвоєння розпоряднику бюджетних коштів (одержувачу бюджетних коштів) коду за Єдиним реєстром вважаються включенням розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) до Єдиного реєстру.

Доступ до бази даних Єдиного реєстру мають всі органи Казначейства в межах відповідної території в режимі он-лайн.

Державна казначейська служба України щоденно надає в електронному вигляді Міністерству фінансів України, а орган Казначейства наступного дня після внесення змін надають місцевим фінансовим органам інформацію з бази даних Єдиного реєстру у порядку, визначеному Міністерством фінансів України.

Таким чином, для забезпечення актуальності даних у Єдиному реєстрі розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів мають своєчасно подавати відповідні документи до органів казначейства України для внесення змін до бази даних Єдиного реєстру шляхом розміщення на веб-порталі Казначейства (авторизованим користувачам), застосування системи дистанційного обслуговування "Клієнт казначейства - Казначейство" (далі - система

Казначейства) з використанням засобів криптографічного захисту інформації Казначейства. Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для досягнення повноти та достовірності Єдиного реєстру необхідно постійно проводити роботу щодо забезпечення актуальності його даних. Казначейство оприлюднює інформацію з бази даних Єдиного реєстру щодо відомостей про розпорядників та одержувачів бюджетних коштів (крім інформації з обмеженим доступом) на офіційному веб-порталі Казначейства та Єдиному державному веб-порталі відкритих даних.

Станом на 01.01.2021 р. до Єдиного реєстру в цілому по Україні включено 75713 розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, зокрема 12408 – по державному бюджету та 63305 – по місцевих бюджетах.

Отже, підсумовуючи вище викладене відзначимо, що всі органи казначейства працюють з Єдиною базою даних мережі в режимі он-лайн, мають доступ до цієї бази даних в межах відповідної території, що забезпечує повну прозорість і актуальність даних про розпорядника (одержувача) бюджетних коштів по кожному відомству зокрема. Це, в свою чергу, дає розгорнуту картину з яких відомств і з яких джерел фінансується даний розпорядник, та в мережі якого головного розпорядника знаходиться.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 07.04.2021).

2. Офіційний сайт Міністерства Юстиції України URL: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search> (дата звернення: 05.05.2021).

3. Про внесення змін до Порядку формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів: Наказ Міністерства Фінансів України від 25.06.2020 № 329 Міністерство юстиції України 13 липня 2020р. за №650/34933 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0650-20#n2>(дата звернення: 13.05.2021).

Карун Тетяна Володимирівна

Головний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів УДКСУ у Волочиському районі Хмельницької області

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Термін «дохідна база місцевих бюджетів» можна трактувати, як накопичення залучених, загальнодержавних та власних коштів, а також міжбюджетних трансфертів для забезпечення коштами соціально-суспільних програм окремого регіону. Також, даний термін можна визначити, як - певну систему наповнення доходів місцевих бюджетів, тобто коштів, які не враховуються та враховуються при визначенні суми міжбюджетних трансфертів, а також самі трансферти, гранти та запозичення, що будуть залучені до фінансування соціально-суспільних потреб громади.[1]

Бюджетним кодексом України визначено, що доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ). Доходи бюджету класифікуються за такими розділами:

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження;
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) трансферти.

Податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори.

Неподатковими надходженнями визнаються:

- 1) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності;
- 3) інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом – це доходи від продажу капітальних активів (основних фондів, державних запасів і резервів, землі) Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Склад доходів різних рівнів місцевих бюджетів та нормативи зарахування доходів до відповідних бюджетів визначаються Бюджетним кодексом:

- стаття 64 – доходи загального фонду бюджету міста Києва, бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад;
- стаття 66 – доходи загального фонду обласних бюджетів;
- стаття 69 – доходи загального фонду бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів;
- стаття 69 1 – надходження спеціального фонду місцевих бюджетів;
- стаття 71 – бюджет розвитку місцевих бюджетів.

Види міжбюджетних трансфертів визначені у статтях 96 та 97 Бюджетного кодексу. Напрями та особливості використання окремих видів субвенцій встановлені статтями 102-105 Бюджетного кодексу.[2]

Податкова політика громади повинна бути направлена на зацікавленість суб'єктів економіки збільшувати прибутки, не тільки для нарощування їх активів, а й для забезпечення рівноважної фіскальної політики регіонів.

Практика ринкових країн свідчить, що міцне місцеве самоврядування неможливе без відповідного матеріального та фінансового підґрунтя. У багатьох країнах при формуванні дохідної частини органам місцевої влади надходять місцеві податки та збори, доволі значного обсягу.

Міське оподаткування – це важливий елемент у формуванні дохідної бази місцевого бюджету, так як надходження від місцевих податків і зборів залишаються на місцях у місцевих бюджетах. На сьогодні в Україні існують проблеми, які не дають місцевим податкам і зборам стати головним елементом у наповненні місцевих доходів, тому що:

- обмежена самостійність місцевої влади щодо встановлення і сплати місцевих податків;

- витрати на адміністрування місцевих бюджетів перевищують їх доходи;

- недосконалість системи оподаткування тощо.

Незважаючи на безперервний законодавчий процес у галузі податкової політики України на сьогодні рівень ефективності та дієвості застосування важелів її механізму залишається незадовільним. В економічно розвинених країнах світу податкова складова бюджету є визначальною і засвідчує інтенсивність ділової активності економіки цієї країни. В українській реалії ситуація кардинально протилежна: індикатором наявності будь-яких економічних процесів у цьому випадку стають не податки як явище, а обсяг отриманих міжбюджетних трансфертів. Аргументом цьому ствердженню є аналіз формування дохідної частини бюджету міста Волочиськ.

Розглянемо структуру дохідної частини місцевого бюджету за 2018-2020 рр. [3]

Таблиця 1.

Структура дохідної частини міста Волочиськ, тис. грн

Вид доходів	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Податкові надходження	128671	160725	157429
Неподаткові надходження	1942	2037	1455
Міжбюджетні трансферти	107001	110598	88108
Всього	237614	273360	246992

Розробка стратегії господарювання та державного регулювання ринку праці на місцевому рівні повинна узгоджуватися із ринковими механізмами. Влада громади повинна сприяти створенню робочих місць за видами діяльності, що мають високий попит не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку. Як приклад, таким видом діяльності може бути сфера туризму. Додаткове створення робочих місць сприятиме збільшенню обсягів споживання. Своєю чергою, розвиток туризму активізує інші суміжні з ним напрямки, що в кінцевому результаті сприятиме збільшенню надходжень до бюджету [1].

Отже, проблеми наповнення територіальних громад ресурсами: безробіття, низька офіційна заробітна плата, низька продуктивність праці, недосконале податкове та бюджетне законодавство, низька цінова конкурентоспроможність, високий рівень тіньової економіки. Ці проблема тягнуть за собою видатки на соціальний захист населення в сумі, що значно перевищує дохідну частину бюджету. Такий спектр проблем вимагає перегляду та зміни загальної концепції функціонування соціальноорієнтованої громади у ринкових умовах господарювання. Розвиток підприємництва повинен стати основним інструментом повноцінного формування бюджету та способом вирішення проблеми фінансової залежності місцевої влади.

Список використаної літератури:

1. Електронний журнал «Ефективна економіка» № 8, 2017.
2. Джерела доходів місцевих бюджетів – 2019: Національний проект «Децентралізація» / Центральний офіс реформ при Мінрегіоні. К, 2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/369/2019.pdf>
3. Структура дохідної частини міста Волочиськ. URL: <https://volochyska-gromada.gov.ua/miskij-bjudzhet-ta-jogo-vikonannya-14-55-08-28-02-2018/>

Квасниця Оксана Василівна

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету*

Онищук Сергій Ігорович

*Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Місцеві бюджети є основним джерелом фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій відповідно до чинного в державі розподілу повноважень між рівнями і гілками

влади. Місцеві бюджети відіграють важливу роль в соціально-економічному житті країни, виступають фінансовою базою місцевого самоврядування, без них не зможе повною мірою функціонувати демократична держава.

В рамках концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333 передбачено створення законодавчої бази діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на новій територіальній основі з визначенням повноважень та їх ресурсного забезпечення. Також в рамках її реалізації прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». У 2015 р. стартував процес об'єднання територіальних громад та створення спроможних об'єднаних громад.

Оскільки надходження від оподаткування мають найбільшу питому вагу у складі доходів місцевих бюджетів, у вдосконаленні їхнього справляння, розширенні податкової бази закладені найбільші резерви нарощування дохідної частини місцевих бюджетів. На зміцнення бюджетного потенціалу органів місцевого самоврядування позитивно вплинуло планомірне розширення дохідної джерел місцевих бюджетів, визначених бюджетним законодавством.

Проблема формування дохідної бази місцевих бюджетів останніми роками перебуває в центрі уваги науковців, працівників органів виконавчої влади й місцевого самоврядування та фінансових органів. Постійна нестача фінансових ресурсів в органів місцевого самоврядування та нестабільність структури доходних джерел стали проблемою національного значення.

З позицій фінансової самостійності, найбільший пріоритет серед усіх джерел формування доходів місцевих бюджетів мають власні доходи, оскільки органи місцевого самоврядування можуть визначати політику їх введення та правила справляння. Власні доходи місцевих бюджетів найперше представлені місцевими податками та зборами, право на впровадження яких та елементи їх визначаються рішеннями місцевих рад.

Практика справляння податку на доходи фізичних осіб потребує найбільшої уваги, так як даний податок є провідним джерелом не тільки податкових надходжень, але доходів місцевих бюджетів загалом. Зважаючи на те, що ПДФО належить до загальнодержавних податків, можливості органів місцевого самоврядування впливати на його елементи практично відсутні, вони можуть тільки апелювати до парламенту чи місцевих депутатів виступити з ініціативою щодо коригування тих чи інших аспектів законодавства, що стосуються справляння цього податку. У контексті збільшення надходжень ПДФО до місцевих бюджетів також заслуговують на увагу ініціативи щодо зміни пропорцій його зарахування до бюджетів відповідних рівнів.

Найважливішими у фіскальному відношенні джерелами власних доходів місцевих бюджетів на теперішній час є такі:

- єдиний податок для суб'єктів підприємницької діяльності. Цей податок сплачують фізичні і юридичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність та застосовують спрощену систему оподаткування та звітності. Єдиний податок передбачає перебування суб'єкта господарювання в одній із кількох груп, до яких застосовується різний підхід до встановлення ставок податку;

- податок на майно, який являє собою консолідований фіскальний платіж, який об'єднує кілька податків: земельний податок (сплачують власники землі), орендна плата за землю (сплачують орендарі землі комунальної власності), податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (сплачують власники житлової та комерційної нерухомості, на яких поширюються норми податку), транспортний податок (сплачують власники транспортних засобів у випадку, якщо виконується ряд умов).

Окремі цих найважливіших фіскальних інструментів, які формують власні доходи місцевих бюджетів, до них також належать менш «потужні» джерела надходжень:

- збір за місця для паркування транспортних засобів, який сплачують власники паркувальних майданчиків залежно від площі території, яка здається під паркування;

– туристичний збір, який за економічним змістом являє собою непрямий податок на послуги розміщення у готелях. Туристичний збір входить до вартості номера у готелі та сплачується при оплаті вартості проживання;

– доходи від продажу та оренди комунального майна. Фіскальне значення цього джерела власних доходів залежить від організації управління комунальним майном та прозорості процедур його передачі в оренду й продажу. Громади, які реалізують комунальне майно на відкритих конкурсах забезпечують вагомим поповнення місцевого бюджету, а ринковий підхід до передачі комунального майна в оренду дає змогу значно збільшити розміри орендної плати та, відповідно, надходження до місцевого бюджету. Проте, операції з використання комунального майна нерідко пов'язані з корупцією та лобізмом наближених до представників влади осіб, внаслідок чого місцеві бюджети втрачають значні обсяги доходів;

– інші надходження (платежі, запровадженні за власною ініціативою органом місцевого самоврядування; плата за ліцензії та сертифікати, штрафи та санкції за адміністративні правопорушення).

Незважаючи на зростання ролі власних джерел доходів місцевих бюджетів в результаті новації податково-бюджетного законодавства, все таки провідну роль у формуванні фінансової бази місцевого самоврядування продовжують відігравати закріплені доходи. Ці джерела доходів враховують при визначенні фіскальної спроможності місцевих бюджетів та розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету. Причин того, що у доходах місцевих бюджетів присутня така складова, як закріплені доходи, на наш погляд, є дві: по-перше, це невідповідність видаткових повноважень, які покладені на органи місцевого самоврядування та їх власних доходів, оскільки держава делегує частину своїх функцій органам місцевої влади, що логічно має супроводжуватись передачею додаткових доходів; по-друге, існування у бюджетній системі загальнодержавних фіскальних інструментів, які наповнюють відразу кілька рівнів бюджетів (у зарубіжних країнах їх ще називають «спільні» податки) забезпечує формування єдиного фіскального

простору, об'єднує фінансову систему країни, забезпечує поєднання інтересів владних інституцій на усіх рівнях публічного управління.

Найважливішим фіскальним інструментом серед джерел закріплених доходів місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, який наповнює відразу кілька рівнів місцевих бюджетів, а також надходить до державного бюджету України.

Додатковими закріпленими джерелами формування доходів місцевих бюджетів є находиття від податку на прибуток підприємств, екологічного податку, а також державного мита. Відповідно до бюджетного законодавства, податок на прибуток комунальних підприємств в повному обсязі зараховується до відповідних місцевих бюджетів тих громад, які є засновниками цих суб'єктів господарювання. Щодо податку на прибуток підприємств приватної форми власності, то він зараховується лише до обласних бюджетів у пропорції 10% від загальних обсягів його сплати. Зважаючи на ці обмеження, фіскальне значення податку на прибуток як джерела наповнення місцевих бюджетів доволі незначне.

Удосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування можливе за умови реалізації наступних заходів: розширення переліку власних доходів місцевих бюджетів, удосконалення системи стратегічного і тактичного планування з урахуванням тенденцій розвитку системи формування місцевих бюджетів, міжбюджетних відносин, стимулювання підприємництва та створення нових робочих місць, реалізації інших заходів та запровадження стимулів щодо підвищення офіційної та зниження неформальної зайнятості [1, с.48].

Органи місцевого самоврядування повинні бути спроможними акумулювати необхідні кошти не тільки для забезпечення життєдіяльності, але і для власного розвитку. Надання автономії місцевим органам влади у формуванні та використанні місцевих бюджетів, зокрема в частині самостійності щодо визначення місцевих податків і зборів та інших власних доходів, є одним із ключових і найнеобхідніших завдань, що потребують нагального вирішення.

Список використаних джерел:

1. Качула С.В. Фактори модернізації державної фінансової політики у системі соціального розвитку суспільства. *Фінансовий простір*. 2019. №1 (33). С. 41-54.

Кобилянська Юлія Ярославівна
Студентка I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ОЦІНКА ЗАГРОЗ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Проведений поетапний аналіз функціонування загальнообов'язкового пенсійного забезпечення в Україні дозволяє виділити загрози, що мають системний характер та є економічно небезпечними для держави.

1. Розбалансування Пенсійного фонду України, акумуляція недостатнього обсягу коштів для виплати пенсій.

Спочатку перетворення Пенсійного фонду України на інструмент скорочення дефіциту державного бюджету, а з 1996 року і по сьогодні діяльність Пенсійного фонду характеризується дефіцитом коштів. При цьому, необхідно наголосити, що у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» конкретизовано лише два випадки, коли дефіцит коштів Пенсійного фонду має покриватися за рахунок коштів державного бюджету, – якщо дефіцит виник у зв'язку із [1]:

- 1) забезпеченням виплати пенсій в розмірі, не нижчому за мінімальний;
- 2) спрямуванням частини страхових внесків до другого рівня (другий рівень не запроваджено, тому це не здійснюється).

Державний бюджет фінансує додаткові надбавки/підвищення до пенсій для ветеранів війни, дітей війни, шахтарів, донорів, мешканців гірських населених пунктів. Коштом державного бюджету фінансуються внески за певні категорії застрахованих осіб. Ці категорії визначені Законом України «Про

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», до них належать військовослужбовці строкової служби, особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також особи, які доглядають за дитиною з інвалідністю, або за людиною з інвалідністю 1-ї групи, або за особою пенсійного віку, які за медичним висновком потребують постійного стороннього догляду. Внески сплачуються у мінімальному розмірі, дохід застрахованої особи за цей час зараховується на рівні мінімальної заробітної плати.

За реальних умов кошти державного бюджету на покриття дефіциту Пенсійного фонду виділяють, не вдаючись до аналізу причин його виникнення. Водночас таких коштів у держбюджеті часто бракує.

Використовуються різні способи «маскування» дефіциту Пенсійного фонду та його додаткового фінансування не лише за рахунок прямих асигнувань державного бюджету, а й за рахунок місцевих бюджетів. Пропозиції повного чи часткового списання висловлювалися неодноразово, але не знаходили підтримки в уряді. За певних обставин заборгованість минулих років може обернутися примусовим вилученням власних коштів Пенсійного фонду.

Головною причиною розбалансування Пенсійного фонду України є порушення принципу економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і ВВП, низька якість управлінських рішень в організації діяльності Пенсійного фонду.

Вітчизняний показник «співвідношення видатків Пенсійного фонду до ВВП країни» не можемо порівнювати із показником у зарубіжних країнах, оскільки, в Україні, по перше, значна частина валового внутрішнього продукту перебуває в неофіційному обігу; по друге, у розвинутих країнах цей показник відображає тільки державні пенсійні виплати, при цьому розвиваються недержавні пенсійні фонди; по третє, в Україні має місце відхилення максимальних пенсій від мінімальних, тому середній показник є дещо деформованим; по четверте, в нашій державі значні видатки на пенсії є результатом швидкого виходу на пенсію.

2. Дисбаланс відносин між учасниками пенсійного забезпечення, що проявляється у нерівності в отриманні пенсії та невідповідності темпам інфляції, темпам зростання заробітної плати та індексації пенсій.

Щодо реформування пенсійного забезпечення було чимало спроб, але усі без суттєвих результатів, бо не вносяться суттєві зміни в механізм функціонування, що можуть приводити до принципово нових результатів. Нині українська пенсія не убезпечує від бідності, система залишається соціально несправедливою, не відбувається детінізація заробітків та доходів загалом; Пенсійний фонд не може обійтись без дотацій з бюджету; не усі законодавчі норми узгоджуються між собою, що серйозно підриває економічну безпеку держави. Подальше відтермінування повноцінної реформи пенсійного забезпечення з введенням обов'язкового державного накопичувального рівня становить загрозу для фінансової стабільності країни, оскільки поглиблення кризи загальнообов'язкового пенсійного забезпечення потребуватиме збільшення державних видатків у довгостроковому періоді та збільшуватиме навантаження на майбутні покоління.

В Україні гостро поставлено питання фінансової збалансованості бюджету Пенсійного фонду. З державного бюджету постійно надаються трансферти для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду України. Потрібно спираючись на надані рекомендації збільшувати відсоток власних надходжень, проводити комплексне реформування пенсійної системи, яке дозволить зменшити високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення. За таких умов можна буде говорити про успішну роботу Пенсійного фонду України та ефективність системи пенсійного забезпечення у країні.

Перші кроки пенсійної реформи в Україні слугують розвитку напрямку щодо покращення системи соціального страхування населення, зокрема пенсійного страхування. Для підтримання позитивних змін необхідно продовжувати впровадження новацій, а саме:

– аналіз зарубіжного досвіду, визначення причин невдалих реформ та успіхів. Це допоможе обрати виважені рішення щодо подальших нововведень в

умови функціонування системи;

– введення другого рівня – накопичувальної системи загальнообов’язкового пенсійного страхування. Це забезпечить стійкість пенсійної системи у майбутньому, зацікавленість працівників у щомісячних внесках на власний рахунок. Для ефективного функціонування даної системи необхідно залучати висококваліфікованих спеціалістів, використовувати досвід інших країн, створювати умови для можливості вибору різних сценаріїв накопичення, дозволити вхід зарубіжним гравцям на український ринок пенсійного страхування, що забезпечить диверсифікацію та підвищить надійність для учасників системи;

– підтримання темпів економічного зростання. Держава має забезпечувати умови, що сприятимуть відновленню української економіки;

– контроль за несплатою податків. За допомогою продовження жорсткої обмежувальної політики можна досягти підвищення державних надходжень та зменшення рівня тінізації економіки, рівня неофіційного працевлаштування;

– зменшення рівня недовіри населення до системи страхування в цілому. Ознайомлення населення з системою пенсійного страхування та фінансовим ринком загалом позитивно вплине на обсяги внесків до солідарної та накопичувальної системи;

– вдосконалення законодавства стосовно регулювання державного та недержавного пенсійного страхування;

– сприяння створенню нових робочих місць та боротьба з безробіттям, що призведе до збільшення бази оподаткування та зростання бюджету ПФУ.

– зменшення диференціації між мінімальним та максимальним розміром пенсій.

Подібні заходи сприятимуть підвищенню фінансової збалансованості бюджету Державного Пенсійного фонду, можливості підвищення мінімальної заробітної плати для працюючого населення, що в свою чергу призведе до зростання обсягів надходжень фінансових ресурсів до солідарного рівня

системи. А розвиток накопичувального страхування забезпечить фінансову стійкість системі пенсійного страхування та створить сприятливі умови щодо можливості системи виконати свої коротко-, середньо- і довгострокові зобов'язання перед громадянами, що досягли пенсійного віку.

Список використаних джерел:

1. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 8 липня 2011 року № 3688. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>.

Ковальчук Володимир Миколайович

Завідувач сектором реєстрації та роботи з клієнтами з надання кваліфікованих електронних довірчих послуг

РОЗРОБКА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Перш ніж пропонувати будь-які рішення щодо організації системи захисту інформації, належить розробити політику безпеки. Політика безпеки – набір законів, правил і практичних рекомендацій, на основі яких будується управління, захист і розподіл критичної інформації в системі. Вона повинна охоплювати всі особливості процесу обробки інформації, визначаючи поведінку системи в різних ситуаціях. Політика безпеки реалізується за допомогою організаційних заходів та програмно-технічних засобів, що визначають архітектуру системи захисту, а також за допомогою засобів управління механізмами захисту. Для конкретної організації політика безпеки повинна бути індивідуальною, залежною від конкретної технології обробки інформації, використовуваних програмних і технічних засобів, розташування організації і т. д.

Організаційно політика безпеки визначає порядок подання та використання прав доступу користувачів, а також вимоги звітності користувачів

за свої дії в питаннях безпеки. Система захисту інформації виявиться ефективною, якщо вона буде надійно підтримувати виконання правил політики безпеки, і навпаки. Етапи побудови організаційної політики безпеки – це внесення в опис об'єкта структури цінностей і проведення аналізу ризику, і визначення правил для будь-якого процесу користування даним видом доступу до ресурсів об'єкта автоматизації, які мають даний ступінь цінності.

Розробка політики безпеки організації, як формальної, так і неформальної, – безумовно, нетривіальне завдання. Експерт повинен не тільки знати відповідні стандарти і добре розбиратися в комплексних підходах до забезпечення захисту інформації організації, але й, наприклад, проявляти детективні здібності при виявленні особливостей побудови інформаційної системи та існуючих заходів з організації захисту інформації. Аналогічна проблема виникає в подальшому при необхідності аналізу відповідності рекомендацій політики безпеки реальному стану речей: необхідно за деяким критерієм відібрати свого роду «контрольні точки» і порівняти їх практичну реалізацію з еталоном, що задається політикою безпеки [1].

У загальному випадку можна виділити такі процеси, пов'язані з розробкою і реалізацією політики безпеки.

1. Комплекс заходів, пов'язаних з проведенням аналізу ризиків. До цієї групи можна віднести:

- облік матеріальних або інформаційних цінностей;
- моделювання загроз інформації системи;
- власне аналіз ризиків з використанням того чи іншого підходу – наприклад, вартісний аналіз ризиків.

2. Заходи з оцінювання відповідності заходів щодо забезпечення захисту інформації системи деякого еталонного зразка: стандарт, профіль захисту тощо.

3. Дії, пов'язані з розробкою різного роду документів, зокрема звітів, діаграм, профілів захисту, заданої з безпеки.

4. Дії, пов'язані зі збиранням, зберіганням і обробкою статистики щодо подій безпеки для організації.

Оснoву політики безпеки складає спосіб керування доступом, що визначає порядок доступу суб'єктів системи до об'єктів системи. Назва цього способу, як правило, визначає назву політики безпеки.

Основою виборчої політики безпеки є виборче керування доступом, що має на увазі, що

- всі суб'єкти і об'єкти системи повинні бути ідентифіковані;
- права доступу суб'єкта до об'єкта системи визначаються на підставі деякого правила (властивість вибірковості).

Для опису властивостей виборчого управління доступом застосовується модель системи на основі матриці доступу, іноді її називають матрицею контролю доступу. Така модель отримала назву матричної. Матриця доступу являє собою прямокутну матрицю, в якій об'єкту системи відповідає рядок, а суб'єкту – стовпець. На перетині рядка і стовпця матриці вказується тип дозволеного доступу суб'єкта до об'єкта. Зазвичай виділяють такі типи доступу суб'єкта до об'єкта, як «доступ на читання», «доступ на запис», «доступ на виконання» та ін.

Безліч об'єктів і типів доступу до них суб'єкта може змінюватися відповідно до деяких правил, що існують в даній системі. Визначення і зміна цих правил також є завданням матриці доступу.

Рішення на доступ суб'єкта до об'єкта приймається відповідно до типу доступу, зазначеного у відповідній клітинці матриці доступу. Зазвичай виборче управління доступом реалізує принцип «що не дозволено, то заборонено», який передбачає явний дозвіл доступу суб'єкта до об'єкта. Матриця доступу – найбільш простий підхід до моделювання систем доступу [3].

Виборча політика безпеки найбільш широко застосовується в комерційному секторі, оскільки її реалізація на практиці відповідає вимогам комерційних організацій щодо розмежування доступу і підзвітності, а також має прийнятну вартість і невеликі накладні витрати [2].

Оснoву повноважної політики безпеки складає повноважне управління доступом, що має на увазі, що

– всі суб'єкти і об'єкти системи повинні бути однозначно ідентифіковані;
– кожному об'єкту системи привласнена мітка критичності, що визначає цінність, яка міститься в ньому;

– кожному суб'єкту системи привласнений рівень прозорості, що визначає максимальне значення мітки критичності об'єктів, до яких суб'єкт має доступ.

Вибір політики безпеки – це прерогатива керівника системи захисту інформації. Але якою б вона не була, важливо, щоб впроваджена система захисту інформації відповідала ряду вимог, які будуть розглянуті в наступному розділі.

Список використаних джерел:

1. Про захист інформації в інформаційно телекомунікаційних системах:
Закон України № 80/94-ВР від 05.07.1994 р. URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80/94-%D0%B2%D1%80>.

2. Методичні рекомендації щодо впровадження системи управління інформаційною безпекою та методики оцінки ризиків відповідно до стандартів Національного банку України: лист НБУ від 03.03.2011 № 24-112/365. URL :
<http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Степаненко О.П. Моделі, методи, інформаційні технології підтримки процесів діяльності банківської системи Київ : КНЕУ, 2013. 491 с.

Ковальчук Майя Сергіївна
*Провідний спеціаліст відділу освіти, молоді та спорту
Чемеровецької селищної ради*

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ

У контексті реалій сьогодення, варто відзначити зміни у фінансуванні освіти та низку проведених реформ у напрямку проведення децентралізації місцевих органів влади та місцевих бюджетів.

Децентралізація – це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Так щоб якомога більше повноважень мали ті органи, які ближче до людей, де такі повноваження можна реалізувати найуспішніше [1].

Основою розвинутого місцевого самоврядування є ефективні місцеві бюджети. Переваги децентралізованого управління бюджетом здебільшого пояснюють тими ж аргументами, якими розкривається доцільність децентралізації державного управління. Вирішуючи питання забезпеченості суспільних послуг за рахунок бюджетних коштів, слід мати на увазі, що при децентралізованому підході існує можливість повніше врахувати інтереси споживачів, а при переході до централізованого забезпечення – знизити вартість послуг [2].

Децентралізацію, як основний вектор розвитку і піднесення країни з кризового становища влада прийняла до уваги у 2014 р. у час «Революції гідності» та вимог від населення рішучих реформ і змін. Таким чином, у 2014 році було ухвалено базові нормативні документи, окреслено повне бачення реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування, що й створило передумови для реальних кроків децентралізації, свідками якої громадяни стали вже в наступному 2015 р. [1].

Під час проведення даної реформи було прийнято та внесено до законодавчих та нормативних актів Розпорядження Кабінету Міністрів України № 333-р від 01.04.2014 р. «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». Цей документ визначав план заходів щодо проведення децентралізації влади в Україні.

28 грудня 2014 р. Верховна Рада України ухвалила зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України, які визначили нову фінансову основу органів місцевого самоврядування, встановили новий розподіл загальнодержавних податків та запровадили нові місцеві податки, а також запровадили нову систему бюджетного вирівнювання. 31 серпня 2015 року в першому читанні ВРУ схвалила Зміни до Конституції щодо децентралізації влади. Також було

прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (№157-VIII від 5 лютого 2015 року), яким дозволено провести укрупнення громад без внесення змін до Конституції України.

Всі ці зміни потрібні для запровадження повноцінного самоврядування на регіональному рівні – створення виконавчих комітетів районних та обласних рад, чий функції зараз виконують районні та обласні державні адміністрації, тощо [3].

Оскільки запорукою розвитку є освічене суспільство, тому, важливим етапом реформ сьогодення є зміни у освітній сфері. З прогресом децентралізації, відбулась безліч змін у процесі фінансування освітніх закладів за рахунок коштів бюджетів різних рівнів.

Щоб якомога ефективніше реалізувати стратегічні плани, в першу чергу нам потрібно розглядати видатки на освіту не як елемент соціальної політики, а як інвестиції в людський капітал [4].

Важливою рушійною силою зміни фінансування сфери освіти з місцевих бюджетів, було підписання 14 січня 2015 року Кабінетом Міністрів України постанови, яка найбільше стосується змін в зазначеній сфері у часі децентралізації «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам».

Згідно постанови КМУ, освітня субвенція надається місцевим бюджетам з метою фінансового забезпечення реалізації делегованих органами місцевого самоврядування повноважень у сфері освіти. Ця субвенція може надаватися бюджету Автономної Республіки Крим, обласним і районним бюджетам, міським бюджетам та бюджетам об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом і перспективним планом формування територій громад [2].

Субвенція спрямовується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників таких типів навчальних закладів:

- загальноосвітні навчальні заклади усіх ступенів;
- шкільні відділення навчально-виховних комплексів;

- спеціалізовані школи (школи-інтернати), включаючи школи інтернати з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів для поглибленої підготовки дітей у галузі науки і мистецтв, фізичної культури і спорту, інших галузях, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, ліцеї (ліцеї-інтернати), гімназії (гімназії-інтернати), колегіуми (колегіуми-інтернати);

- вечірні (змінні) школи;

- загальноосвітні навчальні заклади для громадян, які потребують спеціальної допомоги та реабілітації;

- спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, навчально-реабілітаційні центри;

- професійно-технічні навчальні заклади державної та комунальної власності в частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти, в саме на оплату праці з нарахуваннями викладачів, які викладають відповідні предмети [5].

Залишки коштів за освітню субвенцію на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції і можуть спрямовуватись, на такі видатки:

- придбання шкільних автобусів для перевезення дітей із загальноосвітніх навчальних закладів, які будуть оптимізовані;

- оновлення навчальної та матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів, які оптимізовані/об'єднані/реорганізовані або які повністю укомплектовані і до яких будуть довозитися учні загальноосвітніх навчальних закладів;

- придбання підручників і посібників загальноосвітніх навчальних закладів (за погодженням з МОН);

- оснащення загальноосвітніх навчальних закладів засобами навчання з фізики, хімії, біології, географії, математики, навчальними комп'ютерними комплексами з мультимедійними засобами навчання (інтерактивна дошка,

мультимедійний проектор, під'єднаний до комп'ютера вчителя, учнівське комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення, електронні підручники, комутаційне обладнання тощо);

- підключення загальноосвітніх навчальних закладів до Інтернету, насамперед у сільській місцевості;

- здійснення заходів у сфері енергоефективності та енергозбереження.

Не допускається спрямування субвенції на:

- закупівлю товарів, робіт і послуг, які безпосередньо не пов'язані з оплатою видатків, зазначених вище;

- оплату посередницьких послуг;

- здійснення заходів, метою яких є отримання прибутку.

Розподіл і перерозподіл загальних обсягів субвенції між місцевими бюджетами здійснюється Кабінетом Міністрів України. А контроль за використанням субвенції передано Мінфіну та Міністерству освіти і науки. Зокрема, казначейство двічі на місяць до 10 та до 2 числа перераховує субвенцію на рахунки місцевих бюджетів. А також, двічі на місяць подає Мінфіну та Міністерству освіти і науки інформацію про перераховані суми коштів в розрізі обласних і районних бюджетів міських бюджетів та зведену інформацію в розрізі бюджетів областей та м. Києва.

До позитивних наслідків децентралізації керування освітою можна віднести наступні: скорочення бюрократії; зміна вертикалі влади горизонталлю, демократизація керування; залучення безпосереднього досвіду нижчих адміністративних рівнів на місцях для здійснення ефективного керівництва [6].

Також, прослідковуються зміни у напрямках: ефективного використання коштів, що виділяються бюджетами різних рівнів і залучаються з приватних джерел самими закладами освіти; зростання якості надання освітніх послуг, викладання, менеджменту в освітніх закладах; реорганізація освіти та орієнтації ВНЗ на місцеві ринки праці, підвищення уваги регіональних та місцевих органів влади до потреб системи освіти.

Проте ще є вагомі прогалини та недоліки у даній системі, над чим варто працювати уряду та населенню країни в цілому. Незважаючи на позитивні наслідки, стратегія децентралізованої влади є ще недосконалою і варто визначити основні недоліки, які у найближчому майбутньому необхідно подолати:

1. Значна інфляція грошової одиниці, та досить низький рівень загального ВВП не дозволяє сказати, що на сферу освіти виділяється необхідна сума.

2. Потреби освітніх закладів і їх фінансування з бюджетів різних рівнів не відповідає реаліям.

3. В Україні є вагомий недолік побудови бюджету на нереальних показниках, що не дозволяє розвивати різні сфери у необхідних обсягах.

4. Неефективний розподіл видатків між різними категоріями освітніх закладів.

5. Відсутність звітування та доступності інформації про використані бюджетні кошти для громадян.

6. Неефективне використання коштів, відсутність явних результатів.

7. Високий рівень корупції у сфері освіти.

8. Відсутність жорсткого контролю за використанням коштів та наявності покарань для виконавців на яких покладено такі обов'язки.

9. Недотримання органами та установами законодавства України та існування можливостей оминати закон і не бути покараним, тощо.

Отож, на даному етапі розвитку бюджетної системи України варто зосередити увагу на якісних показниках та ефективному розподілі і використанні бюджетних коштів, які в майбутньому забезпечать розвиток усіх сфер соціального та економічного секторів.

Список використаних джерел:

1. Сас О. Що таке децентралізація і навіщо вона всім нам? – простими словами про реформу. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1862>

2. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В.. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Київ. ТОВ «ППРИЄМСТВО»ВІЕНЕЙ», 2015. 396 с.

3. Децентралізація: коротко про головне. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/733/>

4. Спиваковський О. Про стан фінансування освіти і науки. URL: <http://osvita.ua/blogs/53098/>

5. Левченко Т.І. Європейська освіта: Конвергенція та Дивергенція [укр]: монографія. Нова книга. 656 с.

6. Фінансування освіти в Україні. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/66_81_Finansuv_osvity.pdf

Корбило Вікторія Ігорівна

*Головний спеціаліст територіального сервісного центру № 6141
РСЦ МВС України в Тернопільській області*

Сидор Ірина Петрівна

*К.е.н., доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету*

УДОСКОНАЛЕННЯ НАДАННЯ СЕРВІСНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МВС УКРАЇНИ

В нинішніх умовах державотворчого процесу одним з пріоритетних спрямувань адміністративної реформи в Україні необхідно вважати діяльність з удосконалення надання адміністративних послуг громадянам. Серед правоохоронних органів, які надають адміністративні послуги, зважаючи на широкий спектр функцій та повноважень, найбільш вагоме місце посідають органи Національної поліції України в системі органів виконавчої влади, діяльність якого координується Міністерством внутрішніх справ. В даному аспекті важливу роль в організації надання адміністративних послуг МВС України відіграють сервісні центри (далі—СЦ) МВС України, з яких 155

територіальних та 24 мобільних, в котрих за минулий рік отримано послуги в загальній чисельності понад 3,2 мільйона юридичних та фізичних осіб.

Сьогодні у 101 територіальному СЦ нового зразка впроваджено реалізацію місії сервісних центрів МВС України, яка передбачає забезпечення комфортного життя громадян, формування його довіри до державних органів влади, сприяючи наданню необхідних адміністративних послуг на умовах зручності та доступності.

Зазначені центри функціонують у межах єдиної концепції та володіють послугами прозорих офісів, електронних черг, інформаційних боксів, поліграфічної інформаційної продукції, впровадженої системи відгуків, онлайн-спостережень, а також дитячих куточків. При цьому, особливого значення набувають надані адміністративні послуги органами поліції та іншими структурними службами МВС України у зв'язку з метою реалізації намагань України щодо набуття членства в Європейському Союзі.

Проте, запозичення західних практик публічного управління передбачає не лише імплементацію і приведення діючого законодавства до стандартів Європейського Союзу, а передусім прагнення створити та забезпечити громадянам якісне і ефективне обслуговування органами публічної адміністрації. Окрім того, функціонування СЦ МВС України потребує додаткових заходів щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення, організаційно-технічних заходів, участі у даному процесі органів місцевого самоврядування і громадського суспільства.

Провівши аналіз законодавчих і відомчих нормативно-правових актів [1-4] можна стверджувати, що в цілому проблематика, яка потрубує розв'язання, перебуває у площині таких напрямів, як: недостатній обсяг інформації та надання консультаційних послуг громадянам у центрах; відсутність супутніх послуг (ламінування, ксерокопіювання, банківські послуги, фотографування, продаж канцелярських товарів) у більшості центрів; затребування додаткових, непередбачених законодавством обсягів документів задля надання

адміністративної послуги; неможливість отримати послугу за один візит до центру тощо.

Вирішити зазначені проблеми можливо шляхом надання інформації з інформаційних карток адміністративних та інших послуг в інтерактивному вигляді безпосередньо у приміщенні СЦ МВС України, а також основних стандартів отримання таких послуг та алгоритму дій персоналу центру. Додатково для оцінки якості діяльності СЦ МВС України необхідно представити алгоритм усунення недоліків в діяльності центру шляхом автоматичного повідомлення про виявлену проблему [5].

Таким чином, основними чинниками (показниками) удосконалення діяльності системи МВС України щодо надання сервісних послуг є:

по-перше, впровадження та модернізація послуг та онлайн-сервісів у діяльність ТСЦ МВС України, у числі співробітництва із міжнародними організаціями (EUAM Ukraine, USAID), а також муніципального та приватного партнерства; по-друге, окремо проект «Таємний клієнт» СЦ МВС України як такий, що конвертує пропозиції громадськості стосовно практик покращення обслуговування клієнтів ТСЦ МВС;

по-третє, сервіс «Повідом про корупцію» на єдиному веб-порталі органів МВС України та веб-сторінці ГСЦ МВС України.

Вказані чинники є тим вектором підвищення ефективності діяльності МВС України, що відповідатиме основним завданням адміністративної реформи, формуватиме дієві інструменти забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Положення про Головний сервісний центр МВС: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.15 № 1393 (у редакції від 19.05.2017 № 401) URL: <http://hsc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Plzh-GSTS-19-05-2017-ilovepdf-compressed-4.pdf>30.

2. Про затвердження Положення про територіальний сервісний центр
МВС: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.12.2015 № 1646
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0156-16>

3. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами
Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної
служби, і розміру плати за їх надання: Постанова Кабінету Міністрів України від
04.06.2007 № 795 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF>

4. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних
послуг органами виконавчої влади : Розпорядження Кабінету Міністрів України
від 15 лютого 2006 року № 90-р Верховна Рада України. Законодавство України.
URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-p>.

5. Децентралізація послуг або Чому ЦНАП поки що не дієві?
URL:<http://www.cdms.org.ua/index.php/uk/municipal-government-mn-ua/create-tsnap-mn-ua/512-2014-11-27-15>.

Коруняк Ірина Миколаївна
Спеціаліст відділу фінансів Чемеровецької селищної ради

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеве самоврядування є однією з ключових ознак демократичного устрою будь-якої країни, проте його значення залежить від забезпечення його реальної фінансової самостійності. Наповнення цієї умови реальним змістом робить можливим реалізацію усіх інших принципів місцевого самоврядування. Фінансову незалежність місцевого самоврядування забезпечує надання йому власних джерел доходів, обсяги яких відповідають функціям та завданням, які покладені законодавством на ці органи. Фінансові ресурси необхідні місцевому самоврядуванню для стратегічних цілей і тактичних завдань економічного й

соціального розвитку, які відображені у документах стратегічного планування [1, с. 138].

Впродовж багатьох років характерною проблемою формування доходів місцевих бюджетів в Україні був високий рівень їхньої залежності від надання міжбюджетних трансфертів та вкрай низька частка власних доходів. Реформа бюджетного законодавства 2015 року, хоча й не змінила радикально обсяги бюджетних ресурсів, які надходять до місцевих бюджетів, проте призвела до значної зміни структури доходів у контексті їхнього розмежування на власні й закріплені, а також регулюючі. Проте, питання формування об'єктивного теоретичного підґрунтя формування доходів місцевих бюджетів досі належно не вирішене, а в контексті реформи децентралізації особливої уваги потребують питання мобілізації власних доходів місцевих бюджетів, ґрунтовне вивчення яких сприятиме забезпеченню законодавчо визначених повноважень органів місцевого самоврядування вагомими джерелами фінансування [2, с. 56].

З точки зору діалектичного підходу до пізнання економічних явищ та процесів, доходи місцевих бюджетів є об'єктивним економічним явищем, яке характеризує безперервні грошові потоки, що супроводжують наповнення централізованих фондів фінансових ресурсів місцевого самоврядування. За сутністю економічного поняття, доходи місцевих бюджетів можуть бути визначені як сукупність економічних відносин, які мають розподільчо-перерозподільчий характер та спостерігаються в процесі формування фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування. Мобілізація таких коштів не є самоціллю органів місцевої влади, адже вона продиктована необхідністю фінансувати власні й делеговані повноваження, визначені чинним бюджетним законодавством.

Унікальність економічної природи доходів місцевих бюджетів у тому, що їх можна розглядати, з одного боку, як теоретичну абстракцію, економічне поняття об'єктивного характеру, а з іншого боку, як матеріальне явище, яке набуває форми конкретних видів поступлень. Як теоретичне поняття, доходи місцевих бюджетів є необхідною ланкою для обґрунтування механізму їхнього формування, а за

наявності певних умов вони набувають матеріального виразу. Отож, узагальнення об'єктивних розподільчих відносин та їхнє вираження через юридичні норми веде до набуття ними певних форм та видів, а доходи місцевих бюджетів за умови їхньої правової визначеності набувають певних кількісних параметрів. Відтак, у контексті руху грошових коштів між учасниками процесу формування доходів місцевих бюджетів відбувається процес створення на рівні місцевого самоврядування централізованих фондів грошових коштів, які набувають форми власних, закріплених та регульованих бюджетних доходів [3, с. 39].

Відповідно до бюджетного законодавства, доходи місцевих бюджетів формуються за допомогою кількох методів, внаслідок чого розрізняють доходи від оподаткування, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та надходження до цільових фондів. Ці джерела фінансових ресурсів місцевих органів влади характеризують власні й прирівняні до них (закріплені) доходи. Водночас, у будь-якій країні додатковим джерелом фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є кошти, які передані до місцевих бюджетів для виконання місцевою владою делегованих повноважень. Ці кошти мають назву міжбюджетні трансферти, а їх роль у складі доходів місцевих бюджетів визначає модель бюджетного федералізму, яка представлена у кожній конкретній країні [4, с. 12].

У науковому середовищі поняття «доходів місцевих бюджетів» доволі широко розкрито. Вперше в економічній науці ідеї стосовно необхідності виокремлення доходів місцевої влади висунув А. Сміт. У своїй головній праці «Добробут націй. Дослідження про природу та причини багатства народів» [5, с. 378] він розглядає джерела формування фінансових ресурсів держави. На думку вченого, такими джерелами є земля, праця, капітал, використання яких забезпечує формування відповідних доходів держави. Вчений зазначає, що якщо існує державне фінансове господарство, то необхідно також виділяти і місцеве фінансове господарство, функціонування якого забезпечують відповідні доходи. До доходів місцевого фінансового господарства А. Сміт зараховує податкові та

неподаткові надходження, при цьому останні генеруються завдяки державним землям, майну та капіталам.

Проте, складна природа об'єктивного економічного поняття, яким є доходи місцевих бюджетів, зумовлює дискусійний характер їхнього тлумачення сучасною наукою. Посилення інтересу до дослідження процесів їх формування обумовлюється підвищенням ролі місцевих бюджетів у процесі здійснення реформи місцевого самоврядування. Однак, концептуальні засади доходів місцевих бюджетів вітчизняні науковці розпочали досліджувати значно раніше. Зокрема, провідним вченим, який, на наш погляд, започаткував науковий напрям дослідження процесів формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є О. Кириленко. На її думку, доходи місцевих бюджетів об'єднують власні й закріплені надходження, перелік яких визначений законодавством на тривалу перспективу. Сталість дохідних джерел створює передумови для того, щоб органи місцевого самоврядування мали можливість проводити перспективне (середньострокове) планування доходів. Важливою перевагою власних доходів, на думку О. Кириленко, є те, що власні доходи місцевих бюджетів не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, оскільки такий підхід до міжбюджетних відносин забезпечує інтерес органів місцевого самоврядування до нарощування власних доходів. Додатково до власних джерел доходів, місцеві бюджети мобілізують також надходження від закріплених доходів, найважливішим з яких є податок на доходи фізичних осіб [6, с. 140]. Показники його надходження використовують для розрахунку фінансової спроможності місцевого самоврядування, що впливає на параметри базової та реверсної дотації місцевому бюджету. Поділяє наукову позицію О. Кириленко щодо поділу доходів місцевих бюджетів на власні й закріплені також В. Кравченко. Водночас, вчених наполягає на необхідності використання різних показників, які характеризують рівень фінансової автономії місцевого самоврядування, і тих, які впливають на перерозподіл бюджетних потоків [7, с. 98].

Важливий внесок у теоретичне обґрунтування доходів місцевих бюджетів здійснили С. Юрій та Й. Бескид. Вони розуміли під цим поняттям «частину централізованих фінансових ресурсів держави, яка надходить у розпорядження місцевих органів влади для виконання ними відповідних функцій» [8, с. 4]. Вчені розмежовують доходи місцевих бюджетів на закріплені та регулюючі. На думку С. Юрія, закріпленими є такі джерела доходів, які в повному обсязі закріплені за певним бюджетом і не передаються до інших бюджетів, або ж закріплені частково за бюджетами вищого рівня і в певному обсязі передаються до бюджетів нижчого рівня. У випадку, якщо органи місцевого самоврядування відчують дефіцит закріплених бюджетних доходів, задіюється механізм надання регулюючих доходів як відрахувань від загальнодержавних податків та зборів з бюджетів вищого рівня до бюджетів нижчого рівня для їхнього збалансування [9, с. 145].

Визнаючи вагомий внесок С. Юрія і Й. Бескида у формування теоретичної бази доходів місцевих бюджетів, все ж маємо визнати, що їхні погляди не відповідають сучасним реаліям наповнення місцевих бюджетів та враховують ті негативні моменти бюджетної практики, які були усунені в рамках бюджетних реформ. Зокрема, з прийняттям Бюджетного кодексу України було скасовано шкідливу практику щорічного ухвалення пропорцій розщеплення надходжень від загальнодержавних податків, що фактично уособлювало собою механізм «ручного» управління бюджетами та ставило місцеві бюджети у залежність від рішень на центральному рівні влади. На теперішній час пропорції розщеплення надходжень найважливіших у фіскальному значенні податків та зборів чітко визначені бюджетним законодавством, що не тільки створює інтерес до розширення бази оподаткування на усіх рівнях публічного управління, але й дає можливість запроваджувати середньострокове бюджетне планування. За останні роки практика, коли певний фіскальний платіж наповнює бюджети відразу кількох рівнів бюджетної системи набула додаткового розвитку, оскільки до місцевих бюджетів передано частину надходжень таких загальнодержавних фіскальних платежів, як рента плата, акцизний податок, екологічний податок. Проте, чітке фіксування пропорцій їхнього розподілу у бюджетному праві дає

можливість уникнути впливу органів центральної влади на бюджету політику місцевого самоврядування.

Незважаючи на різні варіації формулювань, загальне бачення сутності доходів місцевих бюджетів іншими вченими в цілому продовжує уже наведений підхід. Зокрема, А. Бабич та Л. Павлова конкретизують джерела мобілізації доходів місцевих бюджетів, зараховуючи до них податкові й неподаткові доходи, доходи від використання майна державної та комунальної власності. На думку В. Базилевича, доходи місцевих бюджетів формуються з власних джерел, а також закріплених загальнодержавних податків, зборів та інших платежів. При цьому вчений зазначає, що «у складі доходів місцевих бюджетів необхідно виділяти доходи, призначені для виконання власних повноважень, а також доходи, які спрямовуються на виконання делегованих повноважень органів місцевої влади» [10, с. 7]. На наш погляд, таке уточнення складу доходів місцевих бюджетів недоречне, адже не відповідає сучасній бюджетній практиці. На теперішній час неможливо стверджувати, що власні чи закріплені дохідні джерела формування місцевих бюджетів мають цільове призначення, оскільки це суперечить природі податкових надходжень та базовим принципам формування місцевих бюджетів. Таке правило можна застосувати лише щодо міжбюджетних трансфертів, які мають чітко визначене цільове призначення. Натомість, власні й закріплені доходи місцевих бюджетів можуть спрямовуватись органами місцевого самоврядування на виконання їхніх функцій на власний розсуд.

Подібний недолік можемо прослідкувати у визначенні доходів місцевих бюджетів, запропонованому О. Василюком. Вчений визначає доходи місцевих бюджетів як грошові фонди, які виступають у ролі «фінансового забезпечення діяльності місцевих рад та місцевих державних адміністрацій, використовуються на утримання й розвиток соціальної інфраструктури та місцевого господарства» [11, с. 345]. Із завершенням реформи адміністративно-територіального устрою та при поглибленні децентралізації роль місцевих державних адміністрацій значно зменшилась, а на рівні районів вона фактично мінімальна. З утворенням системи територіальних громад більшість районних державних адміністрацій були

розформовані, а їхні повноваження на сьогоднішній день передані органам місцевого самоврядування. Вагому роль в управлінні місцевим розвитком зберегли лише обласні державні адміністрації, однак можливості їх втручання у діяльність органів місцевого самоврядування обмежена. Іншим недоліком цієї дефініції доходів місцевих бюджетів є спроба деталізувати напрями спрямування бюджетних коштів, яка має ризик неповного розкриття сутності поняття. На наш погляд, зважаючи на те, що функції місцевого самоврядування змінюються з розвитком процесів децентралізації, такий підхід до формулювання поняття доходів місцевих бюджетів недоречний.

Таким чином, у науковому середовищі можна виокремити кілька підходів до тлумачення доходів місцевих бюджетів. Однак частина науковців наголошує на економічній сутності доходів, характеризуючи їх через поняття економічних відносин розподільчого характеру. Натомість, інша частина вчених апелює до матеріального змісту та форм прояву доходів місцевих бюджетів, асоціює їх з частиною централізованих фінансових ресурсів держави, яка надходить у відповідні фонди грошових коштів, які перебувають у розпорядженні органів місцевої влади та місцевого самоврядування. Останній підхід також розглядає доходи місцевих бюджетів з системного погляду, оскільки визначає їх як частину єдиного цілого, чим є фінансові ресурси держави.

Узагальнюючи розкриття теоретичних засад доходів місцевих бюджетів, можемо констатувати, що зважаючи на складність економічної природи цього явища, в науковій літературі представлено кілька підходів до тлумачення їх змісту. Багатоваріантністю підходів і ознак характеризується також класифікація доходів місцевих бюджетів. Проте, з точки зору нашого наукового дослідження, найбільший інтерес складають такі ознаки їх класифікації, як за рівнями зарахування надходжень, а також за методами мобілізації коштів.

Список використаних джерел:

1. Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О. П. Кириленко. К.: Знання, 2006.

2. Вовна Н. Наукова парадигма доходів місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2007. № 2 (11). С. 49-62.
3. Бюджетний процес і міжбюджетні відносини на рівні місцевих бюджетів району: Навч. посібник / Мельник С. І., Луценко З. М., Медвідь С. М. та ін. К.: Міленіум, 2003. 266 с.
4. Дем'янишин В. Концептуальні засади місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2006. Вип. 1 (6). С. 5-18.
5. Финансы. Учебник для вузов / Под ред. проф. М. В. Романовского, проф. О. В. Врублевской, проф. Б. М. Сабанти. М.: Издательство «Перспектива», Издательство «Юрайт», 2000. 520 с.
6. Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О. П. Кириленко. К.: Знання, 2006. 677 с.
7. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України. Навч. посібник. К.: Т-во «Знання» – КОО, 1999. 487 с.
8. Юрій С. І. Концептуальні засади сутності бюджету. *Фінанси України*. 2001. № 10. С. 3-10.
9. Юрій С. І., Бесид Й. М. Бюджетна система України: навч. посіб. К.: НІОС, 2000. 400 с.
10. Огонь Ц. Г. Доходи місцевих бюджетів та напрямки їх реструктуризації. *Фінанси України*. 2006. № 5. С. 3-11.
11. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 608 с.

Кричевська Маріанна Романівна
Головний спеціаліст відділу звітності та бухгалтерського обліку
УДКСУ у м.Тернополі Тернопільської області
Коломийчук Наталія Михайлівна
К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету

ОСОБЛИВОСТІ РАХУНКІВ, ЯКІ ВІДКРИВАЮТЬСЯ В ОРГАНАХ КАЗНАЧЕЙСТВА

Одним з перших кроків у процесі казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і основою для подальшого безпомилкового та своєчасного виконання Державного бюджету є правильно відкриті органами Державного казначейства рахунки із надходження коштів у Державний бюджет України і їх використання.

Рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства, відповідно до порядку їх функціонування та призначення коштів, поділяються на бюджетні та поточні. До бюджетних належать:

- бюджетні рахунки для зарахування надходжень (рахунки за надходженнями) доходів бюджетів, надходжень у частині повернення до бюджетів бюджетних позичок, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитів, зокрема залучених державою під державні гарантії.

- бюджетні рахунки для здійснення видатків (рахунки розпорядників та одержувачів коштів): особові рахунки; реєстраційні рахунки; спеціальні реєстраційні рахунки.

Поточними є рахунки інших клієнтів, які відкривають рахунки в органах Державного казначейства.

Розглянемо основні бюджетні рахунки розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Реєстраційні рахунки – це рахунки, які відкриваються в органах казначейства розпорядникам і одержувачам коштів державного та місцевих бюджетів як складові єдиного казначейського рахунку для обліку операцій за коштами загального фонду відповідного бюджету [1, с.67].

Спеціальні реєстраційні рахунки – рахунки, які відкриваються розпорядникам коштів державного бюджету усіх ступенів та одержувачам коштів для обліку доходів і видатків, передбачених їхніми кошторисами у частині спеціального фонду.

Особові рахунки – рахунки, які відкриваються в органах казначейства розпорядникам бюджетних коштів для зарахування коштів, що підлягають подальшому розподілу та перерахуванню конкретному розпоряднику (одержувачу) коштів бюджету.

Іншими бюджетними рахунками називаються рахунки, які відкриваються за відповідними кодами бюджетної класифікації для здійснення операцій з обслуговування внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань.

Варто зазначити, що розпорядники та одержувачі бюджетних коштів відкривають ще і небюджетні рахунки, які відкриваються органами казначейства у випадках, передбачених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, підприємствам, установам, організаціям за операціями, що не відносяться до операцій за виконанням бюджетів. Це можуть бути рахунки по виплаті коштів за листками непрацевдатності, для проведення розрахунків з погашення взаємних заборгованостей, для зарахування надходжень та проведення видатків з коштами фондів соціального страхування тощо.

Бюджетні рахунки відкриваються щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, оскільки згідно з вимогами статті 57 Бюджетного кодексу України не пізніше 31 грудня або на останній день іншого бюджетного періоду Державне казначейство України закриває всі рахунки, відкриті у поточному бюджетному періоді. Закриття рахунків загального фонду державного бюджету означає припинення дії бюджетних призначень. За виняткових обставин міністр фінансів України може визначити інший термін закриття рахунків, який повинен настати не пізніше як через п'ять робочих днів після закінчення бюджетного періоду [3, с.132].

Спеціальні реєстраційні рахунки, на яких зберігаються залишки коштів для покриття відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їхнього цільового призначення, відкриваються в наступному бюджетному періоді з перенесенням не витрачених у попередньому періоді залишків коштів, які були одержані на виконання відповідних завдань.

Отже, усі рахунки, які відкриваються в органах казначейства, відіграють важливу роль в упорядкуванні платіжно-розрахункових відносин у процесі касового виконання державного бюджету та контролю за дотриманням і забезпеченням державної фінансової дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про відкриття реєстраційних рахунків органами Державного казначейства України: затв. наказом Головного управління Державного казначейства України від 9 квітня 1997 року № 32.(у ред. наказу від 27.12.2013р. № 217). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z11699-11>. (дата звернення 28.04.2021).

2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>. (дата звернення 29.04.2021).

3 Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства України: Наказ Державного казначейства України від 22.06.2012 р. №758. Дата оновлення 15.01.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12>. (дата звернення 29.04.2021).

Левчук Мирослава Василівна
*Головний спеціаліст відділу економічної діяльності Головного управління
Держспродспоживслужби у Волинській області*

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Формування та реалізація бюджетної політики неможливі без дієвого фінансового контролю – інструменту забезпечення ефективного управління ресурсами та майном держави з дотриманням принципів економічності, ефективності, результативності та прозорості. У сучасних реаліях національної економіки важливо продовжувати розробку теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо визначення сутності та природи фінансового контролю, його предмету, мети та класифікацій.

На думку О. Шевчука, організаційно-економічний зміст контролю необхідно розглядати з трьох методологічних позицій: 1) як економічної категорії; 2) як комплексної функції і невід'ємної частини діяльності з управління; 3) як самостійного управлінського процесу і цілісної системи [1].

У процесі управління здійснюється ряд функцій, сукупність яких створює замкнутий цикл процесу управління. До них, перш за все, належать: планування, що передбачає встановлення цілей і заходів для їх здійснення; організація виконання ухвалених рішень; стимулювання, яке забезпечує зацікавленість у досягненні цілей; контроль, який визначає рівень досягнення встановлених цілей, що дозволяє коригувати ці цілі чи встановлювати нові [2, с 308].

Можна обґрунтовано стверджувати, що сутність контролю не може бути всебічно розкритою поза сферою управління, яку він обслуговує. У залежності від сфери управління, яку він охоплює, виділяють такі напрями контролю як технічний контроль; енергетичний контроль; екологічний контроль; санітарний контроль; фінансовий контроль тощо.

В. Піхоцький обґрунтовано стверджує, що фінансовий контроль – це система активних дій, що здійснюються органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянами України, щодо стеження за функціонуванням будь-якого об'єкта управління у частині утворення, розподілу й використання

ним фінансових ресурсів із метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення і блокування у ній відхилень, що перешкоджають законному й ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва, задоволенню державних, колективних та приватних інтересів і потреб, а також удосконалення управління економікою [3, с.19].

В економічній навчальній літературі фінансовий контроль характеризується як один із видів фінансової діяльності держави з перевірки суб'єктів господарювання всіх форм власності шляхом застосування встановлених чинним законодавством методів контрольної діяльності для виявлення недоліків у фінансовій звітності підприємств, установ, організацій в процесі створення, розподілу, використання грошових фондів [4, с.548]; трактує фінансовий контроль як сукупність дій, форм і методів його організації при перевірці фінансової діяльності суб'єктів господарювання [5, с.420].

На основі проведеного дослідження можна зробити обґрунтований висновок про те, що основними ознаками фінансового контролю є: діяльність уповноважених органів; контроль здійснюється у фінансовій сфері, що означає охоплення ним усіх сфер відносин, пов'язаних із фінансовою діяльністю як державних, так і недержавних суб'єктів; контроль спрямовується насамперед на фінансову діяльність держави, при цьому не виключається й контроль недержавної фінансової діяльності; метою контролю є збереження й ефективність використання фінансових ресурсів держави, при цьому також звертається увага й на відповідні ресурси суб'єктів господарювання.

У цілому фінансовий контроль може розглядатися і як самостійна функція управління економічним розвитком, і як функція контролю за фінансовими ресурсами, у процесі чого реалізується процес регулювання соціально-економічних процесів та змінювати в заданому напрямі розвиток всієї економічної системи.

Список використаних джерел:

1. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні : монографія / О.А. Шевчук. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 378 с.
2. Піхоцький Ю. В. Подальший розвиток державного фінансового контролю - через державний аудит. *БізнесІнформ*. 2016. №2. С. 306-311
3. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: монографія / В.Ф. Піхоцький. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 336 с.
4. Фінанси і кредит : питання і відповіді : навч. посіб. за заг. ред. Л.І. Катан, Ю.В. Масюк. Донецьк : Монолит, 2015. - 632 с.
5. Державні фінанси : підручник / І.Г. Ткачук. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2015. 510 с.

Лисих Аліна Олександрівна

*Головний спеціаліст відділу персоналу Головного управління
Державної казначейської служби України у Рівненській області*

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Будівництво правової демократичної держави, розв'язання складних політичних і соціально-економічних проблем її розвитку потребує постійної уваги з боку кадрової служби. Україна, зараз, як ніколи, потребує науково обґрунтованої державної кадрової політики, чіткої, продуманої системи роботи з кадрами, створення необхідного потенціалу для призначення на посади, формування персоналу управління, підготовки державних службовців-професіоналів, постійного підвищення їхньої кваліфікації. Тому формування ефективної кадрової політики важлива і актуальна проблема державного управління.

Головною метою державної кадрової політики є прогнозування та формування кадрового забезпечення, визначення стратегічного бачення професійного розвитку та раціонального використання кадрів всіх трудових ресурсів України. Причому, під трудовими ресурсами країни слід розуміти працездатну частину населення, яка в силу психофізіологічних та інтелектуальних якостей спроможна призводити матеріальні блага чи послуги [1].

Основною метою роботи з управління персоналом, в основі якої є принцип демократичного підбору і просування по службі за професійною компетентністю та діловими якостями, є також постійне навчання працівників, заохочення їх до службової кар'єри, впровадження єдиної державної політики з питань державної служби.

Метою модернізації державної служби в Україні є створення професійної, політично неупередженої, стабільної, високоефективної, відповідальної і престижної державної служби, здатної надавати якісні публічні послуги громадянам.

Будь-яка система, спрямована на управління процесами, повинна мати чітку регламентацію у чинній нормативно-правовій базі. Це дає можливість виконувати дію, застосовувати механізми, приймати та реалізовувати рішення в межах правового поля, мати уявлення про відповідальність, наслідки рішень та будь-яких дій та бездіяльності.

Доцільно констатувати, що на сьогодні в Україні не існує єдиної загальної, законодавчо врегульованої системи управління кадрами у сфері державної служби. Ця система регулюється великою кількістю нормативно-правових документів і лише фрагментарно.

Проблеми теорії управління кадрами державної служби розглядаються провідними українськими вченими, політологами, соціологами, психологами та урядовцями. Автори аналізують сучасні складові елементи системи управління персоналом державної служби, звертають увагу на проблеми цієї системи,

констатують потребу у реформуванні системи управління персоналом державної служби.

Досліджуючи тему управління персоналом, потрібно звернути увагу на те, що поняття «управління персоналом» розглядається як структурний елемент соціального управління, під яким традиційно розуміють управління людьми та їх колективами [2, с. 5 - 6].

На думку дослідника М. Мескона управління персоналом – це здійснення усіх функцій менеджменту, пов'язаних з плануванням, набором, добором, розвитком, використанням, нагородою, збільшенням потенціалу людських ресурсів [3, с. 5].

Український дослідник Г. Щокін характеризує управління кадрами, як систему, планування і прогнозування у роботі з персоналом, організацію роботи з персоналом управління.

«Управління персоналом – це професійна праця – зазначають Є. Охоцький та В. Анісімов, - що потребує спеціальних знань і кваліфікації. Це особлива діяльність працівників та керівників кадрових служб усіх рівнів, яка спрямована на мобілізацію людей і мотивацію їх праці, а також на забезпечення умов для їх професійного вдосконалення, задоволеності у процесі виконання функціональних обов'язків на державній службі».

Управління персоналом в органах Казначейства можна визначати як діяльність уповноважених посадових осіб, що є частиною державної кадрової політики, спрямованої на забезпечення органів конкурентоспроможними кваліфікованими кадрами і пов'язана з діяльністю Казначейства. При цьому метою кадрової політики в органах Казначейства є забезпечення служби компетентними кваліфікованими кадрами, необхідними для успішної реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

До характерних ознак кадрової політики в органах Казначейства можна відносити такі:

- кадрова політика є складовою загальнодержавної кадрової політики;

- основи закріплюються у Положенні про Управління персоналом Державної казначейської служби України;
- спрямована на забезпечення органів Казначейства конкурентоспроможними висококваліфікованими кадрами;
- реалізується через систему заходів з комплектування персоналу органів Казначейства з урахуванням здібностей, професійних, особистих і моральних якостей кандидатів;
- планування і прогнозування розвитку персоналу;
- аналіз стану та ефективності державної служби в органів Казначейства;
- ротацію та звільнення персоналу органів Казначейства.

Одним із пріоритетних напрямів кадрової політики в органах Казначейства повинно бути забезпечення відкритості та об'єктивності процесів добору персоналу. Крім того, важливими напрямами кадрової політики в органах Казначейства вбачаються розроблення та вдосконалення системи професійних компетенцій, механізмів підтвердження кваліфікації та безперервного професійного навчання протягом життя, відновлення технології ротації кадрів з урахуванням реальних ресурсів і доступних технологій їх реалізації, посилення уваги до моральних якостей персоналу, а також контролю за проявами корупції, вдосконалення процедур оцінювання, дисциплінарного провадження і розвиток системи апеляційних механізмів, впровадження прогресивних та науково обґрунтованих методів управління персоналом в діяльність служб персоналу.

Таким чином, кадрова політика в органах Державної казначейської служби України є одним із пріоритетних напрямів на шляху реформування державної служби в цілому та спрямована на підвищення кадрового потенціалу, забезпечення казначейських органів кваліфікованими фахівцями.

Список використаних джерел:

1. Жук Н. Дослідження особливостей зарубіжного досвіду здійснення кадрової політики. *Галицький екон. вісн.* 2011. № 1. с. 15-24

2. Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і фак. / ред. Ю. П. Битяка, Харків: Право, 2000. 520 с.

3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. Москва: Дело, 1992. 701с.

Лотоцька Наталія Зіновіївна

*Головний спеціаліст відділу обробки даних демографічної статистики управління обробки даних демографічної та соціальної статистики
Головного управління статистики у Тернопільській області*

СТАТИСТИЧНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

На сьогоднішній день у зв'язку із складним соціально-економічним становищем та через погіршення демографічної ситуації у країні, дослідження демографічних особливостей окремих регіонів з метою розробки стратегії та ефективної реалізації регіональної демографічної політики набувають першочергового значення.

Вивчення демографічних процесів є особливо важливим в плані раціонального використання та відтворення трудового потенціалу території, регулювання міграційних процесів, стимулювання народжуваності, зменшення смертності, збільшення природного приросту населення, запобігання процесам депопуляції, забезпечення ефективної зайнятості та покращення соціального захисту населення.

Упродовж 2019 р. чисельність населення в області зменшилася на 7184 особи (на 0,7%). Станом на 1 січня 2020 р. чисельність наявного населення області становила 1038,7 тис. осіб, у тому числі міського – 473,7 тис. осіб (45,6%) та сільського – 565,0 тис. осіб (54,4%) [1, с. 31]. На 1 км² території припадало 75,1 особи.

Серед районів області найбільший за чисельністю наявного населення – Тернопільський район, а найменший – Підгаєцький район [1, с. 32].

Тернопільщина відноситься до регіонів з високим рівнем безробіття та найнижчою заробітною платою, що на фоні зниження народжуваності та стабільного зростання смертності негативно позначається на

демографічній ситуації, перешкоджає створенню умов для забезпечення відтворення та ефективного використання трудового потенціалу регіону.

Таблиця 1

Чисельність населення

	2001	2002 ¹	2006	2011	2016	2017	2018	2019	2020
Наявне населення, тис.	1149,9	1142,4	1112,1	1084,1	1065,7	1059,2	1052,3	1045,9	1038,7
міське	495,3	485,6	476,9	474,7	475,2	473,6	472,7	473,7	473,7
сільське	654,6	656,8	635,2	609,4	590,5	585,6	579,6	572,2	565,0
відсотків до всього населення									
міське	43,1	42,5	42,9	43,8	44,6	44,7	44,9	45,3	45,6
сільське	56,9	57,5	57,1	56,2	55,4	55,3	55,1	54,7	54,4
Постійне населення, тис.	1144,8	1138,5	1108,9	1080,9	1062,5	1055,9	1049,1	1042,6	1035,4
чоловіки	531,0	528,0	514,3	502,2	496,1	493,6	490,6	487,8	484,7
жінки	613,8	610,5	594,6	578,7	566,4	562,3	558,5	554,8	550,7
відсотків до всього населення									
чоловіки	46,4	46,4	46,4	46,5	46,7	46,7	46,8	46,8	46,8
жінки	53,6	53,6	53,6	53,5	53,3	53,3	53,2	53,2	53,2

За даними Всеукраїнського перепису населення на 5 грудня 2001 року, за інші роки – на 1 січня.

Інтенсивні міграційні процеси, які є притаманними для Тернопільської області, впливають на демографічну ситуацію неоднозначно. З одного боку, трудові міграційні переміщення спричинює підвищення рівня нестабільності шлюбів через послаблення сімейних зв'язків внаслідок від'їзду одного з подружжя на тривалий термін. Але з іншого боку, кошти, зароблені особами в результаті трудових міграцій та човникових поїздок, підвищують можливості домогосподарств утримувати дітей, а також розширюють доступ індивідів до якісного медичного обслуговування та відпочинку.

Так, міграційний рух населення є одним з основних чинників, які формують чисельність населення.

У 2019 р. в області зафіксовано міграційне скорочення населення (326 осіб). Міграційне скорочення населення спостерігалось в трьох містах (міськрадах) обласного значення та 16 районах області. Разом з тим, у м. Тернополі та Тернопільському районі відбувся міграційний приріст населення.

**Чисельність наявного населення по районах і містах (за оцінкою)
на 1 січня 2020 року**

	Осіб		
	усього	міське	сільське
По області	1038695	473727	564968
Бережанський	20453	x	20453
Борщівський	64966	18680	46286
Бучацький	62242	14752	47490
Гусятинський	57964	22260	35704
Заліщицький	44966	12307	32659
Збаразький	55844	16823	39021
Зборівський	39947	9241	30706
Козівський	36394	10741	25653
Кременецький	45884	7737	38147
Лановецький	28410	8401	20009
Монастириський	25889	8697	17192
Підволочиський	40668	11587	29081
Підгаєцький	17534	2654	14880
Теребовлянський	62962	18818	44144
Тернопільський	67199	11873	55326
Чортківський	42832	3334	39498
Шумський	32625	5417	27208
м. Тернопіль	223462	223462	x
м. Бережани (міськрада)	18941	17430	1511
м. Кременець	20827	20827	x
м. Чортків	28686	28686	x

Аналіз міграційних процесів у районах області показує, що найбільше мігрантів припадає на м. Тернопіль, Тернопільський, Теребовлянський та Гусятинський райони, а найменше – на м. Бережани (міськрада), Підгаєцький, Шумський та Бережанський райони [2, с. 85].

Серед мігрантів значна частина тих, що виїжджають на заробітки (найбільше – у США, Польщу, Німеччину, Чехію, Росію тощо).

Демографічна ситуація в Тернопільській області характеризується не лише депопуляцією, вона набула характеру гострої демографічної кризи. Таким чином, у сучасних умовах, коли населення України продовжує знаходитись у стані невизначеності, коли не вироблена обґрунтована економічна стратегія на державному рівні, демографічна криза посилюватиметься.

З метою поліпшення демографічної ситуації державі необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших

проблем: стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, посилення охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги. Державі необхідно робити акценти не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення.

Таблиця 3

Міграційний рух населення по районах і містах у 2019 році

	Усі потоки міграції, осіб		
	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (-)
По області	16232	16558	-326
Бережанський	310	316	-6
Борщівський	715	823	-108
Бучацький	614	788	-174
Гусятинський	769	867	-98
Заліщицький	508	660	-152
Збаразький	587	701	-114
Зборівський	655	838	-183
Козівський	453	574	-121
Кременецький	607	644	-37
Лановецький	356	498	-142
Монастириський	281	493	-212
Підволочиський	520	729	-209
Підгаєцький	257	359	-102
Теребовлянський	714	985	-271
Тернопільський	1401	954	447
Чортківський	474	557	-83
Шумський	223	393	-170
м.Тернопіль	5637	4007	1630
м.Бережани (міськрада)	226	364	-138
м.Кременець	297	369	-72
м.Чортків	628	639	-11

Необхідно сконцентрувати зусилля на вирішенні поточних і стратегічних завдань – економічному забезпеченні відтворення населення, належному соціальному захисту сімей з дітьми та осіб похилого віку, поліпшенні екологічної ситуації, зниженні виробничого та побутового травматизму, популяризації здорового способу життя, забезпеченні доступності якісної

медичної допомоги та освіти, що, зрештою, стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення і підвищення тривалості повноцінного активного його життя.

Список використаних джерел:

1. Статистичний збірник «Статистичний щорічник Тернопільської області за 2019 рік». Головне управління статистики у Тернопільській області. 2020. С.31
2. Статистичний збірник «Населення Тернопільської області за 2019 рік». Головне управління статистики у Тернопільській області. 2020. С.85 - 93
3. Герасимів З.М. Аналіз Демографічної ситуації в регіоні (на прикладі Тернопільської області). Інвестиції: Практика та досвід. 2012. №5. С.45
4. Палієнко О.А. Демографічна криза в Україні: шляхи її подолання. Молодий вчений. 2017. №9.1. С.133

Матушевський Олексій Петрович

*Головний спеціаліст сектору документального забезпечення
ГУ ДМС у Львівській області*

ВПЛИВ КОНТРАБАНДИ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Проблема, пов'язана із проявами контрабанди на сьогоднішній день є досить складною та дискусійною. Боротьба з контрабандою – це одне з ключових завдання держави, яке потребує негайного вирішення, для того щоб забезпечити захист економічних інтересів країни.

В цілому під поняттям «контрабанда» (італ. contro – проти, bando – урядової постанови, закону) розуміють, як незаконне переміщення через митний кордон держави транспортних засобів та товарів з ухиленням від виконання митних формальностей.

Хочемо виділити, що судова практика, а саме справи про контрабанду становлять близько 56% від загальної кількості кримінальних справ, які перебувають у провадженні слідчих органів служби безпеки України. Тобто це

свідчить про те, що в структурі експортно-імпортних операції досить значна їх частина має нелегальне походження. Головною причиною процвітання контрабанди є високі ставки податків під час митного оформлення товарів. З впевненістю можна сказати, що контрабандні потоки завдають істотних втрат економіці країни. Значні обсяги контрабандних потоків – це явище, яке загрожує національній безпеці держави, адже в тіні опиняються не лише виробництво, але й доходи працівників, що стає причиною недофінансування бюджету і соціальних фондів. Поняття економічної злочинності в митній сфері – це небезпека у вигляді контрабанди та нелегального імпорту, в результаті чого маємо недоотримання до бюджету країни. Питання митної безпеки країни як складової економічної безпеки держави за таких обставин набуває досить вагомого значення. Проведемо дослідження та деталізацію даного поняття далі.

На думку П. Пашка: «Митна безпека України – є станом захищеності національних інтересів України у митній галузі. Цей стан, незалежно від будь-яких загроз, дозволяє в різних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечити такі напрями:

- а) застосування процедур митного контролю та митного оформлення із застосуванням заходів з митно-тарифного і нетарифного регулювання;
- б) організація боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил;
- в) здійснення митного регулювання, пов'язаного зі встановленням та справлянням податків і зборів;
- г) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів [1, с. 63].

На наш погляд треба чітко усвідомлювати не лише сутність поняття «митні правила», а й «митних процедур», спрямованих на запобігання і виявлення контрабанди та нелегальних схем імпорту, для того щоб забезпечити ефективність митної спроможності країни протистояти контрабанді.

Безперервне функціонування митної системи і реалізації митної політики як наслідку обумовлює стратегічний рівень забезпечення економічної безпеки національної економіки. Адже така її реалізація повинна повною мірою

відповідати значним обсягам експорту й імпорту товарів [2, с. 163]. Однак є підозра, що це не всі основні фактори, які повинні стосуватися питання стратегічного рівня забезпечення безпекоспроможності країни. Основними факторами забезпечення економічної безпеки є:

- стабільність економічної ситуації в країні;
- розвинений бізнес;
- належний станом торгівельних відносин;
- розвинені трудові відносини.

Вищезазначені чинники впливають на формування доходної частини Державного бюджету та стимулюють його стале функціонування. Очевидно, що існують певні фактори, що негативно відображаються на стані економіки країни.

Відповідно до ст. 201 Кримінального кодексу України «контрабанда – це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодійних, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів, а також контрабанди стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України» [3].

В сучасних умовах характерним є переорієнтація на більш витончені методи з «класичної» контрабанди з фізичним приховуванням товарів. Нові методи пов'язані з шахрайством, зміною даних про країну походження товарів, маніпуляціями з кодуванням товарів, тощо. Дані дії митному законодавстві описані як порушення митних правил. Одним із найбільш поширених є ПМП під час експорту-імпорту автомобілів з використанням іноземних фірм, розташованих в офшорних зонах, в Туреччині, Словенії, країнах Балтії. Основним предметом порушення є підміна інвойсів із заниженням вартості автомобілів, що імпортуються, а також фірм і приватних підприємств, які мають пільги на оподаткування.

За оцінкою КМУ, нелегальні потоки товарної контрабанди спричиняють вагомі збитки країні, а саме завдають значної шкоди економічним відносинам у

сфері господарської діяльності. Такі збитки, як правило, зменшують інтереси вітчизняного товаровиробника, результатом чого є погіршення товарівідносини у сфері зовнішньої торгівлі [4, с. 368]. Очевидно, що це негативно впливає на розвиток економічних відносин між країнами світу, та створює додаткові перешкоди для входження нашої країни у світовий економічний простір. Незаконне ввезення товарів передбачає собою негативні наслідки: зменшують попит на продукцію вітчизняних товаровиробників; завдають шкоди здоров'ю споживачів та інші. Єдина проблема фіскального характеру в результаті цих дій – це втрати Державного бюджету.

Законодавством України упродовж років передбачалась карна відповідальність за скоєння злочину у цій сфері. З 17 січня 2012 р. набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності», який буквально скасував кримінальну відповідальність за такий вид злочину, як товарна контрабанда. Хоча варто зазначити, що це призвело до збільшення фінансових штрафних санкцій [3].

Декриміналізація контрабандних товарних потоків, а саме гарантія підвищення фінансової відповідальності, стала ефективним інструментом запобігання незаконному переміщенню товарів. Це також дало позитивний результат економії часу, коштів та людських ресурсів у ході застосування адміністративних процедур. Отже, збільшилося додаткове направлення коштів до Державного бюджету за рахунок стягнення штрафів за ПМП і реалізації конфіскованих нелегальних товарів у дохід держави. Незмінним залишилось суть самого поняття «контрабанда», значно змінився перелік товарів, які потрапляють під визначення даного поняття.

Контрабандою вважається лише переміщення поза митним контролем через митний кордон України або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, сильнодійних, отруйних, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, зброї та боєприпасів до неї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. ККУ обумовлює важливість боротьби

з контрабандою [3] і передбачає поєднання регуляторних та економічних важелів регулювання нарівні з організаційними і правовими, що дає можливість:

- мінімізувати втрати коштів Державного бюджету України через зниження митної вартості товарів, в наслідок недостовірної класифікації товарів та визначення країн їх походження; отримати додаткові кошти для проведення соціально-економічних реформ;

- зменшити загальний рівень злочинності в Україні [3, с. 51].

- стимулювати розвиток національного виробництва, економічно підтримати українського виробника;

- створити надійні бар'єри для надходження на споживчий ринок продукції без сплати визначених чинним законодавством податків і зборів;

Ми виділяємо основні причини здійснення контрабанди, а саме:

- постійне підвищення ставок митних платежів, зокрема акцизного податку, (саме тому найбільшою контрабандною вважається підакцизна продукція);

- значне зниження рівня вітчизняного виробництва товарів;

- пануюче безробіття;

- високий рівень інфляції;

- недосконалість законодавчої, нормативно-правової бази у сфері правового регулювання з питань контрабанди та порушення митних правил;

- недостатня ефективність митного та прикордонного контролю;

- виявлення деяких корумпованих заходів у митних, прикордонних та інших контрольних органах.

Контрабанда спричиняє значну шкоду податковій системі, що простежується у ряді зарубіжних країн. Наприклад кримінальне законодавство Великобританії, відтворюючи визначення, сформульоване ще на початку ХХ ст., визначає контрабанду як недотримання законів країни про доходи шляхом ввезення або вивезення заборонених товарів, або несплати податків за товари, які підлягають оподаткуванню [5, с. 16].

На думку М. Погорецького, «однією з головних причин, що найбільш суттєво впливає на загальний її рівень, є корупція» [6, с. 18]. Оскільки світова криза призвела до безробіття та зниження заробітних плат, це автоматично змусило здійснювати корумповані заходи саме в питаннях недотримання правил тарифного і нетарифного регулювання. Безумовно, наявність певної корумпованості в митних органах відіграє значну роль у пропуску контрабандних перевезень. Постійне підвищення ставок акцизного податку – важлива причина їх здійснення, яка залишає бюджет країни без надходжень.

Також слід брати до уваги ту обставину, що «акцизний податок – це такий платіж, у встановленні якого повинен враховуватися розмір аналогічного платежу в країнах-сусідах. Різке підвищення ставок, наприклад, неминуче призведе до того, що ціни на українські сигарети будуть істотно вищими, ніж у ряді країн, таких, скажімо, як Молдова, Росія, Білорусія» [7, с. 103], тому, можна буде спостерігати дещо інше явище. У мріях про значне збільшення надходжень до бюджету, наші очікування не виправдаються, оскільки зросте контрабанда тютюнових виробів. Найбільш масштабніші обсяги контрабанди становить підакцизна продукція у вигляді тютюнових виробів та алкогольних напоїв. На сьогодні майже весь ринок тютюнових виробів перебуває в тіні [8, с. 18]. Західна економічна теорія керується загальновідомим постулатом про прагнення суб'єкта ЗЕД до максимізації доходу й мінімізації витрат, тому певною мірою і обумовлюється пояснення щодо збільшення обсягів тіньової економіки як виходу від уникнення сплати податків, оскільки вони одночасно збільшують витрати і зменшують прибуток [9, с. 26].

Контрабанда вважається найнебезпечнішим злочином у сфері митної діяльності, який при цьому має намір посягати на суспільні відносини як у нашій державі, так і за її межами [10, с. 32]. Адже можна зрозуміти, чому зменшилися значні суми від податкових надходжень до бюджету. Головна причина яких це зменшення обсягів міжнародної торгівлі, що в результаті спричинило збільшення скоєних злочинів у митній сфері.

Практично всі порушення митних правил спрямовано на зниження податкового навантаження, в результаті чого товар, переміщений з порушеннями, завжди буде значно дешевшим, ніж ввезений на територію країни за встановленими ставками.

Дотримуючись стратегії щодо необхідності збільшення обсягів надходжень податків від здійснення експортно-імпортних операцій до Державного бюджету країни, слід розробити комплекс заходів, який допоміг би вдосконалити законодавство з питань митної діяльності в контексті дотримання норм і правил під час нарахування митних платежів. При цьому варто спробувати використовувати європейську модель нарахування митної вартості як еталон, а можливо мінімізувати митні процедури та адміністрування на кордоні та в середині країни.

Список використаних джерел:

1. Пашко П. В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 4. С. 62–68.
2. Пашко П. В. Організація боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил як засіб забезпечення митної безпеки. *Вісник Академії митної служби України*. 2008. № 1 (37). С. 163.
3. Кримінальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Богданов М. М. Правова основа протидії контрабанді продуктів харчування правоохоронними органами України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3. С. 367–373.
5. Турчин Ю. Б. Особливості детермінації контрабанди підакцизних товарів. *Митна справа*. 2011. № 1 (73). С. 49–56.
6. Погорецький М. А. Підвищення ефективності боротьби з сучасною контрабандою. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 1. С. 16–21.

7. Кошелева О. Г., Воробьёва О. Ю. Социально-экономические последствия изменения ставок акцизного сбора. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. №2 (20). С. 103–109.

8. Плешко В. К. Тютюновий бізнес: чому і хто? Митна справа. 2010. № 5. С. 18–19.

9. Никитин С. Теневая экономика и налогообложение. *Мировая экономика и международные отношения*. 2005. № 2. С. 24–30.

10. Філіпенко Т. В., Філатов В. В. Правові форми співробітництва в галузі вдосконалення митного законодавства України. *Митна справа*. 2009. № 6 (66). С. 32.

Мелих Оксана Юріївна

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету*

Мандзюк Ольга Богданівна

*Начальник відділу методології та організації роботи із застосування
пенсійного законодавства управління пенсійного забезпечення
Головного правління Пенсійного фонду України в Тернопільській області*

РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Процес вдосконалення пенсійної системи нашої держави триває з перших днів незалежності України, а її реформування має за мету вирішення, як теперішніх, так і майбутніх проблемних питань у цій сфері.

Сучасний етап проведення пенсійної реформи характеризується саме підвищенням ролі системи пенсійного страхування у сфері пенсійного забезпечення і її впливу на розвиток фінансової системи держави в цілому. Система пенсійного страхування характеризується значним фінансовим потенціалом, у контексті інвестування української економіки [2].

Враховуючи міжнародний досвід, з прийняттям у 2003 році Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який набув

чинності з 01.01.2004 р., на законодавчому рівні було задекларовано впровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення, що є найбільш поширеною практикою серед інших держав: перший рівень – солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування; другий рівень – накопичувальна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування; третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення.

Солідарна та накопичувальна системи – становлять систему загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.

Варто наголосити, що Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» не запрацював у повній мірі до сьогоднішнього дня, і накопичувальну систему наразі не впроваджено. На даний час, як ніколи раніше, гостро стоїть питання створення економічних передумов та запровадження другого рівня загальнообов’язкового державного пенсійного страхування. Окрім того, доцільним і обґрунтованим буде впровадження другого рівня системи пенсійного забезпечення після створення злагодженої і ефективної системи державного нагляду та регулювання у цій сфері, а також необхідної інфраструктури. В протилежному випадку, запровадження накопичувальної системи, ще більше ускладнить проблеми солідарної системи та не забезпечить достойного рівня пенсійних виплат, що є основною метою пенсійної реформи.

З часу прийняття Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» відбулося кілька спроб реформувати українську пенсійну систему шляхом внесення змін до нього. Зокрема, в 2011 році: змінено вимогу щодо тривалості страхового стажу з 25 років для чоловіків та 20 років для жінок на 30 й 35 років відповідно; впроваджено поступове підвищення пенсійного віку для жінок до 60 років; встановлено максимальний розмір пенсії на рівні 10 прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність. В 2017 році було усунуто залежність розміру пенсії від року виходу на пенсію. Окрім того, в Україні щороку проводиться перерахунок пенсійних виплат шляхом індексації. Так, за результатами індексації пенсійних виплат, у жовтні 2017 року середній

розмір місячної пенсії (середньостатистична пенсія) в Тернопільській області становив 1908,88 грн., що на 22,3% або на 347,9 грн. більше порівняно з 01.01.2017 року (див. табл. 1).

Таким чином, з 2019 року, завдяки проведенню індексації пенсійних виплат, спостерігається щорічне зростання середнього її розміру.

Як свідчать дані наведені у таблиці 1, впродовж 2015-2017 років (до проведення індексації пенсійних виплат з 01.10.2017 р.) середній розмір місячної пенсії в Тернопільській області щорічно зростав в середньому на 9%. До прикладу, станом на 01.01.2018 р. розмір пенсії зріс, у порівнянні з 01.01.2017 р., на 23,6 в.п. Впродовж 2018 року індексація пенсійних виплат не проводилася, чим пояснюється несуттєве зростання розміру середньої пенсії в області – лише на 6,7% у річному вимірі (див. табл. 1). Проте, починаючи з 2019 року, середній розмір щомісячних пенсійних виплат щорічно зростав більш ніж на 15%. Так, у 2019 р. й 2020 р. темп приросту середнього розміру пенсій у Тернопільській області становив 15,8% та 15,5% відповідно (див. табл. 1).

Таблиця 1

Середній розмір місячної пенсії (середньостатистична пенсія) в Тернопільській області у 2015-2021 рр., яка була виплачена пенсіонерам, що перебувають на обліку в органах ПФУ

Показник	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021
Середній розмір місячної пенсії, грн.	1303,70	1418,44	1560,98	1930,58	2059,20	2383,97	2754,06

Примітка: побудовано автором за даними [3]

Щоб знизити демографічне навантаження на солідарну пенсійну систему, у 2017 р. був запроваджений гнучкий «коридор» пенсійного віку - 60/63/65 років, залежно від тривалості набутого страхового стажу. З 01.01.2018 р. норма тривалості страхового стажу збільшена з 15 років до 25 років та щороку підвищується на один рік. Уже за підсумками 01.04.2021 р. він становить 28

років [1]. Така вимога стажу є стимулом для участі в системі соціального страхування і спонукає до офіційної зайнятості особи.

З 01.01.2018 р. на законодавчому рівні визначено, що мінімальний розмір пенсії за віком повинен становити не менш як 40% від мінімального розміру заробітної плати. Доречно зауважити, що для одержання пенсії у такому розмірі законом передбачено ряд умов – досягнення особою 65-річного віку, підтвердження факту, що особа є непрацюючою та не здійснює підприємницьку чи іншу діяльність, пов'язану з одержанням доходу, та, що найважливіше, наявність страхового стажу не менш як 35 років для чоловіків та 30 років для жінок.

З січня 2018 р. максимальний розмір заробітної плати, на який нараховується єдиний соціальний внесок, становить 15 розмірів мінімальної заробітної плати (до цієї дати він був встановлений на рівні 25 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

Деякі успіхи є і в усуненні диспропорцій у пенсійному забезпеченні, що обумовлені пенсійними програмами для окремих категорій громадян, якими встановлено спеціальні умови пенсійного забезпечення. Тут доречно зауважити, що, починаючи з 2017 р., органам Пенсійного фонду України (ПФУ) надано право автоматичного переведення осіб – одержувачів пенсій за спеціальними законами на пенсію відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якщо за результатами індексації таке переведення є доцільним. Це зумовило значне скорочення кількості одержувачів пенсій за спеціальними законами. Так, якщо станом на 01.01.2017 р., на обліку в Головному управлінні Пенсійного фонду України в Тернопільській області перебувало 3,5 тис. таких осіб, то вже станом на 01.03.2021 р., тобто після проведення чергової індексації, їхня кількість становила 1,2 тис. осіб [3].

Невід'ємною частиною пенсійної реформи є впровадження європейських стандартів функціонування органів Пенсійного фонду України. Використання сучасних інформаційних і управлінських технологій, єдиних стандартів якості обслуговування громадян мають зробити надання послуг українцям зручним і

ефективним. В органах ПФУ реалізовано можливість звернення за призначенням пенсії до будь-якого його територіального управління незалежно від місця реєстрації пенсіонера, а з 01.04.2021 р. органи ПФУ розширили принцип екстериторіальності і застосовують його при розгляді поданих заяв та необхідних для призначення і перерахунку пенсій документів. Нова технологія передбачає опрацювання поданих заяв до територіальних органів ПФУ в порядку черговості незалежно від того, де було прийнято заяву та де проживає пенсіонер.

Використання можливостей Е-сервісів значно спрощує механізм звернення та отримання необхідної інформації, заощаджує час та ресурси, дозволяє постійно бути в курсі інновацій у сфері пенсійного забезпечення, дає змогу контролювати особисті дані, замовляти й отримувати довідки, подавати документи для призначення пенсії дистанційно в електронному вигляді.

Безперечно, згадані вище зміни солідарної пенсійної системи були важливими, але недостатніми кроками з точки зору соціальної справедливості та довгострокової фінансової стійкості. На сучасному етапі так і не впроваджено накопичувальну пенсійну систему, та основне завдання пенсійної системи загалом – забезпечення достойного рівня пенсійного забезпечення громадян та зміцнення фінансової бази - надалі залишається надзвичайно актуальним.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. №1058-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 12.05.2021).

2. Зайчук Б.О., Зарудний О.Б., Березіна С.Б., Александров В.Т., Недбаєва С.М. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Київ: АВТ, 2005. С. 16 – 41.

3. Аналітичні дані Головного управління Пенсійного фонду України в Тернопільській області. URL: <https://www.pfu.gov.ua/tr/> (дата звернення: 12.05.2021).

Менько Володимир Миколайович
*Начальник Золочівського районного відділу
ГУ ДМС у Львівській області*

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ДЕРЖАВИ

Вплив міграційних процесів на соціально-економічні параметри розвитку країни дає змогу відслідкувати залежність економічного зростання від рівня людського потенціалу країни, котрий в умовах вітчизняної економіки стрімко скорочується внаслідок посилення зовнішньої міграції населення.

Проблема інформаційно-аналітичного і інституційно-організаційного забезпечення моніторингу міграційних процесів в Україні залишається актуальною, особливо у період структурних реформ національної економіки. Насамперед, в Україні відсутні бази даних щодо основних структурно-динамічних характеристик і параметрів міграції, зокрема потенційних і реальних масштабів, міграційних векторів, соціально-демографічних характеристик мігрантів, а також обсягів грошових переказів трудових мігрантів у національну економіку інших трансфертів.

В основу численних досліджень міграції населення і її соціально-економічних причинно-наслідкових зв'язків з економікою та управлінням розвитком національним господарством лежать сегментовані дані, джерелом яких є спеціальні обстеження трудової міграції, а також модульні вибірккові обстеження міграції, проведені Державною службою статистики України.

Міграційні процеси впливають на добробут домогосподарств, економічне зростання регіонів і соціально-економічний розвиток країни загалом.

Після незначного спаду в результаті подій 2014 року обсяги приватних переказів в Україну, пов'язаних передусім з міграцією, щороку зростали. Коронакриза та обмеження міграційних переміщень загальмували цей ріст,

проте не призвели до значного скорочення переказів. У 2020 р., за даними Національного банку України, вони, як і у 2019 р., становили близько 12 млрд. дол. США і зменшилися лише на 0,3%.

Вплив міграції на соціально-економічний розвиток не є однозначним для України, як і для будь-якої іншої країни-донора людських ресурсів, натомість каузальний зв'язок міграційних трансфертів і розвитку економічної системи та соціальної сфери є найменш суперечливим, оскільки характеризується прямим короткостроковим впливом. Так, грошові перекази позитивно впливають на макроекономічну стабільність в Україні, у т.ч. сприяють фінансуванню дефіциту торговельного балансу країни, фіскальній консолідації і запобігають коливанню валютного курсу. За даними Світового Банку Україна у 2020 р. займала дванадцяте місце серед країн світу, які отримують грошові перекази, та перше місце - у Східній Європі [1]. За офіційними оцінками, щорічні грошові перекази, у тому числі відправлені через офіційні та неофіційні канали, збільшуються одночасно із зростанням кількості трудових мігрантів. Економічний ефект міграційних трансфертів на індивідуальному рівні (мігранта, домогосподарства) проявляється у можливостях ефективного регулювання фінансового стану, зменшення рівня неплатоспроможності та соціальної вразливості, а також формування фінансового потенціалу для розвитку сфери малого бізнесу. Відтак, цільова реалізація міграційних трансфертів дозволяє забезпечити сталий розвиток національної економіки, стійкість економічної системи та нарощувати інноваційно-інвестиційну потужність країни.

Примітно, що інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання кількісних і якісних характеристик міграційних трансфертів в Україні не є повним і має прогалини щодо об'єктивного визначення реальних масштабів, у т.ч. за каналами надходження та географічною спрямованістю. Зокрема, показник міграційних трансфертів може бути інструментом для статистичної маніпуляції, оскільки НБУ визначає лише ті трансакції, які здійснюються через

формальні канали (міжнародні платіжні системи, банківські установи). Зважаючи на те, що обсяги іншої частини міграційних трансфертів не можливо оцінити, у результаті можна спостерігати завищення щорічного показника зростання ВВП країни.

Наявність зв'язку міграційних трансфертів із середньомісячною номінальною заробітною платою, індексом споживчих цін та часткою сукупних витрат домогосподарств на продукти харчування підтверджують тезу, що грошові перекази мігрантів мають вплив на матеріальне становище домогосподарств, зокрема виступають засобом оптимізації структури споживчих витрат.

У тій же часовій перспективі підтверджено вплив міграції людських ресурсів на економічний розвиток України, представлений такими індикаторами, як обсяги капітальних інвестицій і роздрібний товарооборот підприємств торгівлі, кількість малих підприємств і частка підприємств, що впроваджували інновації. Зовнішня міграція населення сприяє поживленню внутрішньої торгівлі товарами та послугами, а також здійсненню капіталовкладень (купівля нерухомості, цінних паперів).

Виразною особливістю розвитку соціальної сфери України є залежність рівня безробіття від обсягів міграції людських ресурсів. Очевидно, що надходження переказів трудових мігрантів збільшують можливості отримання капітальних ресурсів і відповідно сприяють зростанню конкурентоспроможності бізнесу, у т.ч. сфери будівництва.

Соціально-економічний розвиток України великою мірою обумовлений обсягами міграційних трансфертів. Так, реалізація фінансового потенціалу трудових мігрантів сприяє зростанню ВВП країни, збільшенню кількості малих підприємств, що є причиною створення нових робочих місць і нарощенню обсягів роздрібно-го товарообороту. Міграція людських ресурсів у короткостроковому періоді є інструментом відновлення балансу національного

ринку праці, зменшення обсягів безробіття і кількості незадіяного економічно активного населення. Однак, вже у середньостроковому періоді спостерігається поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці, що веде до дефіциту робочих кадрів, інтенсифікації “відтоку” молоді та висококваліфікованих фахівців.

Результати сучасних напрацювань підтверджують, що у короткостроковій перспективі міграція має позитивні наслідки для формування соціально-економічного середовища (покращення добробуту домогосподарств за рахунок грошових переказів з-за кордону, скорочення безробіття, надходження іноземної валюти в державу, залучення вітчизняних науковців і висококваліфікованих працівників до міжнародних проектів, посилення авторитету країни завдяки активній громадській роботі діаспори). Натомість, у довгостроковій перспективі внаслідок міграції, особливо молоді та висококваліфікованих кадрів, поглиблюється демографічна криза, зростає дефіцит кваліфікованих фахівців і перспективної здібної молоді, посилюється фіскальне навантаження на працездатне населення та погіршується якість соціальних програм, втрачаються можливості для впровадження інновацій і високих технологій у виробництво.

Соціально-економічний розвиток території слугує одночасно і причиною, і наслідком міграції, адже критичне зростання диспропорцій (у порівнянні з іншими країнами, регіонами, містами), відставання за ключовими соціальними і макроекономічними характеристиками збільшує мотивацію населення до трудової та в подальшому стаціонарної міграції. Навпаки, критичне збільшення інтенсивності зовнішньої міграції призводить до загострення низки соціальних проблем і погіршення трудових ресурсного потенціалу розвитку територій. Таким чином, середовище формування міграційних процесів є визначальним у дослідженнях їх причин та наслідків.

Список використаних джерел:

1. Migrant remittance inflows, 2020. URL: <https://www.knomad.org/publication/migration-and-development-brief-34>.

Микитчак Тетяна Ігорівна
Студентка I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРАНСКОРДОННИХ ПРОЕКТІВ ЄС НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Ефективне транскордонне співробітництво, яке впроваджується в життя регіонів України на початку XXI століття, є однією з необхідних умов підвищення конкурентоспроможності регіонів нашої країни на континенті. Україна завдяки вигідному геополітичному положенню має великі потенційні можливості щодо розвитку транскордонного співробітництва, оскільки 19 з 25 регіонів держави є прикордонними, а зовнішній кордон є найдовшим серед європейських країн. По-перше, підтримка транскордонного співробітництва прикордонних регіонів з боку держави розглядає його в якості інструмента соціально-економічного розвитку регіонів та пом'якшення територіальних диспропорцій. По-друге, враховуючи курс України на європейську інтеграцію, формування інституційної бази та механізмів європейського рівня щодо реалізації транскордонної взаємодії регіонів України та Євросоюзу, саме транскордонне співробітництво розглядається як ефективний чинник європейської інтеграції на регіональному рівні. Варто зазначити, що важливість і актуальність визначаються також і мірою адаптації європейських норм і принципів регіонами України в контексті європейського вибору. Історичний досвід розвитку транскордонного співробітництва в Європі свідчить про набуття європейськими регіонами базових принципів транскордонної взаємодії, інституційних основ, механізмів реалізації прийнятих рішень, питання фінансування та моніторингу. Питання теорії щодо реалізації транскордонного співробітництва регіонів Європи постійно вдосконалюється. По суті, основні

принципи і механізми зосереджені у політикоправових документах Ради Європи і Європейського Союзу [1], повідомленнях Європейської Комісії [3]. Втім, необхідно відзначити, як справедливо підкреслює знаний фахівець з питань регіоналістики М. Лендъел, все ще відкритим залишається, насамперед, питання інституційної форми, у яку має розвинутися партнерство місцевих та регіональних органів влади з недержавними організаціями [2]. Більше того, за умов наявності Мадридської конвенції і її додатків, складність питання у транскордонному співробітництві визначається і в обов'язковості використання вітчизняного законодавства регіонами різних країн.

Станом на 2019р. для України доступні п'ять програм транскордонної співпраці, які реалізуються в 11 прикордонних областях. У таблиці 1 представлено програми та області, які беруть у них участь.

Ефективність реалізації програм транскордонної співпраці залежить від якості налагоджених зв'язків між прикордонними регіонами та відповідності між пріоритетами цих програм та місцевими стратегіями регіонального розвитку.

Також варто зазначити, всі регіони України знаходяться в однакових та рівноправних правових умовах для розвитку транскордонної співпраці. Ці аспекти зазначені в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Державній стратегії регіонального розвитку –2020 та Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки. Але вагомим також залишається і той факт, що відповідальність за розвиток відносин між прикордонними територіями несуть місцеві органи виконавчої влади, а проаналізувавши деякі двосторонні угоди, які підписувались між місцевою владою прикордонних регіонів та територіями країн-сусідів, можна зробити висновок, що вони втратили свою актуальність, адже були укладені наприкінці 1990-х та зараз діють лише на папері.

Таблиця 1

Програми транскордонного співробітництва [4]

Програма	Обсяг фінансування ЄС	Області
----------	--------------------------	---------

Програма співробітництва EaRТС Білорусь – Україна	3,3 млн євро	Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська області
Програма співробітництва EaRТС Молдова – Україна	3,3 млн євро	Одеська, Вінницька, Чернівецька області
Програма транскордонного співробітництва "Польща-Білорусь-Україна 2014-2020"	183 млн євро	Волинська, Львівська, Закарпатська області
Спільна операційна програма "Румунія-Україна"	60 млн євро	Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Одеська області
Спільна операційна програма "Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2014-2020"	73,9 млн євро	Закарпатська, Івано-Франківська області

Окрім того, транскордонні проекти несуть епізодичний характер, коли їх висвітлюють у планах реалізації регіональних стратегій. Не перевагу цьому, Львівська область демонструє цілісне бачення транскордонної складової у стратегічному плануванні.

Важливим аспектом ефективності реалізації транскордонних проектів є фінансування. Відтак регіони України мають розмите бачення особливостей залучення фінансування та інвестування даних програм. Основними причинами виступають:

- брак досвіду фандрайзингу, проблеми з управлінням отриманих коштів, труднощі по'язані із пошуком партнерів;
- недосконала сфера кредитування, яка дещо обмежує операції по залученню зовнішніх фінансів до місцевих бюджетів.
- неможливість дофінансувати проекти коштом приватних інвестицій, адже це не передбачено у рамках програми ЄС, а це у свою чергу робить співпрацю між громадським сектором та бізнесом невігідною.

Важливою проблемою під час дослідження питання ефективності реалізації транскордонних проектів в Україні виступає відсутність повноцінної транскордонної статистики. Даний факт ускладнює можливість проведення оцінки розвитку транскордонного співробітництва, аналізу кон'юнктури на

транскордонних ринках, проведення науково-дослідних робіт, обґрунтування стратегічного розвитку прикордоння, своєчасне прийняття управлінських рішень.

Отже, більшість прикордонних регіонів України втрачають можливості, які відкривають програми транскордонної співпраці ЄС. Вирішення вищевказаних проблем вимагає прикладання зусиль місцевої влади до транскордонної співпраці, перетворення її на елемент, який повинен бути невід'ємною частиною стратегічного планування. Для цього потрібно, щоб органи влади надавали пропозиції, які у свою чергу сприятимуть розвитку регіонів, та використовувала усі можливості для їх просування при підготовці транскордонних програм. Варто також залучити до роботи профільних експертів, які б надавали консультації, а також співпрацювати у сфері обміну досвідом із громадськими організаціями, адже останні здебільшого мають успішний проектний досвід. З боку центральної виконавчої влади варто надати стимул регіонам застосовувати індивідуальний підхід до транскордонної співпраці, посилення, сформувати єдину базу, де б відображались дані проектів та статистична інформація щодо їх виконання.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз: Консолідовані договори/ Пер. Ю. Петрусь. К.: Port-Royal, 1999. 206 с
2. Лендъел М. Механізми реалізації регіональної політики в Україні. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів. Київ: Міленіум, 2001. 168 с
3. Розширена Європа – Сусідні країни. Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами. Повідомлення Європейської Комісії для Ради та Європейського Парламенту. URL: http://www.delukr.cec.eu.int/ua/eu_and_country/bilateral_relations.htm
4. Синергія програм транскордонного співробітництва та стратегій регіонального розвитку в Україні URL: <https://pfirs.org/produkti/book/76->

sinergiya-program-transkordonnogo-spivrobotnitstva-ta-strategij-regionalnogo-rozvitku-v-ukrajini/3-produkti.html

5. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / За заг.ред. І.В. Артьомова. Ужгород: МПП «Гражда», 2012. 520 с

Михальський Павло Володимирович
Начальник відділу логістики
РСЦ МВС України в Тернопільській області

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Міжнародна практика державного регулювання економічних процесів доводить, що одним з дієвих напрямів забезпечення раціонального та ефективного використання бюджетних коштів є прозора та структурована системи публічних закупівель, яка функціонує на принципах конкуренції і всеохоплюючого громадського контролю.

Національна тендерна система в Україні проходить період свого становлення, який характеризується впровадженням європейських норм здійснення публічних закупівель та динамічними змінами вітчизняного законодавства, запровадженням міжнародних стандартів і форм тендерної діяльності. По мірі зростання обсягів публічних закупівель і фінансових ресурсів, які перерозподіляються через тендерний механізм, усе більшого осмислення з позицій ефективності і раціональності процесів публічних закупівель потребують нові підходи до організації закупівельної діяльності загалом.

Публічні закупівлі є однією із найбільш вагомих сфер забезпечення суспільних потреб для населення, яка реалізуються шляхом їх фінансування за рахунок коштів бюджетів різних рівнів. Раціональне використання коштів шляхом здійснення публічних закупівель є важливим показником ефективної організації процесів, особливо в умовах економічної кризи. Саме тому

підвищення якості публічних закупівель передбачає перманентний процес імплементації європейського законодавства і адаптації досвіду розвинутих європейських держав [3].

У 2020 році набула чинності нова, анонсована ще у 2019 р. редакція Закону України «Про публічні закупівлі», що виводила цей процес на новий виток розвитку і мала, нарешті, усунути недоліки системи.

Попри позитивні аспекти останні законодавчі новації, які реалізуються в рамках стратегії реформування системи закупівель, поглиблюють процес професіоналізації проведення тендерів, формуючи передумови для кращої керованості, високої оперативності та якості прийняття рішень при задоволенні суспільних потреб, мають місце і недоліки, які проявили себе за останні 9 місяців дії нового закону. Зокрема, одним з бездіяльних нововведень є аномально низька ціна. Дана норма спрямована на боротьбу з демпінгом чи недобросовісними виконавцями. Відтак, якщо учасник пропонує ціну, на 40% нижчу середньої між іншими учасниками чи на 30% нижчу від наступного, система автоматично помічає це та дає добу на обґрунтування пояснень такої ціни.

Теоретично зазначене мало б вберегти замовника від дії шахраїв, а учасників — від змови одного з них із замовником. Адже відомі ситуації, коли обсяг пропонованих послуг штучно завищений, а вибраний учасник заявляє ціну, до якої не зможуть опуститися інші учасники. Виникає запитання: чому ж не запрацювала така потенційно приваблива норма? Справа в тому, що право розглядати зміст пояснень залишили за замовником. З однієї сторони, це логічно, а з іншої — абсолютно виключає ймовірність захисту від зловживань саме з боку замовника, адже відповідно до закону такі пояснення є довільними й не повинні посилатися на жодні норми щодо розрахунку цін.

Підтвердженням зазначеного є постанова суду по окремій з таких справ, яка підтверджує позицію, що норма закону є вищою, тому визначення ціни не має бути прив'язане до певних стандартів визначення й може обґрунтовуватися учасником довільно.

По-перше, як зазначає суд, «замовник не має жодної можливості ні на етапі розгляду тендерних пропозицій, ні під час укладення договору встановити достовірність і правильність розрахунків загальнопромислових та адміністративних витрат, здійснених учасниками».

По-друге, Закон України «Про публічні закупівлі» має вищу юридичну силу, ніж стандарти, прийняті до нього чи з ним не узгоджені в частині поняття аномально низької ціни.

По-третє, обґрунтування аномально низької тендерної пропозиції може містити інформацію про:

- досягнення економії завдяки застосованому технологічному процесу виробництва товарів, порядку надання послуг чи технології будівництва;
- сприятливі умови, за яких учасник може поставляти товари, надавати послуги чи виконати роботи, зокрема спеціальну цінову пропозицію (знижку) учасника;
- отримання учасником державної допомоги відповідно до законодавства.

Таким чином, суд підтверджує, що при обґрунтуванні вартості робіт чи послуг учасник має керуватися виключно нормами спеціального закону щодо визначення поняття аномально низької ціни (п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про публічні закупівлі» [1]).

Попри значну чисельність нововведень, ДАСУ повідомляє, що типовими порушеннями в тендерних процедурах залишаються такі узагальнені позиції [2]:

- значне недотримання процедур розгляду замовником тендерних пропозицій;
- неправомірне застосування переговорної процедури при здійсненні закупівель. Дане питання ще більше актуалізувалося, оскільки з квітня 2020 р. змістовно зменшився перелік підстав для її застосування;
- порушення, допущені при укладенні договорів публічних закупівель і внесення до них змін.

Відтак, попри те, що самі ідеї нового закону про публічні закупівлі були сприйняті позитивно, однак для їх практичної реалізації необхідно доопрацювати відповідні механізми.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель : Закон України від 19.09.2019 No 114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.u/laws/show/114-20>

2. Публічні закупівлі по-новому. Перемоги й поразки перших 9 місяців дії Закону. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/antimonopolne-konkurentne-pravo/publichni-zakupivli-ponovomu.html>

3. Фаїзов А. В. Особливості організації проведення публічних закупівель. *Проблеми економіки*. 2020. № 2 (44). С. 160-165.

Непиталюк Ілона Володимирівна

Заступник начальника відділу координації, звітності та аналізу, якості перевірок управління податкового аудиту ГУ ДПС у Хмельницькій області

НЕДОПУЩЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ СПЛАТИ ЄДИНОГО ВНЕСКУ ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ ЯК ГАРАНТІЯ ОТРИМАННЯ ПЕНСІЇ В МАЙБУТНЬОМУ

В сучасних умовах реформування економіки України особливої актуальності набуває питання наповнення Пенсійного фонду. Зауважимо, що протягом 2018 року суттєво збільшилась сума заборгованості зі сплати єдиного внеску по всій Україні. Ріст боргу відбувся за рахунок того, що Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України” внесено зміни до Закону України від 08.07.2010 року №2464 «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», яким встановлено що починаючи з 1 січня 2017 року у разі якщо платником не отримано дохід

(прибуток) у звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу, такий платник зобов'язаний визначити базу нарахування, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому, сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску.

З метою погашення заборгованості з єдиного внеску та недопущення виникнення новоствореної заборгованості з його сплати, органами ДПС вживаються відповідні заходи впливу до боржників, передбачені Законом №2464 та наказом Міністерства фінансів України від 20.04.2015 року №449 „Про затвердження Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” (із змінами та доповненнями).

Зокрема, у разі несплати сум єдиного соціального внеску територіальними органами ДПС направляються платникам податків вимоги про сплату недоїмки, при цьому суми недоїмки стягуються з нарахуванням пені та застосуванням штрафів. Вимога про сплату боргу (недоїмки) є виконавчим документом.

У разі якщо платник єдиного внеску протягом 10 календарних днів з дня надходження (отримання) вимоги про сплату боргу (недоїмки) не сплатив зазначені у вимозі суми недоїмки та штрафів з нарахуваною пенею, не узгодив вимогу з податковим органом, не оскаржив вимогу в судовому порядку або не сплатив узгоджену в результаті оскарження суму боргу (недоїмки) (з дня отримання відповідного рішення податкового органу або суду), податковий орган надсилає в порядку, встановленому Законом, до органу державної виконавчої служби вимогу про сплату боргу (недоїмки).

Вимога податкової служби про сплату недоїмки або рішення суду щодо стягнення суми недоїмки виконується державною виконавчою службою в порядку, встановленому законом. Державними виконавцями відкриваються виконавчі провадження та вживають відповідні заходи, передбачені Законом України від 02.06.2016 року №1404-VIII «Про виконавче провадження».

Відповідно до вимог чинного законодавства сума недоїмки не підлягає розстроченню (відстроченню) та списанню, зокрема в разі укладення з платником єдиного внеску мирової угоди відповідно до вимог Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", крім випадків повної ліквідації юридичної особи або смерті фізичної особи, визнання її безвісно відсутньою, недієздатною, оголошення померлою та відсутності осіб, які відповідно до цього Закону несуть зобов'язання із сплати єдиного внеску.

Крім того, на суму недоїмки нараховується пеня з розрахунку 0,1 відсотка суми недоплати за кожний день прострочення платежу. Нарахування пені, передбаченої Законом, починається з першого календарного дня, що настає за днем закінчення строку внесення відповідного платежу, до дня його фактичної сплати (перерахування) включно.

Орган податкової служби застосовує до платника єдиного внеску також штрафні санкції за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску накладається штраф у розмірі 20 відсотків своєчасно не сплачених сум.

На сьогодні виключення становить період введення картину в країні, а саме, згідно п.9.2 розділу VIII. Прикінцеві та перехідні положення Закону України від 08.07.2010 року №2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» протягом періоду з 1 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), платникам єдиного внеску не нараховується пеня та штрафні санкції, а нараховані пеня і штрафи за ці періоди підлягає списанню.

Також, внесено зміни щодо нарахування єдиного внеску для фізичних осіб–підприємців, зокрема, ФОП, які перебувають на загальній системі оподаткування можуть не сплачувати єдиний внесок у разі неотримання доходу.

А нарахування ЄСВ у звітному періоді – це виключно право, а не обов'язок. Тобто з 1 січня 2021 року не потрібно сплачувати мінімальний розмір єдиного внеску за місяці, в яких не було отримано дохід (прибуток) фізичним особам – підприємцям, крім тих, що перебувають на спрощеній системі оподаткування.

Звертаю увагу, що строк давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів та нарахованої пені не застосовується. За несвоєчасну, не в повному обсязі сплату (перерахування) єдиного внеску передбачено застосування до платників фінансових санкцій, а для посадових осіб, винних у порушенні – дисциплінарна, адміністративна, цивільно-правова або кримінальна відповідальність.

Слід підкреслити, що питання сплати єдиного внеску та недопущення заборгованості є актуальним для сьогоднішнього дня, адже саме від знаходження цього внеску залежить своєчасна виплата пенсій, зарахування страхового стажу при їх призначенні, а з урахуванням останніх змін в законодавстві – ще й можливість отримання житлових субсидій.

Національна пенсійна система є одним з основних чинників, які призводять до фіскальної вразливості економіки. Своєчасна сплата та погашення заборгованості єдиного внеску сприятиме підвищенню рівня бюджетної безпеки України, а також економічному зростанню та підвищенню добробуту громадян нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 08 липня 2010 року №2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (із змінами та доповненнями).

2. Законом України від 02.06.2016 року №1404-VIII «Про виконавче провадження»

3. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 20.04.2015 № 449 (із змінами та

доповненнями).

4. Лютий І. О. Податкова система: навч. посібник / І. О. Лютий, Л. М. Демиденко, М. В. Романюк та ін.; за ред. І. О. Лютого. К.: Центр учбової літ-ри, 2009. 456 с.

5. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua>.

Олійник Дмитро Володимирович
Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Важливим чинником розвитку економіки держав і регіонів світу є продумана державна соціально-економічна політика, спрямована щодо своїх громадян на забезпечення соціально-економічних прав і гарантій кожному, незалежно від місця проживання. Першочерговим завданням держави є соціальна підтримка домогосподарств, захист його від бідності. Розвинені держави накопичили значний багаторічний досвід реалізації такої соціальної підтримки, а також впровадження дієвих механізмів щодо зростання фінансових ресурсів домогосподарств і спрямування їх заощаджень на розвиток економіки. Враховуючи складний фінансовий стан домогосподарств України, низький рівень їх заощаджень і незадовільні показники внутрішніх інвестицій із боку домогосподарств на рівні держави, актуальним є дослідження досвіду розвинених держав світу щодо державної підтримки домогосподарств та їх залучення до економічного зростання.

У деяких країнах (США, Швеція, Швейцарія) домогосподарством вважається особа або група осіб, що займають окреме житлове приміщення. Втім, більшість провідних зарубіжних та вітчизняних економістів і соціологів, які займаються дослідженням особливостей ведення домашніх господарств,

дотримуються точки зору про їх провідну роль у відтворенні людського чинника виробництва: сукупність відносин, що виникають із приводу витрат на формування потенціалу та трудової активності людини в рамках сім'ї, утворюючи первинну ланку процесу відтворення робочої сили [1].

Однією з важливих проблем, що постали перед державою в умовах трансформаційних перетворень, є необхідність перегляду та зміни підходів щодо взаємодії держави і громадян. Саме відносини людини і суспільства визначають ступінь розвитку держави, рівень її демократизації та добробуту, оскільки розвиток людини як економічного суб'єкта зумовлюється еволюцією всієї економічної та фінансової теорії, а розвиток цивілізації є розвитком людини та її потреб. Домогосподарство - унікальне соціально-економічне утворення, основа життєдіяльності будь-якого суспільства. У ньому концентруються всі аспекти людського життя: біологічні, соціальні, економічні; а основою завжди була, є та залишається сім'я - засноване на шлюбі і кровному зв'язку об'єднання людей, пов'язаних спільністю побуту і взаємною відповідальністю.

Нині у країнах Європейського Союзу утворилося чотири моделі соціальної політики: скандинавська (соціал-демократична), англосаксонська (неоліберальна), континентальна (корпоративна) і південно-європейська (заснована на традиціях із великим значенням сім'ї).

Скандинавська модель поширена у Швеції, Фінляндії, Данії та Норвегії. Характерною рисою цієї моделі є надання державою широкого кола гарантій, пілг та соціальної підтримки всім громадянам у межах державного соціального забезпечення з високим рівнем дотацій сімейних бюджетів. Ця система фінансується шляхом високих податкових ставок на підприємницький дохід і прибутковий податок (вилучається до 65% доходів високоприбуткових груп населення). Це дає державі акумулювати великі обсяги ресурсів і перерозподіляти значні обсяги доходів. У Швеції соціальні витрати становлять майже 50% державних витрат. Соціальна політика націлена на недопущення бідності й забезпечення всім зайнятим громадянам пристойного рівня життя.

Англосаксонська модель, прийнята у Великій Британії та Ірландії,

заснована на принципі надання гарантованого мінімального доходу, що забезпечує задоволення базових потреб. Фінансування соціальної системи розподілене між державою, роботодавцями та працівником (особисте соціальне страхування). Із державного бюджету фінансується соціальна підтримка сімей.

Континентальна модель, головні принципи якої заклад ще Отто фон Бісмарк, поширена в Німеччині, Австрії, Франції, країнах Бенілюксу. Центральне місце в ній посідає обов'язкове соціальне страхування, тісно прив'язане до зайнятості та сімейного стану. Фінансування відбувається, насамперед, у формі внесків працівників і роботодавців у страхові фонди, тобто держава не бере на себе основний тягар соціальної відповідальності.

Південно-європейська модель поширена в Іспанії, Португалії, Італії та Греції. Традиційно для неї був характерний низький рівень соціального забезпечення, а соціальний захист переважно належав до сфери турботи родичів, сім'ї та церкви за обмеженої участі держави. Ця модель стала вдосконалюватись лише протягом останніх десятиріч [2, с. 214-215].

На початку фінансової та економічної кризи Європейський Союз запропонував стратегію активного включення, побудовану на трьох принципах: підтримки доходів (право індивідів на адекватну ресурсну та соціальну підтримку в межах послідовних зусиль боротьби з соціальним виключенням), інклюзивних ринків праці (допомога для тих, хто може працювати, у вході, поверненні та перебуванні у стані зайнятості), доступу до якісних послуг (соціальна підтримка тих, хто її потребує, для сприяння соціальному включенню) [2, с. 176].

Відтак, соціальна політика розвинених держав виконує регулюючу і стимулюючу роль у забезпеченні розвитку економіки й створенні умов для ефективного функціонування системи соціального захисту і є способом посилити економічну активність домашніх господарств.

Отже, державна політика підтримки домогосподарств у розвинених державах світу спрямована на їх захист і запобігання зниженню рівня життя громадян, формування механізмів стимулювання інвестиційного попиту. Втім,

соціальна політика різних держав щодо домогосподарств має свої особливості. Це відображено в аналізі впровадження чотирьох моделей такої політики держав Європейського Союзу: скандинавської (соціал-демократичної), англосаксонської (неоліберальної), континентальної (корпоративної) і південно-європейської (заснованої на традиціях із великим значенням сім'ї), які спрямовані на підтримку фінансового стану домогосподарств. Їх заощадження відіграють надзвичайно важливу роль в економічних процесах, адже через дію широкого спектру інструментів інвестування вони слугують основним джерелом інвестицій, які визначають розвиток економік світу.

Список використаних джерел:

1. Лыткина О. Трансформация семьи и домашнего хозяйства. Опыт социо-этнологического описания. Социологические исследования. 2008. №5 С. 119-125.
2. Прокопенко Л. Вступ до європейської інтеграції: [навч. посіб.] / Л. Прокопенко ; за заг. ред. М. Бойцуна, О. Рудіка, Я. Мудрого. К. : Міленіум, 2009. 334 с.

Онуфрійчук Любов Сергіївна

Начальник відділу паспортизації управління з питань ідентифікації та паспортизації ГУ ДМС у Львівській області

ОСОБЛИВОСТІ ПАСПОРТИЗАЦІЇ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Після проголошення незалежності України гостро постало питання щодо визначення зразка офіційного документу, за допомогою якого б ідентифікувалось громадянство суверенної України. Так, 26 червня 1992 року Верховна Рада України прийнято постанову № 2503-ХІІ «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та свідоцтво про народження» (далі постанова ВРУ), в якій затверджено порядок документування паспортами

громадянина України, перелік необхідних документів та структуру самого паспортного документу.

Відповідно до п. 1 Постанови ВРУ «паспорт громадянина України є документом, що посвідчує особу власника та підтверджує громадянство України. Паспорт є дійсним для укладання цивільно-правових угод, здійснення банківських операцій, оформлення доручень іншим особам для представництва перед третьою особою лише на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України. Документом, що посвідчує особу громадянина України за кордоном і при перетині державного кордону України є паспорт громадянина України для виїзду за кордон або дипломатичний і службовий паспорти, посвідчення особи моряка. Ці документи виготовляються і оформляються відповідно до положень, що затверджуються Кабінетом Міністрів України на підставі рекомендацій Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО, Дос. №9303)».

Враховуючи положення Постанови ВРУ «паспортна книжечка являє собою зшити внакидку нитками обрізну книжечку розміром 88x125 мм, що складається з обкладинки та 16 сторінок. Усі сторінки книжечки пронумеровані і на кожній з них зображено Державний герб України і перфоровано серію та номер паспорта. У верхній частині лицьового боку обкладинки зроблено напис "Україна", нижче – зображення Державного герба України, під ним – напис "Паспорт". На внутрішньому лівому боці обкладинки у центрі – зображення Державного прапора України, нижче – напис "Паспорт громадянина України".

На першу і другу сторінки паспортної книжечки заносяться прізвище, ім'я та по батькові, дата і місце народження. На першій сторінці також вклеюється фотокартка і відводиться місце для підпису його власника. На другу сторінку заносяться відомості про стать, дату видачі та орган, що видав паспорт, ставиться підпис посадової особи, відповідальної за його видачу. Записи засвідчуються мастиковою, а фотокартка – випуклою сухою печаткою. Перша сторінка або перший аркуш після внесення до них відповідних записів та вклеювання фотокартки можуть бути заклеєні плівкою. У разі заклеювання плівкою усього

аркуша записи та фотокартка печатками не засвідчуються. Третя, четверта, п'ята і шоста сторінки призначені для фотокарток, додатково вклеюваних до паспорта, а сьома, восьма і дев'ята – для особливих відміток. На десятій сторінці робляться відмітки про сімейний стан власника паспорта, на одинадцятій-шістнадцятій – про реєстрацію постійного місця проживання громадянина. На прохання громадянина до паспорта може бути внесено (сьома, восьма і дев'ята сторінки) на підставі відповідних документів дані про дітей, групу крові і резус-фактор, згоди або незгоди на посмертне донорство анатомічних матеріалів. На внутрішньому правому боці обкладинки надруковано витяг з цього Положення. Вносити до паспорта записи, не передбачені цим Положенням або законодавчими актами України, забороняється».

З 1995 року розпочався масовий обмін паспортів громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року на паспорти громадянина України зразка 1994 року (так звані паспорти-книжечки).

Цей процес носив назву неформальну назву «паспортизація». Оскільки, у певні терміни потрібно було провести документування всього дорослого населення, а до цього були долучені не тільки працівники територіальних органів Міністерства внутрішніх справ, а й працівники житлово-комунальних підприємств (паспортисти), не завжди проводилися належні перевірки та ідентифікація особи. Також паспорти зразка 1994 року не містили достатніх ступенів захисту від підробки, що в деяких випадках приводило до певних зловживань та видачі паспортних документів невстановленим особам або іноземцям, які не пройшли відповідної процедури набуття громадянства.

Одночасно, в неналежним чином здійснювався контроль щодо міграційних потоків, які дедалі інтенсивніше переміщувалися у Європу через нашу державу або зупинялися на постійне проживання в Україні. Це спровокувало ряд проблем: соціальних (медичне обслуговування, влаштування дітей у дошкільні навчальні заклади та школи, інфекційні хвороби, що не зустрічаються на наших теренах), створення закритих злочинних угруповань тощо. Також назріло питання систематизації, обліку та нагляду за процесами міграції всередині

країни, оскільки цим частково в межах своїх повноважень займалися Міністерство внутрішніх справ (зокрема Державний департамент громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб) та Держкомітет у справах національностей та релігій. Також до цього дотичними були Служба безпеки України, Митна служба і Прикордонна служба.

Оскільки, не було одної відповідальної служби, яка б здійснювала належну координацію та контроль, то виникла необхідність формування такої структури за зразком розвинених Європейських держав. Так, Указом Президента України від 09 грудня 2010 року за № 1085/2010 була утворена Державна міграційна служба України, яка відповідно до Положення (постанова КМУ від 20.08.2014 року № 360):

- «реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидіє нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів»;
- «вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів».

Таким чином, створення нового центрального органу виконавчої влади відбулося на основі Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб Міністерства внутрішніх справ України і Департаменту у справах біженців Державного комітету України у справах національностей та релігій. Це дало змогу сформувати єдину державну базу даних міграційних процесів (ЄІАС УМП ДМС України – Єдина інформаційно-аналітична система управління міграційними процесами Державної міграційної служби України). А на міжнародній арені у галузі міграції тепер наявний один представник України, до чого нас неодноразово закликали іноземні партнери.

Паспорт громадянина України для виїзду за кордон – це документ, що

посвідчує особу громадянина України під час перетинання ним державного кордону України та перебування за кордоном. Паспорт оформляється: громадянам України, що досягли 18-річного віку і постійно проживають в Україні, - за їх особистим зверненням або зверненням законних представників таких громадян щодо одержання паспорта до підрозділів служби громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб за місцем проживання. У виняткових випадках (за наявності вимог держави, до якої здійснюється виїзд, чи міжнародної організації, якщо виїзд пов'язаний з участю у заходах, які здійснюються такою організацією, а також у разі виїзду на постійне проживання за кордон усиновленої іноземцями дитини - громадянина України) паспорт може бути оформлено до досягнення громадянином 18-річного віку.

Паспорт громадянина України для виїзду за кордон видається громадянам України, які постійно проживають, перебувають у довгостроковому відрядженні, на навчанні, стажуванні, працюють за контрактом або перебувають на лікуванні за кордоном і досягли 16-річного віку, - за їх особистим клопотанням про одержання паспорта або клопотанням їх законних представників, поданим до закордонних дипломатичних установ України. Громадяни України, які постійно проживають за кордоном, можуть подати клопотання про одержання паспорта також до Міністерства закордонних справ України. Оформлення паспорта громадянам України, які не досягли 16-річного віку, провадиться на підставі нотаріально засвідченого клопотання батьків або їх законних представників у разі потреби в самостійному виїзді таких осіб за кордон.

Особам, що проживають за кордоном і в установленому законодавством порядку набули громадянства України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон видається дипломатичними представництвами чи консульськими установами України за кордоном.

Паспорт оформляється протягом не більш як трьох місяців з дня подання звернення щодо його одержання, а в разі, коли поїздка зумовлена необхідністю термінового лікування особи, яка від'їжджає, пов'язана з від'їздом особи, що супроводжує тяжкохворого, чи викликана смертю родича, який проживав за

кордоном, - протягом трьох робочих днів. У разі виїзду на постійне проживання за кордон усиновленої іноземцями дитини - громадянина України паспорт оформляється протягом десяти робочих днів.

Міністерство внутрішніх справ України затверджує зразки бланків документів, необхідних для оформлення паспорта, та веде загальний облік бланків паспортів. До сторінки даних паспорта відомості вносяться шляхом лазерного гравірування та лазерної перфорації. Усі друковані написи в паспорті, а також відомості, що вносяться на сторінку даних, виконуються українською і англійською мовами, за винятком друкованої українською мовою на внутрішньому правому боці інформації про митні, валютні, медичні та консульські вимоги, текст якої визначається Кабінетом Міністрів України. Прізвище та ім'я власника паспорта зазначаються українською мовою і через скісну лінію латинськими літерами відповідно до українського алфавіту згідно з рекомендаціями Міжнародної організації цивільної авіації. Зразок паспорта затверджується Кабінетом Міністрів України.

Бланки паспортів виготовляються на замовлення Міністерства внутрішніх справ України і є документами суворої звітності. Порядок зберігання бланків паспортів і знищення паспортів, строк дії яких закінчився, визначається Міністерством внутрішніх справ України. За видачу та обмін паспорта на території України справляється державне мито, а за кордоном - консульський збір. Громадянин повинен надійно зберігати паспорт. У разі втрати паспорта громадянин зобов'язаний невідкладно повідомити про це орган, який його видав, чи найближчу закордонну дипломатичну установу України. Забороняється вносити до паспорта записи, не передбачені Положенням про паспорт громадянина України для виїзду за кордон або законодавством. Строк дії паспорта становить десять років.

Отже, спостерігається стійка тенденція до зростання обсягів отримання громадянами України документів, які посвідчують їх особу за кордоном, що пов'язане з їх бажанням виїхати за межі України з різною метою (туризм, працевлаштування, навчання тощо) і також свідчить про зростання обсягів

зовнішньої міграції.

Паспорт громадянина України для виїзду за кордон та проїзний документ дитини видаються Державною міграційною службою України, а інші документи, що посвідчують особу громадянина України за кордоном – Міністерством закордонних справ України, дипломатичними та консульськими установами України, посвідчення особи моряка – Міністерством інфраструктури України (в особі капітанів морських і річкових портів).

З наведеного вище можна стверджувати про існування ситуації, яка характеризується такими ознаками: по-перше, відсутністю законодавчого закріплення переліку основних документів, що посвідчують особу громадянина України як на території держави, так і за її межами; по-друге, наявністю кількох суб'єктів, наділених повноваженнями видавати такі документи (Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство інфраструктури України); по-третє, невиправдано великою кількістю видів документів, що посвідчують особу громадянина України.

Павлюк Ольга Василівна

Адміністратор відділу «Центр надання адміністративних послуг»

Байковецької сільської ради

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Реформа децентралізації, яка відбувається в Україні, покликана покращити добробут українців, загалом, та стосовно надання послуг, зокрема, тому розвиток сфери надання адміністративних послуг тісно переплітається зі здійснюваною реформою державотворення, яка триває вже кілька років. Основна мета реформування сфери надання адміністративних послуг дуже проста і зрозуміла – забезпечити доступність, швидкість і якість надання послуг. Такої амбітної мети можна досягти не тільки шляхом вдосконалення системи через спрощення

процедур отримання надання тієї чи іншої адміністративної послуги, але й завдяки розвитку мережі Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП).

В умовах створення об'єднаних територіальних громад згідно реформи децентралізації дуже важливою є оптимізація мережі Центрів надання адміністративних послуг згідно чинного законодавства з урахуванням реальних потреб громадян та ефективним використанням коштів бюджету. Доцільно зазначити, що Тернопільщина – одна з перших, яка підтримала активний процес формування об'єднаних територіальних громад та створення ЦНАП, тому представники цієї області висловили готовність бути демонстраційним майданчиком для систематизації діяльності Центрів надання адміністративних послуг.

Аналіз організації діяльності ЦНАП за останні роки засвідчує, що населення більше 1000 об'єднаних територіальних громад в Україні отримують послуги в Центрах надання адміністративних послуг. На це вказують дослідження в контексті Моніторингу реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, який провело Міністерство регіонального розвитку станом на 7 жовтня 2021 року. Отже, всього в Україні діє 1047 ЦНАП, з яких 1003 – в об'єднаних територіальних громадах. До кінця 2021 року в громадах повинні були б почати діяльність ще 73 Центри надання адміністративних послуг [35]. Отже, згідно результатів моніторингу із 1438 об'єднаних територіальних громад в 1003 (70%) громадах функціонують ЦНАП, в 435 громадах (30%) ще не діють ЦНАП [2].

Отже, оскільки реформа визначає наближення всіх важливих, можна сказати, життєво необхідних послуг для громадян, то, на наш погляд, серед вирішальних напрямів подальшого удосконалення сфери надання адміністративних послуг важливо виокремити наступні позиції [1]:

1. Забезпечити розробку та затвердження регіональних програм розвитку сфери адміністративних послуг.

2. Під час розробки стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади важливо враховувати інтереси стейкхолдерів надання адміністративних послуг та формувати це у вигляді окремо встановленої стратегічної мети.

3. Сприяти формуванню регіональних мереж нетворкінгу на горизонтальному рівні з метою швидкого обміну інформацією щодо здійснення адміністративних послуг, поширення кращих практик вирішення спільних питань.

4. Проводити систематичну діяльність для підвищення рівня культури надання та споживання адміністративних послуг для зміни застарілих стереотипів щодо організації діяльності Центрів надання адміністративних послуг, оновлювати цінності в контексті підсилення клієнтоорієнтованості. Це можна здійснювати через проведення регіональних ЦНАП-флешмобів до святкових подій; впровадження різних новітніх технологій забезпечення високого рівня зворотного зв'язку від громадян.

5. Забезпечувати безперервний розвиток професійних компетентностей керівників і працівників Центрів надання адміністративних послуг та залучати нових фахівців завдяки проведенню тематичних тренінгів і семінарів, участі в короткотермінових професійних програмах підвищення кваліфікації, участі у спеціалізованому дистанційному навчанні, навчанню у спеціалізованих закладах вищої освіти, зокрема в системі закладів НАДУ та її регіональних інститутах.

6. Підвищувати рівень мобільності надання адміністративних послуг через поширення кращих практик придбання «мобільних кейсів», виїздів «бригад публічних послуг» та автомобілів-трансформерів.

7. Поширювати кількість ІТ-сервісів для отримання вичерпних онлайн консультацій, надання онлайн послуг, застосування онлайн черг, а також формувати і розвивати на цій основі «пакетні послуги» в системі надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел:

1. Маматова Т., Гладка О. Інноваційні підходи до розвитку системи надання адміністративних послуг в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 1(44). С. 86 – 91.

2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>

Пазинюк Володимир Миколайович
*Провідний спеціаліст відділу освіти,
молоді та спорту Чемеровецької селищної ради*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Майбутнє українського суспільства напряму залежить від розвитку системи освіти, яка у сучасному світі стає запорукою розвитку інноваційного виробництва та високотехнологічного бізнесу, що є головними двигунами сучасної економіки. Масштаби інноваційної діяльності і ефективність інновацій визначають рівень соціально-економічного розвитку країни та її національну безпеку. Удосконалення функціонування системи освіти шляхом підвищення якісного рівня освітніх послуг покликане задовольнити вимоги, що ставлять перед освітою суспільство та держава.

Децентралізація в освіті передбачає передачу повноважень і відповідальності за управління та фінансування освіти органам місцевого самоврядування і школам. Впровадження децентралізації потребує переформатування впливу органів управління освітою із передачею більшою частки повноважень на місця. Завдання органів управління освітою регіонального рівня звести: формування стратегії розвитку освіти на території управління; надання широкої автономії закладам освіти (фінансової, організаційної, кадрової тощо); формування команди управлінців закладами освіти (директорів) – лідерів шкіл, які працюватимуть на наданому їм кредиті

довіри та зможуть ефективно залучають в команду педагогів, учнів, батьків та зацікавлених представників громади в цілому. Обов'язковою вимогою до кандидатів на посаду директора має стати наявність управлінської освіти, здатність працювати у умовах освітньої децентралізації та автономії закладів освіти (наприклад, шляхом запровадження обов'язкових курсів на зразок «Академія успішного директора», отримання другої вищої освіти зі спеціальності «Управління навчальним закладом»). На законодавчому рівні слід чітко визначити знання, вміння та навички якими повинен володіти керівник закладу освіти, працівник управління освіти у сучасних умовах (основи проектного менеджменту, володіння іноземними мовами, креативність та швидкість прийняття рішень, ефективне використання ІКТ у роботі тощо).

Необхідною є зміна основних принципів та підходів до фінансування дошкільної освіти. Фінансування закладів дошкільної освіти забезпечують органи місцевого самоврядування (засновники), батьки сплачують лише певний відсоток за харчування (залежно від території розташування закладу – від 40 до 70%). Однак, така система не є ефективною, оскільки рівень фінансування дошкільних установ залишається недостатнім, окрім витрат на харчування, батьки покривають значну частку поточних витрат у садках у вигляді неофіційних, благодійних внесків (поточні ремонти, заходи з енергозбереження, миючі засоби, іграшки, канцелярські товари тощо). Відтак, зміни потребує формування основних принципів фінансування закладів освіти. Для населення найбільш прийнятним залишається принцип безкоштовної дошкільної освіти (коли витрати на дошкільні установи розділяють між собою органи державної та місцевої влади) який діє зараз, однак враховуючи стан хронічного недофінансування сфери дошкілля, це означає подальше перекладення фінансового навантаження з утримання дошкільних установ на батьків у вигляді неофіційних стягнень.

Необхідно змінити підхід до фінансування закладів дошкільної освіти на комбінований, за якої витрати на утримання дошкільних установ розподіляють

між собою засновники (органи влади – центрального та місцевого рівня) та приватний сектор (батьки).

З місцевих бюджетів слід фінансувати: базові години дошкільного виховання (оплату праці педагогічних працівників; забезпечення експлуатації будівель, розвиток навчального середовища); розширення мережі приватних ліцензованих дошкільних закладів (шляхом використання фінансових важелів – компенсація частини коштів за кожне створене місце у приватному садку (надання субсидії, цільового субвенції тощо) з місцевих бюджетів.

Послідовне прийняття та впровадження законодавчо-нормативних та організаційно-економічних заходів дозволить ефективно запроваджувати нововведення у систему ТО ДШО. Це сприятиме активізації у регіоні явища соціогетеротопії, а також формуванню в мережі інноваційних закладів дошкільної та позашкільної освіти.

Створення закладів, де можна епізодично або систематично отримувати послуги з дошкільного виховання відбувається у незвичних для здійснення даного виду діяльності місцях – торгово-розважальних центрах, спортивних клубах, за межами населених пунктів тощо.

Завдання місцевих органів влади стимулювати розвиток соціогетеротопічних утворень у сфері дошкільної освіти оскільки вони створюють додаткові переваги та можливості, серед яких: – для органів місцевої влади – додаткові місця та розширення можливостей для отримання дошкільної освіти, що є обов'язком місцевих органів влади;

– для бізнесу – додаткові стимули для розвитку бізнесу: залучення клієнтів (сімей з дітьми), яких приваблює розвинута соціальна інфраструктура, що створює додаткові можливості (наприклад у торгових центрах – можливість залишити дитину під наглядом на декілька годин та забезпечити їй цікаве дозвілля із кваліфікованими педагогами, розвинути навички соціальної комунікації тощо;

– для громади – розвиток підприємницької ініціативи із наданням платних послуг сприяє збільшенню грошових надходжень у бюджет громади, а також

розширює можливості для вибору альтернативних форм і методів дошкільного виховання та навчання, дає можливість розвивати соціальні ініціативи, благодійництво, волонтерство (безкоштовні заняття для дітей сиріт, з неблагополучних сімей) тощо.

У світлі адміністративно-територіальної реформи особливого підходу до розвитку освіти потребують ОТГ, де необхідним стає формування стратегії розвитку сфери освіти. У Стратегії розвитку освіта повинна стати стратегічним ресурсом функціонування ОТГ, через формування людських ресурсів нової якості. Ефективна співпраця між управлінцями ОТГ, а також директором, педагогічним колективом, піклувальною радою та батьківськими комітетами дозволить сформувати стратегічне бачення розвитку закладу освіти та громади загалом

Необхідним стає пошук шляхів виведення освіти в ОТГ частково або повністю із ресурсовитратної сфери (30-70% ресурсів ОТГ скеровується на її функціонування) частково самоокупну. З цією метою необхідно здійснити низку заходів, серед яких:

- формування стратегії розвитку освіти в ОТГ, що дозволить управлінцям на місцях чітко побачити напрями розвитку системи освіти (утворення опорних шкіл, шкільного округу; можливості формування матеріальної бази закладів освіти; наявність та якісні характеристики педагогічного персоналу; ресурси необхідні для забезпечення рівного доступу до якісної освіти незалежно від місця проживання тощо);

- залучення менеджерів які мають практичні навички управління у сфері освіти, що у нових законодавчо-інституційних умовах потребує від громади додаткових фінансових ресурсів на їх утримання. Освітній менеджер – професіонал, який займатиметься координацією діяльності освітньої сфери. Основними професійними обов'язками якого слід визначити: надання консультаційних послуг, щодо діяльності закладів освіти у нових законодавчих умовах для керівників закладів освіти, залучення громадськості до

функціонування та розвитку закладів освіти, пошук додаткових джерел фінансування (написання цільових проектів, грантових заявок тощо);

– формування піклувальної ради. Необхідно надати можливість ініціювати створення при освітніх закладах піклувальної ради з ініціативи керівника закладу освіти, колегіальних органів управління за рішенням загальних зборів або засновника закладу. Піклувальна рада повинна стати одним з інструментів залучення громадськості до вирішення проблем закладів освіти. Метою функціонування Піклувальної ради слід визначити дорадчо-допоміжну функцію щодо: залучення додаткових фінансових ресурсів, розвитку педагогічної, матеріально-технічної та освітньо-навчальної складової;

– пошук унікальної освітньої «ніші», яка б дозволила розвивати освіту в ОТГ на якісно новому рівні з можливістю генерувати прибуток від реалізації освітніх проектів. Це можуть бути шкільні літні табори (працюють на комерційній основі та обслуговують школярів на період канікул – ефективна для ОТГ, що розташовані неподалік міст або мають хорошу транспортну доступність); створення лабораторії при закладі освіти (музичної, наукової (наприклад сільськогосподарської – із вирощування та селекції нових культур тощо), творчої (комп'ютерної – програмування, робототехніки) тощо. Для реалізації цього завдання необхідно: оцінити наявні та залучити необхідні ресурси (людські – наявність кваліфікованих педагогів, які зможуть зреалізувати проект; матеріально-технічні, фінансові); ефективний менеджмент та маркетинг (розробка бренду) та залучення інвестицій (гранти, проекти, інші джерела тощо).

Інвестування у технологічні інновації є одним напрямів покращення якості освіти, крім того розробка спільних проектів сприятиме розвитку ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування, ОТГ з метою економії фінансового ресурсу за одночасного підвищення доступності якісної освіти. Прикладами технологічних інновацій є створення мобільних шкільних лабораторій, мобільних пересувних бібліотек, мобільних їдалень, мобільних дитсадків, пересувних шкіл. Досвід впровадження в процес навчання пересувних лабораторій ефективно застосовано у США, де така лабораторія діє вже понад

10 років за рахунок місцевої громадської організації. Така лабораторія стає інноваційним способом відкрити дітям двері у світ науки, у ній можна проводити досліди одразу із кількох предметів (хімії, фізики, біології). Розміщується вона у біоавтобусі і може задовольнити потребу кількох навчальних закладів у здійсненні глибокого профільного навчання, стимулюючи розвиток учнівських задатків. Окрім того, в Україні вже розроблений та впроваджується проект RoboBus — це пересувні школи робототехніки (інноваційна платформа трейлер), програмування і штучного інтелекту, 3D технологій. Навчальні платформи спеціально спроектовані для навчання дітей і дорослих в групах до 10 осіб. Такий автобус дає можливість вивчати інноваційні технології та розвивати професійну орієнтацію у віддалених населених пунктах, ОТГ.

Пандемія коронавірусної хвороби 2019 - 2021 (COVID-19) додала ще ряд проблем у функціонування закладів освіти. Зміни форм навчання, використання дистанційних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі показали неготовність учасників освітнього процесу до навчання в умовах карантину, низький рівень забезпечення сучасним інформаційно-комунікаційним обладнанням та швидкісним Інтернетом ЗЗСО, особливо у сільській місцевості. Також виникають проблемні питання щодо оплати праці педагогічних працівників, які працюють у дистанційному форматі тощо.

Компетенцією органів місцевого самоврядування як засновників закладів освіти є питання матеріально-технічного забезпечення, вирішення кадрових питань та обліку праці педагогічних працівників. Так як основною проблемою є неготовність держави та ОМС фінансувати загальноосвітні заклади у обсязі, який необхідний для забезпечення сучасної освіти, тому батьки в різний спосіб «дофінансовують» шкільну освіту. Проте питання функціонування шкільних фондів (розмір яких залежить від рівня доходів батьків) як правило залишається відкритим. Решту «додаткових» коштів змушені шукати місцеві органи влади. Сучасний стан фінансування вітчизняних закладів освіти, які функціонують у сільських територіях є низьким (так як вони позбавлені можливості належного

розвитку), що зазвичай зумовлює невідповідний рівень якості освітніх послуг, які отримує сільська молодь.

У підпорядкуванні органів місцевого самоврядування на місцевому рівні перебувають в основному заклади дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Серед ряду проблем, вирішення яких, в основному, знаходяться у компетенції органів місцевого самоврядування, можна визначити: доступність та якість освіти, що значною мірою залежить від оптимізації мережі закладів освіти, фінансування та ефективного використання коштів, матеріально-технічного та кадрового забезпечення, організації підвезення учнів та педагогів до закладів освіти (особливо у сільській місцевості). Держава сприяє вирішенню проблем в освіті шляхом надання освітніх субвенцій, трансфертів, передачі більших управлінських повноважень у сфері освіти сільським, селищним, міським радам, що об'єдналися. Залучення громадськості до вирішення визначених проблем в освіті є необхідністю, оскільки перетинаються інтереси багатьох зацікавлених сторін: учнів та їх батьків, працівників освіти, управлінців, інших членів територіальної громади.

Паращій Віталій Олегович

Головний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів Головного управління Державної казначейської служби України у Тернопільській області

ВПЛИВ COVID-19 ТА КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах доходи державного бюджету забезпечують функціонування країни і є основним інструментом реформування економічної системи. Саме ефективне планування фінансових ресурсів дає можливість уряду здійснювати єдину фінансову політику в державі з метою забезпечення її розвитку та врегулювання соціального становища населення в певному регіоні. В умовах пандемії коронавірусу виникає проблема не стабільного формування

дохідної частини Державного бюджету України і головним завданням держави є збалансування бюджетних доходів і видатків, щоб не допустити економічну кризу і зростання державного боргу.

Пандемія, яка охопила весь світ несе за собою ряд загроз, які перешкоджають розвитку економіки України. Початок карантину у 2020 році обумовило розгортання карантинних заходів, які призвели до тимчасового призупинення роботи і бізнесу, його часткового звільнення від оподаткування, погіршили споживчі настрої та кон'юктуру. Як результат, виконання бюджетних показників у перші місяці 2020 року було вкрай низьким. Однак уже у квітні 2020 року, за ініціативи Уряду, Верховна Рада України прийняла докорінні зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік». Основними драйверами економічного відновлення стали внутрішній споживчий попит на фоні підвищення заробітної плати та покращення зовнішнього попиту на товари вітчизняного експорту в умовах підвищення цін на основну сировину [1]. Таким чином, українській економіці вдалося завершити 2020 рік з меншими втратами, ніж це очікувалось більшістю експертів на початку пандемії. Зазначимо, на 1 січня 2021 року на рахунках Державної казначейської служби України накопичилося 70,7 млрд грн. Це рекордна сума коштів за останні десять років. Проаналізувавши державний бюджет на 2021 р. варто зазначити, що головні його показники вищі, ніж у минулорічному році. А саме дохід збільшився на 12% (1,092 трлн грн), що потягнуло за собою і збільшення видатків на 4,9% (1,328 трлн грн) [2].

Розглянемо помісячну динаміку доходів Державного бюджету України. Починаючи вже з січня бачимо перевиконання плану на 6,7% (61,9 млрд грн) (табл. 1). За даними казначейської служби, доходи держбюджету у січні були на 29,6% вище минулого року, Незважаючи на локдаун у січні 2021 року оподаткований імпорт виявився значно більшим, ніж у січні 2020. Він виріс на 17% – з 87,3 до 101,8 млрд грн. Щоправда, у доларовому еквіваленті значення практично рівні – 3,61 млрд дол США у 2021 р. та 3,6 млрд дол США у 2020 р..

Тобто причина зростання надходжень – девальвація гривні від 24,12 грн/дол США у січні 2020 до 28,22 грн/дол США у січні цього року.

Таблиця 1

Динаміка доходів державного бюджету України за 2020 - 2021 рр.*

	2021		Відхилення від плану		2020		Відхилення 2021 від 2020
	план	Факт.			Факт.		
	млрд грн	млрд грн	млрд грн	%	млрд грн	млрд грн	
Січень	61,9	66,2	4,3	6,7	50,9	15,3	
Лютий	75,0	77,3	2,3	2,0	71,8	5,5	
Березень	100,0	108,0	8,0	8,0	88,2	19,8	
Квітень	107,2	105,9	-1,3	2,3	103,8	2,1	
Травень	116,5	118,6	2,1	1,8	73,4	45,2	

* Складено автором за даними джерела [3].

Доходи Державного бюджету України в лютому 2021 року становили майже 77,3 млрд грн, що на 2% перевищують плановий показник і на 7,6% - минулорічний рівень. Основне перевиконання все ще забезпечує податкова служба (103,2% за лютий), але митна служба в останні місяці, більш-менш стабільно виконує план (100,7% за лютий). За перший квартал 2021 року в загальний фонд державного бюджету надійшло 219,7 млрд грн (104,7%), що на 9,9 млрд грн більше планових показників. Доходи Державного бюджету України за березень 2021 року склали 108,0 млрд гривень. Це на 8,0% більше плану (100,0 млрд гривень). Сума коштів на Єдиному казначейському рахунку на 1 квітня 2021 року становила 30,1 млрд гривень (місяцем раніше – 30,0 млрд гривень). Зокрема, податкові органи забезпечили надходження 57,7 млрд грн до бюджету, або на 5,4% понад плану. Серед податків значимими були: податок на прибуток (24,7 млрд грн), на додану вартість (12,9 млрд грн) та ПДФО (10,7 млрд грн). Митних платежів надійшло на 8,6% від запланованих показників березня, або 34,4 млрд грн. З них 31,8 млрд грн – податок на додану вартість. Загалом за 1

квартал державний бюджет виконано з дефіцитом у розмірі 24,4 млрд грн. Витрати склали 253,9 млрд грн, або 91,7% від розпису звітного періоду:

- фактичні державні запозичення – 118,7 млрд грн (73,8%);
- загальна сума внутрішніх позик – 118,7 млрд грн (100% від розпису);
- погашення державного боргу – 106,9 млрд грн (99,3% від розпису);
- платежі з обслуговування – 37,4 млрд грн (96,9% розпису).

Державний бюджет у січні-травні 2021 року зведено з дефіцитом у 32,5 млрд грн. До державного бюджету за перші п'ять місяців 2021 року надійшло 421 млрд грн, або на 4,5% більше від розпису звітного періоду. Зокрема, у квітні 2021 року державний бюджет отримав 105,9 млрд гривень, а місячний розпис не довиконано на 2,3%, а у травні бюджет перевиконали на 1,8% (118,6 млрд грн). Все через те, що з середини березня до середини травня був жорсткий карантин і багато обмежень це значно вплинуло на статистику у квітні.

Державна податкова служба за п'ять місяців зібрала 240,2 млрд грн та перевиконала план на 6,3%. Державна митна служба – 143,3 млрд грн, що на 3,8% перевищує розпис на січень-травень. У травні українці сплатили 75 млрд грн податків, що на 4,8% більше від плану. Найбільші надходження були від податків на:

- прибуток (29,8 млрд грн);
- додану вартість (10,7 млрд грн);
- доходи фізичних осіб та військового збору (10,2 млрд грн).

У Міністерстві фінансів зазначили, що фінансування соціальних видатків, видатків на оборону, обслуговування боргу, субвенції та дотації місцевим бюджетам здійснювалось повністю. Державні запозичення до загального фонду за січень-травень становили 192,5 млрд грн, або на 26,6% менше від запланованих на цей період. Від державних облігацій на фінансування бюджету залучено 156 млрд грн. Із зовнішніх джерел залучено 36,5 млрд грн, зокрема 34,7 млрд грн від 8-річних ОВДП під 6,9% річних, а також 1,7 млрд грн позик від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) у рамках 4 проєктів. Крім

того, платежі з погашення державного боргу за цей період становили 170,5 млрд грн (на 2% менше від плану), платежі з обслуговування – 64,4 млрд грн (на 0,6% менше від плану). Зазначається, що 31 травня Україна здійснила першу виплату за державними деривативами у сумі 40,8 млн грн/дол США.

Отож в період пандемії в Україні є проблеми з формуванням дохідної частини бюджету. Пом'якшення монетарної політики сприятиме зменшенню негативних наслідків кризи, проте до моменту скасування карантинних обмежень не може бути визначальним стимулом для відновлення економіки та споживчої активності. В нинішніх умовах Україна зобов'язана знайти баланс між забезпеченням боргової стійкості і реагуванням на гострі соціально-економічні виклики. Для досягнення цього балансу потрібно покращити якість державного регулювання, дієвості правових інституцій та використання всіх резервів для підтримки дохідної частини бюджету.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2021).
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 03.05.2021).
3. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення: 02.05.2021).

Підгірець Сергій Олександрович

*Головний державний інспектор сектору охорони державної таємниці,
криптографічного та технічного захисту інформації
Головного управління Державної фіскальної служби у Тернопільській області*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасний етап розвитку суспільства неможливо уявити без використання інформації та сучасних інформаційних технологій. У ХХІ ст. інформаційна сфера, як системоутворюючий фактор життя суспільства, безпосередньо має вплив на всі складові національної безпеки України: політичну, економічну, оборонну та ін.

Термін «інформація» походить від латинського слова «informatio», що означає ознайомлення, роз'яснення, уявлення. У більшості наукових праць, присвячених проблемам інформаційної безпеки, сутності поняття «інформація» не приділяється уваги. Водночас, у сучасній науковій літературі зустрічаються різні підходи щодо трактування цього поняття.

Так, академік В. Глушков вважає, що інформація є атрибутом (невід'ємною властивістю) не тільки живих, розумних істот, але й усіх матеріальних тіл. Інформація у неорганічній природі існує об'єктивно, але ніби в потенційній формі [1, с. 372]. З появою живої природи (організмів), тобто споживачів інформації, починається використання інформації з метою пізнання й управління. Отже, інформація як атрибут матерії й руху, існує споконвічно в просторі й часі. Засновник кібернетики Н. Вінер стверджував, що інформація є властивістю лише високоорганізованої, тобто живої матерії. На його думку, інформація й інформаційні процеси властиві тільки біологічній і соціальній формам руху матерії. Він вважав, що живі організми розвивають необхідну їм інформацію завдяки постійній взаємодії із природою, обміну з навколишнім середовищем [2, с. 125].

В. Афанасьєв пропонує соціальний підхід до розгляду інформації. Він розуміє інформацію як продукт життєдіяльності тільки соціальних форм матерії

(людського суспільства). Інформація існує об'єктивно в просторі й часі, але проявляється лише в процесі пізнання людиною навколишнього світу [3, с.390]. Таким чином, інформації належить інтегруюча роль, завдяки якій людина, адаптується до соціальних умов. Загалом, з огляду на зазначене, інформація є підґрунтям процесів саморегулювання у живій природі.

Водночас К. Шеннон пропонує функціональний підхід до розуміння сутності інформації, у рамках якого її розглядають як властивість лише систем, що самоорганізуються, не тільки у живій природі, але й у техніці [4, с. 328]. До них, наприклад, відносять живі істоти й кібернетичні системи, для яких характерні процеси саморегулювання завдяки обробці інформації. На наш погляд, найбільш узагальненим є тлумачення досліджуваного поняття у Законі України «Про інформацію», відповідно до якого «інформація – це будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [5].

Циркуляція інформації в соціальних системах є базовою передумовою умов їх життєдіяльності, оскільки вона завжди була важливим джерелом влади, а відтак і публічного управління. Таким чином, інформаційна складова є визначальною щодо відображення взаємодії соціальних систем, тому системний аналіз цієї складової має бути основою при вирішенні проблем забезпечення безпеки життєдіяльності людини (індивіда), соціальних груп та соціальних інститутів. Інформаційна складова взаємодії цих суб'єктів відображає їх ціннісні орієнтації, пріоритети та мотиви соціальної поведінки.

Отже, вищеописане дає підстави розглядати «інформацію» як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. При цьому необхідно розрізняти поняття «інформаційна безпека» та «безпека інформації». Щодо першого поняття, увага акцентується власне на інформації, а у другому випадку – на безпеці. Так, Б. Кормич трактує інформаційну безпеку як стан захищеності встановлених законодавством норм та параметрів інформаційних

процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів та відносин [6, с. 185].

Аналізуючи поняття «безпека інформації» необхідно звернути увагу на її поліаспектність. По-перше, безпека інформації – це стан інформації, інформаційних ресурсів та інформаційних і телекомунікаційних систем, при якому з необхідною вірогідністю забезпечується захист інформації. По-друге – це стан захищеності інформації, що обробляється засобами обчислювальної техніки або АС від внутрішніх та зовнішніх загроз. Правовою основою гарантування безпеки інформації є сукупність різних за юридичною силою права норм, що відображають сутність процесів, які відбуваються в інформаційній сфері щодо гарантування безпеки, утворюючи єдину систему, яка спрямована на підтримання балансу інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

У Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» інформаційна безпека розглядається як невід'ємна частина політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки [7]. У Законі України «Про основи національної безпеки України» [8] поняття «інформаційна безпека» не розкривається, а увага фокусується на інформаційній сфері національної безпеки. При цьому, не подається визначення цього поняття, а лише перераховуються загрози та напрями державної політики у цій сфері.

У сучасному світі відбувається безперервна боротьба за контроль над інформаційними потоками. Виграє той, хто не лише їх формує та вміє регулювати у своїх власних інтересах, але й здатний забезпечити цілісність свого інформаційного ресурсу. Тому безпекова складова існування суспільства (держави) сьогодні є пріоритетною. Забезпечення інформаційної безпеки регулюється нормами Конституції України (стаття 17) [9].

В умовах гібридної агресії Росії, посилення загроз, і зростання в цілому нестабільності у світі через поширення недостовірної, упередженої інформації виникають небезпеки в інформаційній сфері. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» однією із реальних та потенційних загроз

національній безпеці в інформаційній сфері є розголошення інформації, яка становить державну таємницю, або іншої інформації з обмеженим доступом, спрямованої на задоволення потреб і забезпечення захисту національних інтересів суспільства і держави [8].

Природно, що правові аспекти інформаційної безпеки стали об'єктом посиленої уваги. Діалектика взаємозалежності права та інформації показує, що право продовжує мати основне своє призначення щодо регулювання відносини у процесах інформаційного забезпечення всіх інших соціальних відносин. У суспільстві виникає новий вид правовідносин – інформаційні, що впливає з необхідності споживання благ інформаційного характеру.

Разом із цим, поява інформаційних благ спричиняє тенденцію до зростання конфліктів інтересів, пов'язаних з інформаційними ресурсами; загострення протиріччя між учасниками інформаційних процесів; виникнення загроз інтересам держави. З метою захисту інтересів держави у 2013 р. Кабінетом Міністрів України прийнято Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні [10], згідно з якою інформаційна безпека віднесена до сфери розвитку інформаційного суспільства. Також необхідно наголосити, що з появою нових загроз безпеці внаслідок агресії Російської Федерації прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [11], у якій окреслюються вектори реформування національної безпеки; Стратегію національної безпеки України [12] та Стратегію кібербезпеки України [13], у яких значну увагу приділено питанням інформаційної безпеки.

Підсумовуючи зазначимо, що організаційно-правове забезпечення безпеки інформації охоплює процеси розробки; реалізації та саморегулювання. Тобто це науково обґрунтована система правових й інших засобів, за допомогою яких держава та громадянське суспільство здійснює вплив на інформаційні відносини (реалізація інформаційної безпеки, саморегулювання) і відносини, виходячи з черговості завдань і переслідуваних цілей, що виникають перед суспільством.

У зв'язку з розвитком інтеграційних відносин, входженням України в європейський інформаційний простір, інформаційною агресією Російської

Федерації пріоритетне значення набувають міжнародно-правові акти. Адже політика інформаційної війни встановлює нові правила взаємодії. Вітчизняне законодавство, адміністративні правила, техніка та практика державного регулювання інформаційної безпеки повинні бути виведені на рівень стандартів Організації Північноатлантичного договору НАТО і Європейського Союзу з урахуванням національних особливостей інформаційної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Глушков В. М. Кибернетика. Вопросы теории и практики. М.: Наука, 1986. 488 с
2. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине / [пер. с англ. И. В. Соловьева, Г. Н. Поварева] ; под ред. Г. Н. Поварова. 2-е изд. М. : Наука, 1983. 344 с.
3. Афанасьев Д. Н. Особенности становления Интернет-сообществ. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. 2013. № 12 (2). С. 389–393.
4. Шенон К. Работы по теории информации и кибернетике. М. : Изд-во иностр. лит., 1963. 825 с.
5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 15.05.2021).
6. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. К.: Кондор, 2004. 384 с.
7. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.05.2021).
8. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення 16.05.2021).
9. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення 16.05.2021).

10. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577> (дата звернення 16.05.2021).

11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 16.05.2021).

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. URL. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення 17.05.2021).

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 15.03.2016 № 96/2016. URL. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (дата звернення 17.05.2021).

Пошелюжна Інна Андріївна
*Начальник відділу освіти, культури, молоді та спорту
Трибухівської сільської ради*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ

Культура є потужним засобом консолідації суспільства. за допомогою якої формується творчий, активний інтелект особистості та її висока духовність, що є головною умовою виходу суспільства на нові рівні цивілізації. Світовий досвід свідчить, що ті країни, в яких у найскладніші кризові періоди розвитку проводилась зважена, послідовна політика у сфері культури, з мінімальними витратами і в найкоротші терміни досягали значних успіхів у проведенні економічних, соціальних і політичних реформ. Розвиток сфери культури в Україні протягом тривалого часу не був визначений пріоритетом державної політики. Відсутність належної уваги та підтримки з боку державної влади

значною мірою спричинило виникнення негативних явищ у цій сфері, для подолання яких необхідно створювати такі умови, які б сприяли подоланню труднощів з подальшим розвитком сфери культури й поступовим її входженням у ринкову економіку [1, с. 218].

Культурна політика стає однією з найважливіших соціально-політичних функцій держави, яка покликана регулювати внутрішнє життя суспільства. Сучасний соціально-культурний розвиток передбачає не тільки задоволення матеріальних, але й духовних потреб населення, розширення його можливостей у вільному виборі сфери суспільно-культурного розвитку. Культурні чинники мають велике значення для створення гармонійного соціального середовища, підвищення його інтелектуально-духовного потенціалу, утвердження гуманітарного спрямування державної політики.

Розглянемо досвід розвинутих зарубіжних країн стосовно фінансування соціально-культурної сфери. Загалом, існує дві моделі фінансового забезпечення в галузі культури: англо-саксонська та модель континентальної Європи. Англо-саксонський тип фінансування сфери культури, здійснюється виключно за рахунок зборів та пожертв. Такий тип фінансування переважно спостерігається в США та Великобританії.

Другий тип фінансування сфери культури – модель континентальної Європи, яка має характер змішаного чи багатоканального фінансування. Ця модель характеризується тим, що поряд із приватним, благодійним фінансуванням сфери культури, дуже велика частка фінансування сфери культури йде за рахунок держави. Його застосовують всі європейські країни [2].

У Німеччині питання соціально-культурного розвитку вирішують незалежні структури (відділи культури), які створені на місцевому управлінському рівні. Федеральна адміністрація вирішує в основному завдання, які повинні виконуватись виключно центральними органами держави. Федеральні органи управління культурою займаються розробкою напрямів державної культурної політики, надають фінансову допомогу культурно-мистецьким проектам національного значення та запроваджують контроль за

виконанням своїх рішень. На основі значної законодавчої компетенції та фінансового забезпечення федерація приймає участь у виконанні завдань у сфері розвитку та підтримки культури землями та громадами. Усі інші питання щодо функціонування цієї галузі вирішують місцеві органи влади [2].

Для Франції характерним є спонсорство культурної сфери та надання податкових пільг. Така практика передбачає для компаній, що брали участь у спонсорстві надання податкової знижки з податку на прибуток у розмірі 60% від суми пожертви, але не більше 0,5% від доходу компанії. Фізичні особи у випадку надання спонсорської допомоги у сфері культури отримують податкову знижку з податку на доходи фізичних осіб у розмірі 66% від пожертви, але не більше 20% від персонального доходу такої особи [3].

Ще одним способом залучення недержавних коштів у Франції є надання права розміщувати рекламу на будівельних риштуваннях на культурних пам'ятках. Приватний чи державний власник культурних пам'яток може дозволити компаніям розміщувати рекламу на риштуваннях під час проведення реставрації. Надання такого права є можливим за наступних умов: прибуток від розміщення реклами має повністю йти на проведення реставраційних робіт; рекламна площа не має перевищувати 50% від загальної площі риштувань; термін розміщення реклами не може перевищувати термін проведення реставраційних робіт [3].

Влада Франції не мала власних фінансових ресурсів, щоб здійснити реставраційні роботи. Наприклад, вартість реставрації церкви Св. Августина у Парижі складала 4,2 млн. євро, а дохід від реклами – 1,4 млн. євро. Вартість реставрації церкви Св. Маделіни у Парижі – становила 3 млн. євро (в тому числі 0,78 млн. євро отримано у вигляді доходів від реклами). Реставрація фасаду Міністерства юстиції Французької Республіки на острові Сіте повністю була здійснена за кошти отримані від розміщення реклами на риштуванні під час проведення реставраційних робіт обійшлася – 2 млн. євро [3].

В Італії також зростає інтерес до спонсорства соціально-культурної сфери. Новий кодекс законів про державні роботи спрощує процедуру

спонсорства спрямованого на збереження культурної спадщини. Нові процедури стануть можливими завдяки прозорому розміщенню звітів на веб-сайтах. Держава запровадила нові правила, відповідно до яких усі ріелтерські компанії можуть отримувати дозвіл на будівництво при умові фінансових інвестицій у сфері надання культурних послуг. Такі інвестиції надходять у спеціальний фонд, а потім фінансуються заходи у сфері культури на місцевому рівні [3].

У Іспанії формуються цільові фонди, які створені за рахунок спеціального культурного податку. Управління цими фондами здійснюється спільно Міністерством інфраструктури та Міністерством культури. Існують також Національні плани щодо культурної спадщини, які мають на меті встановити пріоритети та критерії втручання (наприклад, культурні ландшафти або індустріальна спадщина). За рахунок коштів вищевказаних фондів та відповідно до стратегічних планів здійснюються заходи, спрямовані на збереження та реставрацію соборів, замків, театрів та музеїв по усій країні, адже існує вимога інвестувати у місця, розміщені поблизу громадської інфраструктури [3].

Культура є двигуном почуття власної гідності та гордості людства, таким чином, сприяє соціальній єдності. Надання культурних послуг має на меті внесок у культурний та духовний розвиток громадян, адже це дає поштовх місцевому культурному, соціальному та економічному розвитку, а також пропонує значні перспективи для молоді усієї країни. Це також гарантує доступ населення до культури та знань через мережу загальнодоступних державних установ та приватних ініціатив, що забезпечують доступність музики, театру та кінематографу.

Діяльність закладів культури та мистецтва спрямована на формування та розвиток особистості людини, що робить її необхідною умовою для розвитку суспільства. Успішному здійсненню державної політики у сфері культури в Україні значно перешкоджає обмеженість фінансових ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей, і низька ефективність їх використання. Існуючі принципи, методи і форми бюджетного фінансування соціально-культурної

сфери не відповідають її потребам. Водночас механізм позабюджетного фінансування є малорозвиненим, що зумовлюється не розробленістю відповідної нормативно-правової бази, яка б стимулювала благодійну діяльність і сприяла залученню інвестицій у сферу культури. Зарубіжний досвід державного регулювання соціально-культурної сфери надає змогу сформулювати пропозиції, які передбачають необхідні реформи соціально-культурної сфери, зокрема, заохочення до спонсорства та залучення інвестиційних коштів у сферу соціально-культурного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Тропіна В. Б. Реформування системи фінансової підтримки сфери культури в Україні. *Науковий вісник Полісся*. 2016. Вип. 3. С. 217–223.
2. Фесенко Н. С. Політика держави у сфері культури: імплементація закордонного досвіду на українські терена. *Державне будівництво*. 2008. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_2_67
3. Огляд культурної політики України.: Звіт експертів Ради Європи 19.06.2017. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245330777&cat_id=245328989
4. Колісник Г. М. Зарубіжний досвід державного регулювання соціально-культурної сфери та його адаптація в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Вип. 1. С. 144–147

Приймак Андрій Юрійович
*Заступник міського голови Вашиківецької
міської ради Вишницького району Чернівецької області*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Одним з пріоритетних завдань державної регіональної політики є стимулювання розвитку регіонів, що спрямоване на зменшення регіональних

диспропорцій у соціально-економічному розвитку та рівні життя населення в регіонах; посилення інвестиційної діяльності; раціональне використання бюджетних коштів та місцевих ресурсів; зміцнення конкурентоспроможності регіональної економіки; узгодження пріоритетів економічного розвитку регіонів із відповідними загальнодержавними пріоритетами; сприяння міжрегіональній інтеграції та співробітництву, а також вирішенню міжрегіональних проблем. На практиці стимулювання регіонального розвитку втілюється за допомогою певного набору фінансових інструментів, що були розглянуті в першому розділі. Правильний їх підбір сприятиме ефективному розвитку регіонів, що забезпечить зростання рівня життя населення певних територій та економічний підйом адміністративно-територіальних одиниць країни.

Важливими фінансовими інструментами, що мають значний вплив на розвиток регіонів та їх фінансове забезпечення є податкові інструменти. За допомогою системи оподаткування можна визначити більшість показників соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. До основних податкових факторів, що чинять прямий вплив відносяться структура податкових надходжень, рівень податкового навантаження, використання податкових пільг тощо. Особливостями їхнього впливу є тісний взаємозв'язок рівня соціально-економічного розвитку регіонів з основними видами податкових надходжень та більш сильний вплив податкових факторів на розвиток міст порівняно з адміністративними районами.

Також система оподаткування може чинити опосередкований вплив на регіональний розвиток, що пов'язаний з формуванням доходів місцевих бюджетів, подальшим їх перерозподілом та розвитком інвестиційно-інноваційної діяльності у регіонах.

Важлива роль у розвитку регіонів належить податковим надходженням як основному джерелу доходів місцевих бюджетів. Стабільним на регіональний розвиток є вплив податку на доходи фізичних осіб, тому далі розглянемо та охарактеризуємо основні зміни щодо цього податку, які відбулися в рамках проведення реформи в напрямку бюджетної децентралізації.

Основне джерело фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій відповідно до чинного в державі розподілу повноважень між рівнями і гілками влади. В умовах ринкових трансформацій місцеві бюджети стають основними фінансовими гарантами існування і розвитку демократії та надання населенню суспільних послуг і благ.

Особливої уваги потребують проблеми забезпечення місцевого самоврядування фінансовими ресурсами. Існує проблема формування місцевих бюджетів, адже основна частина їх доходів – трансферти, що засвідчує надмірну централізацію доходів місцевих бюджетів.

Зазначені фактори та політична ситуація в країні загалом стали причиною створення урядом програми виходу з кризи. Суть її полягає в збереженні цілісності держави, підписанні асоціації з Євросоюзом та боротьбі з корупцією. На наш погляд, тут варто виокремити наступні завдання:

- жорстка економія бюджетних коштів;
- ретельний перегляд податкових пільг, виданих на індивідуальній або галузевій основі, на предмет їх реальної ефективності у сприянні розвитку та соціальній доцільності;
- кардинальне зменшення різного роду субсидій, що спотворюють умови конкуренції, дестабілізуючи державні фінанси та сприяють поширенню корупції;
- забезпечення жорсткого контролю з боку суспільства за використанням бюджетних коштів;
- забезпечення прозорості державних закупівель;
- скорочення витрат на утримання влади, скасування необґрунтованих пільг чиновникам;
- прийняття (в короткостроковій перспективі) необхідних непопулярних рішень щодо цін і тарифів, з введенням відповідних компенсаторних механізмів адресного характеру;
- демонополізація економіки;

- відновлення довіри з боку інвесторів до України, заохочення іноземних інвестицій;

- введення прозорих та уніфікованих правил для всіх суб'єктів економічної діяльності.

Суб'єктами механізму є органи місцевого самоврядування, які обґрунтовано здійснюють пошук та виявлення додаткових джерел та резервів фінансового потенціалу місцевих бюджетів. Об'єктом механізму виступають процеси формування ресурсів місцевих бюджетів та фінансові відносини, які пов'язані з його формуванням і використанням. Необхідно зазначити, що під час аналізу кількісних показників фінансової автономії ми можемо спостерігати лише динаміку процесів, а не кінцевий результат комплексної оцінки необхідного рівня незалежності. Позитивна динаміка показників свідчить про ефективну діяльність місцевої влади з управління фінансовими ресурсами, та тенденції соціально-економічних процесів розвитку територіальних утворень.

Система показників фінансової незалежності сприятиме вирішенню таких завдань:

- виявлення потенційних можливостей та резервів адміністративно-територіальних одиниць;

- аналіз динаміки процесів формування та напрямів використання коштів місцевих бюджетів;

- моніторинг заходів місцевих органів влади щодо надання послуг населенню в повному обсязі та на якісному рівні з метою подальшого коригування своїх управлінських рішень.

Враховуючи вищезазначене, робимо висновок, що удосконалена система кількісних показників фінансової автономії дає змогу здійснювати аналіз та оцінку рівня фінансової незалежності місцевих органів влади. Це сприяє виявленню позитивних або негативних тенденцій, що намітилися в економіці країни, а також спроможності надавати суспільні блага населенню території відповідно до місцевих потреб з урахуванням національних інтересів. Підвищення рівня автономії краще забезпечить активізацію діяльності місцевих

органів влади з формування власної дохідної бази і поживлення розвитку території.

Оскільки оцінка є основою для ухвалення подальших управлінських рішень щодо формування, розвитку і використання потенційних фінансових ресурсів місцевих бюджетів в рамках загальної стратегії його розвитку, постає питання вибору інструментарію, який дозволить оперативно визначати внутрішні можливості та виявляти приховані резерви в цілях підвищення ефективності функціонування місцевих бюджетів. Для того, щоб приступити до аналізу структури надходжень місцевих бюджетів, необхідно визначити основні критерії її оцінки у розрізі локальних потенціалів.

Також доцільним, на нашу думку, є запровадження у чинному законодавстві механізму відмови від незабезпечених фінансових ресурсів делегованих повноважень. Оскільки зараз фактично кожен орган місцевого самоврядування змушений вирішувати переважну більшість проблем самотужки. Однак, незважаючи на переваги нової системи формування ресурсів місцевих бюджетів, вона має низку проблемних аспектів, які в умовах окупації частини території України та падіння економіки, докорінно вирішити не можливо. Тому необхідно підвищувати ефективність державних надходжень шляхом практично впровадження вже проведених реформ. Вагомість локальних бюджетів зумовлюється сконцентрованими у них коштами. В свою чергу, величина цих ресурсів залежить від:

- об'єктивних економіко-географічних умов (податкових надходжень, рівня соціально-економічного забезпечення, природо-кліматичних та географічних факторів регіонів та муніципалітетів);

- адміністративних факторів (проблем економічного спаду, суперечностей між різнорівневими бюджетами щодо розподілу фінансів, низького рівня доходів, значного обсягу позикових коштів, державного боргу та ін.);

- соціальних умов (соціально-економічних, правових, науково-технічних, організаційних, методичних аспектів механізму ефективної реалізації територіальної програми розвитку) тощо.

Територіальна влада з огляду на зазначенні чинники має можливість базуватись на існуючих нормативах ефективного формування ресурсів місцевих бюджетів, зокрема використовуючи кожний елемент з метою досягнення соціально-економічного розвитку. Проте, на практиці – як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях, більше уваги приділяється фактору задоволення поточних потреб суспільства, а не пошуку найефективніших механізмів управління територією, підвищенню рівня її конкурентоспроможності у порівнянні з іншими регіонами чи нормативами. Незважаючи на задекларовану передачу багатьох повноважень на регіональний рівень, залишився значний вплив центральних органів влади на вирішення проблем розвитку регіонів.

Неспроможність повноцінно наповнювати місцеві бюджети та недостатній обсяг надходжень з державного бюджету у вигляді міжбюджетних трансфертів сповільнюють реалізацію програм соціально-економічного розвитку регіонів, які, в свою чергу, мають сприяти нарощуванню їх фінансового потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності та економічному зростанню.

Приймачук Ірина Миколаївна

*Головний спеціаліст відділу соціальних допомог та житлових субсидій
Департаменту соціального захисту населення Волинської облдержадміністрації*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ

Однією з ключових реформ, які здійснюються Урядом України у соціальній сфері, є реформування системи надання житлових субсидій, її вдосконалення, спрощення та підвищення ефективності. Починаючи з 1995 року, громадянам надається щомісячна адресна субсидія на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, а також придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, що передбачена постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848 «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних

послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива».

У 2015 році Урядом України максимально спрощено умови, за яких громадяни змогли отримати субсидію, знято низку обмежень щодо визначення права на призначення субсидії та для її отримання необхідно надати мінімальний пакет документів: лише заяву та декларацію.

У Волинській області налічується понад 339 тисяч домогосподарств, які користуються різними видами житлово-комунальних послуг. У 2015 році, у зв'язку із спрощенням порядку надання житлових субсидій населенню, було охоплено 224 тисячі домогосподарств на виплату яким спрямовано понад 1,3 млрд гривень.

Для контролю за цільовим використанням цих коштів, Міністерством фінансів України розпочато верифікацію та моніторинг державних виплат, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 136 «Про затвердження Порядку здійснення верифікації та моніторингу державних виплат».

Верифікація державних виплат здійснюється в інформаційно-аналітичній платформі шляхом застосування комплексу заходів із збору, проведення аналізу та порівняння параметрів інформації, отриманої від суб'єктів надання інформації, за кожним реципієнтом з подальшим визначенням відповідності інформації визначеним законодавством вимогам, що впливають на визначення права на отримання та розмір державних виплат, а також виявлення невідповідності даних в автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних.

За результатами опрацювання органами соціального захисту населення рекомендацій, наданих Міністерством фінансів України, лише у 2016 році здійснено перевірку 44,5 тис особових справ отримувачів житлових субсидій, та виявлено 152 випадки незадекларованих доходів заявниками, що призвело до переплати державних коштів на суму 1 млн гривень.

Надалі, робота по здійсненню верифікації продовжувалася, та виявлялися все нові випадки правопорушень з боку отримувачів житлових субсидій, тих, хто декларував недостовірну інформацію, склад домогосподарства або приховування інформації про його зміну, здійснення дороговартісних покупок на суму понад 50 тисяч гривень однооментно (транспортних засобів та іншого майна) чи однооментне придбання валюти у великих розмірах після оформлення субсидії, що призводило до нераціонального витрачання державних коштів.

У зв'язку з цим, у період 2016-2020 років порядок надання житлових субсидій зазнав суттєвих змін та за вказаний період було внесено понад 30 змін, в частині визначення права на призначення субсидії та врахування доходів.

Як результат, у 2016 році кількість отримувачів житлових субсидій в області становила 199,6 тис домогосподарств, на виплату яких спрямовано 1,6 млн грн, у 2017 – 189,6 тис домогосподарств, на виплату яких спрямовано 1,8 млн грн, у 2018 – 101,8 тис домогосподарств, на виплату яких спрямовано 1,1 млн грн, у 2019 – 90,1 тис домогосподарств, на виплату яких спрямовано 365,7 тис грн, у 2020 – 76,8 тис домогосподарств, на виплату якої спрямовано – 324,3 тис гривень.

Враховуючи вищезазначені факти, Міністерством фінансів України надано пропозиції Міністерству соціальної політики України щодо внесення кардинальних змін до порядку надання житлових субсидій населенню у 2021 році.

Постановами Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 420 та від 19.05.2021 № 505 внесено зміни Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.1995 № 848.

Право на субсидії втратили ті, хто:

- здійснив покупку квартири, земельної ділянки, транспортного засобу (крім мопеда або причепа), товарів довгострокового використання на суму понад 50 тисяч гривень одноразово протягом року, що передує року звернення за субсидією;

- має банківський депозит у сумі понад 100 тисяч гривень;
- здійснив купівлю-продаж валюти та банківських металів протягом року до звернення за субсидією на суму понад 50 тисяч гривень;
- декларує відсутність доходу і перебував за кордоном понад 60 днів, за винятком перебування на лікуванні, у відрядженні, для догляду за дитиною;
- має заборгованість з оплати житлово-комунальних послуг та з оплати аліментів понад три місяці;
- не повернув до бюджету незаконно отриману субсидію за попередній період;
- має авто, якому менш ніж 5 років з дати випуску;
- має два і більше автомобілів, яким немає 15 років з дати випуску;
- не має доходів і при цьому ніде не навчався, не працював, не мав статусу безробітного.

Основною новацією надання житлових субсидій у 2021 році стало скасування діяльності комісій, які вирішували питання призначення субсидій в окремих випадках, та діяли в районних адміністраціях та міських радах.

Тобто, якщо раніше рішення про надання права на призначення субсидії для 30 % отримувачів субсидій розглядалось комісією, що утворювалися при місцевих радах та районних адміністраціях, то на сьогодні у всіх випадках субсидії призначаються безпосередньо органами соціального захисту населення на підставі поданих документів, що відповідно зменшує термін розгляду справ.

Як і раніше, для отримання житлової субсидії, заявнику необхідно надати нові форми заяви та декларації:

- уповноваженій особі місцевої ради територіальної громади;
- до Центру надання адміністративних послуг територіальної громади,
- заповнити в електронному вигляді і надіслати їх електронною поштою або ж скористатися електронним сервісом, який розміщено на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики у розділі «Е-СЕРВІСИ» - «ЖИТЛОВІ СУБСИДІЇ» <https://subsidii.mlsp.gov.ua>.

Варто зазначити, що з 01 травня 2021 року завершився процес монетизації субсидій, який розпочався у 2019 році, тобто, житлова субсидія надавалася грошовими коштами, але двома різними механізмами. Перехід винятково на грошову форму отримання субсидії на оплату житлово-комунальних послуг дасть можливість громадянам оперативніше управляти залишками коштів після всіх розрахунків, не чекаючи закінчення опалювального сезону.

На даний час в області налічується 60,8 тис домогосподарств, яким розраховано субсидію з 01 травня 2021 року в автоматичному режимі, тобто залишилася та кількість родин, яка реально потребує підтримки від держави.

Тобто, програма житлових субсидій набула адресного характеру, це підтримка для громадян, які не мають можливості оплатити комунальні послуги, а не підтримка тих, хто приховує свій майновий і матеріальний стан, має тіньові доходи, не сплачуючи податки. Тому всі ці зміни про справедливість, адже фінансування призначених субсидій відбувається за рахунок коштів державного бюджету, тобто добросовісних платників податків.

Рожок Олександр Олександрович

Студент I курсу магістратури

Західноукраїнського національного університету

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Науково-технічний прогрес, інформатизація суспільства XXI століття зумовили необхідність інноваційної діяльності педагога. Нині суспільство зацікавлене в тому, щоб громадяни були здатні самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя, які стрімко змінюються. Зазнає змін і підготовка майбутнього викладача фінансової грамотності у закладах професійної освіти. Проблема підвищення фахової та методичної компетентності педагогів актуальна не лише на регіональному, а й на світовому

рівні. Зміна парадигми освіти останніми роками висуває перед вищою школою вимогу вдосконалення підготовки майбутніх викладачів, становлення їх як професіоналів, педагогічно компетентних, здатних використовувати інноваційні форми, засоби і методи навчання. Розглянемо поняття грамотності.

Погляди ЮНЕСКО на поняття «грамотність» значною мірою змінилися за останні 50 років. Якщо в перших визначеннях середини ХХ ст. розуміння грамотності обмежувалося «набором єдності навичок читання, писання, що можна використовувати в соціальних контекстах», то вже наприкінці ХХ ст. – як «здатність розуміти та використовувати різні типи інформації у побутовому, професійному та громадському житті, можливість бути учасником економічного, культурного, політичного життя суспільства, умова соціального та культурного розвитку суспільства». Визначення останніх років включають розуміння грамотності як активний розумовий процес, який передбачає не лише використання інформації у своїх цілях, але й здатність аналізувати, перевіряти, осмислювати інформацію різних видів: грамотність – це «здатність виявляти, розуміти, інтерпретувати, створювати інформацію, комунікувати й робити прогнози, використовуючи друковані та письмові матеріали, пов'язані з різними контекстами. Грамотність включає навчання досягати своїх цілей, розвивати знання і потенціал у повній мірі для того, щоб брати участь у житті суспільства».

ООН, формуючи міжнародний Індекс людського розвитку / потенціалу (оцінку поточного рівня життя населення) світу, зважає на рівень грамотності кожної країни. ІЛР розраховується як середньоарифметична величина трьох рівнозначних компонентів: доходу, який визначається показником валового внутрішнього продукту; освіти, що визначається показниками грамотності і частки учнів серед дітей та молоді у віці від 6 до 23 років; довголіття. Це говорить про актуальність поняття «грамотність» на сьогоднішній день, що є однією з характеристик індексу людського розвитку.

Міжнародне дослідження грамотності дорослих (International Adult Literacy Survey) розглядає грамотність в трьох напрямках: «прозова грамотність (prose literacy), яка включає повсякденне читання газет, журналів і періодики;

документальна грамотність (document literacy), яка охоплює роботу з графіками, діаграмами, картами і схемами; обчислювальна грамотність (quantitative literacy), яка ототожнюється з кількісним мисленням. Цей багатовимірний підхід до грамотності є загальноновживаним, але також існують й інші аспекти грамотності, наприклад, такі, що охоплюють звукові/усні навички, володіння інформаційними та комунікаційними технологіями (ІКТ)».

З'ясуємо визначення поняття «інформаційна грамотність» (ІГ). Уперше цей термін був уведений у 1977 р. в США в національній програмі реформи вищої освіти. Великий вплив на визначення зазначеного поняття мала Американська бібліотечна асоціація (АБА), за визначеннями якої ІГ варто розуміти як «сукупність здібностей для того, щоб уміти визначати, яка інформація є потрібною і уміти її знаходити, оцінювати та ефективно використовувати» Інформаційно грамотна особистість, за роздумами АБА та її «Стандартами інформаційної грамотності», уміє визначати обсяги потрібної їй інформації, знаходити доступ до цієї інформації, оцінювати інформацію та критично ставитися до її джерела, включати отриману інформацію у відповідну власну базу знань (систематизувати), ефективно використовувати інформацію для досягнення конкретної мети, розуміти економічні, правові та соціальні питання, пов'язані з використанням інформації, а також доступу і використання інформації з етичної та юридичної точки зору.

Згідно з Олександрійською декларацією, інформаційну грамотність варто розуміти як «засіб забезпечення можливості для людей ефективно знаходити, оцінювати, використовувати і створювати інформацію в усіх сферах життя для досягнення особистих, суспільних, професійних і освітніх цілей» . У цій же декларації зазначається, що ІГ – це здатність людини «висловлювати свої інформаційні потреби, знаходити і оцінювати якість інформації, зберігати та поширювати інформацію, ефективно і етично використовувати інформацію, застосовувати інформацію для створення знань і обміну ними».

У «Керівництві з інформаційної грамотності для освіти протягом життя» ІГ розуміється як «наявність знань і умінь ідентифікації інформації, необхідної

для виконання певного завдання або вирішення проблеми, ефективного пошуку інформації, її організації та реорганізації, інтерпретації та аналізу знайденої інформації; оцінки точності й надійності інформації, включаючи дотримання етичних норм і правил користування отриманою інформацією; при необхідності передачі і представлення результатів аналізу та інтерпретації іншими способами; подальшого застосування інформації для здійснення певних дій і отримання певних результатів».

Згідно з визначенням ЮНЕСКО 2013 р., інформаційна грамотність фокусується на процесі споживання людиною інформації та набуття нею стану поінформованості, означає «здатність користувача визначити і формулювати власні інформаційні потреби, знаходити доступ до інформації, володіти навичками критичної оцінки інформації, використовувати ІКТ для обробки інформації, етично ставитися до інформації». «Існуючі моделі й системи інформаційної грамотності мають справу, головним чином, з документами. Уважний розгляд визначень інформаційної грамотності виявляє концептуальний стрижень: пошук, оцінка, використання і передача інформації».

Розробник базової моделі інформаційної грамотності «Сім стовпів ІГ» Спільнота національних бібліотек, бібліотек коледжів та університетів (SCONUL) в 2011 р. вказала на те, що інформаційна грамотність є узагальнюючим (парасольковим) терміном, який включає в себе такі поняття, як цифрова, візуальна грамотність, академічна грамотність, обробка інформації, інформаційні навички, управління даними тощо. «Інформаційно грамотна людина має знання й ефективні навички щодо того, як збирати, використовувати, управляти, узагальнювати і створювати інформацію й дані відповідно до етичних норм».

А. Букхорст зазначає, що в 1995 р. дослідники встановили існування дев'ятнадцяти термінів, пов'язаних з інформаційною грамотністю: «грамотність дорослого населення; підвищена; базова; подвійна; громадська; комп'ютерна; критична; культурна; первинна; сімейна; функціональна; інформативна; маргінальна; медіаграмотність; мінімальна; обмежена; необхідна; візуальна; на

робочому місці». Поняття «інформаційна грамотність» А. Букхорст також розглядає як «парасольковий» термін, що об'єднує значну кількість синонімів. Ряд дослідників вважають, що інші види грамотностей (бібліотечна грамотність, комп'ютерна грамотність, медіа грамотність, цифрова грамотність, електронна грамотність, візуальна грамотність, веб-грамотність) є складовими інформаційної грамотності та/або її синонімами.

Безперервне підвищення кваліфікації і зростання фахової майстерності набуває особливої актуальності в сучасних умовах реформування освітньої галузі. Процеси, які відбуваються в суспільстві, в освіті, призвели до розриву між інформаційно-інноваційними перетвореннями та рівнем використання наукових і технологічних досягнень у навчанні, потребою забезпечення постійного розвитку професійної компетентності педагогічних працівників, відсутністю систематичної післядипломної освіти та підвищення фахової майстерності. З кожним роком праця педагогічних працівників фінансової грамотності у закладах професійної освіти складнішає: змінюється зміст навчальних дисциплін, з'являються нові засоби і методи навчання, зростають потоки інформації, яку повинен урахувувати викладач у своїй роботі. Інноваційні процеси в освіті виникали в різні історичні періоди і визначали її розвиток. Термінологічний аналіз інноваційної діяльності педагогів фінансової грамотності доводить, що поняття «інноваційні процеси», «інноватика» з'явилися у педагогічній науці відносно недавно. Їх поява зумовлена розширенням міжнародного співробітництва в галузі педагогіки. Оскільки вітчизняні педагогічні поняття нееквівалентні реально існуючим педагогічним явищам, то з'являються нові поняття, наприклад, «інноватика». Якщо в 60-70 роки ХХ століття термін «інновація» використовувався епізодично, то у 80-90х роках він не лише використовується, а й обґрунтовується.

Нині широко застосовується термін «інноваційна педагогічна технологія». Одні дослідники тлумачать його як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-виховний процес фінансової грамотності у

зкладах професійної освіти від визначення його мети до одержання очікуваних результатів, інші – як комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності і забезпечує результативність нововведення. Також до інновацій зараховують не просто створення нових засобів, а й сутнісні зміни, що проявляються в новому способі діяльності, стилі мислення. В цьому контексті вважають інноваційними підходи, що перетворюють характер навчання щодо його цільової орієнтації, взаємодії педагога і студентів, їхньої позиції в навчальному процесі. Домінуючою тенденцією розвитку сучасної цивілізації є її перехід до інформаційного суспільства, в якому об'єктами і результатами праці переважної частини населення стануть інформаційні ресурси та знання, що відповідно вимагає ґрунтовної підготовки всіх членів соціуму до використання інформаційно-комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності. Істотним недоліком у професійній підготовці сучасних фахівців є їхній недостатній професіоналізм у використанні інноваційних та інформаційнокомунікаційних технологій, що негативно впливає на ефективність та рівень викладання. Випускник педагогічного ВНЗ має не тільки володіти знаннями в галузі комп'ютерної техніки, а й бути фахівцем із застосування ІКТ у своїй професійній діяльності, вміти спілкуватися в інформаційному середовищі. Вивчення дисципліни «Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід» дозволить по-новому використовувати інноваційні технології в навчанні, зорієнтує викладачів на реалізацію спільних телекомунікаційних проєктів, телеконференцій, вебінарів, веб-квестів, дистанційного навчання.

Росовська Ірина Юрївна

Начальник управління з питань імміграції тимчасового перебування та протидії нелегальній міграції ГУ ДМС у Львівській області

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ОФОРМЛЕННІ ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Державна міграційна служба України (далі – ДМС) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення формування єдиної державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), на неї покладаються завдання реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, та внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [1, с. 204].

Державна міграційна служба України (далі – ДМС), реалізуючи державну політику в сфері міграції, забезпечує та організовує надання адміністративних послуг відповідно до закону та в межах своїх повноважень відповідно до Положення про цей орган, затверджене Постановою Кабінету міністрів України від 20.08.2014 р. № 360 [2]. ДМС є суб'єктом надання адміністративної послуги як результату здійснення його діяльності, спрямованої на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків фізичних або юридичних осіб у випадку звернення таких осіб із заявою, відповідно до підстав та порядку, визначеному законом. ДМС займає важливе місце в системі органів публічної адміністрації, які надають адміністративні послуги іноземним громадянам та особам без громадянства, так як саме ДМС надає первинні адміністративні послуги даній категорії осіб, внаслідок отримання яких іноземці мають можливість і законні

підстави для реалізації своїх прав, у відповідності із Законом України «Про правовий статус іноземців» та міжнародним законодавством.

Органи ДМС надають іноземцям адміністративні послуги шляхом безпосереднього звернення до органів ДМС. В перспективі адміністративні послуги іноземцям, стосовно тих, які здійснює ДМС, мають надаватись через єдині ЦНАП, що виключатиме необхідність контакту іноземців з посадовцями ДМС та відповідатиме європейським стандартам надання таких послуг усунувши можливість для корупційних діянь з боку посадових осіб ДМС. Це можливо виключно при належному нормативно-правовому регулюванні прозорих механізмів надання цих послуг.

Нормативно-правовими актами, які визначають порядок надання адміністративних послуг іноземцям органами ДМС України є:

- 1) Положення про ДМС України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360 [2], в якому визначено, що ДМС відповідно до покладених на неї завдань: здійснює у межах компетенції провадження з питань прийняття (припинення) громадянства України; готує пропозиції щодо визначення квоти імміграції на календарний рік; приймає рішення про видачу дозволу на імміграцію, відмову в його видачі та скасування такого дозволу; здійснює оформлення і видачу запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну, документів для тимчасового або постійного проживання в Україні, а також виїзду за її межі; здійснює оформлення і видачу посвідчення біженця, посвідчення особи, якій надано додатковий захист в Україні, а також інших документів, передбачених законодавством для даних категорій осіб; приймає рішення про продовження (скорочення) строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, про добровільне повернення або примусове повернення іноземців та осіб без громадянства до країн їх громадянської належності або країн походження; здійснює реєстрацію (зняття з реєстрації) місця проживання (перебування) іноземців, веде їх відповідний реєстраційний облік тощо.

З аналізу даного переліку повноважень ДМС України можна дійти висновку, що будь-яка діяльність ДМС України спрямована на реалізацію прав і свобод іноземців на території України, що здійснюється на підставі звернення останніх з відповідною заявою до ДМСУ, є діяльністю, спрямованою на надання адміністративних послуг, крім діяльності, спрямованої на захист прав і свобод іноземця у випадку їх порушення на території України. Це є принциповим при відмежуванні адміністративних послуг, які надаються органами публічної адміністрації за заявою громадян і за надання яких здійснюється оплата, а також реалізації обов'язків органів публічної адміністрації спрямованих на захист прав і свобод громадян, за яку вони отримують оплату з державного або місцевого бюджетів;

2) Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. № 3773-VI [3], який визначає правові засади, підстави та умови за якими іноземці можуть перебувати на законних підставах на території України, однак мають звернутися до ДМС для підтвердження свого правового статусу та отримання відповідної адміністративної послуги, надання якої завершується прийняттям адміністративного акта, на підставі якого видається документ, що надає право перебування іноземцю на території України, зокрема: посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон, посвідчення особи на повернення;

3) Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06 2007 р. № 795 «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Державної міграційної служби, і розмір плати за їх надання» визначає перелік платних послуг, що надаються цим органом, водночас нормативно не врегульованим є перелік безоплатних послуг ДМС [3]. До адміністративних послуг, які надаються іноземцям органами ДМС на платних засадах віднесено: 1) оформлення та видачу дозволу на імміграцію в Україну іноземцям або особам без громадянства; 2) посвідки на постійне або тимчасове проживання; 3) оформлення іноземцям та особам без громадянства продовження строку перебування на території України;

4) Наказ ДМС України № 48 від 11.03.2013 р. «Про затвердження інформаційних і технологічних карток надання адміністративних послуг ДМС» [4], який затверджений на виконання ст. 8 Закону України «Про адміністративні послуги» та Постанови Кабінету Міністрів України від 30.01.2013 р. № 44 «Про затвердження вимог до підготовки технологічної картки адміністративної послуги». Аналіз переліку таких карток дає можливість з'ясувати, що до переліку адміністративних послуг, що надаються іноземцям органами ДМС, віднесено: 1) оформлення та видачу посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон або обмін посвідчення; 2) оформлення та видачу або обмін посвідки на тимчасове проживання, у тому числі замість загубленої; 3) оформлення та видачу проїзного документу біженця; 4) оформлення та видачу проїзного документу особи, якій надано додатковий захист; 5) видачу або обмін посвідки на постійне проживання, у тому числі замість загубленої; 6) оформлення та видачу посвідчення біженця; 7) оформлення та видачу посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту.

Відзначимо, що на офіційному сайті ДМС України є перелік адміністративних послуг, пов'язаний з документуванням іноземців та осіб без громадянства. До них віднесено: 1) видачу посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; 2) оформлення посвідки на постійне проживання іноземцям та особам без громадянства, які іммігрували в Україну на постійне проживання; 3) отримання дозволу на імміграцію; 4) продовження строку перебування на території України; 5) видачу посвідки на тимчасове проживання; 6) оформлення і видачу запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візових документів для в'їзду в Україну за клопотаннями юридичних осіб; 7) оформлення і видачу запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візових документів для в'їзду в Україну за заявами фізичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Перната С. М. Нормативно-правові засади надання адміністративних послуг іноземцям підрозділами державної міграційної служби. *Науковий вісник*

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 2. С. 203-211.

2. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: Постанова КМУ від 20.08.2014 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>

3. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання: Постанова КМУ 04.06.2007 р. № 795. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF#Text>.

4. Про затвердження типових інформаційних і зразків технологічних карток надання адміністративних послуг ДМС: Наказ ДМС України від 11.03.2013 р. № 48. URL: <http://dmsu.gov.ua/posluhy>.

5. Про затвердження інформаційних і технологічних карток надання адміністративних послуг ДМС. Наказ ДМС України № 48 від 11.03.2013 р. URL: <http://dmsu.gov.ua/posluhy>.

Русін Віктор Миколайович

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету*

Жовкла Інна Володимирівна

Головний спеціаліст – юрисконсульт відділу правової експертизи та договірної роботи Юридичного управління Головного управління Державної казначейської служби України у Київській області

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДКСУ У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Важливе місце у системі управління ресурсами держави займає контроль з боку державних інституцій, уповноважених на його здійснення. Такий контроль можуть здійснювати як спеціалізовані органи державного фінансового контролю так і органи які в процесі своєї основної діяльності додатково можуть бути

наділені контрольними повноваженнями. За умови функціонування в Україні казначейської системи виконання бюджетів органи казначейської служби наділені певними повноваженнями щодо контролю за дотриманням норм бюджетного законодавства. Для держави, питання дотримання норм бюджетного законодавства усіма учасниками бюджетного процесу є завжди в пріоритеті. Тому, питання які стосуються діяльності органів казначейської служби щодо контролю за дотриманням норм бюджетного законодавства особливо актуальні.

Одним із найважливіших принципів побудови та функціонування бюджетної системи, який закріплений у Бюджетному кодексі України, вважається принцип ефективності та результативності використання бюджетних коштів, суть якого полягає в тому, що під час складання та виконання бюджетів різних рівнів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути до досягнення ними найкращого результату при використанні визначених бюджетом обсягів коштів [1]. За таких умов значно посилюється значимість державного фінансового контролю за виконанням різних бюджетів, а також дотриманням учасниками бюджетного процесу бюджетного законодавства.

Стаття 26 Юбюджетного кодексу України визначає, що для ефективного й результативного управління бюджетними коштами його учасниками на всіх стадіях бюджетного процесу проводиться відповідний контроль, який забезпечує:

- оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту);
- правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності;
- досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;

- запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави в процесі управління об'єктами державної власності [1].

Відзначимо, що невід'ємною складовою державного фінансового контролю можна вважати контроль, який здійснюють органи казначейської служби. Такий контроль охоплює весь процес касового виконання бюджетів.

Повноваження органів казначейської служби щодо здійснення специфічного контролю за дотриманням бюджетного законодавства визначені у першу чергу у статті 112 Бюджетного кодексу України та Положенні «Про Державну казначейську службу України» [2], яке затверджене Постановою Кабміну № 215 від 15 квітня 2015 р. У відповідності до цих зазначених документів до компетенції та повноважень органів казначейської служби належить здійснення контролю за різними сферами, зокрема «...за:

- дотриманням єдиних правил усіма учасниками щодо ведення бухгалтерського обліку та складання звітності;

- відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів визначеним показникам у розписах державного та місцевих бюджетів;

- відповідністю взятих розпорядниками бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням;

- відповідністю взятих розпорядниками бюджетних зобов'язань паспорту бюджетної програми;

- відповідністю платежів взятим зобов'язанням у процесі оплати витрат бюджетних установ.

- закупівлею товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти відповідно до законодавства» [1; 2; 3].

Відповідно до своїх повноважень органи казначейської служби забезпечують організацію та координацію діяльності усіх розпорядників бюджетних коштів та інших учасників бюджетного процесу, які здійснюють контроль за виконання ними їхніх повноважень.

Органи казначейської служби здійснюють контроль бюджетних повноважень під час зарахування надходжень, при прийнятті зобов'язань а також

при проведенні платежів. В основному контроль здійснюється за цільовим витрачанням бюджетних коштів розпорядниками та одержувачами з метою недопущення порушення норм бюджетного законодавства. Тому, при здійсненні касових видатків органами казначейства перевіряються бухгалтерські та інші фінансові документи, які підтверджують законність проведення витрат. Коли буде виявлено порушення, то тоді складається попередження про неналежне виконання норм бюджетного законодавства і ставиться вимога щодо усунення такого порушення.

Отже, якісно та ефективно організована діяльність органів казначейської служби щодо контролю за дотриманням норм бюджетного законодавства сприяє забезпеченню своєчасному і повному надходженню доходів до різних бюджетів та, в свою чергу, законності й своєчасності фінансування усіх заходів, які передбачені у видаткових частинах бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 8.07.2010 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2856-17>.
2. Положення про Державну казначейську службу України: Постанова кабінету міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п..>
3. Стоян В. І. Русін В. М. Казначейська система виконання бюджету : навчальний посібник. Тернопіль : Астон, 2015. 372 с.

Свиренчук Ольга Миколаївна
Студентка I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В РЕГІОНАХ

Проведений аналіз перших результатів адміністративно-територіальної реформи, отриманих від імплементації новацій у частині бюджетної

децентралізації, дозволяє говорити як про їх позитиви, так і низку ризиків. На нашу думку, критеріальним позитивом здійснених реформ є її спрямованість на подолання патерналістської моделі міжбюджетних відносин в Україні та стимулювання територіальних громад до ефективного використання власного соціально-економічного потенціалу. Водночас здійснені кроки несуть низку ризиків як локального, так і національного рівня. До основних з них належать такі:

- ризик поглиблення внутрішньо регіональних і міжрегіональних асиметрій соціально-економічного розвитку територій: диференціація потенціалу окремих громад обумовлює нерівномірність темпів їх розвитку, яка може бути поглиблена невідповідним використанням податково-бюджетних інструментів. Для прикладу, включення акцизного податку до доходів місцевих бюджетів спонукало до посилення внутрішньо регіональних асиметрій, адже значно вищі надходження від нього отримали бюджети громад, що розташовані у приміській зоні чи в зоні автотранспортних магістралей. Такі громади традиційно характеризуються значно більшими власними доходами бюджетів, а отже і можливістю фінансувати проекти розвитку своїх територій. Натомість економічно слабкі території практично позбавлені доходів від введення акцизного податку;

- наявність протиріччя між необхідністю регіональним органом управління регулювати процеси внутрішньо регіональної диференціації та втратою ним частини функцій і контролю над фінансовими потоками й рішеннями територіальних громад. Зазначене вимагає перегляду ідеології регіональної політики та визначення дієвості її інструментів у нових умовах;

- ризик зниження якості суспільних послуг, що надаються у слаборозвинутих громадах з низьким рівнем бюджетних доходів. Відсутність «ефекту масштабу» в малих громадах обумовлює подорожчання суспільних послуг для їх мешканців. Водночас кошти, що передаються для фінансування суспільних послуг у вигляді субвенцій, не враховують цього і не покривають витрат на їх надання. Відсутність достатнього власного бюджетного ресурсу на

дофінансування витрат у слаборозвинутих громадах спонукатиме до зниження якості суспільних послуг.

Виникнення низки проблем і ризиків під час імплементації сучасних реформ значною мірою обумовлене відсутністю системного підходу до їх реалізації. Окреслені ризики не мають стати перешкодою для реалізації бюджетної децентралізації та адміністративно-територіальної реформи, а мають враховуватись на подальших її етапах для їх нівелювання.

Неефективна бюджетна децентралізація може зумовити дисонанс між перерозподілом доходів і макроекономічною стабільністю, соціальною справедливістю чи економічною ефективністю. Ці суперечності в економічній теорії дістали назву «дилема трикутника» через складність прийняття рішення, яким загальнонаціональним цілям надати пріоритетного значення.

Інші ризики пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць, коли можливий політичний спротив локальних еліт із перспективою залучення на свою підтримку широкої громадськості через побоювання втратити статус та інфраструктурні переваги [1, с. 49].

Надмірна децентралізація за умов фінансово-економічної нестабільності (кризи) теж здатна спричинити домінування локальних інтересів над регіональними чи навіть державними, що призведе до відмінностей у цілях державної та регіональної політики щодо реалізації бюджетної політики, пріоритетах і, як наслідок, до ускладнення при виконанні функції стабілізації та перерозподілу доходів, зменшення ефективності й посилення диференціації регіонального розвитку.

Передача повноважень і бюджетна децентралізація вигідні регіонам із високим рівнем доходів, де попит на суспільні послуги й надалі зростатиме, а самі регіони ставатимуть сильнішими. В цьому випадку виникає небезпека поглиблення диспропорцій економічного та соціального розвитку територій у разі скорочення субвенцій у межах політики регіонального розвитку.

Одночасне проведення бюджетної децентралізації та адміністративної реформи з укрупнення органів базової ланки системи державного управління

здатне спричинити ризики, обумовлені «ефектом масштабу», коли за можливого загального скорочення витрат та збільшення кількості наданих послуг і зменшення їх вартості може порушитись оптимальне співвідношення розміру адміністративно-територіальної одиниці та ціни/якості суспільної послуги, що унеможливило забезпечення максимального соціально-економічного ефекту.

Є ймовірність, що посилення бюджетної децентралізації матиме негативні наслідки: якщо за надану суспільну послугу не можна отримати належну плату, її надаватимуть не в повному обсязі й виникне дисбаланс між тими, хто платить, і тими, хто користується послугою.

Крім фінансових ризиків виокремлюють також управлінські ризики, коли низька кваліфікація управлінського апарату органів місцевого самоуправління, превалювання їхніх особистих інтересів над суспільними, формування місцевих бюджетів без урахування цілей і завдань розвитку територій здатні спричинити зменшення можливостей децентралізації та зниження ефективності розвитку. На загальний низький рівень компетентності службовців місцевого самоврядування вказує їхній середній рівень освіти: традиційно лише близько двох третин з них мають вищу освіту, а в деяких, переважно аграрних областях, – трохи більше половини.

Поглиблення бюджетної децентралізації може зумовити горизонтальну бюджетну конкуренцію між регіонами та горизонтальний дисбаланс.

Імовірно послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування на регіональному рівні в умовах слабкості інститутів громадянського суспільства поза межами великих міст. Можливе почастищення порушень українського законодавства у процесі діяльності органів місцевого самоврядування.

Спостерігатиметься посилення партикуляристських тенденцій в областях, а саме легітимізація в суспільній свідомості претензій регіонів на право суб'єктності їхніх політичних інтересів (що суперечать загальнонаціональним) через посилення регіональної ідентичності, отримання розширеної ресурсної бази, утворення територіальних комплексів, боротьба за бажаний обсяг

повноважень, збереження інерції щодо відповідальності центральних органів за негативні явища в розвитку країни [1, с.50].

Успішне впровадження бюджетної децентралізації можливе за достатнього обґрунтування її економічної доцільності, створення оптимальної структури доходів і видатків місцевих бюджетів та дієвих нормативно-правових актів у сфері цих реформ [1, с.51].

Бюджетна децентралізація є основною умовою децентралізації влади, становлення результативної системи місцевих фінансів і, що найважливіше, дієвим організаційно-економічним засобом державного регулювання регіонального розвитку країни. Реформування бюджетної системи шляхом децентралізації стимулює регіони до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових джерел на місцях, активізації збільшення власного потенціалу регіонів, ефективного і цільового використання бюджетних коштів, збалансування потреби на фінансові ресурси з реальними можливостями регіонів.

Незважаючи на те, що відповідно до традиційних уявлень, оптимальним для будь-якої країни є превалювання податкових надходжень у структурі доходів бюджетів усіх рівнів, значні резерви нарощування фінансових ресурсів місцевого самоврядування закладені також у підвищенні ефективності управління майном комунальної власності, зменшенні масштабів зловживань у цій сфері.

Згідно чинного законодавства, органи місцевого самоврядування мають право передавати об'єкти комунальної власності в оренду, а також можуть його продавати. Проте, процедури проведення таких дій недостатньо регламентовані, а в багатьох територіальних громадах відповідні правові акти, які регламентують процес передачі майна в оренду чи його продаж взагалі відсутні. Внаслідок цього, частими є випадки, коли комунальне майно передається в оренду за заниженими ставками, або ж без дотримання умов конкуренції. Внаслідок цього громада втрачає значні доходи. Ще більш неприйнятно, коли комунальне майно продають з порушенням вимог конкуренції, наближеним до представників влади структурам, внаслідок чого не тільки бюджет недоотримує доходів, але й громада

безповоротно втрачає свою власність. Окремі органи самоврядування практикують встановлення занижених ставок орендної плати, незважаючи на те, що об'єкти комунальної власності можуть бути розташовані у комерційно привабливих районах міста, що взагалі нелогічно з точки зору захисту інтересів громади. Зниження розмірів орендної плати може проводитись під надуманими причинами підтримки громадських організацій чи сприяння підприємству.

Вирішити ці проблемні моменти може забезпечення прозорості процедур передачі комунального майна в оренду, відкритість інформації про рух об'єктів комунальної власності, орендарів та умови оренди. Необхідно у правовому порядку закріпити правило про виключно конкурентні умови передачі майна комунальної власності в оренду із застосуванням індикативних цін, визначених на основі аналізу середньо ринкових ставок орендної плати на комерційну нерухомість у даному населеному пункті чи територіальній громаді. Крім цього, варто рекомендувати територіальним громадам створити спеціалізований веб-портал – інтегровану систему управління комунальною власністю, де були б зручній для сприйняття формі відображені дані щодо об'єктів такої власності, термінів оренди та строків її закінчення, умов оренди та інші дані. Окремо доцільно було б відображати інформацію про вільні об'єкти комунальної власності, які не перебувають в оренді, строки проведення аукціонів, умови участі у них та орієнтовні розміри орендної плати. Впровадження такого ресурсу із застосуванням сучасних інформаційних технологій забезпечило б високий рівень прозорості управління комунальною власністю та, ми впевнені у цьому, дало б можливість значно збільшити надходження до місцевих бюджетів.

Комплексне впровадження цих пропозицій дозволить посилити фінансову базу місцевого самоврядування, що позначиться на рівні соціально-економічного розвитку територій, дасть можливість органам місцевого самоврядування ефективно виконувати функції, необхідність реалізації яких з'явилася в процесі реформування економіки країни на всіх рівнях територіально просторового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кузькін Є.Ю. Вплив децентралізації на розвиток регіонів. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 3 (76). С.39-53.

Секрет Олександр Вікторович
Головний спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції
Головного управління Державної казначейської служби України
у Київській області

РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Забезпечення соціально-економічного розвитку України та проведення швидких економічних реформ є недосяжною ціллю без ефективно функціонуючої системи управління публічними фінансами. В останні роки в Україні актуалізується проблема планування та управління публічними фінансами. Результативність управління публічними фінансами нині залежить не тільки від прийняття управлінських рішень суб'єктами управління бюджетною системою, але й від діяльності органів оперативного управління бюджетними коштами, до яких відноситься і Державна казначейська служба України. Діяльність Казначейства України спрямована не тільки на виконання операцій, які пов'язані із зарахуванням та використанням публічних коштів на визначені цілі, але й на адміністрування фінансових потоків в межах єдиного казначейського рахунку.

З метою усунення дублювання повноважень між центральними органами виконавчої влади, оптимізації їх діяльності та підвищення ефективності управління публічними коштами Указом Президента України за № 1085 від 09.12.2010 р. «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [3] Державне казначейство України, як орган, було ліквідовано та натомість було утворено як правонаступника Державну казначейську службу України.

У «Положенні про Державну казначейську службу України» [2], яке було

затверджене Постановою Кабміну 15 квітня 2015 р. за № 215 було змінено статус Казначейства України та визначено що це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого координується Кабміном через Міністра фінансів. Воно утворене для реалізації державної політики в сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів та бухгалтерського обліку виконання бюджетів.

Казначейство України в процесі управління публічними фінансами взаємодіє із іншими учасниками системи управління публічними фінансами, зокрема при обслуговуванні бюджетних коштів з такими фінансовими інституціями: органами податкової служби, різними місцевими фінансовими органами, Нацбанком та комерційними банками, платниками податків та зборів, розпорядниками і одержувачами бюджетних коштів та багатьма іншими.

Єдина централізована система, яка об'єднує в собі центральний апарат та територіальні органи, утворена із метою управління ресурсами єдиного казначейського рахунку в контексті забезпечення своєчасного та в повному розмірі виконання бюджетів усіх рівнів.

Для більш повного з'ясування ролі й місця органів казначейської служби в управлінні публічними фінансами та визначення сутності казначейської системи виконання бюджетів вважаємо за доцільне розглянути завдання та функції цієї служби згідно із вітчизняним законодавством. Відмітимо, що впродовж свого існування та розвитку органи казначейства постійно розширювали свої повноваження.

Відповідно до Положення про Державну казначейську службу та інших нормативно-правових документів перед Казначейством України стоять такі основні завдання: «1) реалізація державної політики у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів; 2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах» [1; 2].

Ці завдання охоплюють досить широкий спектр функцій органів казначейства, зокрема: « узагальнює практику застосування законодавства з

питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів та в установленому порядку подає їх Міністру фінансів для подальшого опрацювання; забезпечує казначейське обслуговування коштів державного бюджету на основі ведення єдиного казначейського рахунка, відкритого у Національному банку; здійснює безспірне списання коштів державного бюджету або боржників на підставі рішення суду; здійснює відкриття, закриття та обслуговування рахунків у системі електронного адміністрування податків; управляє наявними фінансовими ресурсами, що консолідуються на єдиному казначейському рахунку; забезпечує розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунка та коштів валютних рахунків державного бюджету на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів за рішенням Міністра фінансів, погодженим з Національним банком; здійснює операції з купівлі іноземної валюти та за погодженням з Мінфіном операції з продажу іноземної валюти, яка обліковується на рахунках Казначейства; здійснює видачу і погашення фінансових казначейських векселів; веде бухгалтерський облік операцій з виконання державного та місцевих бюджетів; встановлює графіки подання квартальної та річної зведеної бюджетної та фінансової звітності головним розпорядникам коштів державного бюджету; зводить і складає звітність про виконання державного та подає її органам законодавчої та виконавчої влади; здійснює в межах повноважень, передбачених законом, контроль за формуванням та використанням коштів державного бюджету; надає консультаційну допомогу учасникам бюджетного процесу з питань, що належать до його компетенції; забезпечує функціонування багаторівневої інформаційно-обчислювальної та внутрішньої платіжної систем Казначейства, вживає заходів до захисту інформації, яка обробляється органами Казначейства; здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Казначейства; здійснює інші повноваження, визначені законом» [2].

Для забезпечення можливості цих визначених завдань в системі органів казначейства працює більше 10 тис. працівників.

Підсумовуючи відзначимо, що за історію свого розвитку, Казначейство України набуло ознак, які властиві класичному казначейству у світовій практиці. На сьогоднішній день, основним досягненням еволюційного розвитку системи казначейства стало запровадження повнофункціональної автоматизованої казначейської системи як ефективного інструмента управління публічними фінансами. Сучасні інформаційні технології, які використовуються в системі казначейства забезпечують прозорість руху публічних коштів та дієвий контроль за їх цільовим використанням.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>
2. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>.
3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України № 1085 від 09.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>

Сетник Артем Олександрович
Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Сучасна університетська педагогічна освіта багатьма вченими трактується як «багаторівнева система, що охоплює неперервну підготовку студентів (бакалаврів і магістрів), науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, а також перепідготовку педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації. Основними її характеристиками є фундаментальність, універсальність,

гуманітарна та науково-дослідна спрямованість, що забезпечуються такими змістовими рівнями, як загальнокультурна й антропологічна, професійно-педагогічна та профільована педагогічна освіта» [1, с. 33].

У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне розкрити зміст таких основних категорій та понять, як: «підготовка», «професійна підготовка» фахівців з фінансової грамотності.

Зміст поняття «підготовка» трактується науковцями як «різновид організованої (формальної та неформальної) освіти для досягнення визначених у дослідницькій, освітній або навчальній програмі цілей учіння, що ведуть до набуття або вдосконалення кваліфікації відповідно до чинної Міжнародної стандартної класифікації освіти 2011 р., Міжнародної стандартної класифікації трудових занять 2008 р. та слухних українських законодавчо-регулятивних норм» [2, с. 134].

У педагогічній енциклопедії «підготовка» визначається як «сукупність спеціальних знань, умінь й навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії; як процес повідомлення відповідних знань й умінь» [3, с. 490].

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка поняття «підготовка» визначено як процес формування та збагачення настанов, знань та вмінь, що необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [4, с. 103].

Відповідно до Енциклопедії професійної освіти за редакцією С. Батышева підготовка як загальний термін застосовується стосовно до прикладних завдань освіти, які передбачають опанування людиною соціального досвіду з метою його подальшого використання при виконанні специфічних завдань практичного, пізнавального або навчального характеру. Термін «підготовка» може також використовуватися у кількох значеннях, а саме: а) навчання – формування підготовленості особистості до виконання майбутніх професійних завдань; б) підготовленість – наявність в особистості компетентності, знань і умінь,

необхідних для виконання професійних завдань. У більш вузькому значенні підготовку тлумачать як «спеціалізоване навчання» [5, с. 272].

У Великому тлумачному словнику української мови термін «підготовка» трактується як «запас знань, навичок, досвід і таке інше, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» [6, с. 767].

«Професійна підготовка – система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, навичок, умінь і професійної готовності. [2, с. 146].

У Педагогічному енциклопедичному словнику за редакцією Б. Бім-Бада «професійна підготовка – це система професійного навчання, що має на меті прискорене отримання здобувачами освіти навичок, необхідних для виконання певної роботи, групи робіт» [7, с. 223].

Л. Пуховська пропонує професійну підготовку вчителів «як самостійний феномен зі своїми специфічними характеристиками й особливостями, що базується на певній системі цінностей» [8, с. 8].

Азимов Э. та Щукин А. дають таке визначення цього терміна: «професійна підготовка – це система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують в особистості професійної направленості знань, навиків, умінь та професійної готовності до такої діяльності» [9, с. 230].

Ми будемо керуватися тлумаченням, що міститься в Законі України «Про вищу освіту», а саме: «професійна підготовка – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю».

В. Андрущенко як співавтор документа «Педагогічна Конституція Європи» наголошує, що «об'єднавчі освітні процеси, які відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів. Педагогічна Конституція Європи якраз і передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового учителя для об'єднаної Європи» [10, с. 7].

Процес удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів О. Абдуліною визначається «як засіб і мета соціально-економічного і духовного прогресу суспільства» [11, с. 24].

Р. Горбатюк визначає методичну підготовку педагогів професійного навчання як невід’ємну складову їх професійної підготовки, але, разом з тим, «окремою самостійною компонентою, яка полягає в забезпеченні інтеграції суміжних наукових знань в процесі аналізу і вибору шляхів навчання, обґрунтуванні принципів, змісту, методів і форм навчання в кожній конкретній ситуації. У системі підготовки педагогів професійного навчання необхідно використовувати об’єднувальний компонент, який інтегрує всі блоки (цикли) в єдине ціле [12, с. 129–130].

Таким чином узагальнюючи різні трактування пропонуємо наше визначення: професійна підготовка педагогів з фінансової грамотності – це складний багаторівневий процес діяльності майбутнього фахівця в галузі професійної освіти, результатом якого є формування професійної готовності майбутнього педагога професійного навчання, що проявляється у розвитку фінансової грамотності, педагогічної компетентності та педагогічної культури особистості.

Відповідно до Енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя «педагог професійного навчання – педагогічний працівник професійно-технічного навчального закладу або ВНЗ, який поєднує функції майстра виробничого навчання і викладача спеціальних та профільно-орієнтованих дисциплін.

Необхідність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання зумовлена впровадженням інноваційних та інформаційних технологій навчання, необхідністю формування якісно нового педагога професійної школи, підготовленого до роботи в сучасних умовах, здатного адаптуватися до педагогічних інновацій і швидко реагувати на сучасні і перспективні процеси соціально-економічного розвитку суспільства» [13, с. 635].

О. Щербак застосовує більш всеохоплююче визначення «професійно-педагогічна освіта». Це викликано появою нових професій на ринку праці, що

зумовило необхідність здійснювати підготовку викладачів для нетехнічних закладів освіти, зокрема сфери послуг, туризму, художнього профілю, дизайну. Отже, «професійно-педагогічна освіта – це процес формування спеціалістів, який забезпечує підготовку людини до діяльності за конкретною професією; до виконання повного спектру професійно-педагогічних функцій, а також самореалізації у професійній діяльності. З іншого боку, цей термін означає результат – засвоєну людиною сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, соціально і професійно важливих якостей, які дозволяють їй успішно працювати у сфері професійної освіти» [14, с. 50–51].

Відтак, педагоги професійного навчання інтерпретуються як мобільні фахівці, здатні навчатися упродовж життя, критично мислити і досягати поставлених цілей, співпрацювати у команді та спілкуватися в інтернаціональному середовищі.

Серед тенденцій розвитку професійної освіти доцільно виокремити: «впровадження конструктивних ідей зарубіжного досвіду, розроблення системи консультування учнів і студентів закладів професійної освіти з розвитку професійної кар'єри, проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної освіти, а також дослідження теоретичних і методичних засад підготовки молодших спеціалістів у технікумах і коледжах, підготовки викладачів, педагогів професійного навчання, майстрів та інструкторів до запровадження інноваційних педагогічних технологій, розширення дослідно-експериментальної роботи на базі закладів професійної освіти і підприємств» [15, с. 96-97].

Аналіз розвитку професійної освіти свідчить про те, що сучасна система підготовки майбутніх педагогів професійного навчання потребує суттєвої модернізації із урахуванням кращих традицій зарубіжних країн. Як зазначає Ничкало Н. Г., «модернізація професійної освіти і навчання в автономному режимі, у закритому педагогічному й виробничому середовищі – це неможлива й не реальна справа. Тут вкрай необхідні міжнародна співпраця, педагогічний діалог, виявлення спільного і розбіжностей у системах професійної освіти і

навчання різних держав та України» [16, с. 145]. Отже, доречним є вивчення досвіду європейських країн реалізації професійної освіти з метою визначення провідних положень, що стануть корисними при забезпеченні професійної підготовки фахівців з фінансової грамотності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко Н. М. Підготовка педагогічних кадрів: пошук інноваційної моделі. Рідна школа, 2012. № 4–5. С. 32–38.
2. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / за наук. ред. Є. Р. Чернишової; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.
3. Педагогическая энциклопедия: в 4 т. / гл. ред. И. А. Каиров и др. Москва: Сов. энциклопедия, 1964. (Энциклопедии. Справочники. Словари). Т. 4: Сн–Я. 1968. 911 с.
4. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 514 с.
5. Энциклопедия профессионального образования: в 3-х т. / под ред. С. Я. Батышева. Москва : АПО, 1999. Т. 2. 440 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
7. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад. Москва: Большая рос. энцикл., 2002. 528 с.
8. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк: вид. 2-е, доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 380 с.
9. Азимов Э., Щукин А. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: Изд-во Икар, 2009. 448 с.
10. Андрущенко В. П. Аксіологічна платформа підготовки сучасного вчителя. Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка,

психологія: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 36. С. 5–8.

11. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений*. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Просвещение, 1990. 141 с.

12. Горбатюк Р. *Проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання*. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. № 4. С. 123–134.

13. Дубасенюк О. А. *Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки*. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія/ за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.

14. Щербак О. І. *Проблеми професійно-педагогічної освіти в сучасних умовах*. Проблеми інженерно-педагогічної освіти: збірник наукових праць Української інженерно-педагогічної академії. Харків, 2007. Вип. 18–19. С. 50–56.

15. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

16. Ничкало Н. Г. *Система «людина-праця» як основа інтердисциплінарності педагогіки*. Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців: матеріали всеукр. наук.-практ. конференції, 9-10 жовт. 2013 р., м. Львів / НАПН України, Львів. НПЦ професійно-технічної освіти. Львів: СПОЛОМ, 2013. С. 15–29.

Смолка Яна Миколаївна
*Провідний спеціаліст відділу управління персоналом
Волинського окружного адміністративного суду*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

В Україні, як у країні з потужним демократичним потенціалом, здійснюються перетворення в усіх сферах суспільного життя. Зокрема це стосується прагнення України до євроінтеграції й орієнтування у своєму розвитку на міжнародні стандарти державотворення. Запорукою сприйняття її як правової демократичної держави є дотримання прав свободи й недоторканості людини, приведення правосуддя відповідно до конституційних вимог. Зазначені аспекти можна досягти зміцненням фінансової основи судової влади.

Суд, шляхом практичної реалізації системи стримувань та противаг, поступово набуває впливу і визнання в суспільстві, однак, не фінансової самостійності. Причинами стримування судово-правових реформ, спрямованих на створення незалежної судової влади, її гуманізацію, забезпечення дотримання прав людини й громадянина на справедливий судовий захист, є насамперед: відсутність необхідних економічних і соціальних передумов, нерозуміння важливості фінансових чинників розвитку судової влади. У частині 1 статті 130 Конституції України прописано, що держава бере на себе обов'язок щодо фінансового забезпечення судової влади, створення комплексу умов, які сприятимуть виконанню судовими органами своїх функцій, тобто, йдеться про фінансові, матеріальні й організаційні аспекти забезпечення незалежності судів і суддів, що впливають з їх статусу.

Не потребує доведення твердження про те, що незалежність судової влади є умовою реалізації її заходів і програм та однією із підвалин правової держави. Однак саме завдяки фінансовому, матеріально-технічному забезпеченню судів органи виконавчої та законодавчої влади отримують можливість впливати на процес здійснення правосуддя.

Визначальною складовою незалежності судової влади є її фінансова незалежність. Належне фінансування судової влади нині виноситься на перше місце у

системі заходів, що формують передумови для повного та незалежного здійснення правосуддя. Проте, як випливає з положень ст. 146 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (далі – Закон), такі заходи є неоднорідними та змінюються в залежності від об'єкту впливу. Слід звернути увагу на те, що, хоча ст. 146 має назву забезпечення функціонування судової влади, у її змісті йде мова про фінансування судів та, частково, фінансове забезпечення суддів.

У частині 2 ст. 146 обґрунтовано гарантію необхідності належного рівня фінансування судів за рахунок коштів Державного бюджету України, зазначено необхідність законодавчої гарантії щодо повноти і своєчасності фінансування судів, а також наголошено на гарантуванні соціального забезпечення суддів.

Розгляд положення ст. 146 з позиції нормативно - правових основ встановлення особливого механізму та процедур фінансування судової влади можемо відмітити наступні моменти. По-перше, гарантії повного та своєчасного фінансування не поширюються на суддів та суб'єкти забезпечення функціонування судової влади. Відомо, що у 2019 р. проблемними були питання, які потребували суттєвих додаткових обсягів бюджетних призначень порівняно з Державним бюджетом України на 2019 рік, зокрема:

- стосовно започаткування роботи щодо заміщення вакантних посад суддів;
- збільшення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та збільшення кількості прожиткових мінімумів для обрахунку суддівської винагороди;
- започаткування діяльності Служби судової охорони;
- створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи;
- збільшення вартості відправлення поштової кореспонденції [1].

Незадовільний обсяг і стан фінансування судової влади протягом останніх років пов'язується з: дефіцитом Державного бюджету України; недосконалістю нормативних положень щодо фінансування судової влади; недооцінюванням суспільством ролі й значення судових органів. Хоча обсяги фінансування судової влади номінально з кожним роком зростають, однак це не свідчить про покращення ситуації у зв'язку із збільшенням кількості судів, розширенням їхньої штатної структури; зростанням вартості витратних матеріалів,

транспортних послуг, зростанням тарифів за послуги зв'язку, інфляційними процесами. Потребує коригування й зміна структури бюджету судової влади у бік збільшення коштів на капітальні видатки. Вважаємо, що потребують доопрацювання й підходи до оплати праці суддів – необхідно усунути так зване «зрівнювання» в оплаті та ввести доплату залежно від обсягу виконуваної роботи (кількості розглянутих справ), повернути надбавку за кваліфікаційний клас, за почесне звання «Заслужений юрист України», доплату за виконання особливо важливої роботи, що сприятиме більш професійному підходу до виконання посадових обов'язків. Реалії життя вимагають не лише фінансування в повному обсязі, а й щорічне збільшення видатків на судову владу, що стане запорукою її удосконалення, відповідності міжнародним тенденціям поступального розвитку [2].

Узагальнення зарубіжного досвіду фінансового забезпечення судової влади за умови критичного осмислення, сприятиме оптимізації розвитку вітчизняної судової системи. Серед новацій, апробованих у країнах із різними системами судівництва й моделями фінансування, цікавих для розгляду з метою запровадження у вітчизняну практику, слід назвати: збільшення розмірів судових зборів; уніфікацію та спрощення процедур розв'язання судових спорів; розгляд можливості заміни судових процедур альтернативними (медіацією, арбітражем, переговорами тощо); використання елементів методу репрезентативних витрат (що практикується в США) для визначення нормативів фінансування судів, у основі якого об'єктивний, економічний за своєю сутністю фактор – потреби населення певного регіону у послугах судових органів.

Список використаних джерел:

1. Лопушинський Т. А. Особливості участі ДСА у фінансовому забезпеченні умов для повного і незалежного здійснення правосуддя. URL: <file:///C:/Users/ADMIN/AppData/Local/Temp/321-Article%20Text-607-1-10-20210602.pdf>

2. ВРП: фінансове забезпечення судів і суддів на 2022 рік є меншим від мінімальних потреб. URL: <https://pravo.ua/vrp-finansove-zabezpechennia-sudiv-i-suddiv-na-2022-rik-ie-menshym-vid-minimalnykh-potreb/>

Сташин Олег Русланович
Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Глобалізація економічної інфраструктури створює не тільки нові можливості для розвитку економіки, а й нові ризики, пов'язані з нерівномірністю використання природних ресурсів. При цьому природні ресурси мають ключове значення для економіки будь-якої країни, що обумовлює необхідність економії та пошуку варіантів зниження ресурсоспоживання, диверсифікації джерел енергоресурсів, впровадження нових, ресурсозберігаючих технологій і альтернативних джерел енергії.

Питанням визначення поняття екологічної безпеки займалися багато учених та науковців. Так, Хилько М.І. вважає, що «під екологічною небезпекою слід розуміти загрозу погіршення якості природного середовища, ураження людей, популяцій і угруповань живих організмів, що зумовлена наявністю або потенційною можливістю виникнення шкідливих природних і антропогенних чинників. Кількісною мірою екологічної небезпеки може бути вірогідність завдання тієї чи іншої шкоди об'єктам біосфери» [1, с.10].

В той же час слід уточнити, що поняття екологічної небезпеки певною мірою пов'язано з поняттям екологічної ситуації, що представляє собою «просторово-часове співвідношення природних, економічних, соціальних і політичних умов, які створюють відносно стійку систему життєзабезпечення людини і суспільства» [1, с.10].

Поряд з тим Хуршудов О. зазначає, що «екологічна безпека є однією із складових частин національної безпеки, сукупністю природних, соціальних та інших умов, що забезпечують безпечне життя і діяльність населення, що проживає на цій території» [2].

Качинський А.Б. визначає «екологічну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів об'єктів екологічної безпеки (особистості, суспільства та держави) від загроз природного, техногенного та соціального характеру, а також забруднень внаслідок антропогенної діяльності (аварій, катастроф, тривалої господарської та воєнно-оборонної й іншої діяльності), від природних явищ і стихійних лих» [3, с.72].

Своє тлумачення екологічної безпеки надає Реймерс М. у словнику-довіднику: «екологічна безпека – це сукупність дій, станів і процесів, що прямо чи побічно не призводять до серйозних збитків (або загроз таких збитків), що завдаються природному середовищу, окремим людям і людству загалом; комплекс станів, явищ та дій, що забезпечують екологічний баланс на Землі і у будь-яких її регіонах на рівні, до якого фізично, соціально-економічно, технологічно та політично готове (може без серйозних збитків адаптуватися) людство» [4].

Таке визначення, якнайширше розкриває саме мету реалізації концепції сталого розвитку з позицій екобезпеки та необхідності забезпечення балансу існування всього живого на планеті.

Дудюк В. та Гобела В. пропонують таке визначення «екологічної безпеки: це стан, що характеризується забезпеченням всіх життєво необхідних потреб людини з дотриманням негативного впливу на навколишнє природне середовище на рівні, що гарантує безпечні умови життєдіяльності та здоров'я людей, не передбачає погіршення умов життя в майбутньому та створює систему заходів для запобігання та усунення наслідків природних явищ і стихійних лих» [5, с. 130].

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», «екологічна безпека представляє собою такий стан навколишнього

природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» [6].

Черенкевич О.С. вважає, що «екологічна безпека відображає сукупність умов та процесів, які забезпечують всі життєво необхідні потреби людини та не передбачає погіршення умов життєдіяльності майбутніх поколінь за умови економічної та екологічної збалансованості для досягнення сталого економічного розвитку» [7, с.24].

На сьогодні загальновідомо, що загрози екологічної безпеки можна класифікувати по відношенню до території – на внутрішні (будь-які об'єкти, що негативно впливають на навколишнє середовище, через господарську діяльність) і зовнішні (транскордонний вплив забруднень); за джерелами екологічної небезпеки - антропогенні та природні; за природними сферами – загрози атмосфері, водним ресурсам, біосфері тощо [8]. На основі виділення основних характеристик екосистем Петрушенко М. виділяє загрози, що викликають порушення матеріально-енергетичних та інформаційних взаємодій у навколишньому природному середовищі. У табл. 1 наведені приклади, до якого виду загроз відносяться ті чи інші втручання господарської діяльності людини в навколишнє природне середовище.

Таблиця 1

Загрози екологічної безпеки [8, с. 48].

Вид порушення взаємодії	Порушення речових взаємодій	Порушення енергетичних взаємодій	Порушення інформаційних взаємодій
Загрози	Зниження біопродуктивності живих організмів території		Виробництво генно-модифікованих продуктів
	Порушення харчових ланцюгів екосистем		Знищення видів рослин і тварин
	Порушення кругообігів речовин	Виснаження природних копалин	Мутування видів мікроорганізмів, рослин і тварин

На наш погляд, така класифікація загроз є найбільш повною та охоплює різні види взаємодій у навколишньому природному середовищі.

Основними загрозами екологічної безпеки є надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру та вплив економіки на навколишнє природне середовище. Реалізація загроз екологічної безпеки призведе до кризових ситуацій в економіці, екології, суспільстві. Поряд з тим врахування загроз повинно відбуватись паралельно з урахуванням економічних показників витрат та результатів, тобто економічної ефективності.

Перехід України на міжнародну систему національних рахунків, підписання Кіотського протоколу, проведення ряду організаційних заходів з природокористування і охорони навколишнього середовища створили об'єктивні передумови для формування системи інструментів національної екологічної політики, яка б забезпечила ефективний захист навколишнього природного середовища з урахуванням національних особливостей і традицій природокористування.

Аналіз проблем екологічного стану свідчить про те, що в даний час в Україні необхідна реалізація закону оптимальної відповідності або збалансованості стану природного середовища темпам і типу розвитку суспільства. Саме це положення повинно бути в основі розробки політики екологічної безпеки на макрорівні і є базою для розробки екологічних заходів на рівні підприємств.

Список використаних джерел:

1. Хилько М.І., Кушерець В.І. Екологічна безпека України: у запитаннях та відповідях. Київ : Знання України, 2006. 144 с.

2. Екологічна безпека та економіка : монографія / М.І. Сокур, В.М. Шмандій, Є.К. Бабець, В.С. Білецький, І.Є. Мельнікова, О.В. Харламова, Л.С. Шелудченко. – Кременчук, ПП Щербатих О.В., 2020. 240 с.

3. Качинський А.Б., Єгоров Ю.В. Екологічна безпека України: системні принципи та методи її формалізації. Національна безпека: український вимір : щоквартальний наук. зб. 04/2009. № 4. С. 71-79.

4. Реймерс Н.Ф. Природопользование : словарь-справочник. Москва : Изд-во «Мисль», 1990. 639 с.

5. Дудюк В. С., Гобела В. В. Теоретичні підходи до визначення поняття екологічної безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.5. С. 130-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2015_25.5_23

6. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

7. Черенкевич О.С. Екологічна безпека України: статистична оцінка та моделювання. дис. ... к.е.н.: 08.00.10. /Нац. акад. статист., обліку та аудиту. Київ. 2021. 190с.

8. Петрушенко М. Концепція економічної оцінки та механізму управління екологічними конфліктами. *Економіст*. 2012. №11. С.47-51.

Сукшинський Назар Ігорович

Студент I курсу магістратури

Західноукраїнського національного університету

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Аналіз світової практики розвитку фінансової освіти [2] доводить, що як рівень фінансової грамотності, так і ступінь розуміння цієї проблеми та розробленість і масштабність її вирішення суттєво різняться за країнами.

Вперше на державному рівні проблема фінансової освіченості населення була піднята у США. Причому зміст поняття «фінансова грамотність» сьогодні у Сполучених Штатах трактується дуже широко, включаючи, окрім питань ведення домашньої бухгалтерії, управління кредитами, пенсійного планування тощо навіть дії щодо управління грошовими доходами і витратами під час стихійних лих, терористичних актів або ж у випадку раптової хвороби [2]. До того ж, популяризація освітніх економічних питань здійснюється досить активно, починаючи з початкової школи.

Скажімо, багаторічний досвід економічної освіти в США показав

доцільність раннього знайомства дітей з базовими економічними поняттями. У цьому процесі важливе значення має формування поведінкових навиків, культури ділової комунікації, здатність відстоювати свої права без порушення прав інших членів суспільства, вміння вести переговори, працювати в команді, приймати на себе ризики і правильно оцінювати шанси на успіх. Важливим є навчання школярів в межах курсу з особистих фінансів навикам користування кредитними картками, вмінню оцінювати і обирати схеми медичного страхування, розраховувати податкові платежі, аналізувати необхідність і доцільність взяття кредиту тощо [1]. Результатом реалізації зазначених заходів є висока питома вага фінансово грамотних підлітків у США.

Широкого поширення в освітній практиці набули також ділові ігри, які дозволяють наблизити набуті знання до реальної ситуації та окреслити шляхи найбільш ефективного виходу з неї. Велика роль у пропаганді економічних знань відводиться засобам масової інформації (у США в 1990 -их роках навчальні програми транслювали близько 200 телестанцій, а понад 700 студій пропонували навчальні передачі по системі кабельного телебачення [2]. Поряд із формальною освітою дорослого населення (навчання в традиційних навчальних закладах за певним навчальним планом з отриманням відповідного документу, який підтверджує рівень кваліфікації спеціаліста), у США широко використовують різноманітні форми неформальної та інформальної освіти [2].

Довший час європейським лідером в організації фінансової освіченості населення вважали Швецію, яка володіє розгалуженою мережею безперервної освіти, доступної широким верствам. Однак потрібно відмітити, що програми підвищення фінансової грамотності активно реалізуються практично і у всіх країнах Європейського Союзу, а цільовою групою, на яку спрямовані основні зусилля урядів та громадськості цих країн, є молодь віком від 18 до 21 року. При цьому кожна четверта із згаданих програм спрямована на малозабезпечених громадян, кожна друга - використовує декілька інструментів передачі фінансових знань, а кожна шоста - реалізується приватними фінансовими інституціями [2].

Проте фахівці стверджують, що серед європейських держав найбільш глибоко і серйозно до питань фінансової освіченості підходять у Великій Британії, яка є однією з найпередовіших країн у сфері фінансової грамотності. Цьому сприяють, зокрема, досить високий загальний рівень інформованості населення із зазначених питань, розвиненість демократичних інститутів і фінансового ринку, усі учасники якого активно працюють над фінансовою просвітою населення [2].

У Франції популяризація фінансових знань триває понад століття. Саме у 1919р. тут запрацювала перша програма у сфері освіти, фінансів і педагогіки. Причому весь цей час фінансова освіта населення здійснювалася громадськими організаціями за фінансової підтримки банків та інших комерційних структур. І лише з 2003р. процес фінансової освіти населення набув офіційного характеру у зв'язку з прийняттям закону про фінансову безпеку. В результаті усе французьке населення (у тому числі і жителі сільських комун) отримало за соціально прийнятну плату гарантовану державою можливість доступу до набору телекомунікаційних послуг - телефонного зв'язку, електронної пошти, інтернет-ресурсів, правової інформації, юридичних консультацій та відкритих державних інформаційних масивів [2].

З-поміж країн Східної Європи у сфері підвищення фінансової освіченості населення помітно вирізняється Польща, активні дії якої спрямовані на залучення до фінансової освіти передусім підростаючого покоління та малозахищених верств населення, а також на співпрацю з представниками засобів масової інформації щодо популяризації фінансових знань. Недарма портал Національного банку Польщі, який містить електронні навчальні курси, а також ігри, мультимедійні презентації, сценарії уроків з набуття фінансових знань і навиків, у 2005р. був відмічений нагородою Європейського інституту державного управління за ефективну практику в сфері державних послуг у категорії «Освітній портал, навчання» [2].

У Канаді за сприяння Фінансового споживчого агентства цієї країни у 2005р. був проведений перший симпозіум з питань фінансової грамотності, який

об'єднав понад 200 учасників із державного, некомерційного та приватного секторів та сформував стратегію державної політики стосовно фінансової грамотності населення. Розроблена у 2004р. для канадійців програма «Практичні навички. Гроші» включає брошури і веб-сайти, які пропонують поради і консультації щодо управління сімейним бюджетом і кредитами, планування виходу на пенсію та інших важливих фінансових питань [2].

Проблеми фінансової освіти останніми роками стали об'єктом пильної уваги і у державах Південно-Східної Азії та Тихоокеанського регіону. Серед зазначених країн виокремлюється Сінгапур, уряд якого зробив ставку на формування національної філософії «опори на власні сили», щоб кожен громадянин зміг досягнути фінансової незалежності і зберегти її у похилому віці. За останнє десятиліття в Сінгапурі було запроваджено кілька новаторських схем, освітніх програм та інструментів у сфері грамотного управління особистими фінансами, які довели на практиці свою ефективність і отримали високе схвалення громадськості [2].

Широкого розповсюдження у світовій практиці набули також міжнародні програми підвищення фінансової грамотності населення, найпоширенішими серед яких є Junior Achievement (комплекс програм економічної освіти школярів, створений в США у 1919р.), Dolcheta (інтернет-проект, розроблений університетами, вищими навчальними закладами, споживчими асоціаціями із 25 країн Європейського Союзу для навчання дорослих споживачів), Practical Money Skills for Life (програма, створена в 1995р. у США за ініціативи асоціації VISA для учителів, батьків та учнів і адаптована для понад 20 країн усіх континентів. Так, в Азійсько-Тихоокеанському регіоні ця програма діє з 2002р. і складається з 6 модулів, які висвітлюють найважливіші питання щоденного управління грошима для громадян усіх вікових груп) [2].

Відтак, беручи до уваги передовий зарубіжний досвід та сучасні вітчизняні реалії, вважаємо, що для підвищення рівня фінансової грамотності наших співвітчизників необхідно більш активно використовувати засоби масової інформації, Інтернет, можливості дистанційного управління. У цьому контексті

доцільним бачиться створення державного освітнього каналу, якість транслявання програм якого забезпечуватиметься шляхом залучення провідних науково-дослідних і освітніх центрів, відомих спеціалістів у сфері фінансів. Велику роль також може відіграти створення «гарячої» лінії для консультування громадян з актуальних питань фінансового законодавства, організації та ведення власного бізнесу, оподаткування тощо.

В сучасних умовах дуже важливо відновити довіру населення до владних структур та інституцій, чому, на наш погляд, сприяв би постійний та відкритий діалог уряду і суспільства за допомогою засобів масової інформації.

Також ми абсолютно переконані в тому, що з метою підвищення фінансової грамотності населення в Україні потрібно терміново внести ряд змін до системи реформування вітчизняної освіти з урахуванням загальносвітових тенденцій при безперечному збереженні наявних у нашій освітній системі відповідних досягнень. Це допоможе вийти зі складної економічної ситуації у найкоротші терміни та з найменшими втратами.

Надзвичайно важливою у зазначеному контексті, на наш погляд, є проблема підвищення фінансової грамотності школярів, адже саме в межах шкільної освіти можна максимально охопити фактично усі прошарки населення (включаючи і батьків учнів). Вважаємо, що надзвичайно корисним було б у школах, поряд із введенням окремого спеціалізованого предмету, створити систему факультативної освіти в межах державно-приватного партнерства, яка б за активної участі вітчизняних фінансових інституцій, некомерційних організацій, вищих навчальних закладів стимулювала розвиток таких позакласних форм роботи зі школярами як дні відкритих дверей у фінансових установах, гуртки юних фінансистів, ознайомлювальні екскурсії до найбільш відомих в регіоні фінансових структур тощо. Відтак, діти та молодь, які набагато сміливіше дивляться у майбутнє та охочіше ідуть на активні фінансові дії, поступово поширюватимуть набуті фінансові знання у сім'ях, що, відповідно, стимулюватиме батьків підвищувати рівень своєї фінансової грамотності.

Велику роль у підвищенні фінансової грамотності населення ми відводимо

також і системі вищої освіти, певним недоліком якої продовжує залишатися недостатня орієнтація на формування відповідних практичних навиків, що є абсолютно неприйнятним в умовах ринку. Тому вкрай необхідним вважаємо введення у навчальні освітні програми таких дисциплін як «Фінанси домогосподарств», «Управління особистими фінансами», «Управління особистим інвестиційним портфелем» тощо, що дасть можливість майбутнім випускникам - спеціалістам з вищою освітою - оволодіти основами фінансової грамотності та активно впливати на формування власного добробуту і підвищувати свій життєвий рівень.

Список використаних джерел:

1. Кізима Т. інвестиційно-інноваційного розвитку України : монографія / В. Г. Дем'янишин, І. С. Гуцал, О. П. Кириленко, Т. О. Кізима ; за ред. В. Г. Дем'янишина. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 323-332.
2. Фінанси зарубіжних країн: підручник / О. П. Кириленко, Т. О. Кізима, Н. Я. Кравчук, В. П. Горин, Н. М. Ткачук, Г. І. Козак; за ред. Ю. М. Воробйов, В. Б. Тропіна, О. М. Сохацька. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 420 с.

Сургент Галина Володимирівна

*Заступник начальника управління – начальник відділу контролю за виробництвом та обігом спирту, спиртовмісної продукції, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, обігом марки акцизного податку, обслуговування акцизних складжів та податкових постів управління контролю за підакцизними товарами
Головного управління ДПС у Волинській області*

КОНТРОЛЬ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Ринок підакцизних товарів є одним з найбільш складних об'єктів державного регулювання в Україні. Специфіка даного об'єкта управління зумовлена тим, що дана сфера має різний рівень державного впливу – від

державної монополії у спиртовій промисловості до регламентації конкретних напрямів діяльності приватних виробників підакцизної продукції, суб'єктів оптової і роздрібної торгівлі, адже останні є економічно і організаційно відокремленими від держави. Відповідно даній сфері державного регулювання притаманний цілий комплекс проблем, які носять перманентний характер. До таких проблем слід віднести: наявність значної частки нелегального обігу товарів підакцизної групи, низьку ефективність реалізації заходів податкового регулювання якісних та кількісних параметрів розвитку ринку підакцизних товарів, а також недостатню ефективність використання спеціальних інструментів контрольно-наглядової діяльності.

Контроль та нагляд – основні способи забезпечення дотримання законності і дисципліни у сфері оподаткування. Нові умови розвитку ДПС в Україні та її впливу на платників податків потребують адекватних підходів до законодавчого забезпечення системи контролю та нагляду. Основним напрямом діяльності ДПС України щодо наповнення бюджетів усіх рівнів, дотримання податкової дисципліни суб'єктами господарської є контрольно-наглядова діяльність.

Сучасні умови функціонування податкових органів надзвичайно складні та пов'язані із оптимізацією центральних органів виконавчої влади – створенням ДПС України, яке увібрало в себе функцію податкових та митних органів з прогалинами та суперечностями в законодавстві, що регулює контрольні та наглядові повноваження органів ДПС України. Чітке визначення місця і ролі контролю та нагляду в суспільних відносинах, належна регламентація контрольно-наглядової діяльності вже самі по собі можуть стати запорукою додержання норм права, суттєво послабити напруженість у відносинах між суб'єктом та об'єктом контролю або нагляду. Одним із напрямів контрольно-наглядової діяльності фіскальних органів є діяльність у сфері обігу підакцизних товарів та контроль за сплатою акцизного податку, що особливо актуалізовано в умовах сучасних трансформаційних процесів.

На сьогодні функції з реалізації державного контролюючого впливу на ринку підакцизних товарів досить розпорошені. Так, відповідно до положень п.

19¹.1 ст. 19¹ ПКУ на органи ДПС України покладені наступні функції, які безпосередню відносяться до проблематики ефективного формування та реалізації державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів:

- ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва таких товарів, оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами та контроль за таким виробництвом;

- контроль у сфері виробництва, обігу та реалізації підакцизних товарів, контроль за їх цільовим використанням;

- реалізація заходів, направлених на запобігання та виявлення порушень законодавства у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; боротьбу з незаконним виробництвом, переміщенням, обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

- міжгалузева координація у сфері виробництва, обігу та реалізації підакцизних товарів.

Поряд із основними контрольними-наглядними завданнями нині спеціалізовані підрозділи ДПС здійснюють суміжні функції, без яких неможливе виконання поставлених завдань, зокрема, пов'язані з: організацією роботи щодо замовлення марок акцизного податку, їх зберігання, продажу, відбором зразків з метою проведення експертизи щодо автентичності, та здійснення контролю за наявністю цих марок на пляшках під час транспортування, зберігання і реалізації алкогольних напоїв, тютюнових виробів; ліцензуванням діяльності суб'єктів господарювання з виробництва спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, з оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами; погодженням стандартів, технічних умов, рецептур, регламентів, технологічних інструкцій та інших нормативних документів на виробництво спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів

Окрема роль в здійсненні контролю за ринком підакцизних товарів була відведена податковій міліції, створення якої стало необхідною умовою забезпечення економічної безпеки держави. Поряд із спеціалізованими

податковими підрозділами, митними органами, а також підрозділами по боротьбі з економічними злочинами Національної поліції України податкова міліція стала частиною системи державних інститутів, які повинні були забезпечувати протидію нелегальному обігу підакцизних товарів. Однак, на сьогодні правовий статус підрозділів податкової міліції є невизначеним, що суттєво ускладнює здійснення заходів з попередження та протидії правопорушенням на ринку підакцизних товарів.

Тому ключовим напрямом розбудови комплексної системи контролю та протидії тінізації ринку підакцизних товарів податкових органів повинно бути власне оптимізація організаційного (інституціонального) забезпечення реалізації державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом товарів підакцизної групи. Також подальшого розвитку потребує і інструментарій реалізації державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Враховуючи специфіку об'єкта контрольної діяльності, доречним є додаткове використання у контрольно-наглядовій діяльності органів ДПС України спеціальних методів, які використовуються у практичній діяльності податкових органів провідних країн світу, зокрема це стосується інструментарію податкового нагляду.

У зв'язку з цим доцільним вбачається зосередження в єдиному законодавчому акті кодифікованого характеру, зокрема Податковому кодексі України, Законі України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах та пального», присвячених висвітленню понять, ознак, видів, засад здійснення перевірок, обстеження, нагляду та моніторингу як методів контрольно-наглядової діяльності органів ДПС України у сфері виробництва та обігу підакцизних товарів з детальним визначенням методик кожного методу контролю.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах та пального: Закон України № 481/95-ВР від 19 грудня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 92.
4. Яковенко О.О. Контрольно-наглядова діяльність у сфері оподаткування та окремі напрями підвищення її ефективності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2007. № 2 С.136–138.
5. Сушко Л. Зміст контрольної діяльності органів державної влади. *Право України*. 2006. №11. С. 118 – 121.

Токарев Олег Олександрович

*Начальник управління житлово-комунального господарства
Волинської ОДА*

СУТНІСТЬ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Житлово-комунальне господарство є однією із пріоритетних галузей української економіки та соціальної сфери, яке потребує постійного реформування і модернізації. Це обумовлено тим, що від результатів його діяльності залежать ключові параметри соціально-економічного розвитку суспільства. Здійснення реформ у сфері комунальних послуг потребує подальшого перегляду управлінських, організаційних, економічних і фінансових механізмів організації діяльності підприємств житлово-комунального господарства.

Підприємства житлово-комунального господарства – це суб'єкти

господарювання, які здійснюють особливий вид господарської діяльності у сфері матеріального виробництва, надають цілий комплекс житлово-комунальних послуг з метою задоволення різноманітних потреб споживачів (населення, комерційних підприємств, бюджетних організацій та установ) та забезпечення ефективного функціонування та розвитку територіальних громад.

Підприємства житлово-комунального господарства можна класифікувати за декількома ознаками, серед яких: за формою власності (державні, комунальні, колективні та приватні); за складовою житлово-комунального сектора: підприємства, що функціонують в системі житлового господарства та підприємства комунального господарства; за видом надання житлово-комунальних послуг (підприємства, що надають житлову послугу і підприємства, що надають комунальну послугу); за функціональним призначенням (санітарно-технічні підприємства; енергетичні; санітарно-гігієнічні [1].

Під житловою послугою слід розуміти послугу з управління багатоквартирним будинком, яка включає: утримання спільного майна багатоквартирного будинку, зокрема прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем (крім обслуговування внутрішньобудинкових систем, що використовуються для надання відповідної комунальної послуги у разі укладення індивідуальних договорів про надання такої послуги, за умовами яких обслуговування таких систем здійснюється виконавцем), утримання ліфтів тощо; купівлю електричної енергії для забезпечення функціонування спільного майна багатоквартирного будинку; поточний ремонт спільного майна багатоквартирного будинку. Комунальні послуги – це послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами [2].

У цілому до сфери житлово-комунального господарства відносять

підприємства, що функціонують на оптовому ринку житлово-комунальних послуг: підприємства водопостачання і водовідведення; теплопостачання; енергопостачання; газопостачання; вивіз і переробка сміття (збір і утилізація сміття); на роздрібному ринку житлово-комунальних послуг діяльність здійснюють: приватні та комунальні житлово-експлуатаційні підприємства (підприємства з експлуатації житла).

Діяльність підприємств житлово-комунального господарства має ряд особливостей та проблем, у тому числі пов'язаних із їх фінансуванням. О.Нагорна [3] серед таких особливостей фінансування зазначила: неспроможність амортизаційних відрахувань здійснювати відтворювальну функцію; відсутність достатнього фінансово-кредитного забезпечення; формування прибутку підприємств комунального господарства в основному за рахунок платежів від оплати за комунальні послуги. О. Вавричук [4] зосереджує свою увагу на окремих особливостях організації фінансів підприємств житлово-комунального господарства, до числа яких відносяться: багатогалузевий характер цих підприємств; тісні взаємини з бюджетною системою, які проявляються в необхідності субсидування підприємств з бюджетів різних рівнів, фінансування різних цільових програм; специфічна процедура тарифоутворення на житлово-комунальні послуги.

Список використаних джерел:

1. Запатрина И. В. Жилищно-коммунальная инфраструктура: реформы и система их финансового обеспечения. Київ : 2010. 336 с.
2. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>.
3. Нагорна О. В. Система фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 9. С. 665-668.

4. Вавричук О. С. Фінанси житлово-комунального господарства як складова місцевих фінансів «Advanced technologies of science and education» : матеріали XIV міжнар. наук. інтернет-конф. URL: <http://intkonf.org/vavrichuk-o-s-finansi-zhitlovo-komunalnogogospodarstva-yak-skladova-mistsevih-finansiv/>.

Томчук Роман Юрійович
Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

На процес формування заощаджень впливають різні чинники, які мають не лише макроекономічну природу, але пов'язані із особливостями поведінки членів домогосподарств. Саме тому, дослідження мотивів та чинників, що впливають на заощадження домогосподарств є актуальним завданням фінансової науки.

У сучасній економічній науці виокремлюють такі мотиви утворення заощаджень домогосподарств:

– придбання товарів і послуг, вартість яких перевищує наявний обсяг грошових коштів (купівля товарів довготривалого користування, нерухомості, відпочинок, оплата освіти). Така мотивація формування заощаджень обумовлена тим, що рівень доходів населення не дозволяє задовольняти постійно зростаючі потреби, а тому і виникає необхідність накопичення коштів для купівлі товарів і послуг. Таке протиріччя є основою розвитку інвестицій і виражає прагнення подолати обмежуючі грошові межі для задоволення потреб;

– попереджувальна мотивація формування заощаджень уособлюється в неповному витрачанні поточних доходів і створенні страхових резервів на випадок зниження рівня доходів або екстрених витрат, іншими словами створення грошових резервів на непередбачені витрати;

- утворення грошових заощаджень як прояв піклування про дорослих дітей: при одруженні, для здійснення витрат пов'язаних з дотриманням звичаїв і традицій (весілля, хрестини), витрати на освіту;
- пенсійний мотив передбачає формування заощаджень з метою створення звичного рівня споживання після виходу на пенсію. Такий мотив зумовлений тим, що рівень пенсійного забезпечення значно нижчий від доходів людини, яка працює;
- мотив комфортності спонукає формувати заощадження для впевненості задовольняти потреби в будь-який момент;
- інвестиційний мотив передбачає формування заощаджень з метою отримання прибутку;
- заощадження можуть формуватися за звичкою накопичувати кошти [1, с. 73].

На думку професора А.О. Задоя мотиви, що спонукають до формування заощаджень слід розглядати у взаємозв'язку із факторами, які впливають на рішення домогосподарства відмовитись від поточного споживання заради накопичення частини наявного доходу [2, с. 180].

Здійснюючи економічну та соціальну політику, держава має враховувати таке важливе завдання, як нарощення інвестицій для розвитку економіки та вирішення соціальних проблем, при цьому забезпечити нарощення заощаджень. Адже ефективне інвестування не може бути здійснене без формування заощаджень.

На формування заощаджень також впливає податкова політика, яка є потужним важелем регулювання заощаджень, оскільки вилучення податків передусє формуванню заощаджень. Між схильністю домогосподарств до заощадження коштів та рівнем оподаткування існує обернено пропорційна залежність: чим вищий рівень оподаткування, тим нижча схильність до заощаджень, і навпаки. Саме тому, зменшення податкового тиску сприяє зростанню заощаджень [3, с. 161].

Потенціал заощаджень також залежить від політичної ситуації, яка

склалася насамперед, через спрямованість на розвиток національної економіки. Так, негативна політична ситуація зумовлює зниження обсягу заощаджень.

Для підвищення добробуту населення та зростання обсягу заощаджень держава має вирішувати питання, пов'язані із зростанням доходів та рівня оплати праці у всіх секторах економіки і гарантуванням соціальних виплат для вразливих категорій населення. Саме тому, реалізація заходів спрямованих на підвищення рівня життя населення, удосконалення системи соціального захисту, подолання регіональної і галузевої диспропорцій сприятиме зростанню обсягів заощаджень домогосподарств.

Інфляція має двоїстий вплив на формування потенціалу заощаджень. При високому рівні інфляції вкладники отримують значні доходи від заощаджень. Однак, в таких умовах економіка розвивається нестабільно, при цьому присутній високий рівень ризику. При сталому розвитку економіки і допустимому рівні інфляції (5–7% річних) значні доходи будуть отримувати лише ті, хто володіє значними обсягами заощаджень. Таким чином, інфляція знижує реальний рівень доходів, зокрема доходи від інвестицій що, послаблює формування потенціалу заощаджень. Крім цього, інфляція знецінює існуючі заощадження. Вихід з такої ситуації – формування заощаджень в іноземній валюті тощо.

Формування заощаджень також залежить від рівня споживання поточних доходів. Якщо споживчі потреби є меншими за отримані доходи або домогосподарства обмежують споживання з метою нагромадження, різниця між витраченою частиною доходу і отриманими доходами перетворюється на заощадження. Крім того, заощадження мають тенденцію до зростання в умовах зростання грошових доходів домогосподарств, при зменшенні обов'язкових платежів та добровільних внесків, споживчих витрат. Аналогічно: при зниженні доходів і збільшенні витрат заощадження домогосподарств зменшуються. Тобто, доходи і видатки домогосподарств протилежно впливають на заощадження [4, с. 161].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зауважити, що заощадження відіграють визначальну роль в економіці будь-якої країни. Дослідження свідчать,

що заощадження домогосподарств у бідних країнах мають значно більший вплив на економічне зростання, ніж у розвинених країнах. Враховуючи, що Україна ще не є промислово розвинутою країною, заощадження домогосподарств відіграють особливу роль в забезпеченні економічного зростання. Саме тому, залучення заощаджень населення до інвестиційних процесів, іншими словами перетворення їх з неорганізованої форми в організовану є важливим завданням.

Список використаних джерел:

1. Шаманська О.С. Сутність і особливості заощаджень населення в умовах ринкової трансформації економіки. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 3. С. 72–77.

2. Задоя А. О. Мотиви та стимули заощаджень: мікроекономічний підхід. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Вип. 23(3). С. 177–182.

3. Ключник Л. В. Заощадження домашніх господарств як джерело інвестиційних ресурсів економіки України. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2012. Випуск 9 (33). Ч. 4. С. 159–168.

4. Ворошило В.В. Формирование депозитного портфеля домохозяйств в условиях финансового кризиса. *Экономика и управление*. 2009. № 2–3. С. 113–117.

Туз Аліна Ігорівна
Студентка I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Процвітання економіки кожної країни тісно пов'язане з ефективним формуванням та виконанням державного бюджету. Бюджетна політика залежить від успішного проходження бюджетного процесу, вона має здійснювати

позитивний вплив на економічну та фінансову стабільність держави, рівень життя населення.

Державний бюджет є тим інструментом, який впливає на всі показники економічного та соціального стану держави: макроекономічну стабілізацію, економічне зростання та ін. Бюджетні кошти через перерозподільні процеси сприяють вирішенню соціальних, культурних, екологічних питань; забезпечення рівномірного функціонування усіх регіонів країни, стимулювання економіки країни, фінансування обороноздатності. Тому від ефективності здійснення бюджетної політики урядом залежить фінансова стабільність держави, її розвиток, добробут населення, які є пріоритетними напрямками в умовах розвитку ринкової економіки в Україні.

Для узгодження потреб держави з її можливостями акумулювання надходжень, бюджет повинен стати тим механізмом, який би узгодив ці питання. Тому, на кожному етапі бюджетного процесу уряд насамперед повинен віддавати перевагу фінансуванню з бюджету тих проектів та програм, які є найбільш пріоритетними і потребують цього найбільше. Складання проекту бюджету та його виконання є тією формою перетворення бюджетних фінансових ресурсів у конкретно визначені заходи, що задовольнятимуть потреби населення, і тому бюджет можна назвати як законодавчо встановлений набір цілей із чітко визначеним розміром грошових коштів для їх досягнення.

Необхідністю є створення в Україні багатоканальної системи формування бюджету і на її основі кожен рівень бюджетної системи повинен мати власні закріплені доходи. Обсяг цих доходів має бути достатнім для забезпечення функцій і обов'язків, які покладаються на той чи інший рівень влади. При розв'язанні проблем бюджетного вирівнювання треба в першу чергу розробити правові засади і механізм бюджетного регулювання в Україні. На основі глибокого аналізу встановити рівні соціально-економічного розвитку територій і на цій базі визначити обсяги фінансових ресурсів, необхідних для бюджетного вирівнювання [4, с. 27-28].

Наповнюваність дохідної частини Державного бюджету України завжди

була однією з важливих проблем економіки країни і надалі займає важливу роль. Але у нашій країні присутні проблеми, що потребують вирішення найближчим часом, щоб не допустити помилок в майбутньому і розширити дохідну базу бюджету та забезпечити ефективне виконання функцій України як держави. До них можна віднести:

- розбіжності у показниках виконання Державного бюджету України, які подають органи влади, на яких покладені повноваження щодо виконання бюджету;

- невисокий рівень достовірного прогнозування надходжень, про яке свідчить невиконання плану по доходах. [25, с. 43];

- неефективна система оподаткування і податкова система України;

- критично високий рівень “тінізації” економіки.

Проблеми у податковій сфері Україні завжди були і продовжують існувати. Разом з тим, податкові надходження є основними доходами Державного бюджету України і складають майже 78% усіх доходів. Значна частка податкових надходжень у структурі доходів державного бюджету свідчить про те, що уряду необхідно міняти підходи щодо формування бюджету з фіскального наповнення до збільшення отримання коштів не податковим шляхом.

Порівняємо структуру дохідної частини бюджету України та Польщі, і як бачимо, податкові надходження у Польщі складають близько 90% усіх доходів, при тім що в Україні лише 78%. І тут постає питання, чи справді Україні необхідно змінювати вектори наповнення державного бюджету, оскільки у всіх зарубіжних країнах основою доходів бюджетів є саме податки? Але варто враховувати той факт, що в Україні присутня централізація бюджетних коштів у державному бюджеті, про що свідчить високий коефіцієнт централізації – 75% у 2013 році, наприклад, як у Франції він становить лише 20%. Тому, нам необхідно врахувати досвід Франції і зменшити даний показник хоча б для початку до рівня 40-50%, адже при високій централізації коштів у державному бюджеті послаблюється забезпеченість місцевих бюджетів.

Одним із резервів зростання дохідної частини бюджету може бути

підвищення неподаткових надходжень, зокрема власні надходження бюджетних установ, які можна збільшити шляхом розширення послуг, що надають бюджетні установи на платній основі. За висновками Горина В.П. слабка сформованість теоретичних засад неподаткових надходжень бюджету стримує удосконалення відповідного правового поля, а отже, й пошук резервів їхнього прирощення. Між тим, саме неподаткові надходження можуть стати компенсатором втрати доходів бюджету під час продовження реформи системи оподаткування [36, с. 66].

З окреслених вище проблем впливає, що основними напрямками реформування доходів Державного бюджету України повинні бути:

- встановлення ефективнішого контролю за надходженням доходів;
- розробка методологічних та наукових нормативів прогнозування показників доходів бюджету;
- подальше реформування податкової системи;
- детінізація економіки.

Реальне скорочення тіньового сектору може відбутися лише за умови зменшення витратності та зростання ефективності легальної економіки, створення паритетних умов для функціонування різноманітних форм бізнесу [4, с. 29].

При виконанні цих умов, конкурентоспроможність легальної економіки має підвищитись і разом з тим необхідним є зменшення податкового тиску на неї, що в свою чергу мотивує підприємства вийти з тіні. Отже, детінізація економіки країни сприятиме розвитку вітчизняного підприємництва, соціальному та економічному розвитку, збереже незалежність та безпеку держави.

Список використаних джерел:

4. Ісмаїлов А.Б. Бюджетний процес та напрями його вдосконалення, *Фінанси України*. 2002. № 8. С. 26-28.

5. Хмарук Ю.В. Необхідність та напрями вдосконалення дохідної бази Державного бюджету. *Фінанси*. 2009. №7. С. 37-44.

6. Горин В.П. Теоретичні засади неподаткових надходжень бюджету, *Світ фінансів*. 2015. Вип. 1. С. 58-68.

7. Мамутов В.К. Тіньова економіка. Вісн. ін-ту екон.-прав. дослідж. НАНУ. 2001. № 1. С. 24-32.

Фецула Роман Володимирович
Студент I курсу магістратури
Західноукраїнського національного університету

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ УКРАЇНИ

Джерела фінансування державних потреб вельми різноманітні, та за своїм фіскальним та соціально-економічним значенням з-поміж них виділяються два основні види: податки і позики. Часто податкових доходів не вистачає для фінансування в повному обсязі державних витрат, а доходи від державного майна та господарської діяльності зовсім незначні. Тому з давніх часів держава, особливо в екстраординарних, форсмажорних обставинах (стихійні лиха, війни, кризи і тд.), використовує позики, щоб забезпечити себе додатковими коштами, які не можна зібрати за допомогою податків. Запозичені кошти поступають у розпорядження органів державної влади як додаткові фінансові ресурси. вони використовуються, як правило, для фінансування державних видатків та інвестицій. джерелом погашення державних позик і виплати відсотків по ним виступають кошти бюджету [1, с.11].

В сучасних умовах фінансові ресурси, отримані завдяки державним позикам, стали другим після податків методом фінансування видатків бюджету.

Державний кредит є унікальною формою мобілізації фінансових ресурсів. державні позики є практично невичерпним джерелом надходжень до бюджету. Міністр фінансів франції 40-х років Лафіт казав: «Податок бере кошти там, де їх немає, позики ж беруть капітали там, де вони є» [2, с.25].

Державний кредит як економічна категорія поєднує властивості фінансів взагалі і, власне, кредиту зокрема. Як елемент фінансової системи він обслуговує формування і використання певної частини фінансових ресурсів держави.

Як один із видів кредиту державний кредит має ряд особливостей, чим відрізняється від класичних (ординарних) фінансових інструментів. ці особливості відображаються в умовах отримання «позичкових фінансів» («debt finance») та «податкових фінансів» («tax finance») – цими поняттями активно оперує сучасна західна фінансова наука. мобілізуючи кошти у вигляді державних позик, уряд забезпечує фінансування державних видатків. доцільність використання державного кредиту (в оптимальних межах) для покриття дефіциту бюджету визначається значно меншими негативними наслідками для державних фінансів порівняно із підвищенням ставок податків та монетарними методами балансування бюджету. але зниження податків, як правило, не супроводжується відповідним розширенням пропозиції позичкового капіталу. це пояснюється індивідуальним ставленням законодавчих органів та бюрократів (термін «бюрократи» у західній фінансовій літературі, зазвичай, відображає державний виконавчий апарат) до джерел фінансування бюджетного дефіциту – за допомогою податків чи позик. Як вказує Б'юкенен, «суспільний вибір... здійснюється переважно не тими особами, які беруть участь у ринкових операціях» [3, с.401].

За рахунок випуску державних позик уряд фінансує виробничі та соціальні програми. використовуючи залучені кошти як інвестиції, держава сприяє збільшенню національного доходу країни, у тому числі розвитку неприбуткових, але важливих для покращення суспільного добробуту галузей. використовуючи державний кредит як інструмент регулювання економіки, держава може проводити відповідну фінансову та кредитно-грошову політику. відомий американський вчений-економіст А.Хансен називав державний кредит «одним із найбільш важливих внутрішніх стабілізаторів економіки» [4, с.172].

При розробці теоретичних аспектів категорії „державний кредит” звернімося до праць українських вчених з метою виокремлення основних

підходів та методології досліджень державного кредиту з тим, щоб у подальшому розвинути один з напрямів, який найбільше відповідатиме нашим поглядам в рамках концепції неортодоксального кейнсіанства.

Проблеми методології дослідження категорії „державний кредит” полягають, з одного боку, у визначенні відношення держави до боргових запозичень, а з іншого - ролі державного боргу у покритті потреб держави у фінансових ресурсах в періоди криз та стагнації економіки. Останніми роками значно збільшилося число праць українських вчених щодо розгляду категорії «державний кредит». Особливістю досліджень українських вчених є комплексний підхід до даної проблематики. Для більш зручного аналізу існуючі варіанти визначень державного кредиту нами зведені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Трактування визначення «державний кредит» сучасними українськими теоретиками та практиками

№	Автор/джерело	Визначення
1	Василик О.Д., Павлюк К.В. [5, с. 524].	Державний кредит - форма вторинного перерозподілу ВВП та мобілізації коштів у розпорядження держави для покриття дефіциту бюджету, що має менші наслідки для фінансового становища держави ніж грошова емісія.
2	Базилевич В.Д. [6,с. 499].	Державний кредит – це система економічних взаємовідносин між державною в особі органів державного управління з одного боку, та фізичними та юридичними особами – з іншого, за яких держава виступає як позичальник, кредитор та гарант.
3	Рожко О. Д. [7, с. 83].	Загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх прийнятих та непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язання, що виникають на підставі законодавства або договору.
4	Венгер В. В. [8, с. 237].	Державний кредит – це сукупність економічних відносин між державною в особі органів влади й управління з одного боку, і фізичними та юридичними особами - з іншого, за яких держава є позичальником, кредитором і гарантом.
5	Федосов В.М., Юрій С.І. [9, с. 246].	Державний кредит є сукупністю економічних відносин, що виникають, з одного боку, між державою, а з іншого – між фізичними та юридичними особами з приводу мобілізації додаткових фінансових ресурсів на кредитній основі, тобто на умовах поверненості, строковості та платності.

6	Кремень О.І., Кремень В.М. [10, с. 37].	Державний кредит – це система економічних відносин, що виникають між державою, фізичними та юридичними особами (фінансово-кредитними установами, корпораціями, іноземними урядами, міжнародними фінансовими організаціями, та ін.) з приводу мобілізації грошових коштів на кредитній основі (на умові платності, строковості, поворотності,) у яких держава може виступати як позичальник, кредитор або гарант. За економічною сутністю державний кредит – це форма вторинного перерозподілу ВВП, джерелом якого виступають вільні кошти населення, підприємств, організацій
---	---	---

Під державним кредитом доцільно розуміти сукупність економічних відносин, які виникають між державою, з одного боку, та кредиторами: юридичними та фізичними особами, державними інститутами, міжнародними організаціями з приводу руху грошових коштів на умовах платності, зворотності, терміновості та сприяють формування на цій основі додаткових фінансових ресурсів, які спрямовуються на забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Бенч Л. Теоретична концептуалізація державних позик. Ринок цінних паперів України. 2015. №8. с. 11-18.
2. Годме П.М. Финансовое право: Пер. с франц. / П.М. Годме м.: Прогресс, 1978. 430 с.
3. Бьюкенен Д.М. Сочинения: Пер. с англ. / Д.М. Бьюкенен. Т.1. М.: Таурис альфа, 1997. XIV, 560 с.
4. Богачевский м. Б. Государственный кредит в капиталистических странах / м.Б. Богачевский. Л.: Финансы, 1969. 192 с.
5. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України. К.: НІОС, 2002. 608 с.
6. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 6-те вид., перероб. і доп. К.:Знання-Прес, 2007. 719 с.

7. Рожко О. Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія. К.: Ліра-К, 2016. 360 с.

8. Венгер В.В. Фінанси. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 432 с.

9. Фінанси: підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.

10. Кремінь О.І., Кремень В.М. Фінанси. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 416 с.

Харкавлюк Оксана Іванівна

Начальник відділу обробки документів управління соціального захисту населення Чермеровецької РДА

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ НАДАННЯ ДОПОМОГИ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИМ ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ

Держава бере на себе впровадження програм розвитку ринку праці, підвищення рівня життя населення, забезпечення мінімальної заробітної плати, здійснення заходів соціального забезпечення для тих, хто його потребує. Соціальний захист стає не стільки механізмом кризового втручання, скільки стратегією профілактики негативного впливу можливих соціальних ризиків. Він, таким чином, не лише усуває наслідки соціальної нерівності, а й передбачає збалансований перерозподіл суспільних благ, стаючи способом зменшення нерівності і подолання (недопущення) маргіналізації окремих осіб, сімей та соціальних груп шляхом:

- дотримання принципів самозабезпечення економічно активної частини населення, тобто створення умов для того, щоб працююча особа могла заробляти стільки, скільки дозволяють її здібності та ініціатива; забезпечувати себе й свою сім'ю; сплачувати податки, в тому числі на соціальний захист інших;

- забезпечення гарантованого рівня та якості життя тих членів

суспільства, які не в змозі досягти його самостійно, через заходи соціальної підтримки найуразливіших верств населення.

Треба визнати, що жоден уряд України досі не сформував системну програму реформ у сфері соціальної підтримки різних категорій громадян та сімей, унаслідок чого в нормативно-правових актах, що визначають державну політику у сфері соціального захисту, спостерігається співіснування «радянського» (соціальне забезпечення, пільги, соціальні та компенсаційні виплати) і новітнього європейського підходу (соціальні послуги, соціальна робота, житлові субсидії). Чинне законодавство в напрямку реформування сфери соціального захисту має більше декларативний характер.

Система соціального захисту в Україні також потребує нових підходів до розробки та застосування стандартів, і це один зі стратегічних напрямів реформування соціальної сфери. Роль держави полягає в запровадженні таких стандартів, які б забезпечили реалізацію стратегії поліпшення якості життя громадян.

Проаналізуємо основні складові соціальних стандартів, такі як прожитковий мінімум, мінімальна пенсія та мінімальна заробітна плата (табл. 1).

Таблиця 1

**Показники основних складових соціальних стандартів та нормативів
у 2010-2020 рр., грн. [1].**

Соціальні стандарти	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.0.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021
Прожитковий мінімум	894	1017	1108	1176	1176	1176	1544	1700	1853	2027	2189
Мінімальна заробітна плата	941	1073	1147	1218	1218	1378	3200	3723	4173	4723	6000
Мінімальна пенсія	750	822	894	949	949	1074	1247	1452	1497	1638	1769

З таблиці 1 видно, що за 2010-2020 роки загалом спостерігається збільшення розмірів основних складових соціальних стандартів. Проте, у 2011 році мінімальна пенсія складала 83,9 % прожиткового мінімуму, а у 2020 році цей показник значно знизився і склав всього лише 80,81%. В свою чергу, мінімальна заробітна плата у 2011 складала 105,3 % прожиткового мінімуму, а у 2020 році – 274.1%, що теж підтверджує позитивну динаміку. Тобто, пенсіонери і надалі залишаються однією з найменш соціально захищених верств населення.

Маніпуляції з розміром прожиткового мінімуму порушують та обмежують соціальні права незахищених категорій населення. Замість перегляду й оптимізації системи пільг законодавець шляхом маніпулювання фактичним розміром прожиткового мінімуму: його заниженням, відмовою від перегляду споживчого кошика, введенням норми рівня забезпечення прожиткового мінімуму – мінімізує зобов'язання перед пільговими категоріями, яким декларує підтримку.

Таким чином, нині система соціального захисту населення в Україні потребує комплексного перегляду, зважаючи на ряд таких недоліків.

1. Бідність працюючих залишається характерною рисою української соціальної системи – у 80,0 % бідних сімей є принаймні одна працююча особа. У багатьох випадках занижена заробітна плата працюючої особи не стає передумовою подолання бідності та покращання матеріального становища сімей. З погляду ефективності системи соціального захисту, значною проблемою залишається занижений рівень мінімальної заробітної плати, що не сприяє досягненню головної мети економічного розвитку – підвищенню добробуту населення.

2. Надмірної значущості набуває система соціальних та компенсаційних виплат. Значну частину соціальних виплат спрямовано на підтримку найбільш незахищених категорій населення, а компенсаційних – на спеціальний соціальний захист і додаткове матеріальне забезпечення представників певних професій (для яких компенсації пов'язані зі службовою діяльністю). 70 категорій одержувачів різноманітних соціальних та компенсаційних виплат (яких загалом

33 види) користуються цим правом за ознакою соціальної незахищеності, 49 категорій – за професійною ознакою або родом занять (25 видів виплат), 8 категорій одержувачів соціальних та компенсаційних виплат отримують 13 видів різноманітних виплат за заслуги перед державою.

3. Соціальні потреби найбільш незахищених верств населення не задовольняються. Надання соціальної допомоги не завжди прив'язане до тих категорій, які її потребують. Це призводить до неефективного використання ресурсів та нерівності в системі соціального захисту. Окремі види соціальної допомоги надаються без урахування розміру доходів громадян. Унаслідок цього багато домогосподарств, що не обов'язково потребують соціальної допомоги, її отримують. Водночас обсяг соціальної допомоги, яка надається домогосподарствам, що її потребують, недостатній для того, щоб задовольнити їхні найактуальніші потреби.

4. Більшість соціальних виплат в Україні прив'язано до розміру прожиткового мінімуму, рівень якого занижено.

Чинна система соціальної допомоги у вигляді її складової – соціальних пільг характеризується багатьма вадами: відсутністю адресності їх призначення, недостатністю прозорості, суттєвим ринковим спотворенням, штучним підтриманням «скрутного фінансового стану» організацій та підприємств, які надають населенню житлово-комунальні, транспортні та інші послуги тощо.

Основні проблеми нинішньої системи надання соціальних пільг такі [2, с.39]:

- низька адресність – лише 13,0 % коштів, які виділяються на ці пільги, дійсно надходять до 20,0 % осіб із найбільш вразливих категорій населення. Так відбувається тому, що надання пільг за принципом категорійності не передбачає адресності;

- надання пільг у натуральній формі створює можливість для зловживань з боку надавачів послуг;

- користуються пільгами ті, хто має до них доступ (наприклад, сільські мешканці обмежені в користуванні транспортними послугами, телефонним

зв'язком, медикаментами тощо);

- велика кількість законодавчих актів за відсутності єдиного (типового) нормативно- правового акта, який би визначав чіткий єдиний порядок (механізм) призначення пільг громадянам;

- під час надання комунальних послуг найбагатшим верствам населення надходить п'ята частина коштів;

- пільги на житлово-комунальні послуги не створюють стимулів для ощадливого споживання;

- транспортні послуги також надаються за категорійною ознакою, тобто розмір доходів пільговика не враховується;

- найбагатші 20,0 % населення отримують майже третину коштів, що виділяються на транспортні послуги, а 20,0 % найбідніших – 10,0 % коштів;

- відсутність дійового обліку пільгових перевезень спричиняє недофінансування витрат на перевезення пільгових категорій пасажирів для одних перевізників, у той час як інші можуть виставляти до відшкодування і отримувати набагато вищі суми, ніж фактичні витрати на перевезення пільговиків.

Така система несумісна з поняттям соціальної справедливості та потребами справжньої ринкової економіки і нежиттєздатна в довгостроковій перспективі. Значні бюджетні кошти надаються заможним категоріям населення, в той час як найменш забезпечені громадяни одержують лише незначну частку державних коштів, виділених на соціальні програми. Чинна система надто громіздка, витратна та складна. Більшість українських громадян мають право на ті чи інші пільги, а їх надання потребує утримання дорогої бюрократичної машини, а будь-яка інформація щодо витрат на неї фактично відсутня. У вигазі від зазначених вад системи соціальної допомоги залишаються тільки окремі підприємства-монополісти, які підвищують плату за житлово-комунальні послуги.

Відповідності між зобов'язаннями держави та можливостями їх фінансування можна досягти двома способами: збільшенням видатків на пільги до рівня їх повного забезпечення чи скороченням зобов'язань держави

відповідно до її фінансових можливостей. Перший варіант малоімовірний, бо потребуватиме збільшення в кілька разів витрат бюджету на пільги, що неможливо й невиправдано, оскільки вони надаються незалежно від доходу.

Список використаних джерел:

1. Державні соціальні стандарти. URL:
<https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>

2. Івашова Л.М., Івашов М.Ф. Фінансові механізми реалізації соціальної політики держави: пільги та субсидії для населення. *Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління»* 2013. № 2 (9). С.34 – 42.

Хлопецький Василь Ярославович
*Головний спеціаліст відділу та правового забезпечення,
розгляду заяв та звернень громадян Золочівської РДА*

ФОРМИ І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Безпосереднє здійснення фінансового забезпечення розвитку територіальних громад (ФЗРТГ) передбачає застосування конкретних дій з урахуванням наведених принципів, пов'язаних із фінансовими ресурсами, які диференціюються як за формою, так і за методом їх впливу на визначені процеси. Як бачимо, узагальнена ідентифікація форм фінансового забезпечення характеризує впорядковані способи здійснення фінансових процесів із чіткими зовнішніми ознаками – визначеними джерелами залучення фінансових ресурсів та умовами, на яких вони використовуються. Так, форма використання власних ресурсів має назву самофінансування, залучених ззовні на засадах платності, строковості та поворотності – кредитування, отриманих на безповоротній основі для покриття витрат та забезпечення діяльності – бюджетне фінансування. Інші форми фінансового забезпечення, виділені науковцями відрізняються від

наведених лише механізмом здійснення фінансових процесів, тоді, як за формою вони зводяться до згаданих трьох видів: самофінансування (в т.ч. оренди та емісії цінних паперів); кредитування (в т.ч. інвестування, венчурного фінансування, боргового фінансування, страхування тощо); бюджетного фінансування.

Окремо як форму ФЗРТГ пропонують виділяти зовнішнє фінансування, проте, воно не характеризує форму фінансового забезпечення (зокрема не передбачає умов його здійснення), а визначає виключно відношення джерела залучення коштів до системи та органів місцевого самоврядування. У даному контексті варто зазначити, що кошти донорських організацій, які часто ідентифікують як зовнішнє фінансування, доцільно ідентифікувати за умовами їх надання, наприклад, на поворотній чи безповоротній основі для забезпечення певного проекту; кредитування, якщо вони надаються на умовах платності і повернення; самофінансування, якщо організації приймають безпосередню участь у фінансованих процесах і користуються їх результатами.

На відміну від форм, методи фінансового забезпечення характеризують не загальні зовнішні ознаки фінансових процесів, пов'язаних із виконанням територіальними громадами делегованих їм повноважень, а конкретні способи та прийоми, що застосовуються для акумулювання і використання фінансових ресурсів. При цьому, більшість методів забезпечення акумуляції фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування прописані в БКУ і ПКУ [1; 2], а також у Законі України “Про місцеве самоврядування” [3]. Тоді, як методи розподілу фінансових ресурсів не мають чіткої регламентації і, в значній мірі, визначаються органами місцевого самоврядування в залежності від умов функціонування, забезпеченості фінансовими ресурсами, взаємодії із мешканцями громади тощо. Виходячи з вище викладеного, усвідомлюючи спільний інтерес і спільне прагнення усіх суб'єктів моделі ФЗРТГ, пропонуємо відобразити узгодженість принципів, форм та методів їх фінансового забезпечення в контексті досліджуваної проблеми (табл. 1).

Узгодженість елементів системи ФЗРТГ (розробка автора)

Суб'єкти	Принципи	Форми	Методи
<i>Органи публічної влади</i>	<ul style="list-style-type: none"> — системного обґрунтування практичної методології ФЗРТГ; — організації взаємовигідної взаємодії потенційних суб'єктів ФЗРТГ; — використання як внутрішніх, так і зовнішніх фінансових можливостей; — забезпечення безперервності процесів ФЗРТГ 	<ul style="list-style-type: none"> — законодавче та нормативно-правове забезпечення; — інституційне та організаційне забезпечення; — бюджетне фінансування; — кредитування; — програмування; — гранти 	<ul style="list-style-type: none"> — встановлення норм та нормативів фінансового забезпечення; — встановлення спеціальних режимів оподаткування; — схвалення програм і стратегій розвитку держави; — фінансове планування та контроль; — державні трансферти, надання субсидій, субвенцій і дотацій; — встановлення пільгових умов оподаткування, державне кредитування, фінансування місцевих проектів; — залучення органів місцевого самоврядування до участі в статутному капіталі тощо
<i>Суб'єкти господарювання</i>	<ul style="list-style-type: none"> — податкової та платіжної дисципліни 	<ul style="list-style-type: none"> — самофінансування; — кредитування; — інвестування 	<ul style="list-style-type: none"> — сплата податків, зборів і платежів; — оплата адміністративних послуг тощо
<i>Громадські об'єднання</i>	<ul style="list-style-type: none"> — внутрішньої і зовнішньої співпраці; — співфінансування 	<ul style="list-style-type: none"> — самофінансування; — організаційне забезпечення фінансових процесів 	<ul style="list-style-type: none"> — організація фінансової взаємодії; — внесення благодійних внесків; — фінансовий контроль
<i>Вітчизняні та міжнародні організації</i>		<ul style="list-style-type: none"> — організаційне забезпечення фінансових процесів; — проектне фінансування та кредитування 	<ul style="list-style-type: none"> — надання грантових коштів, кредитів та цільового фінансування реальних проектів; — фінансовий контроль; — фінансове консультування; — організаційні заходи
<i>Фізичні особи та домогосподарства</i>		<ul style="list-style-type: none"> — організаційна та фінансова участь 	<ul style="list-style-type: none"> — сплата податків, зборів і платежів; — оплата адміністративних послуг; — благодійна діяльність

Як бачимо, представлені у табл. 1 елементи системи ФЗРТГ не завжди знаходяться в єдиній методологічній площині, зокрема кожен із суб'єктів орієнтується на принципи, характерні для його рівня та роду діяльності. При цьому, форми та методи фінансового забезпечення визначених процесів також формуються відповідно до нормативних та факультативних умов взаємодії сторін і, відповідно, доповнюють один одного.

У найбільшій мірі безпосередньо залученими до ФЗРТГ мають бути органи публічної влади, а вже потім громадські об'єднання, вітчизняні та міжнародні організації, фізичні особи та домогосподарства. На них покладаються основні функції із наповнення та акумуляції місцевого бюджету, а також частково функції фінансового контролю. Водночас ролі інших суб'єктів є не менш важливими, але їх глибша інтеграція в систему ФЗРТГ потребує системних цілеспрямованих дій та належної координації.

З точки зору розвитку територіальних громад важливим елементом досягнення поставлених цілей є стратегія. Її наявність дозволяє чітко прописувати завдання для кожного елемента системи, узгоджувати їх діяльність задля досягнення загальної кінцевої мети. Формування стратегії ФЗРТГ (не як окремого документа, а курсу дій) дозволить забезпечити високий рівень мотивації, залучення та координації усіх суб'єктів системи у визначені фінансові процеси. Вона створить передумови для більшого наповнення місцевих бюджетів за рахунок інтегрування цілей розвитку та усвідомлення зв'язку між цілями та ресурсами, необхідними для їх досягнення.

Важливим завданням у контексті реалізації стратегії ФЗРТГ повинно стати формування механізмів спільного фінансування локальних та регіональних проектів, а також делегування частини функцій органів місцевого самоврядування іншим суб'єктам. Прикладом такої співпраці є ДПП, що передбачає спільну реалізацію суспільно-значимих проектів за рахунок об'єднання ресурсів суб'єктів господарювання, органів місцевого самоврядування, органів державної влади та інших сторін. Значні резерви залучення суб'єктів господарювання до співучасті в реалізації функцій територіальних громад криються в реалізації соціальної

відповідальності бізнесу, згідно з якою підприємці, усвідомлюючи свою роль у суспільстві, беруть на себе фінансування і обслуговування частини соціальних функцій, переважно, пов'язаних з питаннями сталого розвитку, культури, охорони здоров'я та ін.

Таким чином, належне ФЗРТГ потребує системного підходу, що перш за все забезпечується визначенням взаємоузгоджених форм та методів. Хоча загалом їх набори можуть відрізнятися щодо кожної територіальної громади, однак існує їх базовий комплекс.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Бюджетний кодекс України від 08 лип. 2010 р. № 2456-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

Шатинська Оксана Олексіївна

Головний спеціаліст відділу з питань імміграції тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства ГУ ДМС у Львівській області

РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Міграція як реальність сучасного суспільства має соціально-економічні, суспільно-політичні, медико-демографічні та інші наслідки, є чинником стимулювання розвитку економічної кон'юнктури й інструментом регулювання регіональних дисбалансів і локальних ринків праці. Так, одним з головних позитивних наслідків міжнародної міграції є інвестиційні надходження в економіку через фінансові трансферти мігрантів, які у певній мірі можуть компенсувати негативні ефекти “відтоку мізків” та інтенсивного потоку робочих

кадрів. Грошові перекази мігрантів збільшують національний дохід країни і, як результат, відбувається підвищення не лише рівня життя населення, але й економічного розвитку за рахунок зростання обсягів споживання й інвестицій. Незважаючи на позитивні фінансово-інвестиційні ефекти міграції, у медико-демографічній і соціально-економічній сферах міграція породжує ризики, кумуляція яких призводить до психологічних, політичних, релігійних та системних загроз. Оскільки міграція не є екзогенною змінною, а невід'ємною частиною соціальних процесів та етапів розвитку країни, міграційні ризики щодо економічного розвитку не є однорідними.

Наукова дискусія щодо міграційних ризиків та економічного розвитку склалася окремо від загальної теорії міграції. Оскільки міграційні ризики оцінюють диференціально як для суспільства загалом, так і для економічної системи, класичні теорії міграції не дають цілісного уявлення про ризикогенність міграційних процесів і загроз, які виникають на різних етапах розвитку економіки тих країн, які є експортерами людських ресурсів.

Міграційні процеси і економічний розвиток країни, а відтак і ризики та загрози, які породжують міграція, є взаємозалежні та взаємопов'язаними категоріями. У науковому дискурсі дефініція “ризик” має різні трактування, зокрема як небезпека, невизначеність, втрата, ймовірність, загроза, збиток, випадковість, негативний наслідок. Так, під терміном “ризик” розуміють усвідомлену можливість небезпеки, а також можливість збитків [1]. Представники класичної теорії ризику (Дж. Мілл, Н. Сенсор, Л. Непман) під ризиком вбачали втрати у процесі виникнення несприятливих ситуацій, які пов'язані зі здійсненням певного рішення. Натомість представники неокласичної теорії ризику (Т. Бачкаї, Д. Мессен, А. Альгін) вивчали ризик як імовірність відхилення від цілі, заради досягнення якої приймається рішення.

Варто відзначити, що В. Абчук досліджував ризик як діяльність або дію з подолання невизначеності [2]. Натомість, В. Чалий-Прилуцький ототожнював ризик до дії (вчинку), коли у випадку невдачі є можливість опинитися в ще гіршому становищі. Схожої позиції дотримуються Г. Чернова й А. Кудрявцева,

які інтерпретували ризик як схильність до можливості економічних і фінансових втрат, фізичного збитку, ушкоджень, зволікання як наслідок невизначеності, пов'язаної з обраною траєкторією поведінки. Я. Волоско трактує ризик інтенсивної міграції населення її наслідками, одночасно визначаючи зовнішню міграцію як чинник дестабілізації та дестимулятор розвитку економіки.

у контексті дослідження міграційних процесів доцільно виділити три підходи до трактування поняття “міграційні ризики”: 1) негативні наслідки для країни-донора та країни- реципієнта людських ресурсів як деструктивні чинники змін соціально- економічної системи та демографічної ситуації; 2) соціально- економічні, фінансові, демографічні, суспільно-ціннісні, культурні та ін. втрати країни; 3) ймовірність настання несприятливих соціально-економічних, медико- демографічних, політико-правових та релігійно-культурних умов, які сприятимуть виштовхуванню населення за кордон.

Теоретико-методологічною прогалиною у науковому дискурсі щодо дослідження міграційних ризиків залишається їхня ідентифікація за каналами поширення, а також розробка методичного інструментарію дослідження ступеня впливу ризиків інтенсифікації міграційних процесів на розвиток економічної системи.

Наголосимо, що міграційні процеси впливають на економічний розвиток країни через два канали: людські ресурси та міграційні трансферти. Відтік людських ресурсів породжує ризики у демографічній ситуації та ринку праці, що у довгостроковому періоді має каузальний зв'язок з ВВП, національним доходом, рівнем інноваційно-технологічної конкурентоспроможності країни тощо.

Зауважимо, що міграційні ризики спричиняють зміни в пропозиції робочої сили та продуктивності праці, а також викликають ендогенні поведінкові або політичні реакції, оскільки країни-донори зазвичай пристосовуються до поточних загроз. Міграційні виклики призводять до зменшення рівня доступності трудових ресурсів, депопуляції населення, у короткостроковій перспективі визначають зміни у людському капіталі. Натомість, у

середньостроковому лозі міграційні ризики можуть набувати позитивного характеру, стимулювати підвищення кваліфікації, що сприяє зростанню продуктивності праці. Такі міграційні ризики, які виникають через канал людських ресурсів також впливають на економічну безпеку країни.

Натомість міграційні трансферти мають прямий і короткостроковий вплив на економічний розвиток як на національному так і на особистісному рівні. Еміграція і грошові трансферти розглядаються як наслідки низького рівня соціально-економічного розвитку країни-донора людських ресурсів. Більше того, прямий взаємозв'язок міграції і грошових трансфертів можна розглядати як сприятливий ефект для подолання деструктурних змін в економічній системі, зменшення рівнів бідності та соціальної нерівності, що призвели до трудової еміграції.

Таким чином, в умовах відсутності економічного зростання і джерел зовнішніх інвестицій грошові перекази мігрантів стають альтернативою розвитку через мультиплікаційні ефекти для фінансування виробничих інвестицій. Зокрема, в умовах соціально-економічної нестабільності міграційні трансферти є фінансовими засобами покращення добробуту населення і забезпечення соціально-економічної рівноваги.

Список використаних джерел:

1. Міграція в Україні. Факти і цифри : звіт Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні. URL : http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

2. Brettell C. Migration Theory. Talking across Disciplines. URL : <https://estvitalesydemografia.files.wordpress.com/2013/04/introduccic3b3n-migration-theory-talking-across-disciplines.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ В ОТГ

На сучасному етапі розвитку в Україні відбувається процеси адміністративно-фінансової децентралізації влади, формування в регіонах ОТГ.

В останні роки в Україні фінансування сфери культури дещо покращилося, однак значна частина цих кошти спрямовуються не на розвиток, а лише на покриття витрат. На сьогодні найбільше видатків у культурі зафіксовано на підтримку національного кіно, національних театрів і національних художніх колективів. Дещо покращилася ситуація з фінансуванням національних і державних заповідників, а також на випуск книжкової продукції. Децентралізація у сфері культури – це реальний крок до підвищення якості повсякденного життя мешканців кожного села, селища чи міста. Однак сучасні реформи є певним викликом для багатьох закладів культури.

В нових умовах заклади сфери культури мають знайти своє місце, окреслити шляхи подальшого існування та визначити нові напрями та форми надання населенню культурно-мистецьких і інформаційних послуг на найвищому рівні. Особливо це стосується сільських осередків культури, більшість з яких – дотаційні [1].

В умовах адміністративно-територіальної реформи в Україні потрібно зважати на те, що в жодному разі не можна проводити оптимізацію мережі закладів культури без врахування територіальних особливостей. Адже є регіони, де культурні традиції передавалися з покоління в покоління, а є такі, де за радянських часів обов'язково будувалися клуби і музеї, які згодом стали нікому непотрібними. Насамперед при реформуванні сфери культури, потрібно зважати на традиції, щоб не знищити ті залишки культурної автентичності, що залишилась у населення [2].

З огляду на це, основними проблемами та ризиками, що можуть виникнути у сфері культури в умовах децентралізації є:

- ліквідація закладів культури місцевого значення;
- втрата історико-культурної спадщини та національних традицій;
- нівелювання функцій окремих закладів культури через нераціональну оптимізацію їх мережі;
- втрати кадрового потенціалу у сфері культури;
- збереження небезпеки отримання фінансової підтримки закладів культури певної ОТГ через латентні механізми.

Функціонування мережі закладів культури ОТГ відбувається за рахунок власних коштів громад, а не державних субвенцій, як до прикладу в освіті та охороні здоров'я. Фінансування розвитку мережі закладів культури ОТГ відбувається в межах відповідних програм [4].

Потенційним джерелом фінансування закладів культури ОТГ є виділення коштів в межах реалізації культурних проєктів. Також фінансування може відбуватися на основі реалізації мікропроєктів на основі спільного фінансування з бюджету області та бюджетів ОТГ.

Розвиток сфери культури не тільки місцева, але й загальнонаціональна проблема. Для її вирішення на державному рівні прийнято Довгострокову стратегію розвитку української культури.

Стратегія є новим документом і відповідає вимогам часу. Цим документом передбачено формування та розвиток мережі моніторингових або дослідницьких центрів (обсерваторій), особливо на регіональному рівні, а також розробка системи показників впливу культури на соціально-економічний розвиток, що може бути основою проведення моніторингів інструментом формування «точок зростання» креативної економіки в регіонах держави.

Також Стратегія передбачає перехід до грантової системи фінансування сфери культури шляхом розвитку державно-приватного партнерства та розширення повноважень закладів культури і залучення додаткових джерел фінансування культурних проєктів через спеціальні фонди та програми підтримки. Ці положення документу вже реалізуються на рівні ОТГ, але

недостатньо інтенсивно, оскільки потребують значної організаційної та інформаційної підтримки.

В контексті активізації діяльності мережі культурних закладів на рівні ОТГ Стратегія передбачає: інтенсивний розвиток та актуалізацію інформаційних ресурсів бібліотек та модернізація матеріально-технічної бази та інформаційно-технічної інфраструктури бібліотек; заохочення проведення музичних фестивалів у регіонах із використанням місцевих адміністративних і фінансових можливостей [3].

Щодо мережі закладів культури в документі передбачено:

- інвентаризацію та модернізацію мережі закладів культури;
- розвитку культурної сфери і слугувати організаційним запровадження нових форм діяльності клубних закладів, центрів народної творчості та культурно-освітніх центрів з урахуванням досвіду держав – членів ЄС та впровадження сучасних інформаційних технологій;
- створення єдиної уніфікованої бази даних про аматорські колективи, клубні об'єднання та базову мережу клубних закладів;
- створення системи грантової підтримки для заохочення успішних закладів культури і поширення кращого досвіду їх діяльності; розширення можливостей закладів культури для провадження самостійної фінансової та господарської діяльності;
- запровадження обов'язкової контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури;
- створення системи (мережі) комунікаційних майданчиків для громадського обговорення поточних проблем культурно-мистецького життя (громадський моніторинг);
- розвиток форм державно-приватного партнерства в інформаційній
- діяльності в галузі культури;
- модернізація системи освітньо-культурних центрів та перетворення їх в інформаційно-консультативні осередки.

У науковому плані, відповідно до аналізованої Стратегії, можемо сформулювати два основні завдання дослідження: по-перше, створити систему показників впливу культури на соціально-економічний розвиток (територій, ОТГ, регіонів) – на національному рівні це зроблено експертами програми «Культура і креативність»; по-друге, гармонізувати цю систему за європейськими та світовими стандартами.

Серед нових форм організації сфери культури можемо виокремити декілька форм, втілення яких активізує соціокультурну діяльність на рівні ОТГ, а саме:

- кластеризація (культурні кластери, креативні кластери, соціокультурні кластери тощо);
- розвиток культурного туризму;
- підхід (фінансування з державних та недержавних фондів підтримки розвитку культурної сфери);
- виокремлення культурної (соціокультурної) складової економічного розвитку та формування креативних індустрій та креативної економіки в ОТГ.

Таким чином вирішувати проблеми розвитку культури на рівні ОТГ слід, передусім, на засадах запровадження принципів креативної економіки, яка тлумачить поняття культури як ресурсу господарської діяльності, причому ресурсу окупного і прибуткового. Для реалізації такого підходу потрібні нові, ексклюзивні для кожної ОТГ ідеї розвитку культурних заходів, які б притягали туристів та інвестиції у суміжні з туризмом галузі.

Список використаних джерел:

1. Коваль С. Л., Сидор І. П. Моніторинг видатків бюджету м. Тернополя на соціально-культурні цілі. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 34. С. 275-283.
2. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / ДУ «Інститут регіональних

досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»; за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

3. Розказов А. Г. Особливості використання поняття «соціальний заклад»: публічно-управлінський аспект. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 5. URL: www.dy.nayka.com.ua (дата звернення 01.09.2021)

4. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання: [монографія] / за ред. Е.М. Лібанової; Інститут демографії та соціальних досліджень імені Птухи М.В. НАН України. Умань: Видавець «Сочінський», 2012. 312 с.

Швирло Юрій Михайлович

*Головний державний інспектор сектору охорони державної таємниці,
технічного та криптографічного захисту інформації
Головне управління ДПС у Тернопільській області*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасні тренди діджиталізації управлінських процесів та шляхів взаємодії суспільства і держави вимагають зосередження уваги на технологічних аспектах та програмному забезпеченні методів захисту інформації. Сьогодні значну частину важливих даних (державна та комерційна таємниця, персональні дані тощо) вже оцифровано, однак обсяг такої інформації постійно зростає. Тому актуалізується питання її ефективного захисту, а також детального вивчення засобів і методів забезпечення такого захисту. У сучасних умовах надзвичайно важливо своєчасно оновлювати та модернізувати нормативно-правову та організаційну базу у цій сфері.

Різні аспекти організаційно-правових засад захисту інформації у своїх роботах розглядали І. Арістова, О. Олійник, Н. Новікова, І. Тацишин, Н. Нижник, В. Соловійов та ін. Водночас питання методів і засобів захисту інформації, а

також правові підстави їх використання у практичній діяльності потребують додаткового вивчення.

В Україні правові засади захисту інформації визначені у низці законів та нормативних актів, зокрема у Конституції України, Законі України «Про інформацію» від 02.10.1992 р., Законі України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., Законі України «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 р., Стратегії національної безпеки України у сфері протидії інформаційним викликам тощо. Огляд цих документів дозволяє стверджувати, що основними напрямками діяльності щодо захисту інформації на національному рівні є захист інформаційного простору України та підвищення рівня освіченості держслужбовців щодо питань інформаційної безпеки [1]. Ці заходи повинні спрямовуватися переважно на реалізацію заходів щодо боротьби та протидії певним видам інформаційних війн, що передбачено Стратегією національної безпеки України [2]. Загалом сьогодні це завдання покладено на Міністерство інформаційної політики України.

Організаційне забезпечення цієї сфери передбачає створення ефективної системи захисту інформації, яка охоплює такі рівні:

- 1) адміністративний;
- 2) процедурний;
- 3) програмно-технічний.

Заходи адміністративного рівня передбачають формування політики інформаційної безпеки і визначення загальної структури системи захисту інформації. Тобто він включає правовий аспект й процедури, спрямовані на його реалізацію та досягнення інших цілей організації щодо безпеки даних. Формування політики інформаційної безпеки має базуватися, в першу чергу, на розумінні необхідності захисту інформації (яка саме інформація потребує захисту), а також на виокремленні рівнів захисту (наскільки цінною є інформація і, відповідно, якого рівня заходів слід вживати для її захисту). Зокрема, повинно бути чітко сформульовано розуміння того, яка інформація є публічною, а яка лише для внутрішнього використання.

Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. [4] визначає наступні види інформації із обмеженим доступом.

1. Конфіденційна – інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень.

2. Таємна – інформація, доступ до якої обмежується виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі.

3. Службова – інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи.

Процедурний рівень полягає у забезпеченні реалізації окремих процедур, спрямованих на реалізацію політики інформаційної безпеки. Цей рівень орієнтований переважно на регулювання щоденної діяльності окремих людей, залучених до роботи з інформацією. Тобто, на процедурному рівні визначається процес надання доступу; адміністрування доступів, наданих користувачам; проводиться навчання персоналу щодо правильного використання інформації, до якої надається доступ, а також щодо правильного використання програмного забезпечення.

Програмно-технічний рівень включає власне ресурсне забезпечення – наявність комп'ютерного та іншого технологічного обладнання (сервери, комп'ютери, мережеве обладнання), придбання (або розробку) і супровід програмного забезпечення (антивірусні програми, система контролю та управління доступом, шифрувальне програмне забезпечення, мережевий екран). Часто-густо саме цей рівень є основним при попередженні та виявленні

інформаційних загроз, оскільки більшість з них виникає у зв'язку із помилковими або несанкціонованими діями легальних користувачів інформації [3, с. 33-34].

Отже, у процесі дослідження організаційно-правових засад захисту інформації встановлено, що подальше забезпечення інформаційної безпеки на національному рівні вимагає вдосконалення правового регулювання, адекватної та своєчасної оцінки виду інформації та реалізації належних заходів її захисту відповідно до виду. З цією метою необхідно реалізувати належне методологічне та ресурсне забезпечення у цій сфері, що потребує спеціального розгляду та нових наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Пашковський В. Ф. Організаційно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки України в умовах зовнішньої агресії: напрями вдосконалення. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право.* 2018. № 2. С. 29-33.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення 05.05.2021).

2. Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання : монографія. Київ : Видав. дім «Гельветика», 2017. 168 с.

3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 05.05.2021).

Юськів Уляна Ярославівна
Провідний спеціаліст відділу освіти, молоді і спорту
Бережанської міської ради

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ОТГ

Реалізація адміністративно-територіальної реформи, реформи децентралізації створили сприятливі умови для розв'язання проблеми низької ефективності освітньої мережі. Новий Закон «Про освіту» суттєво підвищуючи відповідальність органів місцевого самоврядування за забезпечення доступності освіти і розвиток мережі закладів освіти (стаття 66), водночас створює інституційні передумови більшої незалежності закладів освіти та місцевих органів влади від Міністерства освіти і науки в питаннях модернізації освітньої мережі та її розвитку у відповідності до новим вимог.

До основних чинників низької ефективності освітньої мережі в Україні слід віднести:

- демографічну та фінансову кризи у суспільстві;
- недосконале законодавче забезпечення (яке лише частково змінене з прийняттям нового Закону «Про освіту»);
- обмежені можливості впливу управляючих органів на формування освітньої мережі, застарілі штатні нормативи та інші.

Розглянемо їх докладніше.

1. Невідповідність між демографічними змінами у суспільстві і тенденціями розвитку освітньої мережі. Для України, як і для більшості країн Європи, характерним стало суттєве зменшення чисельності дітей шкільного віку (демографічна криза) впродовж останніх десятиліть: за період 1990-2020 рр. з 7132 до 3815 тис. учнів, натомість чисельність педагогічного персоналу залишилась практично на тому ж рівні (527 тис. учителів у 1990 р. проти 444 тис. у 2020 р.). Результатом цього стало суттєве зменшення коефіцієнту співвідношення кількості учнів на 1 учителя з 13,28 до 8,52. Це лише частково призвело до покращення якості освітніх послуг у сфері середньої освіти через

поділ класів на групи при вивченні окремих предметів, таких як іноземні мови, математика, інформатика тощо. Однак, у більшості випадків зниження коефіцієнту співвідношення учнів на одного вчителя характеризує складну ситуацією у сільських школах, де чисельність учнів стрімко знижувалась та зростала кількість класів, у яких навчається троє та менше дітей. Це, в свою чергу, суттєво збільшило навантаження на бюджет [1].

У загальноосвітніх закладах спостерігалась тенденція до зменшення кількості класів з 230 тис. у 2010-2011 навчальному році до 199 тис. у 2016-2020 р. Зменшення чисельності класів у міській та сільській місцевості відбувалось приблизно однаковими темпами, хоча чисельність учнів зменшувалась вищими темпами у сільській місцевості. Вітчизняна освітня інфраструктура України характеризується переважанням сільських шкіл із низьким рівнем наповнюваності класів. Частка сільських шкіл у структурі закладів загальної середньої освіти України на кінець 2020 р. становила 67,8 % . При цьому основною проблемою освіти у сільській місцевості є малокомплектні школи. Існує невідповідність існуючої освітньої мережі як сучасним принципам її функціонування, так і реальним потребам населення в сільських населених пунктах. У сільських школах наповнюваність класів у двічі менша, ніж у міських відповідальність за фінансування освітнього закладу громада не дозволяла його закривати, при тому що чисельність учнів з року в рік істотно скорочувалась, як наслідок – збільшувалась кількість шкіл з катастрофічно низьким рівнем наповнюваності класів. Перші кроки до вирішення проблеми було зроблено у 2015 році, коли було знято заборону на закриття загальноосвітніх навчальних закладів. Тепер їх можна закрити рішенням місцевої влади без згоди загальних зборів територіальної громади.

Принцип максимального територіального наближення школи до учня і використання школи як передумови збереження малих сіл, в сучасних умовах втрачає свою актуальність. Адже практика показує, що учні, які навчаються в малокомплектних сільських школах демонструють низькі результати при зовнішньому незалежному оцінюванні. Постійний брак коштів на оновлення

матеріально-технічної бази таких освітніх закладів, перевантаження сільських учителів кількістю навчальних предметів стало причиною зниження якості освітніх послуг та не конкурентоспроможності випускників малих сільських шкіл при вступі до ВНЗ. І це попри те, що вартість навчання у таких школах у кілька разів перевищує вартість навчання у великих міських школах.

2. Існуюче законодавче регулювання процесів раціоналізації освітньої мережі не дозволяло вирішити проблему, адже згідно норм закону донедавна повноваження щодо закриття шкіл були у місцевих громад, а поточне фінансування шкіл покладалось на райони. Таким чином, не беручи відповідальність за фінансування освітнього закладу громада не дозволяла його закривати, при тому що чисельність учнів з року в рік істотно скорочувалась, як наслідок – збільшувалась кількість шкіл з катастрофічно низьким рівнем наповнюваності класів. Перші кроки до вирішення проблеми було зроблено у 2015 р., коли було знято заборону на закриття загальноосвітніх навчальних закладів. Тепер їх можна закрити рішенням місцевої влади без згоди загальних зборів територіальної громади [3].

3. Методика розрахунку освітньої субвенції (2015-2018 рр.) не стимулювала органів місцевої влади до консолідації освітньої мережі. Починаючи з 2015 р. змінами до Бюджетного кодексу запроваджено нові типи субвенцій на підготовку робітничих кадрів та освітню субвенцію. В цілому, модель освітньої субвенції відповідає світовим нормам та є виправданою, адже створює можливості для того, щоб районний, міський бюджети отримали певну суму грошей і самі розподіляли їх між освітніми закладами. За таких умов не вигідним стає фінансування великої кількості малокомплектних шкіл, адже на їх фінансування доведеться витратити власні доходи місцевих бюджетів.

4. Чинні штатні нормативи спрямовані на кількісні показники і не враховують обсягів та якості освітніх послуг, що надаються. Проблема чинних на теперішній час штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів полягає у тому, що вони розраховуються виходячи з кількості класів та не враховують їх наповнюваності. Так посада заступника директора з навчально-

виховної роботи вводиться при наявності 10-20 класів, незалежно від їх наповнюваності. В залежності від кількості класів, а не їх наповнюваності вводяться посади бібліотекаря, лаборантів, педагога-організатора та інші. На думку фахівців, важливо запровадити штатні нормативи, пов'язані з обсягами надання послуг, які визначали би потребу у працівниках залежно від попиту на відповідні послуги й забезпечення базового рівня їх якості [2].

5. Висока частка технічного персоналу в загальноосвітніх закладах, зокрема у сільських малокомплектних школах. Сучасна ситуація, коли відсоток адміністративно-господарського і допоміжного персоналу у сільських школах перевищує більше половини з-поміж всіх працівників, не сприяє зростанню якості освітніх послуг, а лише збільшує вартість навчання учнів. На сьогодні існуюча кількість ставок допоміжного персоналу залежить від площі навчального закладу, а ставок адміністративного та педагогічного персоналу – від кількості учнів, класів. Зменшення чисельності учнів у школах не впливало на чисельність допоміжного персоналу, що і призвело до подібних перекосів.

В перспективі частка фінансування, що припадає на допоміжний персонал мала б скорочуватись. Це зумовлено насамперед тим, що, починаючи з 2017 р. освітня субвенція спрямовується лише на заробітну плату педагогічним працівникам. Уряд пропонує утримувати приміщення шкіл та допоміжний персонал коштом місцевих бюджетів. Започатковуючи таке нововведення, уряд у 2017 р. обласним, районним бюджетам та бюджетам ОТГ виділив кошти у вигляді додаткової дотації на утримання закладів (14,9 млрд. грн.) [1].

В цілому запропонований підхід до фінансування освітніх послуг є виправданий, адже спонукає місцеві органи влади сприяти енергоефективності, оптимізації мережі закладів. Такі механізми фінансування, коли навчальний процес фінансується з державного бюджету, освітнє середовище – з місцевих бюджетів, застосовують і в інших країнах зокрема в Росії, Естонії тощо. Вирішення зазначених вище проблем вимагає пошуку нових підходів до взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості на основі розгортання процесів кооперації, інтеграції, взаємодії, партнерства, з метою

ефективного використання матеріально-технічних, кадрових, фінансових та управлінських ресурсів для забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Вирішенню цих проблем сприятиме консолідація освітньої мережі під якою ми розуміємо зміцнення, групування, об'єднання освітніх закладів, формування опорних шкіл та освітніх округів з метою підвищення якості освітніх послуг та ефективного використання матеріально-технічних, кадрових, фінансових та управлінських ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України URL: www.dcz.gov.ua. (дата звернення: 10.09.2021)

2. Палій Н.С. Система діагностики соціальної сфери. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/so>. (дата звернення: 10.09.2021)

3. Трусова Н. М., Сидор І. П. Освітня субвенція в контексті регулювання міжбюджетних відносин в Україні. Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій: Монографія / За ред. Л. Гур'янової, В. Цибакової; Братислава – Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 188 с. (С. 86-96).

Яковина Ірина Анатоліївна

*Заступник начальника відділу розпорядників коштів та інших клієнтів
Управління Державної казначейської служби
Волочиського району Хмельницької області*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСТВА НА СТАДІЇ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ

Органи Державної казначейської служби України (ДКСУ) є системою органів державної виконавчої влади, яка діє при Міністерстві фінансів України.

Казначейська система виконання бюджетів в Україні передбачає перерозподіл функцій між фінансовою та банківською системами, органами

державної влади, установами та організаціями, які утримують з бюджету. Так, банківська система здійснює лише функцію акумуляції (а не обліку та розподілу) коштів бюджету, зберігання і перерахування їх, за дорученням ДКСУ. За головними розпорядниками коштів зберігається право на визначення конкретних напрямків використання останніх. Одночасно функціонує єдиний казначейський рахунок, на який зараховують, відповідно до бюджетної класифікації, усі державні доходи і з якого, в подальшому, здійснюються видатки державного бюджету. Уряд, маючи вичерпну інформацію про стан державних фінансів у режимі реального часу, контролює дотримання встановленого дефіциту державного бюджету. Для обліку операцій за видатками розпорядників бюджетних коштів призначені реєстраційні рахунки в органах ДКСУ, відкриті у межах єдиного казначейського рахунку. У зв'язку з цим вирішена проблема достовірності звітності, оскільки більшість даних для її складання надходить до органів ДКСУ щоденно. Органи ДКСУ покликані сприяти безперебійному та ефективному функціонуванню бюджетної системи України в межах основних напрямків бюджетної політики. Особливістю казначейської системи є те, що вона забезпечує ефективне і, обов'язково, цільове витрачання коштів державного бюджету. Органи ДКСУ мають право призупиняти фінансування з державного бюджету установ і організацій у разі виявлених фактів порушення встановленого порядку виконання державного бюджету з повідомленням про це керівників відповідних міністерств і відомств. У разі виявлення нецільового, неефективного використання коштів, органи ДКСУ мають право вилучати у міністерств, відомств, установ і організацій суми коштів, виділених раніше в порядку фінансування з державного бюджету.

Без наявності потужної та ефективної системи управління державними фінансами неможливе створення суспільного середовища зі стійким економічним зростанням. Велике значення має контроль з боку держави за законністю та обґрунтованістю використання фінансових ресурсів на всіх стадіях бюджетного процесу. Повноваження органів Казначейства щодо контролю за дотриманням бюджетного законодавства регламентуються

Бюджетним кодексом України та Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215. У процесі виконання дохідної частини бюджетів, вони здійснюють контроль на стадіях зарахування, повернення помилково або надміру зарахованих платежів. Підставою для проведення платежів є висновки (подання в іншій формі) органів, які контролюють справляння надходжень бюджетів, ухвали суду. Дані документи перевіряються органами Казначейства на предмет як законності повноважень тих хто їх приймає, так і правильності оформлення зазначених документів.

В процесі казначейського обслуговування бюджетів за видатками проводиться велика кількість тісно пов'язаних між собою контрольних процедур. Попередженню вчинення правопорушень сприяє контроль, який здійснюється працівниками органів Казначейства майже на всіх стадіях виконання відповідних бюджетів за видатками та кредитуванням. Здійснення контролю при поданні мережі головними розпорядниками бюджетних коштів та розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня забезпечує відповідність інформації в ній встановленим вимогам до складання, передбачених чинним законодавством та даним Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. Дана функція органів Казначейства дозволяє впорядкувати систему взаємозв'язків між розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів та визначити ієрархію їх підпорядкованості. Таким чином, закладаються основи для побудови системи підзвітності у бюджетній сфері, забезпечується правильність та своєчасність розподілу асигнувань в розрізі територій, розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів. У ході виконання державного та місцевих бюджетів за видатками, Казначейством здійснюється контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету відповідно до частини другої статті 47 Бюджетного кодексу України. У визначений законодавством термін (протягом 30 днів з дня прийняття закону про Державний бюджет України чи рішення про місцевий бюджет) Міністерство фінансів України або місцеві фінансові органи

подають до Казначейства та його територіальних органів затверджений розпис державного та місцевих бюджетів. Дані розписи опрацьовуються Казначейством в частині розпису державного бюджету і витяги з нього доводяться до головних розпорядників коштів державного бюджету. В частині розпису місцевих бюджетів витяги з нього доводяться місцевими фінансовими органами до головних розпорядників коштів місцевих бюджетів. Отримані головними розпорядниками коштів державного бюджету витяги від Казначейства, а головними розпорядниками коштів місцевих бюджетів - від місцевих фінансових органів, є підставою для затвердження, в установленому порядку, планових документів для розпорядників і одержувачів бюджетних коштів. Розпорядники бюджетних коштів подають до відповідних органів Казначейства, протягом п'яти робочих днів після затвердження кошторисів, плани асигнувань загального фонду (за винятком надання кредитів з місцевих бюджетів (державного бюджету), плани спеціального фонду (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), плани надання кредитів із загального фонду бюджету, зведені показники спеціального фонду. Окрім того, органи Казначейства на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань забезпечують попередній контроль, а при оплаті рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів - поточний контроль. Відповідно до встановлених повноважень органи Казначейства здійснюють контроль відповідності взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням за їх економічними характеристиками, паспорту бюджетної програми.

Важливість контрольної функції органів Казначейства полягає у виявленні та фіксуванні порушень бюджетного законодавства, частина з яких має місце на етапі попереднього та поточного контролю шляхом неприйняття до виконання документів розпорядників, оформлених з порушеннями, та одночасним застосуванням заходів впливу визначених статтею 117 Бюджетного кодексу України. Заснування повної функціональної системи державного казначейства для виконання державного бюджету, підвищення власної відповідальності та

забезпечення належної податково-бюджетної дисципліни допоможе урядові вдосконалити ефективність і продуктивність управлінської діяльності, здійснити завдання, передбачені макроекономічною політикою та бюджетом. Організоване спільними зусиллями МФУ та ДКСУ виконання державного бюджету допоможе подолати проблеми, що постали перед системою управління державними ресурсами.

Для удосконалення системи казначейства треба здійснити низку організаційних заходів. Спільний проект казначейської системи, уряду України та Світового банку надасть допомогу у підтримці реформ. Для вдосконалення бюджетної аналітичної структури та звітності прийнято систему бюджетної класифікації, що відповідає міжнародним стандартам. Розроблено казначейський план рахунків, який узгоджено з новою класифікацією. Спільний проект передбачає впровадження казначейської системи бухгалтерських книг, що включає новий план рахунків для відображення бухгалтерських операцій з бюджету. Безпосередні переваги казначейства при повному виконанні функціональних обов'язків будуть зумовлені кращим використанням коштів та скороченням готівки. Виникають обмеження в припущенні порушень у використанні коштів державного бюджету, з'являється можливість отримання вчасної та достовірної інформації касового виконання бюджету, що зумовить підвищення якості управлінських рішень.

Отже, сьогодні органам Казначейства відведена значна роль у зміцненні системи фінансового контролю в Україні та забезпеченні ефективного ведення бюджетної політики, спрямованої на покращення соціально-економічної ситуації як в цілому по країні, так і її регіонах.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.06.2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 12.05.2021).

2. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ МФУ від 24.12.2012 р. №1407. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13> (дата звернення: 12.05.2021).

3. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ МФУ від 23.08.2012 р. №938. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12> (дата звернення: 12.05.2021).

4. Про затвердження Порядку повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до державного та місцевих бюджетів: Наказ МФУ від 03.09.2013 р. №787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1650-13> (дата звернення: 12.05.2021).

5. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України: Наказ МФУ від 02.03.2012 р. №309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12> (дата звернення: 12.05.2021).

6. Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ МФУ від 24.01.2012 р. №44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12> (дата звернення: 12.05.2021).

7. Контрольні повноваження органів казначейської служби. URL: https://pidruchniki.com/1499052846101/ekonomika/kontrolni_povnovazhennya_organiv_kaznacheyskoyi_sluzhbi (дата звернення: 12.05.2021).

8. Про затвердження Положення про єдиний казначейський рахунок: Наказ ГУДК від 21.03. 1997 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02#Text> (дата звернення: 12.05.2021).

9. Жибер Т. В. Державне казначейство України. *Фінанси України*. 2002. №1. С. 40.

Яржемська Оксана Віталіївна

*Начальник відділу звітності та бухгалтерського обліку - головний бухгалтер
Управління Державної казначейської служби України у Хмельницькій області*

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

До однієї з важливих управлінських функцій належить функція контролю. Ефективність роботи органів виконавчої влади і місцевого самоврядування значною мірою залежить від належної організації контролю за виконанням законів, рішень, розпоряджень та інших документів. Систематичний контроль є необхідною умовою виявлення та усунення недоліків у діяльності об'єктів управління та причин, що їх породжують. І звичайно необхідною умовою ефективного контролю є національного розуміння законодавства та правові наслідки, які можуть виникнути у разі його порушення.

У разі порушення вимог Бюджетного кодексу та закону про Державний бюджет України щодо складання відповідного бюджету в частині міжбюджетних трансфертів Кабінету Міністрів України надається право протягом місяця з дня набрання чинності рішенням про обласний бюджет, бюджет міст Києва звернутися до суду з одночасним клопотанням про невідкладне зупинення дії рішення про відповідний місцевий бюджет до закінчення судового розгляду справи.

У разі порушення вимог щодо складання бюджету згідно із Бюджетним кодексом та законом про Державний бюджет України в частині міжбюджетних трансфертів голові обласної державної адміністрації надається право протягом місяця з дня набрання чинності рішенням про районний, міський (міста обласного значення) та бюджети об'єднаних територіальних громад звернутися до суду з одночасним клопотанням про невідкладне зупинення дії рішення про відповідний місцевий бюджет до закінчення судового розгляду справи.

У разі порушення вимог щодо складання бюджету згідно з Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України чи рішенням районної, міської (міста обласного значення) ради про бюджет в частині міжбюджетних

трансфертів голові районної державної адміністрації надається право протягом місяця з дня набрання чинності рішенням про міський (міст районного значення), сільський, селищний та районний у місті бюджети звернутися до суду з одночасним клопотанням про невідкладне зупинення дії рішення про відповідний місцевий бюджет до закінчення судового розгляду справи.

Крім того, за порушення бюджетного законодавства до учасників бюджетного процесу можуть застосовуватися такі заходи впливу: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства (застосовується в усіх випадках виявлення порушень бюджетного законодавства). Виявлені порушення бюджетного законодавства мають бути усунені в строк до 30 календарних днів; зупинення операцій з бюджетними коштами – полягає у зупиненні будь-яких операцій із здійснення платежів з рахунку порушника бюджетного законодавства [1].

Зупинення операцій з бюджетними коштами можливе на строк до 30 днів у межах поточного бюджетного періоду. Механізм зупинення операцій з бюджетними коштами визначається постановою Кабінетом Міністрів України від 19.01.2011 № 21 «Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами»; призупинення бюджетних асигнувань – передбачає припинення повноважень на взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк від одного до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду шляхом внесення змін до розпису бюджету (кошторису) [2]. Порядок призупинення бюджетних асигнувань регламентується наказом Міністерства фінансів України від 15.05.2002 № 319 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 31.05.2002 за № 467/6755) «Про затвердження Порядку призупинення бюджетних асигнувань»; зменшення бюджетних асигнувань – передбачає позбавлення повноважень на взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк до завершення поточного бюджетного періоду шляхом внесення змін до розпису бюджету (кошторису) та у разі необхідності з подальшим

внесенням змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет).

Механізм зменшення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів у разі вчинення ними порушень бюджетного законодавства регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2011 № 255 «Про затвердження Порядку зменшення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів»; повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету – застосовується у разі нецільового використання коштів субвенцій та коштів, наданих одержувачам бюджетних коштів; зупинення дії рішення про місцевий бюджет – застосовується при прийнятті рішення про місцевий бюджет з порушенням вимог Бюджетного кодексу чи закону про Державний бюджет України (в тому числі щодо складання бюджету в частині міжбюджетних трансфертів); безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів – застосовується за умови здійснення видатків, кредитування місцевого бюджету, які відповідно до Бюджетного кодексу мають проводитися з іншого бюджету [3].

Безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів передбачає стягнення органами Казначейства України коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету, в тому числі і за рахунок зменшення обсягу трансфертів (базової дотації) місцевим бюджетам на відповідну суму. Порядок безспірного вилучення коштів з місцевих бюджетів, витрачених на здійснення видатків, кредитування місцевого бюджету, які мають проводитися з іншого бюджету затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.03.2003 № 386.

Список використаних джерел:

1. Особливості фінансово-бюджетного контролю. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/370/control.pdf>.
2. Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами: Постанова КМУ від 19.01.2011 № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/21-2011-%D0%BF#Text>.

3. Про затвердження Порядку зменшення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів: Постанова КМУ від 17.03.2011 № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2011-%D0%BF#Text>.